

**BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK DOKTORA PROGRAMI**

EVLATLIĞIN YASAL MİRASÇILIĞI

HAZIRLAYAN

CEREN MİT

DOKTORA TEZİ

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. FİKRET EREN

ANKARA - 2023

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 07/06/2023

Öğrencinin Adı, Soyadı: Ceren MİT

Öğrencinin Numarası: 21620158

Anabilim Dalı: Özel Hukuk Anabilim Dalı.

Programı: Özel Hukuk Doktora Programı.

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı: Prof. Dr. Fikret EREN

Tez Başlığı: Evlatlığın Yasal Mirasçılığı.

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans/Doktora tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 198. sayfalık kısmına ilişkin, 07/06/2023 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 10'dır. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

“Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını” inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:.....

ONAY

Tarih: 21/06/2023

Öğrenci Danışmanı Unvan, Ad, Soyad, İmza:

Prof. Dr. Fikret EREN

.....

ÖZET

Ceren MİT, Evlatlığın Yasal Mirasçılığı, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Doktora Programı, 2023.

Evlatlığın yasal mirasçılığını konu alan çalışmamızda öncelikle evlatlığın yasal mirasçılığına etkileri yönünden farklı evlat edinme sistemleri açıklanmıştır. Bu bağlamda sınırlı, tam ve karma evlat edinme sistemlerinin anlatılmasının ardından, Türk hukukunda evlatlığın evlat edinene yasal mirasçılığının şartları ele alınmıştır. Sonrasında ise evlat edinmenin miras hukukuna ilişkin sonuçlarının ayrıntılı şekilde incelenmesine geçilmiştir. Evlatlığın yasal mirasçılığı hususunda son olarak, doktrinde öne sürülen Türk hukukunda sınırlı evlat edinme sisteminin benimsenmesinin evlatlığın yasal mirasçılığına etkisinden kaynaklanan sorunlara değinilmiştir. Bu kapsamda yine doktrinde uygulanabilir bulunan hukukî yollar ve özellikle çok sayıda yazar tarafından savunulan Türk hukukunda tam evlat edinme sistemine geçilmesi fikri de tartışıldıktan sonra anılan aksaklıkların mevcut evlat edinme sistemi korunarak ne şekilde aşılabileceğine dair çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Evlatlık, Evlat Edinen, Yasal Mirasçılık, Evlatlığın Yasal Mirasçılığı.

ABSTRACT

Ceren MİT, Intestate Succession of the Adoptee, Başkent University, Institute of Social Sciences, Ph.D. on Civil Law, 2023.

In this dissertation concerning intestate succession of the adoptee, initially the variant adoption systems in terms of their effects on the adoptee's intestate succession are explained. After elaborating on full, limited and hybrid adoption systems in this context, the requirements for the adoptee to become an intestate heir to the adopter in Turkish law are discussed. Subsequently it is moved on to the detailed examination of the consequences of adoption regarding inheritance law. Finally, on the subject of the intestate succession of the adoptee, the problems put forward in doctrine emanating from the effects of adherence to the limited adoption system in Turkish law on the intestate succession of the adoptee are dealt with. On that score, after deliberating the applicable remedies proposed in doctrine and especially the opinion of adapting full adoption in Turkish law which is defended by many authors, it is attempted to introduce other remedies on how to overcome the problems in question while keeping the current adoption system intact.

Keywords: Adoptee, Adopter, Intestate Succession, Intestate Succession of the Adoptee.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
KISALTMALAR	iii
KAYNAKLAR	xii
KARAR LİSTESİ	xxiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

EVLATLIĞIN YASAL MİRASÇILIĞINA ETKİLERİ YÖNÜNDEN EVLAT EDİNME SİSTEMLERİ

§ 1. SINIRLI (BASİT/GEVŞEK) EVLAT EDİNME SİSTEMİ (<i>EINFACHE ADOPTION</i>)	5
I. GENEL OLARAK	5
II. TÜRK HUKUKUNDA DÜZENLENME ŞEKLİ	8
III. MİRAS HUKUKU YÖNÜNDEN SONUÇLARI	10
A. Evlatlık ile Kan Hısımları Arasındaki Hukukî İlişki Yönünden	10
B. Evlatlık ile Evlat Edinen Arasındaki Hukukî İlişki Yönünden	11
IV. SİSTEME YÖNELİK ELEŞTİRİLER	13
§ 2. TAM EVLAT EDİNME SİSTEMİ (<i>VOLLADOPTION</i>)	16
I. GENEL OLARAK	16
II. İSVİÇRE HUKUKUNDA DÜZENLENME ŞEKLİ	18
A. Genel Olarak	18
B. Sistem Değişikliğinin Sebepleri ve Faydaları	19
C. Evlat Edinmenin, Evlatlık ile Kan Hısımları Arasındaki Hukukî Bağın Tamamen Kopması Sonucunu Doğurmadığı İstisnai Hâller	22
D. Evlat Edinmeye İlişkin Bilgilerin Gizliliği İlkesi	22
III. MİRAS HUKUKU YÖNÜNDEN SONUÇLARI	24
A. Evlatlık ile Kan Hısımları Arasındaki Hukukî İlişki Yönünden	24
B. Evlatlık ile Evlat Edinen Arasındaki Hukukî İlişki Yönünden	25

IV. SİSTEME YÖNELİK ELEŞTİRİLER.....	26
§ 3. KARMA EVLAT EDİNME SİSTEMİ.....	28
I. ALMAN MEDENİ KANUNU’NUN ÖNGÖRDÜĞÜ SİSTEM.....	28
A. Genel Olarak.....	28
B. Miras Hukuku Yönünden Sonuçları.....	30
a. Küçüklerin Evlat Edinilmesi Hâlinde.....	30
b. Erginlerin Evlat Edinilmesi Hâlinde.....	31
II. FRANSIZ MEDENİ KANUNU’NUN ÖNGÖRDÜĞÜ SİSTEM.....	32
A. Genel Olarak.....	32
B. Miras Hukuku Yönünden Sonuçları.....	34
a. Tam Evlat Edinme (<i>l'adoption plénière</i>) Hâlinde.....	34
b. Basit Evlat Edinme (<i>l'adoption simple</i>) Hâlinde.....	34
III. SİSTEME YÖNELİK ELEŞTİRİLER.....	35

İKİNCİ BÖLÜM

EVLATLIĞIN EVLAT EDİNENE YASAL MİRASÇILIĞI YÖNÜNDEN ARANAN ÖZEL ŞARTLAR

§ 4. ÖLÜMÜN VEYA ÖLÜM İLE BİR TUTULAN OLGUNUN GERÇEKLEŞMESİ ANINDA MİRASBIRAKAN İLE EVLATLIK ARASINDA GEÇERLİ OLARAK KURULMUŞ BİR EVLATLIK İLİŞKİSİNİN BULUNMASI.....	36
I. TÜRK MEDENİ KANUNU YÜRÜRLÜĞE GİRDİKTEN (01.01.2002 TARİHİNDEN) SONRA KURULAN EVLATLIK İLİŞKİLERİ BAKIMINDAN.....	36
A. Genel Olarak.....	36
B. TMK m. 315/II’nin Uygulanmasının Evlatlığın Yasal Mirasçılığına Etkisi.....	39
C. Geçerli Bir Evlatlık İlişkisi için Aranan Şartlar.....	43
a. Bakım ve Eğitim.....	43
i. Küçüklerin Evlat Edinilmesi Bakımından.....	44

ii. Erginlerin ve Kısıtlıların Evlat Edinilmesi Bakımından.....	45
b. Evlat Edinmede Evlatlığın Yararının Bulunması.....	46
c. Evlat Edinenin Çocuklarının Yararlarının Zedelenmemesi.....	47
d. Yaş.....	49
i. Evlatlık Bakımından.....	49
ii. Evlat Edinen Bakımından.....	49
1. Tek başına evlat edinme hâlinde.....	49
2. Birlikte evlat edinme hâlinde.....	51
e. Evlilik.....	52
f. Rıza.....	53
i. Evlatlığın Rızası.....	53
ii. Vesayet Dairelerinin İzni.....	54
iii. Evlatlığın Anne ve Babasının Rızası.....	55
iv. Evlat Edinenin Altsoyunun Rızası.....	59
v. Evlatlığın Eşinin Rızası.....	61
g. Evlat Edinenin Ayırt Etme Gücünün Bulunması.....	63
h. Mahkeme Kararı.....	64
i. Kütüğe Tescil.....	66
II. MÜLGA TÜRK KANUNU MEDENİSİ YÜRÜRLÜKTEYKEN	
(01.01.2002 TARİHİNDEN ÖNCE) KURULAN EVLATLIK	
İLİŞKİLERİ BAKIMINDAN.....	68
A. Genel Olarak.....	68
B. Geçerli Bir Evlatlık İlişkisi için Aranılan Şartlar.....	69
a. Evlatlığın Menfaati.....	69
b. Yaş.....	70
i. Evlat Edinen Bakımından.....	70
ii. Evlatlık Bakımından.....	70
c. Nesebi Sahih (Evlilik İçi) Altsoyun Bulunmaması.....	71
d. Rıza.....	73
i. Evlatlığın Rızası.....	73
ii. Evlatlığın Anne ve Babasının veya Hâkimin Rızası.....	74
iii. Vesayet Dairelerinin İzni.....	74
iv. Evlatlığın Eşinin Rızası.....	75

v. <i>Evlad Edinenin Eşinin Rızası</i>	75
e. Evlilik.....	75
f. Mahkeme İzni.....	75
g. Resmî Senet Düzenlenmesi.....	76
h. Kütüğe Tescil.....	79
 § 5. ÖLÜMÜN VEYA ÖLÜM İLE BİR TUTULAN OLGUNUN GERÇEKLEŞMESİ ANINDA EVLAT EDİNER (MİRASBIRAKAN) İLE EVLATLIK ARASINDAKİ EVLATLIK İLİŞKİSİNİN DEVAM EDİYOR OLMASI.....	81
I. TÜRK MEDENİ KANUNU YÜRÜRLÜĞE GİRDİKTEN (01.01.2002 TARİHİNDEN) SONRA KURULAN BİR EVLATLIK İLİŞKİSİNİN MAHKEME KARARI İLE KALDIRILMAMIŞ OLMASI.....	81
A. Evlatlık İlişkisinin Kaldırılması Davası.....	81
B. Evlatlık İlişkisinin Kaldırılması Davasının Evlatlığın Yasal Mirasçılığına Etkileri.....	85
a. Davanın Evlat Edinenin Ölümünden Önce Karara Bağlanması Hâlinde.....	85
b. Evlat Edinenin Dava Devam Ederken Ölümü Hâlinde.....	85
c. Davanın Evlat Edinenin Ölümünden Sonra Açılması Hâlinde.....	89
II. MÜLGA TÜRK KANUNU MEDENİSİ YÜRÜRLÜKTEYKEN (01.01.2002 TARİHİNDEN ÖNCE) KURULAN BİR EVLATLIK İLİŞKİSİNİN TARAFLARCA VEYA MAHKEMECE KALDIRILMAMIŞ OLMASI.....	90
A. Genel Olarak.....	90
B. Evlatlık İlişkisinin Kaldırılması.....	92
a. Taraflarca.....	92
b. Mahkemece.....	93
C. Evlatlık İlişkisinin Kaldırılmasının Evlatlığın Yasal Mirasçılığına Etkileri.....	94

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EVLATLIĞIN YASAL MİRASÇILIĞININ HÜKÜM VE SONUÇLARI

§ 6. EVLATLIK İLE EVLAT EDİNEİNİN ARASINDAKİ HUKUKİ İLİŞKİDEN KAYNAKLANAN SONUÇLAR.....96

I. EVLATLIK VE ALTSOYUNUN, EVLAT EDİNEİNİN YASAL MİRASÇISI OLMASI.....96

A. Genel Olarak.....96

B. Evlatlığın Evlat Edinene Yasal Mirasçılığına Hâkim Olan İlkeler 100

a. Sınırlı Mirasçılık.....100

b. Halefiyet İlkesi.....104

c. Eşitlik İlkesi.....110

i. Kural Olarak.....110

ii. 01.01.2002'den Önce Kurulan Evlatlık İlişkilerinde Evlatlığın Mirasçılığını Sınırlandıran veya Ortadan Kaldıran Sözleşmelerin Varlığı Hâlinde Mirasçılık.....113

iii. Çift Hısımlık Hâlinde Mirasçılık.....116

d. Evlat Edinenin İkinci ve Üçüncü Zümrede Bulunan Kan Hısımların Yasal Mirasçılığını Önleme.....124

II. EVLAT EDİNEİNİN, EVLATLIĞIN YASAL MİRASÇISI OLMAMASI126

A. Genel Olarak.....126

B. Hukukî Sonuçları.....128

a. Evlatlık ile Evlat Edinen Arasında Evlatlık İlişkisinden Başka Bir Hukukî Bağ Bulunmaması Hâlinde.....128

b. Evlatlık ile Evlat Edinen Arasında Çift Hısımlık Bağı Bulunması Hâlinde.....129

§ 7. EVLATLIK İLE KAN HISIMLARI ARASINDAKİ HUKUKİ İLİŞKİDEN KAYNAKLANAN SONUÇLAR.....130

I. EVLATLIK VE ALTSOYUNUN, EVLATLIĞIN DİĞER KAN HISIMLARININ YASAL MİRASÇISI OLMASI.....130

**II. EVLATLIĞIN KAN HISIMLARININ, EVLATLIK VE ALTSOYUNUN
YASAL MİRASÇISI OLMASI.....131**

**§ 8. EVLATLIĞIN YASAL MİRASÇILIĞININ TMK M. 500'E TÂBİ
OLMAMASINDAN KAYNAKLANAN SONUÇLAR.....136**

I. YABANCI UNSURLU EVLAT EDİNME İŞLEMLERİNDE.....136

**II. 29.05.1993 TARİHLİ ÇOCUKLARIN KORUNMASI VE
ÜLKELERARASI EVLAT EDİNME KONUSUNDA İŞBİRLİĞİNE
DAİR SÖZLEŞME'NİN ("LAHEY SÖZLEŞMESİ" NİN)
UYGULANMASI HÂLİNDE.....138**

A. Genel Olarak.....138

**B. Evlat Edinmenin Tanınmasının Miras Hukukuna Dayalı Sonuçları
.....143**

**a. Sözleşme'ye Taraf Bir Başka Devlette Yapılan Evlat Edinme
İşleminin Türkiye'de Tanınması Halinde.....143**

**b. Türkiye'de Yapılan Evlat Edinme İşleminin Sözleşme'ye Taraf
Bir Başka Devlette Tanınması Hâlinde.....145**

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

**EVLATLIĞIN YASAL MİRASÇILIĞININ NİTELİKLERİNDEN
KAYNAKLANABİLECEK SORUNLARIN AŞILMASI**

**§ 9. DOKTRİNDE İLERİ SÜRÜLEN TÜRK HUKUKUNDA SINIRLI EVLAT
EDİNME SİSTEMİNİN BENİMSENMESİNİN MİRAS HUKUKU
YÖNÜNDEN DOĞURDUĞU SORUNLAR.....148**

**I. EVLATLIK İLE HİÇ KİŞİSEL İLİŞKİ KURMAMIŞ OLAN KAN
HISIMLARININ, EVLATLIĞIN TEREKESİ ÜZERİNDE HAK SAHİBİ
OLMASI İHTİMALİ.....148**

**II. EVLAT EDİNENDEN EVLATLIĞA KALAN MALVARLIĞI
UNSURLARININ DOLAYLI YOLDAN EVLATLIĞIN ALTSOYU
DIŞINDAKİ KAN HISIMLARINA İNTİKAL ETME İHTİMALİ.....154**

III. ÇİFT HISIMLIK BAĞININ BABA İLE KURULMASI HÂLİNDE EVLATLIĞIN AYNI HAT ÜZERİNDEN FARKLI SIFATLARLA MİRASÇI OLMASI İHTİMALİ.....	156
--	-----

§ 10. SINIRLI EVLAT EDİNME SİSTEMİNİN MİRAS HUKUKU YÖNÜNDEN YARATTIĞI SORUNLARIN AŞILMASI İÇİN DOKTRİNDE ÖNE SÜRÜLEN BAZI HUKUKÎ YOLLAR.....	161
--	-----

I. EVLATLIĞIN VEYA SAKLI PAYLI MİRASÇILARININ

MİRASÇILIK SIFATINI KAYBETMESİ.....	161
-------------------------------------	-----

A. İvazsız Mirastan Feragat Sözleşmesi Yapılması.....	161
---	-----

a. Genel Olarak.....	161
----------------------	-----

b. Sözleşmenin Tarafları.....	162
-------------------------------	-----

i. Evlat Edinen.....	162
----------------------	-----

ii. Evlatlık.....	163
-------------------	-----

c. Sözleşmenin Yapılabileceği Zaman.....	164
--	-----

d. Sözleşmenin Şekli.....	166
---------------------------	-----

e. TMK m. 500 Kapsamında Sonuçları.....	166
---	-----

B. Cezai Mirasçılıktan Çıkarma.....	169
-------------------------------------	-----

a. Genel Olarak.....	169
----------------------	-----

b. Şartları.....	170
------------------	-----

i. Bir Mirasçılıktan Çıkarma Sebebinin Bulunması.....	170
---	-----

ii. İradenin Bir Ölüme Bağlı Tasarruf İçinde Açıklanması.....	171
---	-----

iii. Ehliyet Şartı.....	172
-------------------------	-----

c. TMK m. 500 Kapsamında Sonuçları.....	172
---	-----

C. Mirastan Yoksunluk.....	174
----------------------------	-----

a. Genel Olarak.....	174
----------------------	-----

b. Şartları.....	175
------------------	-----

i. Bir Mirastan Yoksunluk Sebebinin Bulunması.....	175
--	-----

ii. Mirastan Yoksun Olan Mirasçının Evlatlık Tarafından Affedilmemiş Olması.....	177
---	-----

c. TMK m. 500 Kapsamında Sonuçları.....	177
---	-----

II. DİĞER HUKUKÎ YOLLAR.....	177
------------------------------	-----

A. Aile Vakfı Kurulması.....	177
------------------------------	-----

a. Genel Olarak.....	177
----------------------	-----

b. TMK m. 500 Kapsamında Sonuçları.....	178
B. Mirasçı Atama.....	179
C. Art Mirasçı Atama.....	180
a. Genel Olarak.....	180
b. TMK m. 500 Kapsamında Sonuçları.....	182
i. Evlatlığın Önmirasçı Olarak Atanması Hâlinde.....	182
ii. Evlatlığın Artmirasçı Olarak Atanması Hâlinde.....	183
 § 11. BAŞVURULABİLECEK HUKUKÎ YOLLARIN SINIRLI EVLAT EDİNME SİSTEMİNDEN KAYNAKLANAN MİRAS HUKUKU SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNDE YETERLİ OLUP OLMADIĞI MESELESİ	184
I. MEVCUT SİSTEMDE BAŞVURULABİLECEK HUKUKÎ YOLLARIN OLUMLU VE OLUMSUZ YÖNLERİNİN TESPİTİ.....	184
A. Evlatlığın veya Saklı Paylı Mirasçılarının Mirasçılık Sıfatını Kaybetmesi Hâllerinin Değerlendirilmesi.....	184
a. İvazsız Mirastan Feragat Sözleşmesi Yapılması.....	184
b. Cezaî Mirasçılıktan Çıkarma.....	185
c. Mirastan Yoksunluk.....	186
B. Diğer Hukukî Yolların Değerlendirilmesi.....	186
a. Aile Vakfı Kurulması.....	186
b. Mirasçı Atama.....	187
c. Art Mirasçı Atama.....	188
II. MEVCUT SİSTEMİN AKİBETİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLER.....	189
A. Türk Hukukunda Sınırlı Evlat Edinme Sistemi Terk Edilerek Tam Evlat Edinme Sisteminin Kabul Edilmesi Gerektiğini Savunan Görüş.....	189
a. Sistem Değişikliği İhtiyacına İlişkin Öne Sürülen Gerekçeler.....	189
i. Genel olarak.....	189
ii. Evlatlığın yararı açısından.....	190
iii. Sınırlı evlat edinme sisteminin miras hukukuna dayalı sonuçları açısından.....	192
b. Miras Hukukuna İlişkin Önerilen Kanun Değişiklikleri.....	193
i. TMK m. 500/I, cüm. 2.....	193

ii. <i>TMK m. 500/II</i>	193
iii. <i>TMK m. 314/V</i>	195
B. Türk Hukukunda Karma Bir Sistemin Kabul Edilmesi Gerektiğini	
Savunan Görüş.....	195
C. Türk Hukukunda Mevcut Sistemin Korunması Gerektiği Yönündeki	
Görüşümüz.....	196
a. Tam Evlat Edinme Sistemine Geçilmesi İhtiyacının ve	
Gerekliliğinin Bulunmaması.....	196
i. <i>Sistem Değişikliği için Öne Sürülen Gerekçelerin Yetersizliği</i>	196
ii. <i>Sistem Değişikliğinin Sebebiyet Vereceği Sonuçlar</i>	199
1. <i>Tam evlat edinme sisteminin kabulü yönünden</i>	199
2. <i>Karma evlat edinme sisteminin kabulü yönünden</i>	200
b. Sınırlı Evlat Edinme Sisteminin Miras Hukuku Açısından	
Yaratabileceği Sakıncaların Giderilmesine İlişkin Önerilerimiz	
.....	201
GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	203

KISALTMALAR

ABGB	: Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Abs.	: Absatz
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
Art.	: Artikel
AYM	: Anayasa Mahkemesi
B.	: Baskı
BGB	: Bürgerliches Gesetzbuch
BGE	: Bundesgerichtsentscheid
B.K.	: Bakanlar Kurulu
Bkz.	: Bakınız
c.	: cümle
C.	: Cilt
CC	: Code civil
CETS	: Council of Europe Treaty Series
Çev.	: Çeviren
dn.	: dipnot
E.	: Esas Sayısı
Ed.	: Editör
e.t.	: erişim tarihi
f.	: fıkra
HCCH	: Hague Conference on Private International Law – Conférence de La Haye de droit international privé
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HMUK	: mülga 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
K.	: Karar Sayısı
m.	: madde
MÖHUK	: 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
NHK	: 25.04.2006 tarih ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu
NK	: 1512 sayılı Noterlik Kanunu

No.	: numara
ör.	: örneğin
par.	: paragraf
R.G.	: Resmî Gazete
s.	: sayfa
S.	: Sayı/Sayılı
S. K.	: Sayılı Kanun
Söz.	: Sözleşme
S.P.	: Saklı Pay
T.	: Tarih
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TKM	: mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
Y.	: Yıl
YHD	: Yargıtay Hukuk Dairesi
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YİBGK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu
Yön.	: Yönetmelik
Y.P.	: Yasal pay
ZGB	: Zivilgesetzbuch

KAYNAKLAR*

- ACABEY, Mehmet Beşir : *Soybağı: Kurulması, Genel Olarak Sonuçları, Özellikle Evlilik Dışında Doğan Çocukların Mirasçılığı*, İzmir 2002.
- AKINTÜRK, Turgut /
ATEŞ, Derya : *Türk Medeni Hukuku – Aile Hukuku*, 24. B., İstanbul 2022.
- ALBERT, Ashley /
MULZER, Amy : “Adoption Cannot Be Reformed”, *Columbia Journal of Race and Law*, 2002, C. 12, S. 1, s. 557-600.
- ALKIŞ, Alpaslan : “İslam Miras Hukuku ile Türk Miras Hukukunun Varisler Yönüyle Karşılaştırılması”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2019, C. 19, S. 1, s. 61-79.
- ALTUĞ, Yılmaz : “Türk ve Birleşik Amerika Devletleri Hukuklarında Evlat Edinme Üzerine Bir İnceleme”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 1957, C. 22, S. 1-4, s. 235-252.
- ANTALYA, Gökhan : *Miras Hukuku - Cilt III*, 5. B., Ankara 2021.
- ARAT, Tuğrul : “Evlât Edinme Hukukundaki Gelişmelere Toplumsal-İşlevsel Açıdan Bakış”, *Prof. Dr. Osman F. Berki'ye Armağan*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No. 411, 1977, s. 105-178.
- ARIK, K. Fikret : “Evlât Edinme Bakımından Türk ve İsviçre Doktrin ve Tatbikatı Arasında Bir Mukayese”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 1958, C. 13, S. 4, s. 95-114 (Mukayese).
- AUDIT, Bernard : “Recent Revisions of the French Civil Code”, *Louisiana Law Review*, 1978, C. 38, S. 3, s. 747-804.
- AYDOĞDU, Murat : *Çağdaş Hukuki Gelişmeler Işığında Evlat Edinme*, 2. B., Ankara 2010.
- BALLAR, Suat : “Aile Eğitimi ve Korunması Amaçlı Aile Vakıfları Üzerine Düşünceler”, *Vakıf Haftası Dergisi*, 1995, S. 12, s. 79-87.
- BARTHOLOMEYCZIK,
Horst : *Erbrecht*, 7. B., Berlin 1965.
- BARTSCH, Herbert /
BARTSCH, Malte B. : *Das aktuelle Erbrecht*, 15. B., Regensburg 2010.

* Eserler, yazarlarının soyadlarıyla anılmış olup birden fazla eserinden yararlanılan yazarların eserlerine atıf yapılırken kullanılan kısaltılmış hâlleri, parantez içinde gösterilmiştir.

- BAŞ SÜZEL, Ece : “Biyolojik Ailenin Evlat Edinilene Mirasçı Olması Sorunu”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2019, C. 14, S. 179-180, s. 1463-1488.
- BAŞPINAR, Veysel : “Türk Medeni Kanunu ile Aile Hukukunda Yapılan Değişiklikler ve Bu Konuda Bazı Önerilerimiz”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2003, C. 52, S. 3, s. 79-101.
- BAUMANN, Ursula : *Voraussetzungen und Verfahren der Adoption – Ein Beitrag zur Revision*, Zürich 1970.
- BAYGIN, Cem : “Kan Bağına Dayanan Soybağı”, *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2002, C. 6, S. 1-4, s. 255-284 (Soybağı).
- : “Evlat Edinmenin Sonuçları”, *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2003, C. 7, S. 3-4, s. 627-650 (Sonuçlar).
- BECK, Alexander : *Grundriss des Schweizerischen Erbrechts*, 2. B., Bern 1976.
- BERKİ, Şakir : “Türk Hukukunda Evladedinme ve Evladlığın Mirası”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1952, C. 9, S. 3-4, s. 1-39 (Evlatlığın Mirası).
- : *Alman, İsviçre ve Türk Medeni Kanunlarında Evlat Edinme*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No. 172, Ankara 1962 (Evlat Edinme).
- BIDERBOST, Yvo : “Kommentierung der Art. 264–269a”, *Personen- und Familienrecht, Partnerschaftsgesetz: Art. 1-456 ZGB PartG - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht*, 3. B., Zürich 2016 (Ed. Peter BREITSCHMID / Alexandra JUNGO).
- BOULANGER, François : “Die französische Gesetzgebung auf dem Gebiete des Privatrechts”, *Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, 1960, C. 25, S. 3-4, s. 567-594.
- BREITSCHMID, Peter : “Vierter Abschnitt: Die Adoption”, *Basler Kommentar – Zivilgesetzbuch I (Art. 1-456 ZGB)*, 7. B., Basel 2022 (Ed. Thomas GEISER / Christiana FOUNTOULAKIS).
- BÜCHLER, Andrea /
RAVEANE, Zeno : “Die Volljährigenadoption nach revidiertem Recht”, *Aktuelle Juristische Praxis*, 2018, C. 27, S. 6, s. 689-699.
- BÜRGI, Klaus : “Art. 477-480 ZGB”, *Schweizerisches Zivilgesetzbuch: Orell Füssli Kommentar*, 3. B. Zürich 2016 (Ed. Jolanta Kren KOSTKIEWICZ / Stephan WOLF / Marc AMSTUTZ / Roland FANKHAUSER).

CREVOISIER ABDEL

AZIZ, Cécile /

COTTIER, Michelle

: “Gemeinsame originäre Elternschaft gleichgeschlechtlicher Paare. Aktuelle und zukünftige Rechtslage in der Schweiz und Reformbedarf”. *La pratique du droit de la famille*, 2021, S. 2, s. 286-339.

ÇAĞLAYAN AYGÜN,

Gözde

: *Karşılaştırmalı Hukuk Bakımından Evlat Edinme ve Sonuçları*, 2. B., Ankara 2021 (Evlat Edinme).

DUMARET, Annick-Camille /

ROSSET, Dominique-Jeanne: “Adoption and Child Welfare Protection in France”, *Early Child Development and Care*, 2005, C. 175, S. 7-8, s. 661-670.

DURAL, Mustafa /

ÖĞÜZ, Tufan

: *Türk Özel Hukuku - Cilt II - Kişiler Hukuku*, 19. B., Ankara 2018.

DURAL, Mustafa /

ÖĞÜZ, Tufan /

GÜMÜŞ, Mustafa Alper

: *Türk Özel Hukuku - Cilt III - Aile Hukuku*, 17. B., Ankara 2022.

DURAL, Mustafa /

ÖZ, Turgut

: *Türk Özel Hukuku - Cilt IV - Miras Hukuku*, 17. B., Ankara 2021.

ECCHER, Bernhard

: *Bürgerliches Recht Band VI: Erbrecht*, 3. B., Viyana 2008.

ECEMİŞ, Sercan

: “MÖHUK Dışında Düzenlenen Tanıma ve Tenfiz Kuralları”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2020, C. 22, S. 1, s. 357-395.

ECKEBRECHT, Marc

: “Teil V - Adoption, Rn. 68-75, 135-145”, *Praxishandbuch Familienrecht*, 42. B., Münih 2022 (Ed. Harald SCHOLZ / Norbert KLEFFMANN).

ER, Ali

: *4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu Hükümlerine göre Küçüklerin Evlat Edinilmesi*, İstanbul 2020.

ERDOĞAN, İhsan

: “Evlilik Dışı Çocuğun Tabii Babası Kolu Hısımlarına Mirasçı Olması ve Baba Kolu Hısımlarının Ona Mirasçı Olması”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1998, C. 2, S. 1-2, s. 35-44.

EREN, Fikret /

YÜCER AKTÜRK, İpek

: *Türk Miras Hukuku*, 4. B., Ankara 2021.

ERMAN, Eyüp Sabri

: “Evlatlığın Miras Hakları”, *Ankara Barosu Dergisi*, 1976, S. 2, s. 174-177.

- ESCHER, Arnold : *Zürcher Kommentar - Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch: III. Band Das Erbrecht, Erste Abteilung: Die Erben (Art. 457-536)*, 3. B., Zürich 1959.
- FOTH, Heinrich : “Zur Neuregelung des Adoptionsrechts”, *Sozialer Fortschritt*, 1972, C. 21, S. 5, s. 105-108.
- GAMILLSCHEG, Franz : “Das Neue Französische Adoptionsrecht”, *Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, 1953, C. 18, S. 2-3, s. 507-523.
- GENÇCAN, Ömer Uğur : *Miras Hukuku*, 5. B., Ankara 2021 (Miras).
- GİRAY, Faruk Kerem : “Uluslararası Sözleşmelerde Evlat Edinme”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 2000, C. 1, S. 1, s. 333-350.
- GÖKSU, Tarkan : “Art. 457-460 ZGB”, *CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht: Erbrecht (Art. 457-640 ZGB)*, 3. B., Zürich 2016 (Ed. Peter BREITSCHMID / Alexandra JUNGO).
- GRASSHOF, Bernhard : “Die Vereinten Nationen und das Adoptionsrecht: Auf dem Weg zu einer Konvention oder Deklaration?”, *Vereinte Nationen: German Review on the United Nations*, 1978, C. 26, S. 1, s. 14-19.
- GROßE-BOYMAN, Tamara : “BGB § 1924 Gesetzliche Erben erster Ordnung”, *Erbrecht*, 4. B., Münch 2022 (Ed. Wolfgang BURANDT / Dieter ROJAHN).
- GSCHNITZER, Franz : *Familienrecht*, Viyana 1963 (Familienrecht).
: *Erbrecht*, Viyana 1964 (Erbrecht).
- GÜNEY, Gülfem : “Evlatlığın Mirasçılığı”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi*, 2009, S. 57-58, s. 7-26.
- GÜNVEREN, Güzide Burcu : *Roma Hukukunda Evlat Edinme (Adoptio) ve Türk Hukukuna Etkileri*, İstanbul 2020.
- HÄFELİ, Cristoph : “Kommentierung der Art. 264-269c”, *Schweizerisches Zivilgesetzbuch Orell Füßli Kommentar*, 3. B., Zürich 2016 (Ed. Jolanta KREN KOSTKIEWICZ / Stephan WOLF / Marc AMSTUTZ / Roland FANKHAUSER).
- HCCH : “Report of the Special Commission on the Implementation of The Hague Convention of 29 May 1993 on Protection of Children and Co-Operation in Respect of Intercountry Adoption”, *Special Commission Meetings*, 1994 (Report).

- : *The Implementation and Operation of the 1993 Hague Intercountry Adoption Convention: Guide to Good Practice*, Guide No. 1, 2008 (Guide).
- : *The 1993 Hague Convention on Protection of Children and Co-operation in Respect of Intercountry Adoption Information Brochure*, 2017 (Information).
- : “Simple and Open Intercountry Adoptions”, *Discussion Paper*, Prel. Doc. No 9, 2022 (Simple Adoption).
- HEGNAUER, Cyril : *Schweizerisches Zivilgesetzbuch - Das Familienrecht, 2. Abteilung: Die Verwandtschaft, 1. Teilband: Das Eheleiche Kindesverhältnis (Artikel 252-301 ZGB)*, 3. B., Bern 1964 (Familienrecht).
- : “Das neue schweizerische Adoptionsrecht”, *Juristen Zeitung*, 1973, Y. 28, S. 18, s. 583-585 (Adoptionsrecht).
- HITZER, Bettina : “Warum lügen?: Eine Geschichte der Adoption nach 1945”, *Geschichte und Gesellschaft*, 2019, C. 45, S. 1, s. 70-94.
- HOPF, Gerhard : “Drittes Hauptstück. Von den Rechten zwischen Eltern und Kindern. §§ 137–186a”, *Kurzkomentar zum ABGB: Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, Ehegesetz, Konsumentenschutzgesetz, IPR-Gesetz und Europäisches Vertragsstatutübereinkommen*, 2. B., Mörlenbach 2007 (Ed. Helmut KOZIOL / Peter BYDLINSKI / Raimund BOLLENBERGER).
- HRUBESCH-MILLAUER, Stephanie : “Art. 539-545 ZGB”, *Schweizerisches Zivilgesetzbuch: Orell Füssli Kommentar*, 3. B. Zürich 2016 (Ed. Jolanta Kren KOSTKIEWICZ / Stephan WOLF / Marc AMSTUTZ / Roland FANKHAUSER).
- İMRE, Zahit /
ERMAN, Hasan : *Miras Hukuku*, 15. B., İstanbul 2021.
- İNAN, Ali Naim /
ERTAŞ, Şeref /
ALBAŞ, Hakan : *Türk Medeni Hukuku - Miras Hukuku*, 9. B., Ankara 2015.
- İŞGÜZAR, Hasan : *Miras Hukuku*, Ankara 2004.
- JAYME, Erik : “Die erbrechtlichen Wirkungen der Adoption”, *Zeitschrift für Rechtspolitik*, 1972, C. 5, S. 1, s. 1-5.
- KILIÇOĞLU, Ahmet : *Medenî Kanun ’umuzun Aile – Miras – Eşya Hukukuna Getirdiği Yenilikler*, 2. B., Ankara 2004 (Medeni Kanun).
- : *Aile Hukuku*, Ankara 2015 (Aile).

- : *Miras Hukuku*, 11.B., Ankara 2021 (Miras).
- KILIÇOĞLU YILMAZ,
Kumru : “Küçüklerin Evlat Edinilmesinin Miras Hukuku ve Biyolojik Ana Babanın Rızası Açısından İncelenmesi”, *Pearson Journal of Social Sciences & Humanities*, 2021, C. 6, S. 13, s. 105-113.
- KİZİR, Mahmut : “Türk Hukukunda Evlat Edinme”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2009, C. 17, S. 1, s. 151-184.
- KOÇ, Evren : “HMK ve TMK Çerçevesinde Evlat Edinme ve Evlatlık İlişkisinin Kaldırılması Davasına İlişkin Bazı Tespitler”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 2015, C. 73, S. 1, s. 363-388.
- KÖPRÜLÜ, Bülent : *Miras Hukuku Dersleri*, 2. B., İstanbul 1985.
- KUTOĞLU, Tuba : *Üvey Ailede Hukuki İlişkiler: Hısımlık ve Özellikle Üvey Çocukların Üvey Ebeveynlerince Evlat Edinilmesi*, Ankara 2018.
- MARX, Ansgar : “Uluslararası Evlat Edinme Hakkındaki La Haye Sözleşmesi”, *Milletlerarası Hukuk Bülteni*, 1999-2000, Y. 19-20, C. 19, S. 1-2, s. 837-852 (Çev. Ahmet Cemal RUHİ).
- MAURER, Hans-Ulrich : “§§ 1741, 1755-1756, 1770, 1772 BGB”, *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: BGB, Band 10: Familienrecht II §§ 1589-1921*, 8. B., Münih 2020.
- MIGNOT, Jean-François : “Adoption in France and Italy: A Comparative History of Law and Practice (Nineteenth to twenty-First centuries)”, *Population*, 2015, C. 70, S. 4, s. 759-782, (Çev. Roger DEPLEDGE), (Comparative History).
- OĞUZMAN, Keman /
SELİÇİ, Özer /
OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe : *Eşya Hukuku*, 21. B. İstanbul 2018.
- OKUR GÜMRÜKÇÜOĞLU,
Saliha : *Osmanlı’dan Günümüze Evlatlık Kurumu ve Koruyucu Aile*, Ankara 2021.
- ÖZSUNAY, Ergun : “1961 Tarihli «Aile Hukukuna İlişkin Hükümlerin Değiştirilmesi ve Birleştirilmesi Hakkında Kanun»la (FamRAendG.) Alman Evlat Edinme Hukukuna Getirilen Yenilikler”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 1966, C. 32, S. 1, s. 191-218.
- ÖZTAN, Bilge : *Miras Hukuku*, 12. B., Ankara 2021.
- ÖZUĞUR, Ali İhsan : *Türk Medeni Kanunu’nun Yeni Düzenlemeleri ile Açıklamalı İçtihatlı Velayet, Vesayet, Soybağı ve Evlat Edinme Hukuku*, 3. B., Ankara 2007.

PARRA-ARANGUEN,
Gonzalo

: “Explanatory Report on the Convention on Protection of Children and Co-Operation in Respect of Intercountry Adoption”, *Hague Conference on Private International Law - Proceedings of the Seventeenth Session 10 to 29 May 1993: Adoption - co-operation*, C. II, Lahey 1994, s. 538-651.

PFAFFINGER, Monica

: *Geheime und offene Formen der Adoption*, Wirkungen von Information und Kontakt auf das Gleichgewicht im Adoptionsdreieck, Zürcher Studien zum Privatrecht Band/Nr. 198, Zürich 2007.

PIOTET, Paul

: *Erbrecht*, Basel 1978.

PRESSER, Stephen B.

: “The Historical Background of the American Law of Adoption”, *Journal of Family Law*, 1972, C. 11, S. 3, s. 443-516.

PÜRSELİM, Hatice Selin

: “Milletlerarası Evlat Edinmeye Uygulanacak Hukuk”, *International Multidisciplinary Congress of Eurasia – Proceeding & Abstract Book*, 2019, s. 328-336.

RÖTHEL, Anne

: *Erbrecht*, 18. B., Sinzheim 2020.

RUHİ, Ahmet Cemal

: “743 Sayılı Türk Kanunu Medenisi ile 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu’nda Yer Alan Evlat Edinmenin Şekli Şartlarının Mukayeseli Olarak İncelenmesi”, *Atatürk Üniversitesi Erzurum Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2001, C. 5, S. 1-4, s. 455-466.

SCHWEIZERISCHE

EIDGENOSSENSCHAFT

: “Adoption in Switzerland”, <https://www.bj.admin.ch/dam/bj/en/data/gesellschaft/adoption/bro-adoption-e.pdf.download.pdf/bro-adoption-e.pdf> (e. t. 11.12.2022).

SCHWEIZERISCHER

BUNDESRAT

: *Botschaft des Bundesrates an die Bundesversammlung über die Änderung des Zivilgesetzbuches (Adoption und Art. 321 ZGB) (Vom 12. Mai 1971)*, BBl 1971 I 1200, s. 1200-1271, https://www.fedlex.admin.ch/eli/fga/1971/1_1200_1222_85/de (E.T. 01.03.2023), (BBl 1971 I 1200).

: *Erläuternder Bericht zur Änderung des Zivilgesetzbuches (Adoptionsrecht) vom 9. Dezember 2013*, <https://www.bj.admin.ch/dam/bj/de/data/gesellschaft/gesetzgebung/archiv/adoptionsrecht/vn-ber-d.pdf.download.pdf/vn-ber-d.pdf> (E.T. 20.06.2022), (Adoptionsrecht).

: *Botschaft zur Änderung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches (Adoption) vom 28. November 2014*, BBl 2015 877, s. 877-948, <https://www.fedlex.admin.ch/eli/fga/2015/94/de> (E.T. 08.02.2022), (BBl 2015 877).

- SEROZAN, Rona : *Çocuk Hukuku*, 2. B., İstanbul 2005 (Çocuk).
- SEROZAN, Rona /
BAŞOĞLU, Başak /
KAPANCI, Berk : “Aile Hukukunun Özellikleri, İlkeleri ve Gelişimi”, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2016, C. 15, S. 2, s. 531-560.
- SEROZAN, Rona /
ENGİN, Baki İlkey : *Miras Hukuku ve Uygulama Çalışmaları*, 7. B., Ankara 2021.
- ŞANLI, Cemal /
ESEN, Emre /
ATAMAN FİGANMEŞE,
İnci : *Milletlerarası Özel Hukuk*, 7. B., İstanbul 2019.
- ŞENER, Esat : *Miras Hukuku*, Ankara 1977 (Miras).
: *Açıklamalı-İçtihatlı Türk Medeni Kanunu*, Ankara 1989 (TMK).
- ŞENSÖZ, Ebru : “Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair 1993 Tarihli La Haye Sözleşmesi Uyarınca Yabancı Adli ve İdari Evlat Edinme Kararlarının Doğrudan Tanınması ve Kontrol Usulü”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011, Y. 10, C. 10, S. 20, s. 179-233.
- ŞIPKA, Şükran : “4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun Evlat Edinmeye İlişkin Hükümlerinin İncelenmesi”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 1999, C. 57, S. 1-2, s. 301-322.
- ŞIPKA, Şükran /
ERGÜN, Ece : “Türk ve İsviçre Hukukunda Evlat Edinme Kurumunun Miras Hukuku ile İlişkisi”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2020, C. 5, S. 1, s. 23-44.
- TARMAN, Zeynep Derya /
ÖNAY, Işık : “Milletlerarası Evlat Edinme Hukukunda Kamu Düzeni Engeli”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2011, C. 60, S. 2, s. 331-366.
- TAŞ KORKMAZ, Hülya : “Boşanma Davasında Sağ Kalan Eşin Bu Sıfatla Mirasçılığına Son Vermek Amacıyla Mirasçılar Tarafından Davaya Devam Edilmesi”, *Prof. Dr. Pekcanitez’e Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2014, C. 16, s. 1413-1482.
- TBMM : “Türk Medeni Kanunu Tasarısı ile Türk Kanunu Medenisinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı”, 30.12.1999 Tarihli ve 723 Sayılı Adalet Komisyonu Raporu, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d21/c073/tbmm21073011ss0723.pdf> (E.T. 16.02.2023), (S. 723).

- : “Türk Medenî Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi ve Adalet Komisyonu Raporu”, 13.02.2004 Tarihli ve 928 Sayılı Adalet Komisyonu Raporu, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c091/tbmm22091125ss0928.pdf> (E.T. 01.03.2023), (S. 928).
- T. C. ADLİYE VEKALETİ : *Kanunu Medenî Şerhi: Türk-İsviçre, Cilt II Miras-Aynî Haklar*, İstanbul 1930.
- TUOR, Peter : *Schweizerisches Zivilgesetzbuch - Das Erbrecht, 1. Abteilung – Die Erben (Artikel 457-536 ZGB)*, 2. B., Bern 1964.
- van LOON,
Johannes Hendrik Albert : “Report on Intercountry Adoption”, *Hague Conference on Private International Law - Proceedings of the Seventeenth Session 10 to 29 May 1993: Adoption - co-operation*, C. II, Lahey 1994, s. 10-119.
- VERDIER, Pierre : “‘Limited Adoption’ in France”, *Adoption & Fostering*, 1988, C. 12, S. 1, s. 41-44.
- WEIMAR, Peter : *Berner Kommentar: Das Erbrecht (Art. 457-480 ZGB)*, Bern 2000 (Erbrecht).
- WELSER, Rudolf /
ZÖCHLING-JUD, Brigitta : *Grundriss des bürgerlichen Rechts Band II: Schuldrecht Allgemeiner Teil, Schuldrecht Besonderer Teil, Erbrecht*, 14. B., Viyana 2015.
- WOLF, Stephan : “İst das schweizerische Erbrecht in seinen Grundlagen revisionsbedürftig?”, *Zeitschrift des Bernischen Juristenvereins*, 2007, S. 143, s. 301-316.
- YAKUT, Esra /
ÇAĞLAYAN AYGÜN,
Gözde : “Osmanlı Hukukundan Günümüze Evlat Edinmenin Miras Hukukuna Dayalı Sonuçları”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2018, C. 26, S. 1, s. 11-46.
- YALMAN, Süleyman : “Evlat Edinme ve Evlatlığın Miras Hakkı”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Şakir Berki’ye Armağan)*, 1996, C. 5, S. 1-2, s. 213-224 (Miras Hakkı).
- YILMAZ, Süleyman : *Medeni Hukuk - Cilt 4 - Miras Hukuku*, Ankara 2022 (Miras).

KARAR LİSTESİ

İSVİÇRE FEDERAL MAHKEMESİ KARARLARI

- **BGE 101 Ib 113** (16.05.1975 T., s. 113-119)
- **BGE 101 II 203** (22.05.1975 T., s. 203-210)
- **BGE 106 II 272** (29.12.1980 T., s. 272-278)
- **BGE 116 II 39** (18.01.1990 T., s. 39-48)
- **BGE 117 II 340** (27.08.1991 T., s. 340-346)
- **BGE 134 III 467** (25.06.2008 T., s. 467-475)
- **BGE 137 I 154** (14.04.2011 T., s. 154-160)

ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI

ESAS NO.	KARAR NO.	KARAR TARİHİ
2012/35	2012/203	27.12.2012
2022/155	2023/38	22.02.2023

BİREYSEL BAŞVURU NO.	KARAR TARİHİ
2013/2187	19.12.2013
2013/4439	06.03.2014
2014/5836	11.07.2015

YARGITAY KARARLARI

DAİRE NO.	ESAS NO.	KARAR NO.	KARAR TARİHİ
YİBGK	1954/17	1954/24	10.11.1954
	1955/11	1955/24	07.12.1955
YHGK	1972/2-1598	1974/527	15.05.1974
	1971/2-810	1974/1043	02.10.1974

	1986/2-473	1987/257	27.03.1987
	2012/2-302	2012/287	11.04.2012
	2014/2-889	2015/2011	30.09.2015
Y1HD	2004/716	2004/1392	19.02.2004
	2012/3902	2012/4440	18.04.2012
	2013/389	2013/5281	10.04.2013
	2013/3652	2014/156	14.01.2014
	2013/17080	2014/1877	11.02.2014
	2013/22000	2014/13989	11.09.2014
	2014/9582	2015/10884	17.09.2015
Y2HD	1975/7209	1975/8971	24.11.1975
	1976/1460	1976/1765	01.03.1976
	1976/2057	1976/2222	15.03.1976
	1976/2946	1976/3246	13.04.1976
	1977/3587	1977/3744	03.05.1977
	1978/8140	1979/5513	29.06.1979
	1979/7244	1979/9146	13.12.1979
	1980/990	1980/1114	12.02.1980
	1980/3326	1980/3520	24.04.1980
	1980/4271	1980/4796	10.06.1980
	1981/3826	1981/3991	21.05.1981
	1984/104	1984/342	23.01.1984
	1984/2840	1984/2942	27.03.1984
	1984/8323	1984/8594	30.10.1984
	1985/1589	1985/1839	26.02.1985
	1984/3412	1985/3655	16.04.1985
	1986/8961	1986/9853	10.11.1986
	1991/4151	1991/7800	13.05.1991
	1992/7853	1992/8458	24.09.1992
	1992/8554	1992/9008	05.10.1992
	1993/623	1993/1628	22.02.1993
	1999/5806	1999/6362	07.06.1999
	2000/9858	2000/12077	12.10.2000

	2001/6751	2001/8604	01.06.2001
	2002/863	2002/1632	11.02.2002
	2002/2354	2002/6169	09.05.2002
	2003/4342	2003/6810	08.05.2003
	2003/8317	2003/9830	30.06.2003
	2004/1842	2004/2456	01.03.2004
	2004/1977	2004/2815	08.03.2004
	2004/3666	2004/4401	07.04.2004
	2004/3755	2004/4800	15.04.2004
	2004/4489	2004/5822	05.05.2004
	2005/7731	2005/10957	11.07.2005
	2005/19285	2006/3858	21.03.2006
	2006/3188	2006/9718	19.06.2006
	2006/11528	2006/13789	12.10.2006
	2006/14063	2007/6141	12.04.2007
	2006/19360	2007/14436	25.10.2007
	2007/19093	2007/17594	17.12.2007
	2007/11002	2008/9586	30.06.2008
	2008/8419	2009/4218	09.03.2009
	2008/8424	2009/4219	09.03.2009
	2004/9169	2004/10282	20.09.2004
	2010/6062	2010/15569	28.09.2010
	2009/16483	2010/19941	30.11.2010
	2014/20471	2015/8704	28.04.2015
Y4HD	2016/15598	2017/58	09.01.2017
Y8HD	2013/7810	2013/17380	21.11.2013
Y14HD	2016/4194	2018/9418	25.12.2018
	2016/6642	2019/1286	14.02.2019
Y18HD	2015/4023	2015/17523	01.12.2015
	2015/7250	2016/4421	15.03.2016

GİRİŞ

Taraflar arasındaki soybağını yapay bir şekilde kuran evlat edinme kurumunun Türk hukukuna girişi 1926 tarihli ve 743 sayılı mülga Türk Kanunu Medenisi¹ ile olmuştur. Bu Kanun'u ilga eden yürürlükteki 2002 tarih ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu² ile de evlat edinme, hukuk sistemimizdeki varlığını, evlatlığın menfaatini temel alarak sürdürmektedir. Mülga Türk Kanunu Medenisi'nin 04.10.1926 tarihinde yürürlüğe girmesinden önce ise evlat edinme, hukukî sonuç doğuran bir kurum olarak kabul görmemiştir.³ Nitekim o tarihe kadar uygulanagelen İslâm hukukundaki evlatlık ilişkisinde evlatlığın nesebi evlat edinene bağlanmamış, taraflar arasında evlilik engeli doğmamış veya mirasçılık ilişkisi ortaya çıkmamıştır.⁴ Öyle ki evlatlık, “manevî evlat” (evladı maneviye) olarak nüfus siciline kaydedilmiş olsa bile bu olgu, mülga Türk Kanunu Medenisi yürürlüğe girdikten sonra kayıt sahibinin Kanun'da düzenlenmiş olan evlatlık hükümlerine tabi tutularak evlatlığa ait haklardan yararlanmasını, özellikle de ona miras hakkı tanınmasını mümkün kılmamıştır.⁵

¹ Evlat edinme kurumu, mülga TKM m. 253-258 arasında düzenlenmiş bulunmaktaydı.

² Türk Medeni Kanunu'nda evlat edinme kurumu düzenlenirken mülga Türk Kanunu Medenisi'ndeki ilgili hükümler büyük ölçüde değiştirilmiş olup ilgili hükümlere Kanun'un ikinci kitabı olan “Aile Hukuku”nun ikinci kısmında düzenlenen “Hısımlık” kurumunun birinci bölümünü oluşturan “Soybağının Kurulması” başlığı altındaki dördüncü ayırında yer alan 305-320. maddeleri arasında yer verilmiştir.

³ Akıntürk/Ateş, s. 369; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 25, 40-41; Aydoğdu, s. 44-45; Gençcan, Miras, s. 335; Okur Gümrükçüoğlu, s. 35; Güney, s. 7, 9, dn. 12; Alkış, s. 75; Altuğ, s. 236.

⁴ Alkış, s. 75; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 16-23, 40-41 (Osmanlı devletinde evlat edinme, İslâm hukukunda “lakî” adı verilen terk edilmiş veya kaybolmuş olup bir başkası tarafından bulunan, anne ve babası da bilinmeyen çocukların, tebennî (evlat edinme) ve terbiye amacı ile kadı kararıyla bir ailenin yanına yerleştirilmesi şeklinde gerçekleşmekteydi. İslâm hukukuna göre evlatlık ile evlat edinen arasında soybağı kurulmadığından evlatlığın evlat edinene mirasçı olamamasına karşılık evlatlığı büyüten kişiye, mirasçısı olmaması hâlinde malvarlığının tamamını, mirasçısı olması hâlinde ise malvarlığının en fazla 1/3'ünü evlatlığına vasiyet etme hakkı tanınmaktaydı. Ayrıca Osmanlı devletinde, bahsedilen şekilde söz konusu olabilen evlat edinmelerin dışında koruyucu aile uygulamaları da bulunmaktaydı. Bu kapsamda öksüz ve yetim çocukların varsa yakınlarının, yakınları yoksa çevredeki hayırseverlerden birinin yanına yerleştirilmesi veya anne ve babası sağ olan çocukların da ailelerinin fakir olması ya da sağlık problemlerinin bulunması gibi nedenlerle kendilerini koruyup kollayacak kişilerin yanına verilmesi mümkün olabilmekteydi. “Manevî evlat” olarak anılan bu çocuklar da, İslâm miras hukuku kuralları uyarınca kendilerini yanlarına alan aile bireylerinin mirasçısı olamamakla birlikte hibe ve vasiyet yolu ile mirastan pay alma imkânına sahipti. Osmanlı devletindeki bir diğer uygulama olan “icâr-ı sağır” da, anne veya babasının ölümü ya da hastalığı gibi sebeplerle bakıma muhtaç çocukların, bir nevi besleme olarak yanlarına yerleştirildikleri varlıklı ailelerin yanında çalışmalarını ifade etmekteydi. Bu çocuklar da yanlarında çalıştığı ailelerin mirasçısı olamamakla birlikte hibe ve vasiyet yolu ile mirastan pay alabilmekteydi).

⁵ İnan/Ertaş/Albaş, s. 148, dn. 150; Dural/Öz, s. 35, par. 165; İmre/Erman, s. 34, par. 1, dn. 1; Erman, s. 174; Gençcan, Miras, s. 330, 335; Y2HD, 1984/104 E. 1984/342 K. 23.01.1984 T.; Y2HD, 1999/5806 E. 1999/6362 K. 07.06.1999 T.

Türk hukukunda evlat edinme kurumuna hukukî sonuçlar bağlanması ve evlatlığın evlat edinenin yasal mirasçısı olarak kabul edilmesi ancak 1926'dan itibaren söz konusu olmuşsa da, evlat edinme kurumunun kanunlaştırılmasının tarihi çok daha eskilere dayanmaktadır.⁶ Nitekim kökenine inildiğinde, Roma evlat edinme hukukunda kurumun asıl amacının erkek altsoyun bulunmaması hâlinde aile mirasını korumak; dolayısıyla evlat edinenin menfaatinin gözetmek olduğu dikkat çekmektedir.⁷ Evlat edinme kurumunu yalnız erginlerin evlat edinilmesi bakımından kabul eden 1804 tarihli Fransız Medeni Kanunu'nda evlat edinmenin malvarlığına yönelik rızaî bir sözleşme türü olarak görülmesi sebebiyle küçüklerin evlat edinilmesine imkân tanınmaması da evlat edinme kurumunun geçmişteki amacını gözler önüne seren bir başka örnektir.⁸ Günümüzde ise bu amaç, yerini evlatlığın üstün menfaatinin gerçekleştirme, özellikle de ailesi olmayan küçüklerle, evlat edinen ailenin yanında güvenli bir yuvada büyüme imkânını sunma amacına bırakmıştır.⁹

Evlat edinme kurumunun evlatlığın menfaatinin ön planda tutulması yönünde değişen amacına rağmen, miras hukuku ile arasındaki ilişki zayıflamış değildir. Nitekim evlat edinme kurumu, temelinde yatan sosyal amaca ek olarak, özellikle henüz çocuğu olmayan ve belki çocuk sahibi olma imkânı da bulunmayan kişilere, arkalarında birinci zümreye mensup yasal mirasçı bırakabilmelerini sağlaması sebebiyle, aynı zamanda ekonomik bir amacı da gerçekleştirmektedir.¹⁰ Bu hususta Yargıtay da kararlarında, esasen evlatlık ilişkisinin bünyesinde, malvarlığının mirasçılardan başkasına intikali unsuru bulunduğunu ve bunun, kurumun niteliğinden kaynaklanan bir zorunluluk olduğunu belirtmektedir.¹¹ Biz de evlatlığın yasal mirasçılığını konu alan çalışmamızda, evlatlık ilişkisinin doğurduğu miras hukukuna yönelik sonuçlar kapsamında evlatlığın hukukî durumunu irdeleyip bu hususta doktrinde yer alan tartışmalar hakkındaki görüşlerimizi ifade etmeyi amaçlıyoruz.

Çalışmamızda evlatlığın yasal mirasçılığı incelenirken, evlat edinme işleminin hukukî sonuçları, her ülkenin millî hukukunda benimsenen evlat edinme sistemine bağlı olarak değişiklik arz ettiğinden, öncelikle evlatlığın yasal mirasçılığına etkileri yönünden farklı

⁶ Presser, s. 446.

⁷ Büchler/Raveane, s. 690; Presser, s. 446.

⁸ Aydoğdu, s. 22.

⁹ Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1212-1213; Presser, s. 446; Giray, s. 333; Özsunay, s. 191, par. 1; Güney, s. 8; Altuğ, s. 235-236.

¹⁰ Tuor, Art. 465 ZGB, s. 82, par. 1 (Yazara göre, evlat edinme kurumunun en önemli amaçlarından biri, kişilerin miraslarını bırakabileceği bir altsoya sahip olma imkânını tanıması olup mirasçı atama tasarrufunun saklı paylı mirasçılarca ileri sürülen tenkis yaptırımı ile karşılaşma riski bulunduğundan bu hususta evlat edinmenin yerini tutan bir hukukî yol bulunmamaktadır); İnan/Ertaş/Albaş, s. 148; Yalman, Miras Hakkı, s. 223-224; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 322, par. 1516.

¹¹ Y2HD, 1975/7209 E. 1975/8971 K. 24.11.1975 T.

evlat edinme sistemlerinden bahsedilecektir. Bu bağlamda hukuk düzenlerinin ya evlat edinen ile evlatlık arasında tam bir hısımlık ilişkisi kurarken evlatlığın kendi kan hısımları ile arasındaki hısımlık ilişkisini de sona erdiren tam evlat edinme sistemini (*Volladoption / l'adoption plénière / full adoption*) veya evlat edinen ile evlatlık arasında soybağını kurarken evlatlık ile kan hısımları arasındaki hukukî ilişkiyi ise etkilemeyen sınırlı evlat edinme sistemini (*einfache Adoption / l'adoption simple / simple adoption*) ya da her iki sistemi de içinde barındıran karma bir evlat edinme sistemini benimsediği tespit edilmektedir.¹² Bu hususta Türk hukukunda sınırlı evlat edinme sisteminin kabul edilmesine karşılık, özellikle küçüklerin evlat edinilmesi bakımından pek çok ülkenin tam evlat edinme sistemini benimsediği;¹³ evlat edinmenin miras hukukuna ilişkin sonuçlarının, özellikle evlatlık ve altsoyunun evlatlığın kendi kan hısımlarının mı, yoksa evlat edinen ve onun kan hısımlarının mı yasal mirasçısı olduğu hususunun da, her hukuk sisteminin tercih ettiği evlat edinme sistemine ve ilgili kanunlarındaki düzenlemeye göre farklılık gösterdiği görülmektedir.¹⁴

Çalışmamızda sınırlı, tam ve karma evlat edinme sistemlerinin açıklanmasının ardından, Türk hukukunda evlatlığın evlat edinene yasal mirasçılığının şartları ele alınacaktır. Bu kapsamda evlat edinen ile evlatlık arasında geçerli bir evlatlık ilişkisinin kurulmuş ve bu ilişkinin evlat edinenin ölümü anında da devam ediyor olması hususları sadece Türk Medeni Kanunu değil, mülga Türk Kanunu Medenisi'nin ilgili düzenlemeleri de dikkate alınarak anlatılacaktır. Nitekim 4722 sayılı Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 14. maddesi uyarınca Türk Medeni Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden önce kurulmuş olan evlat edinme sözleşmeleri bütün hükümleri ile birlikte geçerliliğini korumaktadır. Bu sebeple de 01.01.2002'den önce kurulan evlatlık ilişkilerinden kaynaklanan miras hukukuna dair sorunlarda evlatlık ve altsoyunun yasal mirasçılığının tespitinde mülga Türk Kanunu Medenisi, buna karşılık 01.01.2002'den sonra kurulan evlatlık ilişkilerinde ise Türk Medeni Kanunu'nda yer alan geçerlilik şartlarının sağlanıp sağlanmadığının araştırılması gerekmektedir.

Evlatlığın evlat edinene mirasçılığının şartlarının açıklanmasından sonra ise Türk hukukunda evlat edinmenin miras hukukuna ilişkin sonuçlarının ayrıntılı şekilde incelenmesine geçilecektir. Her ne kadar Türk Medeni Kanunu'nda evlat edinme kurumu

¹² HCCH, Simple Adoption, s. 5, par. 11; Aydoğdu, s. 68-69; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 33-34.

¹³ HCCH, Simple Adoption, s. 5, par. 12. Nitekim 29.05.1993 Tarihli Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşme'ye (Lahey Sözleşmesi) taraf olan ülkelerin %69'unda küçüklerin sadece tam evlat edinme yoluyla evlat edinilmesi mümkündür (HCCH, Simple Adoption, s. 6).

¹⁴ Hughes, s. 321-322.

düzenlenirken mülga Türk Kanunu Medenisi'ndeki ilgili düzenlemelerde, özellikle evlatlık ilişkisinin kuruluşu, hükümleri ve sona ermesine ilişkin önemli değişiklikler yapılmış olsa da, evlat edinme kurumunun miras hukuku ile ilişkisini düzenleyen mülga TKM m. 447'de yer alan düzenlemeler, TMK m. 500'de olduğu gibi korunmuştur.¹⁵ Anılan madde hükmü uyarınca evlatlık ve altsoyu evlat edinene kan hısımları gibi mirasçı olurken, evlat edinen ve hısımlarının ise onlara mirasçı olamaması ve bununla birlikte evlatlığın kendi ailesindeki mirasçılığının da devam etmesi hususlarının kapsamı ve istisnaları tek tek ele alınarak yeri geldikçe örnekler ile açıklanacaktır. Devamında ise evlatlık ilişkisinin miras hukukuna ilişkin sonuçlarının TMK m. 500'e tâbi olmaması hâlinde evlatlığın yasal mirasçılık sıfatının tespitinin nasıl yapılması gerektiği üzerinde durulacak ve bu hususta 29.05.1993 Tarihli Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşme'nin ("Lahey Sözleşmesi") ilgili hükümleri değerlendirilecektir.

Evlatlığın yasal mirasçılığı hususunda son olarak, doktrinde öne sürülen Türk hukukunda sınırlı evlat edinme sisteminin benimsenmesinin evlatlığın yasal mirasçılığına etkisinden kaynaklanan sorunlara değinilecektir. Bu kapsamda yine doktrinde uygulanabilir bulunan hukukî yollar ve özellikle çok sayıda yazar tarafından savunulan tam evlat edinme sistemine geçilmesi fikri de tartışıldıktan sonra anılan aksaklıkların mevcut sistem korunarak ne şekilde aşılabileceğine dair çözüm önerileri getirilmeye çalışılacaktır.

¹⁵ 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 500. maddesi şu şekildedir: "[1] Evlatlık ve altsoyu, evlat edinene kan hısımları gibi mirasçı olurlar. Evlatlığın kendi ailesindeki mirasçılığı da devam eder. [2] Evlat edinen ve hısımları, evlatlığa mirasçı olmazlar." 743 sayılı mülga Türk Kanunu Medenisi'nin, TMK m. 500'ün karşılığını oluşturan ve bu madde ile aynı düzenlemeyi içeren 447. maddesi ise şu şekildeydi: "[1] Evlatlık ve fûruu, kendisini evlat edinen kimseye; nesebi sahih fûruu gibi mirasçı olurlar. [2] Evlat edinen bir kimse ve hısımları, evlatlığa mirasçı olmazlar."

BİRİNCİ BÖLÜM

EVLATLIĞIN YASAL MİRASÇILIĞINA ETKİLERİ YÖNÜNDEN EVLAT EDİNME SİSTEMLERİ

§ 1. SINIRLI (BASİT/GEVŞEK) EVLAT EDİNME SİSTEMİ (*EINFACHE ADOPTION*)

I. GENEL OLARAK

Sınırlı evlat edinme, evlat edinme işleminin evlatlık ile evlat edinen arasında soybağını kurarken, evlatlık ile kan hısımları arasındaki hukukî ilişkiyi tamamen sona erdirmedeği bir sistemdir.¹ Başka bir deyişle, evlatlığın kendi kan hısımları ile olan hısımlık bağı, kurulan evlatlık ilişkisinden etkilenmeyerek varlığını sürdürür.² Bunun en önemli sonucu olarak da evlatlık ile kan hısımları arasındaki mirasçılık ilişkisi ve yardım yükümlülüğü karşılıklı olarak devam ettiği gibi, evlatlığın anne ve babası onunla kişisel ilişki kurma talebinde de

¹ Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1229; Horgan, s. 265; Boulanger, s. 576; HCCH, Simple Adoption, s. 4, par. 7; HCCH, Guide, s. 121, par. 556; van LOON, s. 61, par. 106; Parra-Aranguen, s. 619, par. 438; Şıpka/Ergün, s. 40; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 33; Baygın, Sonuçlar, s. 628, 636; Tarman/Önay, s. 334. Sadece 1794 tarihli Prusya Umumi Memleket Kanunu, 1804 tarihli Fransız Medeni Kanunu ve 1811 tarihli Avusturya Medeni Kanunu gibi Aydınlanma Çağı'nda yapılan kanunlarda değil, 1865 tarihli İtalyan Medeni Kanunu ve 1865 tarihli Alman Medeni Kanunu gibi 19. yüzyılda yapılan kanunlarda da evlat edinmeye ilişkin olarak bu yaklaşımın benimsenmiş olduğu görülmektedir (Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1206). Nitekim 1972 değişikliği öncesi mehz İsviçre Medeni Kanunu'nda da sınırlı evlat edinme sistemi benimsenmişti.

² Evlat edinme ile evlatlık ile evlat edinen arasında oluşan yapay soybağının yanında evlatlığın kendi ailesi ile arasındaki soybağının da devam etmesi, Türk hukukunda “soybağının tekliği” ilkesinin bir istisnasını teşkil etmektedir (Serozan, Çocuk Hukuku, s. 219; Güney, s. 9).

bulunabilirler.³ Ayrıca bu sistemde evlat edinme, evlatlığın kişisel durumuna etki etmez. Kural olarak evlatlık, bu yolla vatandaşlık hakkı da kazanamaz.⁴

Evlatlık ilişkisinden kaynaklanan soybağı yalnız evlatlık ile evlat edinen arasında kurulduğundan, sınırlı evlat edinme sisteminde tam evlat edinme sisteminde olduğunun aksine, evlatlık ile evlat edinenin hısımları arasında bir hısımlık meydana gelmez. Başka bir anlatımla, evlatlık, evlat edinenin ailesine dâhil olmaz.⁵ Bu durumda örneğin, evlat edinme işleminden sonra evlat edinenin bir çocuğu olursa, evlatlık ile bu çocuk arasında kardeşlik bağı meydana gelmeyeceği gibi, evlat edinenin birden fazla evlatlığı olması hâlinde bu evlatlıklar arasında da bir hısımlık bulunmaz.⁶ Ayrıca bu sistemde kanunkoyucunun evlatlık ilişkisini sözleşmesel bir ilişki olarak nitelendirmesi hâlinde, taraflara evlatlık ilişkisinin kurulmasından önce aralarında yaptıkları bir sözleşme ile evlatlığın evlat edinene karşı mirasçılık hakkını sınırlandırma veya ortadan kaldırma veya kurulan evlatlık ilişkisini yine aralarında yaptıkları bir sözleşme ile sona erdirmeye ya da haklı sebeplere dayanarak bunu mahkemen talep etme imkânı da tanınabilmektedir.⁷ Nitekim mülga Türk Kanunu

³ Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1229; Hegnauer, Adoptionsrecht, s. 584, par. 5; van Loon, s. 61, par. 106; Gschnitzer, Erbrecht, s. 12. Evlatlık ilişkisinin kurulmasıyla birlikte evlatlığın anne ve babasının velayet hakkının kendiliğinden sona ermesi ve velayetin evlat edinene geçmesi, anne ve babanın çocuk ile kişisel ilişki kurmalarını engellemez; çünkü çocuk ile kişisel ilişki kurma hakkı, velayet hakkına bağlı olmayıp soybağı ilişkisine dayanır (Baygın, Sonuçlar, s. 628, 642-643). Sınırlı evlat edinme sisteminde evlatlık ile kan hısımları arasındaki hukukî ilişki sona ermediği; anne ve babası ile arasındaki soybağı da devam ettiği için bunun doğal bir sonucu olarak anne ve babanın, evlatlık verdikleri çocukları ile kişisel ilişki kurmayı talep etmeleri mümkündür. Nitekim Türk hukukunda da evlatlığın anne ve babasına bu imkân, TMK m. 323 ile tanınmaktadır.

⁴ Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1232; Hegnauer, Adoptionsrecht, s. 584, par. 5; Y2HD, 2002/2354 E. 2002/6169 K. 09.05.2002 T. Nitekim 1961 tarih ve 403 sayılı mülga Türk Vatandaşlığı Kanunu m. 3 de, “Evlât edinme evlâtlığın vatandaşlığına tesir etmez. Ancak, küçük olan evlâtlık, vatansız olur veya anası babası bulunmaz veyahut nerede olduğu bilinmezse, bir Türk tarafından evlâtlığa alınmakla Türk vatandaşı olur.” hükmünü içermektedir. Bununla birlikte anılan Kanun’u ilga eden yürürlükteki 2009 tarih ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu m. 9’un, “Sonradan kazanılan Türk vatandaşlığı, yetkili makam kararı veya evlat edinilme ya da seçme hakkının kullanılması ile gerçekleşir.” ve m. 17’nin, “Bir Türk vatandaşı tarafından evlat edinilen ergin olmayan kişi, millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak şartıyla, karar tarihinden itibaren Türk vatandaşlığını kazanabilir.” şeklindeki düzenlemeleri uyarınca sınırlı evlat edinme sisteminin geçerli olduğu Türk hukukunda, Türk vatandaşı olmayan küçüklerin evlat edinilme yoluyla Türk vatandaşlığını kazanmaları mümkündür.

⁵ van LOON, s. 63, par. 106; Dural/Öz, s. 36, par. 172; Şıpka/Ergün, s. 40; İmre/Erman, s. 34, par. 1; İnan/Ertaş/Albaş, s. 148, 152; Yalman, Miras Hakkı, s. 219-220; Baygın, Sonuçlar, s. 628, 635; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 344, dn. 273; Şener, Miras, s. 69; BGE 101 Ib 113, 16.05.1975 T., s. 114, par. 2.

⁶ İmre/Erman, s. 34, par. 1; İnan/Ertaş/Albaş, s. 152; Yalman, Miras Hakkı, s. 218, 222, 224; Baygın, Sonuçlar, s. 635; Y2HD, 1976/2946 E. 1976/3246 K. 13.04.1976 T.

⁷ Baygın, Sonuçlar, s. 628.

Medenisi'nde ve 1972 değişikliği öncesinde İsviçre Medeni Kanunu'nda ilgili hükümler anıldığı şekilde düzenlenmişti.

Bu sistemde evlat edinme işleminin, evlatlık ile evlat edinen arasında yapay bir soybağı kurduğu hususunda herhangi bir tereddüt olmamakla birlikte, aynı soybağının evlatlığın altsoyu ile evlat edinen arasında da kurulup kurulmadığına ilişkin olarak doktrinde bir fikir birliği bulunmamaktadır. Bu hususta bazı yazarlar, evlatlık ilişkisinin evlatlığın altsoyu ile evlat edinen arasında hısımlık bağı kurmadığını ifade etmektedir.⁸ Bazı yazarlar ise evlatlık ilişkisinin evlatlığın altsoyu ile evlat edinen arasında da hısımlık bağı kurduğunu,⁹ aksi hâlde evlatlığın altsoyunun, aralarında hısımlık bağı bulunmayan evlat edinene nasıl mirasçı olabileceğinin açıklanmasının güçleşeceğini ileri sürmektedir.¹⁰ Biz bu hususta ilk görüşe katılmakta ve sınırlı evlat edinme sisteminde evlatlık ilişkisinin, yalnız evlatlık ile evlat edinen arasında yapay bir soybağı kurduğunu, buna karşılık evlatlığın altsoyu ile evlat edinen arasında bir hısımlık meydana getirmediğini düşünmekteyiz.¹¹ Nitekim Türk hukukunda hısımlık, kan bağından doğan kan hısımlığı, evlenmeden doğan kayın hısımlığı ve evlat edinme yoluyla kanundan doğan hısımlık olmak üzere üç türdür.¹² Hısımlık türleri sınırlı sayıda olup evlatlığın altsoyu ile evlat edinen arasında bunlardan herhangi biri mevcut olmadığından, ikinci görüş uyarınca aralarında hısımlık bağının kurulduğunun kabulü, asıl bu hısımlığın ne tür bir hısımlık olduğunun açıklanmasını güçleştirmektedir. Kanımızca bu hısımlığın evlat edinme yoluyla kanundan doğan bir hısımlık olduğunu ileri sürmek mümkün değildir; çünkü evlatlık ilişkisi sadece evlat edinen ile evlatlık arasında kurulur; yoksa evlat edinme işlemi ile evlat edinen, evlatlığın altsoyunu

⁸ Aydoğdu, s.522; Berki, Evlat Edinme, s. 152-153; Tekinay, Türk Aile Hukuku, 7. B., İstanbul 1990, s. 465; Zevkliler, Medenî Hukuka Giriş, Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku, 6. B., Ankara 1996, s. 330, 891; Öztan, s. 344; Akıntürk, s. 384-385. Roma hukukunda evlat edinme (*adoptio*) yoluyla kurulan hısımlık ilişkisinin, sadece evlat edinen ile evlatlık arasında olduğuna ilişkin bu kural, *Digesta* 1.7.16'da ("*Adoptio enim in his personis locum habet, in quibus etiam natura potest habere*") ifade bulmaktaydı (Aydoğdu, s. 523).

⁹ İnan/Ertaş/Albaş, s. 148; Dural/Öz, s. 36, par. 172; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 344, dn. 273; Yalman, Miras Hakkı, s. 220, 222, 224; Baygın, Sonuçlar, s. 636 (Yazara göre evlatlık ilişkisinin evlatlığın altsoyu ile evlat edinen arasında da hısımlık ilişkisi kurduğunun kabulü gerekmektedir; aksi takdirde evlat edinenin birinci zümre mirasçısı olan evlatlığın altsoyunu, yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan evlat edinene yardım nafakası ödeme yükümlülüğü altına sokmak mümkün olmayacak, bu da menfaatler dengesine ve kanunun sistematiğine ters düşecektir).

¹⁰ Dural/Öz, s. 36, par. 172, dn. 70; Güney, s. 19, dn. 73.

¹¹ Buna karşılık tam evlat edinme sisteminde ise evlat edinme ilişkisi evlatlık ile kan hısımları arasındaki hukukî bağı tamamen koparıp bu bağı evlat edinen ve onun kan hısımları ile kurduğundan, doğal olarak evlat edinen ile evlatlığın altsoyu arasında da hısımlık ilişkisi kurulmuş olmaktadır.

¹² Dural/Öğüz, s. 187 vd.

da evlat edinmiş olmamaktadır.¹³ Buna karşılık evlat edinen ile evlatlığın altsoyu arasında bir hısımlık ilişkisinin meydana gelmediğinin kabulü, evlatlığın altsoyunun, aralarında hısımlık bağı bulunmayan evlat edinene nasıl mirasçı olabileceğinin açıklanmasını ise kanımızca güçleştirmemektedir. Nitekim, evlatlığın altsoyunun evlat edinene yasal mirasçılığı, aralarındaki hısımlık bağına değil, bir kanun hükmüne dayanmaktadır. Bu sebeple de eğer TMK m. 500/I, c. 1 hükmü, “*Evlâtlık ve altsoyu, evlât edinene kan hısımlı gibi mirasçı olurlar.*” şeklinde kaleme alınmış olmasaydı, evlatlığın altsoyunun, halefiyet yoluyla evlatlığın yerine geçerek evlat edinene mirasçı olabileceğini iddia etmek zaten mümkün olmazdı.¹⁴ Nitekim aynı görüşü paylaştığımız yazarlar tarafından da, TMK m. 500’ün evlat edinen ile evlatlığın altsoyu arasında bir hısımlık ilişkisi kurulduğunu kabule yeterli olmadığı ifade edilmektedir.¹⁵ Buna göre, kanunda evlatlığın altsoyuna miras hakkı bakımından halefiyet tanınması suretiyle sadece miras hukuku açısından sınırlı ve istisnai bir sonuca imkân tanınmaktadır.¹⁶

II. TÜRK HUKUKUNDA DÜZENLENME ŞEKLİ

1926 tarih ve 743 sayılı mülga Türk Kanunu Medenisi’nde hem küçüklerin hem de ergin ve kısıtlıların evlat edinilmesinde, mülga Türk Kanunu Medenisi’nin kabul edildiği tarihte yürürlükte bulunan mehzat İsviçre Medeni Kanunu ile uyumlu olarak sınırlı evlat edinme sistemi kabul edilmiştir. Bununla birlikte 2002 yılında yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu yapılırken ise, İsviçre Medeni Kanunu’nda 1972 yılında gerçekleşen kanun değişikliği ile tam evlat edinme sistemine geçilmiş olmasına rağmen Türk hukukunda her türlü evlat edinmenin hüküm ve sonuçlarını sınırlı evlat edinme şeklinde doğurması esasından vazgeçilmemiştir.¹⁷ Komisyon raporlarında ve kanun gerekçesinde, mehzat kanun

¹³ Nitekim TMK m. 282 uyarınca evlat edinme, soybağını kuran yollardan biri olup soybağının kurulması ise dar anlamda gerçekleşmekte; yani bu bağ sadece anne-baba ve çocuk arasında kurulmaktadır (Aydoğdu, s. 523).

¹⁴ Nasıl ki TMK m. 499 uyarınca sözleşmeye dayanan mirasçılıkta yalnız sağ kalan eş mirasbırakana yasal mirasçı olabiliyor; ancak mirasbırakanın ölümünde sağ olmaması hâlinde onun altsoyu halefiyet yoluyla yerine geçip mirasçı olamıyorsa (Eren/Yücer Aktürk, s. 41-42, par. 146), evlatlığın altsoyu bakımından da TMK m. 500/I, c. 1’deki “*ve altsoyu*” ibaresinin bulunmaması hâlinde kanımızca aynı durum söz konusu olurdu.

¹⁵ Tekinay, s. 464; Akıntürk, s. 376.

¹⁶ Aydoğdu, s. 521-522.

¹⁷ Aynı yönde: Tarman/Önay, s. 334, 358-359. Karşı yönde (Türk Medeni Kanunu’nda evlatlık kurumuna ilişkin kendine özgü karma bir sistem benimsendiğine ilişkin): Aydoğdu, s. 69-71; Yakut/Çağlayan Aygün, s.

İsviçre Medeni Kanunu'ndaki söz konusu değişikliğin ve doktrindeki sınırlı evlat edinme sistemine yönelik eleştirilerin Türk Medeni Kanunu yapılırken neden göz önüne alınmadığına ilişkin bir açıklama bulunmamaktadır. Bununla birlikte evlatlık ile kan hısımları arasındaki hukukî ilişkinin koparılması sonucunu doğuran tam evlat edinme sistemine geçilmesinin tercih edilmemesinin en önemli sebeplerinden birinin, yakın hısımlar arasındaki evlilik engelini sürdürme amacı olduğu doktrinde ifade edilmektedir.¹⁸

Her ne kadar mülga Türk Kanunu Medenisi'nde kabul edilen sınırlı evlat edinme sistemi Türk Medeni Kanunu'nun yürürlüğünde varlığını sürdürmeye devam etmekteyse de, Türk Medeni Kanunu ile evlat edinme hukukunda yapılan değişikliklerle, evlatlık ile evlat edinen arasındaki ilişki, bir kişi ile kendi altsoyu arasındaki hısımlığa neredeyse eş değer

33 (Yazarlara göre, mülga Türk Kanunu Medenisi'nin kabul ettiği sistem sınırlı evlat edinmeyken, Türk Medeni Kanunu'nda yapılan değişiklikler sonucunda evlat edinmeye ilişkin kendine özgü karma bir sistem ortaya çıkmış olmaktadır); Şıpka/Ergün, s. 23, 38-39, 35, 42; Baygın, Sonuçlar, s. 629, 648-649 (Yazar, Türk Medeni Kanunu'nun esas itibarıyla sınırlı evlat edinme sistemini benimsemiş olmasına rağmen, tam evlat edinme türüne ait birtakım hükümleri de içerdiğinden, iki ayrı sistemden karma bir sistem türetmiş olduğunu ifade etmektedir. Buna göre, evlat edinme konusunda getirilen yeni düzenlemelerin çoğu İsviçre Medeni Kanunu'ndan alınmış; ancak kural aktarımı yapılırken her iki sistemin de farklı felsefî temellere dayanması sebebiyle, sistem uyumu yeterince sağlanamamıştır. Yazarın evlat edinmenin sonuçlarına ilişkin olarak Türk Medeni Kanunu'nda tespit ettiği sistem uyumsuzluklarına dair ayrıntılı açıklamaları için bkz. Baygın, Sonuçlar, s. 649-650).

Her ne kadar Türk Medeni Kanunu'ndaki kurallar arasında, özellikle evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına yönelik olanlar başta olmak üzere (TMK m. 317-318), tam evlat edinme sisteminin özelliklerini taşıyanlar bulunsun da, Alman Medeni Kanunu'ndakinin aksine küçüklerin evlat edinilmesi ile erginlerin evlat edinilmesi yönünden farklı sistemler kabul edilmiş veya Fransız Medeni Kanunu'ndakinin aksine iki ayrı evlat edinme sistemi bir arada ve birbirine alternatif olacak şekilde düzenlenmiş olmadığından, kanımızca söz konusu kurallara Türk Medeni Kanunu'nda yer verilmesi, Türk hukukunda benimsenen sistemi karma sistem olarak nitelendirmek için yeterli değildir. Nitekim sınırlı evlat edinme sistemi ile tam evlat edinme sistemi arasındaki ayrımı ortaya çıkaran temel unsur ise, evlatlık ile evlat edinen arasında evlat edinme ilişkisinin kurulmasının, evlatlık ile kan hısımları arasındaki soybağının kopması şeklinde bir hukukî sonucu doğurup doğurmadığıdır (Aydoğdu, s. 68, 524; Şıpka/Ergün, s. 25, dn. 6). Buna karşılık, her iki sistem arasında evlat edinme kurumunun amacı, evlatlık ile evlat edinen arasında soybağının kurulması ve evlat edinenin velayet hakkının kapsamı yönünden ise esaslı farklılıklar bulunmamaktadır. Türkiye'nin de taraf olduğu 29.05.1993 Tarihli Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşme'de (Lahey Sözleşmesi) de sınırlı evlat edinme (*simple adoption*) ve tam evlat edinme (*full adoption*) arasındaki ayırım, salt evlat edinme işleminin evlatlık ile asıl ailesi arasındaki hukukî ilişkiyi sona erdirip erdirmediği hususu dikkate alınarak yapılmaktadır (HCCH, Guide, s. 121, par. 556; Parra-Aranguen, s. 619, par. 438). Aynı yönde: Süzöl, s. 1467 (Ayrıca yazar, mülga Türk Kanunu Medenisi'nin mehzazını oluşturan İsviçre Medeni Kanunu'nun 1972 değişikliğinden önceki metninde yer alan sınırlı evlat edinmeye ilişkin kuralların birebir iktibas edilmemesi suretiyle sınırlı evlat edinme sisteminin bozulmuş ve bu sebeple doktrinde de Türk hukukunda hâkim olan sistemin ne olduğu yönünde farklı görüşlerin ortaya çıkmış olduğuna işaret etmektedir).

¹⁸ Şıpka/Ergün, s. 40. Biz ise, tam evlat edinme sistemini benimseyen kanunlarda, evlatlık ile kan hısımları arasındaki hukukî ilişkinin sona ermesinin bir istisnası olarak evlenme engellerine yer verilmesi (ör. Art. 95 Abs. 2 ZGB) karşısında kanunkoyucunun Türk hukukunda sınırlı evlat edinme sistemini muhafaza etmesinin sebebinin, evlilik engelleri ile bir bağlantısı olduğunu düşünmüyoruz.

hâle getirilmiştir.¹⁹ Bu değişikliklerden en önemlisi hiç kuşkusuz mülga Türk Kanunu Medenisi uyarınca evlatlık ile evlat edinen arasında kurulan evlatlık ilişkisinin, sözleşmesel bir ilişki olmaktan çıkarılmasıdır. Bu değişikliğin gereği olarak da evlatlığın evlat edinene mirasçılığının sözleşme ile sınırlandırılması veya ortadan kaldırılması, evlatlık ilişkisinin taraflarca sözleşme ile sona erdirilmesi ve haklı sebeplerin varlığı hâlinde evlatlık, mirasçılıktan çıkarma sebebinin varlığı hâlinde ise evlat edinen tarafından mahkemeden evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının talep edilebilmesine imkân tanıyan hükümlere (mülga TKM m. 257/I, c. 3; m. 258) Türk Medeni Kanunu’nda yer verilmemiştir.

III. MİRAS HUKUKU YÖNÜNDEN SONUÇLARI

A. Evlatlık ile Kan Hısımları Arasındaki Hukukî İlişki Yönünden

Sınırlı evlat edinme sisteminde, evlat edinme işlemi, evlatlık ile kendi ailesi arasındaki hukukî ilişkiyi etkilemez.²⁰ Başka bir deyişle, evlatlık ile kan hısımları arasındaki hukukî ilişki, özellikle de çalışmamızın konusu yönünden önem arz eden mirasçılık ilişkisi, karşılıklı olarak varlığını korur.²¹ Nitekim Türk hukukunda bu husus, TMK m. 500/I c. 2’de açıkça hükme de bağlanmıştır.²² Anılan düzenlemeyle paralel yönde bir başka düzenlemeyi de, TMK m. 314/V’te yer alan evlatlığın miras haklarının zedelenmemesi ve aile bağlarının devam etmesi için naklen geldiği aile kütüğü ile evlat edinenin aile kütüğü arasındaki her türlü bağın kurulacağına ve evlatlıkla ilgili kesinleşmiş mahkeme kararının her iki nüfus kütüğüne de işleneceğine ilişkin kural teşkil etmektedir.²³

Türk Medeni Kanunu’nun mehazı olan İsviçre Medeni Kanunu’nun 01.04.1973 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere 23.06.1972’de ilga edilen evlatlığın mirasçılığına

¹⁹ İnan/Ertas/Albaş, s. 153-154.

²⁰ Escher, Art. 465 ZGB, s. 88, par. 4; Weimar, Erbrecht, Art. 465 ZGB, s. 78, par. 6.

²¹ Tuor, Art. 465 ZGB, s. 85, par. 10; Horgan, s. 265; Frank, s. 217; Schwartz, s. 1094, 1117; Schweizerische Eidgenossenschaft, s. 26; Piotet, s. 42, 44; Eccher, s. 32, par. 3/12; Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1234; Bartholomeyczik, s. 48; Escher, Art. 465 ZGB, s. 88, par. 4; Weimar, Erbrecht, Art. 465 ZGB, s. 78, par. 6; Baygın, Sonuçlar, s. 628.

²² Evlatlık ile kan hısımları arasındaki yasal mirasçılık ilişkisi, evlatlık ile evlat edinen arasındaki yasal mirasçılık ilişkisinin aksine, tek yönlü değil, karşılıklıdır (Baygın, s. 648).

²³ Anılan TMK m. 314/V hükmü şu şekildedir: “Evlâtlığın, miras ve başka haklarının zedelenmemesi, aile bağlarının devam etmesi için evlâtlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlât edinenin aile kütüğü arasında her türlü bağ kurulur. Ayrıca evlâtlıkla ilgili kesinleşmiş mahkeme kararı her iki nüfus kütüğüne işlenir.”

ilişkin 465. Maddesi de, TMK m. 500'e oldukça benzer düzenlemeler içermekte;²⁴ ancak TMK m. 500/I c. 2'nin, evlatlığın kendi ailesindeki mirasçılığının da devam edeceğine ilişkin hükmünü karşılayan bir hüküm, İsviçre Medeni Kanunu'nun anılan maddesinde yer almamaktaydı.²⁵ Bununla birlikte bu yönde bir düzenlemeye İsviçre Medeni Kanunu'nda yer verilmemiş olması, evlatlığın kan hısımlarına mirasçı olamayacağı anlamını da taşımamaktaydı.²⁶ Nitekim evlatlık ile kan hısımları arasındaki yasal mirasçılık ilişkisinin devam etmesi aralarındaki hısımlığın evlat edinme işleminden etkilenmemesinin doğal bir sonucu olduğundan,²⁷ sınırlı evlat edinme sistemini benimseyen bir kanun için TMK m. 500/I c. 2'de yer alan düzenleme, malumun ilanından başka bir anlam ifade etmemektedir.²⁸ Yine Türk Medeni Kanunu'nda evlatlığın kan hısımlarının evlatlığa mirasçı olduğuna dair herhangi bir hüküm bulunmamasına rağmen aralarındaki mirasçılık ilişkisinin tek yönlü değil karşılıklı olduğunun kabulü de, yine sınırlı evlat edinme sisteminin söz konusu niteliğinden kaynaklanmaktadır.

B. Evlatlık ile Evlat Edinen Arasındaki Hukukî İlişki Yönünden

²⁴ Piotet, s. 41-42; Dural/Öz, s. 36, par. 171; Şıpka/Ergün, s. 30-31. İsviçre Medeni Kanunu'nun anılan mülga 465. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, evlatlık ve altsoyu, evlat edinenin evlilik içi doğan altsoyu ile aynı miras hakkına sahipken; 2. fıkra uyarınca, evlat edinen ve kan hısımlarının ise evlatlığa karşı miras hakkı bulunmamaktaydı.

²⁵ 743 sayılı mülga Türk Kanunu Medenisi'nin (mülga TKM), TMK'nın 500. maddesinin karşılığını teşkil eden 447. maddesinde de bu yönde bir düzenleme bulunmamakta; ancak evlatlık sözleşmesinin hükümlerinin düzenlendiği m. 257'de, evlatlığın asıl ailesindeki mirasçılığına hâlel gelmeyeceği hükmü yer almaktaydı (mülga TKM m. 257/I, c. 2).

²⁶ Tuor, Art. 465 ZGB, s. 83, 85, par. 7, 10; Piotet, s. 42; Escher, Art. 465 ZGB; s. 88, par. 4; Breitschmid, Art. 267 ZGB, s. 1630, par. 1. Bununla birlikte İsviçre Medeni Kanunu'nun evlat edinmenin hükümlerinin düzenlediği mülga 268. maddesinin 1. fıkrasında, evlatlığın evlat edinene, önceki miras hakkını kaybetmeksizin mirasçı olacağına ilişkin bir ifade yer almaktaydı.

²⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 347, par. 16123.

²⁸ Mülga Türk Kanunu Medenisi'nde evlatlık sözleşmesinin mirasçılığa ilişkin hükümlerini düzenleyen m. 257/I, c. 2'de, evlatlığın asıl ailesindeki mirasçılığına hâlel gelmeyeceğinin açıkça ifade edilmesine karşılık, Türk Medeni Kanunu'nda evlat edinme kararının mirasçılığa ilişkin hükümlerini düzenleyen m. 314/II'de bu yönde bir ifadenin bulunmamasının da, evlatlığın kendi ailesindeki mirasçılığının devam edeceğinin doğal bir durum olarak kabulünden kaynaklanmakta olduğu doktrinde ifade edilmektedir (Kılıçoğlu, Miras, s. 40). Bununla birlikte Komisyon Raporu'nda, evlatlığın kendi ailesindeki mirasçılığının devam edeceğine ilişkin hükmün, yerinin m. 500'de olması daha uygun bulunarak m. 314/II'den çıkarıldığı bilgisi bulunmaktadır (TBMM, S. 723, s. 314-315, 338-339). Kanımızca evlatlığın kendi ailesindeki mirasçılığının devam edeceğine ilişkin hükme TMK m. 500/I, c. 2'de de yer verilmeyip bu hüküm Kanun'dan tamamen çıkarılmış olsaydı da, sınırlı evlat edinme sisteminin niteliği gereği yine de bu sonucun kabulü gerekirdi.

Sınırlı evlat edinme sisteminde evlatlık ve altsoyu, evlat edinene kendi altsoyu gibi yasal mirasçı olur.²⁹ TMK m. 314/II’de evlatlığın, evlat edinenin mirasçısı olacağı; m. 500/I c. 1’de ise evlatlığın, evlat edinene kan hısımları gibi mirasçı olacağı açıkça hükme bağlanmış bulunmaktadır. Bu sebeple evlatlık ilişkisinin sınırlı evlat edinme yoluyla kurulması hâlinde ve dolayısıyla da Türk hukukunda evlatlık, hem kendi kan hısımlarına, hem de evlat edinene karşı olmak üzere çifte miras hakkına sahiptir.³⁰ Bu özelliğinden yola çıkılarak evlatlığın sınırlı evlat edinme sistemindeki yasal mirasçılığı, doktrinde çoğulcu bir mirasçılık olarak nitelendirilmektedir.³¹

Türk Medeni Kanunu’nda evlatlık ve altsoyunun, evlat edinene mirasçılığının “kan hısımları” gibi olduğunun öngörülmesinin sonucu olarak evlatlık ve altsoyu, aynı evlat edinenin altsoyu gibi birinci zümre mirasçıları arasında yer alır ve onun mirasından zümre sistemine hâkim olan ilkeler doğrultusunda pay alır.³² Evlatlık ve altsoyunun evlat edinenin birinci zümre mirasçılarından sayılması sebebiyle, aynı evlat edinenin altsoyunun olduğu gibi, yasal miras paylarının yarısı oranında bir saklı payı da bulunmaktadır (TMK m. 506/I, b. 1).³³ Bununla birlikte sınırlı evlat edinme sisteminde soybağının evlatlık ile evlat edinenin hısımları ile değil, yalnız evlat edinen arasında kurulması sebebiyle evlatlığın evlat edinene mirasçılığı sınırlı bir mirasçılık olup evlatlık, bu yapay soybağından dolayı evlat edinenin hısımlarının yasal mirasçısı olamaz.³⁴

²⁹ Escher, Art. 465 ZGB, s. 86-87, par. 1-3; Weimar, Erbrecht, Art. 465 ZGB, s. 78, par. 6; Verdier, s. 42; Schwartz, s. 1094; Tuor, Art. 465 ZGB, s. 84, par. 9; Bartholomeyczik, s. 48. Bununla birlikte önemle belirtmek gerekir ki, Türk Medeni Kanunu’nda evlatlık ve altsoyunun evlat edinene yasal mirasçılığı, kan hısımlığına değil, evlatlık ilişkisini kuran mahkeme kararına dayanmaktadır (TMK m. 315/I).

³⁰ Piotet, s. 42; Escher, Art. 465 ZGB, s. 89, par. 4; Weimar, Erbrecht, Art. 465 ZGB, s. 77, par. 5; Eren/Yücer Aktürk, s. 38, par. 129; Baygın, Sonuçlar, s. 628, 648; Şıpka/Ergün, s. 35; Dural/Öz, s. 36, par. 170; Kılıçoğlu, Miras, s. 39; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 34, 41.

³¹ Eren/Yücer Aktürk, s. 38, par. 129.

³² Escher, Art. 465 ZGB, s. 86-87, par. 1, 3; Eren/Yücer Aktürk, s. 37, par. 127; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 27, 29, 31, 41; Aydoğdu, s. 593; Dural/Öz, s. 35, par. 164; Antalya, s. 124, par. 300; İmre/Erman, s. 34, par. 1-2; Öztan, s. 59.; Yalman, Miras Hakkı, s. 222; Berki, Evlatlığın Mirasçılığı, s. 23.

³³ Tuor, Art. 465 ZGB, s. 84, par. 9; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 28; Baygın, s. 647; Dural/Öz, s. 35-36, par. 168, 173; Antalya, s. 128, par. 312; İmre/Erman, s. 37, par. 4; Yalman, Miras Hakkı, s. 222.

³⁴ Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1234; Escher, s. 32, par. 3/12; Tuor, Art. 465 ZGB, s. 83-85, par. 6, 8-9; Piotet, s. 42, 44; Bartholomeyczik, s. 48; Escher, Art. 465 ZGB, s. 88, par. 3; Weimar, Erbrecht, Art. 465 ZGB, s. 77, par. 5; Göksu, Art. 460 ZGB, s. 9, par. 9; Eren/Yücer Aktürk, s. 39, par. 130; Şıpka/Ergün, s. 36; Antalya, s. 128, par. 312; İmre/Erman, s. 34, par. 1; Öztan, s. 62; İnan/Ertaş/Albaş, s. 152, 154; Yalman, Miras Hakkı, s. 222; Baygın, Sonuçlar, s. 646; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 347, par. 1612; Şener, TMK, s. 699; Y2HD, 1992/8554 E. 1992/9008 K. 05.10.1992 T. Fransız hukukunda da basit evlat edinme (*l'adoption simple*) hâlinde evlatlığın mirasçılığı yine sınırlı bir mirasçılıktır; ancak bu ilke esnetilmiş bulunmaktadır. Buna göre, evlatlık ve altsoyu, sadece evlat edinene değil, onun kan hısımlarına da mirasçı olur; ancak evlat edinen ve altsoyu dışındaki kan hısımların saklı paylı mirasçısı değildir (Art. 368 CC).

TMK m. 500/II’de yer alan, “*Evlât edinen ve hısımları, evlâtlığa mirasçı olmazlar.*” şeklindeki düzenleme gereği, Türk hukukunda evlatlığın evlat edinene mirasçılığı tek yönlüdür.³⁵ Bununla birlikte evlatlık ile evlat edinen arasındaki mirasçılık ilişkisinin tek yönlü olması, sınırlı evlat edinme sistemini tanımlayan özelliklerden biri olmayıp, kanunkoyucunun bu yönde yaptığı tercihin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Nitekim, erginlerin evlat edinilmesi yönünden sınırlı evlat edinme sistemini kabul eden Alman Medeni Kanunu’nda, bu yönde bir hüküm öngörülmüş olmadığından, evlat edinen de evlatlığın yasal mirasçısıdır.³⁶ Başka bir anlatımla, Alman Medeni Kanunu’nda aksi öngörülmediğinden, erginken evlat edinilen evlatlık ile evlat edinenin mirasçılıkları Alman hukukunda, Türk hukukundakinin aksine tek yönlü değil, karşılıklıdır. Evlat edinme yönünden her iki sistemi bir arada kabul eden Fransız Medeni Kanunu’nda ise, sınırlı evlat edinme (*l’adoption simple*) hâlinde evlat edinenin de evlatlığın yasal mirasçısı olduğu hususu kanunda açıkça düzenlenmiş olduğundan (Art. 368-1 CC), evlatlık ile evlat edinenin mirasçılıkları Fransız hukukunda da karşılıklıdır. Karma evlat edinme sisteminin geçerli olduğu Avusturya hukukunda, evlat edinen ve altsoyu ile evlatlık ve evlatlığın evlatlık ilişkisinin kurulması anında küçük olan altsoyu arasındaki mirasçılık ilişkisinin karşılıklı olduğu yine açıkça hükme bağlanmıştır (§197 Abs. 1 ABGB).³⁷

³⁵ Tuor, Art. 465 ZGB, s. 83-84, par. 6-7; Eren/Yücer Aktürk, s. 38, par. 128; Dural/Öz, s. 36, par. 172; Şıpka/Ergün, s. 40; Kılıçoğlu, Miras, s. 39; Antalya, s. 127, par. 309; İmre/Erman, s. 34, par. 1; Öztan, s. 62; İnan/Ertaş/Albaş, s. 151, 154; Yalman, Miras Hakkı, s. 222-223; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 35-36; Baygın, Sonuçlar, s. 646; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 346, par. 1612; Gençcan, Miras, s. 331.

³⁶ Yakut/Çağlayan Aygün, s. 34.

³⁷ Welser/Zöchling-Jud, s. 534, par. 1939. Avusturya hukukunda kabul edilen evlat edinme sistemini karma sistem olarak nitelendirmemizin nedeni, 17.02.1960 tarihinde evlat edinme hukukuna ilişkin esaslı bir değişikliğe uğramış olan Avusturya Medeni Kanunu’nun kural olarak tam evlat edinme sistemini kabul etmesinin yanında sınırlı evlat edinme sistemini de sürdürmesidir (Gschnitzer, Familienrecht, s. 91). Buna göre evlatlığın evlat edinenin ailesi ile hısımlık ilişkisinin kurulması ve kendi ailesi ile hısımlık ilişkisinin sona ermesi hususlarında tam evlat edinmeninkiler baskın olmakla birlikte her iki sistemin de özellikleri görülmektedir. Kural olarak tam evlat edinme sistemi benimsenmiş olup (§ 197 ABGB) evlatlık ilişkisi, sadece evlatlık ve onun evlatlık ilişkisinin kurulması anında küçük olan altsoyu ile evlat edinen ve altsoyu arasında hısımlık meydana getirmekte; buna karşılık evlat edinenin diğer hısımları ile herhangi bir hukukî ilişki kurulmamakta (Hopf, s. 179, par. 1); ayrıca evlatlık ile kan hısımları arasındaki aile ilişkileri tamamen sona ermeyip birtakım hukukî yükümlülükler ve mirasçılık ilişkisi karşılıklı olarak devam etmektedir (§§ 197-199 ABGB). Bununla birlikte evlatlığın altsoy bırakmaksızın ölümü hâlinde, birlikte evlat edinenler veya bunların altsoyu sağ ise, evlatlığın anne ve babası ile onların altsoyunun mirasçılığını önlerler (§199 Abs. 2 ABGB). Tek başına evlat edinme hâlinde ise evlat edinen kadınsa, sadece biyolojik annenin; evlat edinen erkekse, sadece biyolojik babanın mirasçılığını önler (§199 Abs. ABGB).

IV. SİSTEME YÖNELİK ELEŞTİRİLER

Türk hukuk doktrinde çeşitli gerekçelerle sınırlı evlat edinme sisteminin terk edilerek tam evlat edinme sisteminin benimsenmesi gerektiğini savunan çok sayıda yazar mevcuttur.³⁸ Bu kapsamda sınırlı evlat edinme sisteminde evlatlık ile kan hısımları arasındaki soybağının devam etmesinin, birçok olumsuz sonuca sebep olduğu ileri sürülmektedir.³⁹ Bu görüşteki yazarlar özellikle, kan hısımları ile arasındaki soybağının korunmasının, evlatlığın kendi kan hısımları ile de, evlat edinen ile de bütünleşmiş bir ilişki kuramamasına sebebiyet vererek onu hangi aileye mensup olduğu belirsiz bir duruma düşürmesi üzerinde durmaktadır.⁴⁰

Evlatlığın öz anne ve babasının, TMK m. 323'te kendilerine tanınan çocuk ile kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkını kullanarak evlatlığın hayatında kalmayı sürdürmeleri üzerinde durulan bir başka husustur. Nitekim uygulamada Yargıtay, TMK m. 323'ü kıyasen uygulayarak evlatlık ile kan hısımları arasında kişisel ilişki kurulmasına müsaade etmektedir.⁴¹ Doktrindeki bazı yazarlar bu durumu evlatlık ile evlat edinen arasındaki ilişkiye yönelik bir tehdit olarak nitelendirmekte ve kan hısımlarının kendilerine tanınan bu hakkı kötüye kullanarak küçüğü manipüle etmek suretiyle şahsi yarar sağlayabileceğini ve evlatlık ile evlat edinen arasındaki ilişkiyi zedeleyebileceğini düşünmektedir.⁴² Buna istinaden yazarlarca, Yargıtay'ın söz konusu uygulamasının çocuğun korunması ilkesi ile

³⁸ Şıpka/Ergün, s. 35, 41-42; Baş Süzel, s. 1465 vd., 1483-1485.

³⁹ Şıpka/Ergün, s. 25, dn. 6.

⁴⁰ Baş Süzel, s. 1466.

⁴¹ Y2HD, 1991/4151 E. 1991/7800 K. 13.05.1991 T. Karara konu olayda evlatlığın babasının çocuk ile kişisel ilişki kurma talebinin yerel mahkemece reddedilmesi üzerine Yargıtay, mülga TKM m. 257 uyarınca evlatlık ile anne ve babasının soybağı ilişkisinin kesilmediği, aksine bu ilişkinin ispatında ve korunmasında gerekli olan resmi sicil önlemlerinin alındığını; eşler tarafından birlikte evlat edinilen ve ayırt etme gücü bulunmayan küçüklerin nüfus kaydına anne baba adı olarak evlat edinen eşlerin adlarının yazılmasının, kan bağının ve diğer psikolojik bağların koparıldığını göstermediğini; bununla birlikte kişisel ilişki kurma hakkının da velayet hakkının bir sonucu olmayıp çocuğun psikolojik gelişimi ve gelecekteki maddî menfaatleri gözetilerek bu hakkın geliştirildiğini (YİBGK, 1959/12 E. 1959/29 K. 18.11.1959 T.); bu sebeplerle örf ve teamül ile çocuğun psikolojik gelişiminin gereği ölçüsünde kişisel ilişkileri sürdürmenin zorunlu olduğunu ifade ederek yerel mahkeme kararını bozmuştur. Oyçokluğuyla alınan bu kararın karşı oy yazısında ise, büyükanne ve büyükbabalar ile torunları arasında kişisel ilişki kurulması yönünde hukukî sonuç doğuran YİBGK, 1959/12 E. 1959/29 K. 18.11.1959 T.'nin gerekçesinde açıklanan düşüncelerin evlatlık sözleşmesine uygulanarak hukuk kurallarının yasanın öngörmediği bir konuda yorum yoluyla genişletilmesinin kabul edilemeyeceği; ayrıca mülga TKM m. 257/I uyarınca anne ve babaya ait hak ve yükümlülüklerin evlat edinene geçeceği hükme bağlandığından, kanun gereği kendiliğinden kaybedilen bir hakkın içtihat yoluyla kullanılmasına olanak sağlanmasının sistemin sağlığını zedeleyeceği hususlarına değinilmiştir.

⁴² Baş Süzel, s. 1468.

bağlaşmadığı ileri sürülmektedir.⁴³ Bununla birlikte sınırlı evlat edinme sisteminde evlatlığın ebeveynleri ile hukukî ilişkisinin devam etmesinin, evlat edinmek isteyenler açısından caydırıcı bir sebep teşkil ettiği de ifade edilmektedir.⁴⁴

Türk hukukunda sınırlı evlat edinme sisteminin kabul edilmesinin yarattığı sorunlar doktrinde incelenirken üzerinde durulan bir diğer konu ise, evlat edinme işleminin evlatlık ile sadece evlat edinen arasında bir hukukî ilişki kurmasıdır.⁴⁵ Evlatlık ile evlat edinenin hısımları arasında bir hukukî bir bağ bulunmaması sebebiyle, evlat edinenin ölümünde halen küçük olan evlatlığın velayetinin, onu torunu olarak benimsemiş ve sevmiş olan evlat edinenin anne babası yerine evlatlığın kendi kan hısımlarına verilmesi veya evlatlığın bir kuruma yerleştirilmesi de, sınırlı evlat edinme sisteminin olumsuz sonuçları arasında sayılmaktadır.⁴⁶ Evlat edinenin anne ve babasının evlatlığa hukukî açıdan birer yabancı olmalarının bir diğer olumsuz etkisinin de, bu kişilerin ölümünde evlat edinenin sağ olmaması hâlinde evlatlığın halefiyet yoluyla mirasçılık sıfatını kazanamamasına ilişkin olarak ortaya çıkmaktadır.⁴⁷

Türk hukukunda sınırlı evlat edinme sisteminin kabul edilmesine yönelik bir diğer eleştiri ise bu durumun, Türk mahkemelerince verilen evlat edinme kararlarının tam evlat edinme sistemini benimseyen ülkelerde tanınmasına engel teşkil edeceği hususunda getirilmiş olup günümüzde çağdaş hukuk sistemlerinin özellikle küçüklerin evlat edinilmesinde tam evlat edinmeyi benimsediğine dikkat çekilmiştir.⁴⁸ Türkiye'nin de taraf olduğu 29.05.1993 tarihli Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşme'nin (Lahey Sözleşmesi) Türkiye açısından 01.09.2004 tarihinde yürürlüğe girmesinden önce yapılan bu eleştiride dile getirilen endişelerin, anılan Sözleşme ile en azından Sözleşme'ye taraf ülkeler yönünden giderilmiş bulunduğunu belirtmek gerekir [Lahey Söz. m. 23(1)]. Bununla birlikte sınırlı evlat edinmenin evlatlığın kişisel durumuna etki etmemesi, özellikle bu şekilde vatandaşlık hakkı kazanamamasının, özellikle yabancı

⁴³ Baş Süzel, s. 1468.

⁴⁴ HCCH, Simple Adoption, s. 6, par. 18.

⁴⁵ Aydoğdu, s. 511.

⁴⁶ Baş Süzel, s. 1466.

⁴⁷ Hitzer, s. 73.

⁴⁸ Baygın, Sonuçlar, s. 648-649.

bir küçüğün evlat edinilmesi hâlinde evlat edinenler için birtakım zorluklar yaratacağına şüphe yoktur.⁴⁹

Sınırlı evlat edinme sisteminin miras hukuku yönünden ise, evlatlık ile hiç kişisel ilişki kurmamış olan kan hısımlarının evlatlığın terekesi üzerinde hak sahibi olması, evlat edinenden evlatlığa kalan malvarlığı unsurlarının dolaylı yoldan evlatlığın altsoyu dışındaki kan hısımlarına intikal etmesi ve çift hısımlık bağının babası ile kurulması hâlinde evlatlığın aynı hat üzerinden farklı sıfatlarla mirasçı olması ihtimallerinden kaynaklanan sakıncalar doğurduğu doktrindeki bazı yazarlarca ileri sürülmektedir. Hatta evlatlık ile kan hısımları arasındaki mirasçılık ilişkisinin devam etmesi, bazı yazarlarca anlamsız bulunmaktadır.⁵⁰ Yine bazı yazarlarca evlatlığın yasal mirasçılığına ilişkin kuralların, tam evlat edinme sistemindekine kıyasla karmaşık ve anlaşılması güç bir yapıya sahip olduğu da ifade edilmektedir.⁵¹ Evlatlık ile kan hısımları arasındaki mirasçılık ilişkisinin karşılıklı olarak sürmesinin, aynı zamanda evlat edinmenin gizliliğinin sağlanmasına da engel olduğu üzerinde durulan bir diğer sorundur.⁵²

§ 2. TAM EVLAT EDİNME SİSTEMİ (*VOLLADOPTION*)

I. GENEL OLARAK

⁴⁹ Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1232. Bununla birlikte sürürlükteki 2009 tarih ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu m. 9 ve 17 uyarınca sınırlı evlat edinme sisteminin geçerli olduğu Türk hukukunda, Türk vatandaşı olmayan küçüklerin, evlat edinilme yoluyla Türk vatandaşlığını kazanmaları mümkündür.

⁵⁰ Breitschmid, Art. 267 ZGB, s. 1630, par. 1.

⁵¹ Piotet, s. 41. Biz de yazarın, tam evlat edinme sisteminde evlatlığın yasal mirasçılığı bakımından geçerli olan kuralların, bir kişinin öz çocuğu yönünden geçerli olan kurallar ile tamamen aynı olması sebebi ile sınırlı evlat edinme sistemine nazaran daha basit, açık ve anlaşılır olduğu yönündeki fikrine katılıyor; bu sebeple de sınırlı evlat edinme sisteminin benimsendiği ülkemizde evlatlığın mirasçılığına ilişkin kuralların özellikle evlatlık ilişkisinin tarafları bakımından anlaşılabilmesi için gerekli önlemlerin alınması gerektiğine inanıyoruz.

⁵² Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1234. Bütün bu eleştirilere karşılık sınırlı evlat edinme sisteminde evlatlığın hem evlat edinene, hem de kendi kan hısımlarına mirasçı olmasının; başka bir deyişle çifte mirasçılık durumunun evlatlığın lehine olduğuna ise şüphe yoktur (Yakut/Çağlayan Aygün, s. 34, 41). Nitekim, özellikle eşler tarafından birlikte evlat edinilmiş olan evlatlığın, hem kendisini evlat edinen eşlerden her birinin, hem de kendi anne ve babasının birinci zümre mirasçısı olarak toplamda dört koldan miras hakkı elde etmesi söz konusudur (Berki, 1962, s. 23, dn. 15; Aydoğdu, s. 552; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 35).

Tam evlat edinme, evlat edinme işleminin evlatlık ile evlat edinen arasında soybağını kurarken, evlatlık ile kan hısımları arasındaki hukukî ilişkiyi de tamamen sona erdirdiği bir sistemdir.⁵³ Bu sistemde evlatlık ile kan hısımları arasındaki hukukî bağın kopması, aralarındaki mirasçılık ilişkisini de, anne ve babasının evlatlık ile kişisel ilişki kurma hakkını da ortadan kaldırır.⁵⁴ Tam evlat edinmenin evlatlık ile kan hısımları arasındaki hukukî ilişkiyi tamamen koparacağına ilişkin kuralın en temel istisnası ise, bu sistemi benimseyen hukuk sistemlerinde özellikle evlilik engelleri bakımından ve üvey çocuğun evlat edinilmesi hâli için öngörülmektedir.⁵⁵ Buna göre evlatlık ile kan hısımları arasındaki evlenme engelleri varlığını korurken; üvey çocuğun evlat edinilmesi durumunda ise evlatlığın, evlat edinen ile evli olan ebeveyni ve onun hısımları ile arasındaki hısımlık ilişkisi varlığını korur.⁵⁶

Evlat edinme ile kurulan yapay hısımlık ilişkisinin adeta kan bağına dayanan hısımlıkla özdeşleştirildiği bu sistemde evlatlık, evlat edinen kişilerden doğan çocuğun hukukî statüsünü kazanır.⁵⁷ Dolayısıyla tam evlat edinmenin evlatlık ile evlat edinen ve kan hısımları arasında kurduğu hukukî ilişki, evlat edinenin kendisinden doğan çocukları ile arasında kurulan hukukî ilişkiden farksızdır.⁵⁸ Görülüyor ki evlatlık ilişkisi, sınırlı evlat edinme sisteminde evlatlık ile evlat edinen arasında yapay bir soybağı kurmasına karşılık, tam evlat edinme sisteminde doğal soybağına benzer bir bağ kurmaktadır. Bunun sonucu olarak sınırlı evlat edinme sisteminde olduğunun aksine bu sistemde evlat edinme işlemi, özellikle küçüklerin evlat edinilmesi yönünden evlatlığın medenî haklarına da etki etmekte, örneğin evlat edinenin vatandaşı olduğu ülkenin vatandaşlığını kazanırken kendi vatandaşlığını kaybetmesi ile sonuçlanabilmektedir.⁵⁹

⁵³ Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1230; Röthel, s. 44, par. 9; Piotet, s. 41; Baumann, s. 19, 33; Biderbost, Art. 267 ZGB, s. 866, par. 6; Breitschmid, Art. 267, s. 1631, par. 2; HCCH, Guide, s. 121, par. 556; Baş Süzel, s. 1465; Şıpka/Ergün, s. 30-31; Eckebrecht, par. 68; Hegnauer, Adoptionsrecht, s. 584, par. 5; HCCH, Simple Adoption, s. 4, par. 7; Parra-Aranguen, s. 619, par. 438; Häfeli, Art. 267 ZGB, s. 479, par. 1; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 33; Tarmay/Önay, s. 333-334; Yılmaz, Miras, s. 21; Güney, s. 14.

⁵⁴ Biderbost, Art. 267 ZGB, s. 866, par. 2-3; Breitschmid, Art. 267, s. 1631, 1633, par. 2, 18; Eckebrecht, par. 68; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 33.

⁵⁵ Breitschmid, Art. 267 ZGB, s. 1631, par. 2; Piotet, s. 41; Tuor/Schnyder/Schmid, s. 303.

⁵⁶ Tuor/Schnyder/Schmid, s. 303; Eckebrecht, par. 72; Baygın, Sonuçlar, s. 627.

⁵⁷ Bartsch, H./Bartsch, M. B., s. 113; Röthel, s. 44, par. 9; Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1230; Beck, s. 25; Biderbost, Art. 267 ZGB, s. 865, par. 1; Hegnauer, Adoptionsrecht, s. 584, par. 5; Baygın, Sonuçlar, s. 627, 637; Yılmaz, Miras, s. 21.

⁵⁸ Biderbost, Art. 267 ZGB, s. 865, par. 1; Boulanger, s. 576; Foth, s. 105; Häfeli, Art. 267 ZGB, s. 479, par. 3. Bu durum doktrindeki bazı yazarlarca, evlat edinme işleminin “farazi doğum” (*fictive birth*) muamelesi görmesi şeklinde nitelendirilmektedir (Albert/Mulzer, s. 565).

⁵⁹ BGE 101 Ib 113, 16.05.1975 T., s. 115, par. 2.

Tam evlat edinmeyi kabul eden hukuk sistemlerinde kanunkoyucu aslında evlat edinilen küçüğün kendi ailesi ile evlat edinenin ailesi arasında kalmasının önüne geçebilmek adına evlatlık ile evlat edinen arasında oluşacak psikolojik bağı, evlatlık ile biyolojik ailesi arasındaki kan bağından üstün tutarak tercihini, evlat edinen aileden yana yapmış olmaktadır.⁶⁰ Bu sistemde amaç, evlatlığın, evlat edinenin ailesi ile bütünleşmesi ve bu aileyi benimsemesini sağlamaktır.⁶¹ Bu sebeple evlatlık ile kan hısımları arasındaki kopan hukukî bağ, evlat edinenin hısımları ile kurulmakta,⁶² buna göre evlatlık örneğin, evlat edinenin anne ve babasının da torunu sayılmakta⁶³ ve aynı zamanda evlat edinen ile evlatlığın altsoyu arasında da hısımlık ilişkisi meydana gelmektedir. Yine evlatlığın evlat edinenin ailesinin bir parçası hâline gelmesinin doğal bir sonucu olarak nasıl bir çocuk ile anne ve babası aralarındaki soybağını ortadan kaldıramıyorlarsa, evlatlık ilişkisinin tarafları da bu ilişkinin haklı nedenlerle ortadan kaldırılmasını talep edemeyecekleri gibi, evlat edinmenin hukukî sonuçlarını aralarında yapacakları bir sözleşme ile de değiştiremezler.⁶⁴ Dolayısıyla, tam evlat edinme sisteminde geçerli olarak kurulmuş bir evlatlık ilişkisinin herhangi bir sebeple çözülmesi söz konusu olamamaktadır.⁶⁵

II. İSVİÇRE HUKUKUNDA DÜZENLENME ŞEKLİ

A. Genel Olarak

Mülga Türk Kanunu Medenisi yapılırken mehzaz 10.12.1907 tarihli İsviçre Medeni Kanunu'nda yürürlükte olan sistem sınırlı evlat edinmeyken,⁶⁶ 1967 tarihli Çocukların Evlat Edinilmesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nde yer alan ilkeler doğrultusunda İsviçre Medeni Kanunu'nda gerçekleşen 1972 değişikliği ile İsviçre hukukunda tam evlat edinme sistemine

⁶⁰ Audit, s. 41; Frank, s. 215; Audit, s. 767.

⁶¹ Baygın, Sonuçlar, s. 627.

⁶² Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1231; Breitschmid, Art. 267 ZGB, s. 1631-1632, par. 2, 7; Giesen, s. 138; Piotet, s. 41; Schweizerische Eidgenossenschaft, s. 26; Verdier, s. 41; Frank, s. 217; Horgan, s. 262; Bartsch, H./Bartsch, M. B., s. 113; Biderbost, Art. 267 ZGB, s. 865, par. 1; Hegnauer, Adoptionsrecht, s. 584, par. 5; Foth, s. 105.

⁶³ Breitschmid, Art. 267, s. 1632, par. 7.

⁶⁴ Breitschmid, Art. 267, s. 1632, par. 5; Hegnauer, Adoptionsrecht, s. 584, par. 5; Baygın, Sonuçlar, s. 628.

⁶⁵ Hegnauer, Adoptionsrecht, s. 584, par. 5; Biderbost, Art. 267 ZGB, s. 865, par. 1; Breitschmid, Art. 267, s. 1632, par. 5; BGE 137 I 154, s. 155, 158, par. 3.1, 3.3.3.

⁶⁶ Dural/Öz, s. 36, par. 171; Şipka/Ergün, s. 30-31.

geçilmiştir.⁶⁷ Bu hususta kanunkoyucu tarafından sınırlı ve tam evlat edinme sistemlerinin bir arada uygulandığı karma bir sistemin benimsenmesi fikrine itimat edilmemiş olup, anılan kanun değişikliği uyarınca İsviçre hukukunda sınırlı evlat edinme tamamen terk edilerek hem küçüklerin, hem de erginlerin evlat edinilmesinin sadece tam evlat edinme şeklinde gerçekleşebileceği kabul edilmiştir (Art. 266-267 ZGB).⁶⁸

İsviçre hukukunda 1972 tarihinde yapılan kanun değişikliği ile evlat edinme sistemi değiştirilmiş; ancak anılan değişiklikten önce kurulan tüm evlat edinme ilişkilerinin geçerli olarak varlığını sürdüreceğine ve kuruldukları dönemde yürürlükte olan kanun hükümlerine tâbi olmaya devam edeceğine, yine evlatlığın mirasçılık hakkına ilişkin olarak yapılan sözleşmelerin⁶⁹ de geçerli kalacağına dair bir geçiş hükmü de getirilmiştir (Art. 12a Abs. 1 ZGB).⁷⁰ Tam evlat edinme sistemine geçişin ise, 01.04.1973 tarihinden itibaren kurulan evlatlık ilişkileri yönünden geçerli olacağı öngörülmüş; ancak evlat edinen ile evlatlığın tam evlat edinme sistemine ilişkin yeni hükümlere tabi olmak için kanun değişikliğinin yürürlüğe girdiği 01.04.1973 tarihinden itibaren beş yıl içinde birlikte başvurmaları hâlinde İsviçre Medeni Kanunu'nun evlat edinmeye ilişkin yeni hükümlerinin geçmişe etkili olarak bu evlatlık ilişkilerine de uygulanmasına imkân tanınmıştır.⁷¹ Tarafların bu hususa ilişkin açık irade beyanında bulunmadığı eski hükümlerin yürürlüğünde kurulan evlatlık ilişkileri ise yine kurulduğu zaman yürürlükte olan hükümlere tabi kalmıştır.⁷²

Tam evlat edinme sisteminin yürürlüğe girdiği 01.04.1973 tarihi itibarıyla İsviçre'de evlat edinme işleminin gerçekleşmesi, kural olarak evlatlık ile kan hısımları arasındaki

⁶⁷ Schweizerische Eidgenossenschaft, s. 7, 26; Baumann, s. 37; Hegnauer, Adoptionsrecht, s. 583, par. 2. İsviçre Medeni Kanunu'nda evlat edinmeye ilişkin olarak 30.06.1972 tarihinde yapılan kanun değişiklikleri (BBl 1971 I 1200), 01.04.1973 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu tarihten sonra da evlat edinme sisteminin iyileştirilmesi adına İsviçre Medeni Kanunu'nda değişiklikler yapılmaya devam edilmiş olup bunlardan en kapsamlısı 17.06.2016 tarihinde yapıp 01.01.2018'de yürürlüğe giren kanun değişikliğidir (BBl 2016 4925). Evlat edinmeye ilişkin İsviçre Medeni Kanunu'nda yapılan 1972 değişikliğinin gerekçesi için bkz. https://www.fedlex.admin.ch/eli/fga/1971/1_1200_1222_85/de; 2016 değişikliğine temel teşkil eden Federal Konsey'in 28.11.2014 tarihli bildirisi (BBl 2015 877) için bkz. <https://www.fedlex.admin.ch/eli/fga/2015/94/de>; 2016 tarihli kanun değişikliği (AS 2017 3699) için bkz. <https://www.fedlex.admin.ch/eli/fga/2016/1053/de>. Evlat edinme hukukuna ilişkin hükümler, İsviçre Medeni Kanunu'nun 264-269c maddeleri arasında yer almaktadır.

⁶⁸ Schweizerische Eidgenossenschaft, s. 26; Piotet, s. 41; Biderbost, Art. 267 ZGB, s. 865, par. 1.

⁶⁹ Bahsi geçen sözleşmeler, mülga TKM m. 257/I, c. 3'teki düzenlemeyi karşılayan ZGB mülga m. 268/III uyarınca yapılmış olan sözleşmelerdir.

⁷⁰ BGE 101 II 203, 22.05.1975 T., s. 205, par. 7.

⁷¹ Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1243; Piotet, s. 41; Beck, s. 25; Hegnauer, Adoptionsrecht, s. 585, par. 8; BGE 101 II 203, 22.05.1975 T., s. 205, par. 7.

⁷² BGE 106 II, 29.12.1980 T., s. 274-275, par. 1.

hukukî bağı tamamen koparıırken (Art. 267 Abs. 2 ZGB),⁷³ kopan bu hukukî bağı artık evlat edinenin çocuğu statüsünü kazanması sebebiyle evlat edinen ile kurar (Art. 267 Abs. 1 ZGB). Böylelikle de evlat edinen ve onun kan hısımları, evlatlığın kan hısımlarının yerini alır.⁷⁴ Başka bir ifadeyle İsviçre hukukunda 1972 değişikliği ile evlat edinen ile kan bağına dayalı hısımlık ilişkisi kurulması ile evlat edinmeye dayalı hısımlık ilişkisi kurulması arasında hiçbir fark kalmamış; bu suretle evlat edinenin çocukları ile evlatlık arasında tam bir eşitlik sağlanmıştır.⁷⁵

B. Sistem Değişikliğinin Sebepleri ve Faydaları

Aydınlanma Çağı ile 19. yüzyılda yapılan kanunlarda evlat edinmeye ilişkin olarak benimsenen evlatlığı kendi ailesinden tamamen ayırmama, evlat edinen aile ile de arasında sınırlı bir bağ kurma yaklaşımının (*adoptio minus quam piena*) 20. yüzyılda yerini evlatlığın evlat edinenin ailesi ile tamamen bütünleştirilmesinin (*adoptio piena*) alması sonucu hukuk sistemlerinin evlat edinmeye ilişkin köklü değişikliklere gitmeye başlaması ve özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra aniden artan evlat edinme oranı, İsviçre hukukunda da benzer değişikliklerin yapılması ihtiyacını doğurmuştur.⁷⁶ İsviçre Medeni Kanunu'nun 1972 tarihli kanun değişikliğinin gerekçesinde de, 19. yüzyılda yapılan kanunların esasen evlatlık yerine evlat edinenlerin menfaatini ön planda tuttuğuna;⁷⁷ ancak 20. yüzyıla gelindiğinde artık evlat edinme kurumunun, ailesi olmayan küçüklere evlat edinen ailenin yanında güvenli bir yuvada büyüme imkânını sağlama amacının ön plana çıkması sebebi ile kanun değişikliğinin kaçınılmaz olduğuna işaret edilmiştir.⁷⁸

⁷³ Giesen, s. 138; Schweizerische Eidgenossenschaft, s. 26; Baumann, s. 36.

⁷⁴ Breitschmid, Art. 267 ZGB, s. 1632, par. 7; Giesen, s. 138; Piotet, s. 41; Schweizerische Eidgenossenschaft, s. 26; Verdier, s. 41; Frank, s. 217; Horgan, s. 262; Breitschmid, Art. 267 ZGB, s. 1631, par. 2.

⁷⁵ Breitschmid, Art. 267, s. 1630, par. 1; Wolf, s. 302, 314.

⁷⁶ Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1206-1207, 1214.

⁷⁷ Böhler/Raveane, s. 690.

⁷⁸ Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1212-1213; Hegnauer, Adoptionsrecht, s. 583, par. 2. İsviçre hukukunda zaman içinde bazı değerlerin, inanışların ve yaşam biçimlerinin değişmesi, aile hukukunda yapılan değişikliklerin de süreklilik arz etmesine sebep olmuş; buna bağlı olarak evlat edinmeye ilişkin kanun değişikliklerinin de arkası gelmiş; bu husustaki en güncel ve en kapsamlı değişiklik (BBl 2016 4925) ise 17.06.2016 tarihinde yapılmış olup 01.01.2018 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Böhler/Raveane, s. 689). Anılan kanun değişikliği için bkz. <https://www.fedlex.admin.ch/eli/fga/2016/1053/de> (e.t. 06.05.2023).

İsviçre hukukunda tam evlat edinme sisteminin kabul edilmesinin altında yatan temel sebep, evlat edinilen küçüğün, evlat edinmeye bağlı olarak herhangi bir zarara uğramasının önüne geçme arzusu olmuştur.⁷⁹ Nitekim kanun değişikliği öncesi uygulanmakta olan sınırlı evlat edinme sisteminde evlatlığın, evlat edinenin kan hısımları ile bir hukukî bağı bulunmadığından, özellikle miras hukukuna ilişkin haklar yönünden evlatlık ile evlat edinenin altsoyu arasında gerçek bir eşitlik sağlanamamasının, tam evlat edinme sistemine geçilmesinde büyük etkisi bulunmuştur.⁸⁰ Ayrıca İsviçre hukukunda sınırlı evlat edinme sisteminden tam evlat edinme sistemine geçişi gerçekleştiren 1972 tarihli kanun değişikliğinin gerekçesinde, sınırlı evlat edinmede aynı anda hem kendi ailesi, hem de evlat edinen aile ile hukukî bağının bulunmasının, iki aile arasında kalmasına yol açması sebebiyle evlatlığın menfaatine ters düştüğü gibi,⁸¹ evlat edinen aileler tarafından da arzu edilmeyen bir durum olduğu ifade edilmiştir.⁸² Bununla birlikte evlatlığın kimler tarafından evlat edinildiğinin biyolojik anne ve babası tarafından öğrenilme imkânının bulunmasına karşılık evlat edinenlerin ise çoğunlukla evlatlık ile kan hısımları arasındaki hukukî ilişkiden kaynaklanan sonuçları engelleme eğiliminde olduğunun gözlenmesi, bu sebeple mevcut düzenlemenin hayatın olağan akışı ile uyumlu olmaması ve evlatlığın kan hısımları ile hukukî bağının devam etmesinde menfaatinin de bulunmaması, kanunkoyucuyu bu ilişkinin devamına esasen ihtiyaç bulunmadığı sonucuna götürmüştür.⁸³ Doktrinde de, tam evlat edinmenin evlatlığın kendi ailesi ile olan ilişkilerini koparıp evlatlığı tümüyle evlat edinene bağlamasının özellikle küçüklerin psikolojisi bakımından olumlu sonuçlar doğurduğu ifade edilmektedir.⁸⁴ Buna göre, küçüğün kan hısımları ile olan ilişkisi devam etmediği için onun ruhsal ve duygusal gelişimine zarar verebilecek sorunlarla da karşılaşılmamaktadır.⁸⁵

Tam evlat edinme sisteminin benimsenmesinin psikolojik ve sosyal gerekçeleri yanında, hukuk tekniği açısından da avantaj sağladığı doktrinde ifade edilmektedir. Yazarlara göre bu sistemde evlatlığın evlat edinenin öz çocuğundan ayrı tutulmamasının sonucu olarak özellikle evlat edinen ile aralarındaki mirasçılık ilişkisi bakımından sınırlı evlat edinme sistemine göre çok daha basit ve anlaşılır bir çözüm kabul edilmiş olmaktadır.⁸⁶

⁷⁹ Hegnauer, Adoptionsrecht, s. 583, par. 1.

⁸⁰ Piotet, s. 40.

⁸¹ Büchler/Raveane, s. 698.

⁸² Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1229.

⁸³ Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1229.

⁸⁴ Piotet, s. 41; Baygın, Sonuçlar, s. 648.

⁸⁵ Baygın, Sonuçlar, s. 648.

⁸⁶ Piotet, s. 41.

Nitekim kanun değişikliğinin gerekçesinde de, yapılan değişiklik öncesi uygulanan evlat edinme prosedürünün belirsizliğine ve karmaşıklığına; buna karşılık yabancı hukuk düzenlerindeki eğilimin ve İsviçre Medeni Kanunu değişikliğinin amacının ise evlat edinmeyi kolaylaştırmak olduğuna da değinilmiş bulunmaktadır.⁸⁷ Sınırlı evlat edinme sisteminde evlatlık ile kan hısımları arasındaki yasal mirasçılık ilişkisinin karşılıklı şekilde devam etmesi, buna karşılık evlat edinenin evlatlığın yasal mirasçısı olamamasından kaynaklanan sorunların aşılması bakımından da en tatmin edici çözümün, tam evlat edinme sistemine geçiş olduğu yine 1972 tarihli kanun değişikliğinin gerekçesinde ifade edilmiştir.⁸⁸ Bu hususta doktrinde de, tam evlat edinme sistemine geçilmesi ile evlatlığın mirasçılığı bakımından sınırlı evlat edinme sisteminde maruz kaldığı çapraşık durumun düzeltilmiş olduğu ifade edilmektedir.⁸⁹

C. Evlat Edinmenin, Evlatlık ile Kan Hısımları Arasındaki Hukukî Bağın Tamamen Kopması Sonucunu Doğurmadığı İstisnai Hâller

Tam evlat edinme sisteminde kural olarak evlat edinme ile evlatlığın asıl ailesi ile arasındaki tüm ilişki çözülür; ancak taraflar arasındaki hukukî ilişkinin, kanunda düzenlenen istisnai bazı hâllerle sınırlı olarak devam etmesi de mümkündür.⁹⁰ Bu bağlamda İsviçre hukukunda evlatlık ile kan hısımları arasındaki hukukî bağın ortadan kalkmasının ilk istisnasına, evlenme engeli yönünden rastlanır. Buna göre, kurulan evlatlık ilişkisi sonucunda evlatlık ile evlat edinen ve onun kanunda sayılan kan hısımları arasında evlilik yasak olduğu gibi, evlatlık ile kanunda sayılan kendi kan hısımları arasındaki evlenme yasağı da varlığını sürdürür (Art. 95 Abs. 2 ZGB).⁹¹

İsviçre hukukunda evlatlık ile kan hısımları arasındaki hukukî bağın ortadan kalkmasının ikinci istisnasını ise üvey çocuğın evlat edinilmesi hâli teşkil eder. Buna göre anne veya babasının evli olduğu kişi, kayıtlı partneri (*eingetragener Partner*) veya fiili

⁸⁷ Schweizerischer Bundesrat, BB1 1971 I 1200, s. 1212, 1214-1215, 1236.

⁸⁸ Schweizerischer Bundesrat, BB1 1971 I 1200, s. 1234-1235.

⁸⁹ Hegnauer, Adoptionsrecht, s. 584, par. 5.

⁹⁰ Breitschmid, Art. 267, s. 1632, par. 6.

⁹¹ Häfeli, Art. 267 ZGB, s. 479, par. 4.

yaşam ortağı (*faktische Lebensgemeinschaft*) tarafından evlat edinilen kişi ile yalnız diğer ebeveyni ve onun kan hısımları arasındaki hukukî ilişki sona erer. Başka bir anlatımla böyle bir hâlde evlatlık ile evlat edinenle evli olan ebeveyni ve onun kan hısımları arasındaki hukukî ilişki varlığını sürdürür (Art 267 Abs. 3 ZGB).⁹² Bu durumda örneğin, bir üvey baba, eşinin önceki evliliğinden doğan çocuğunu evlat edindiğinde, bu çocuğun öz babası ile soybağı sona ererken, annesi ile arasındaki soybağı ise devam eder.⁹³

D. Evlat Edinmeye İlişkin Bilgilerin Gizliliği İlkesi

İsviçre hukukunda tam evlat edinme sistemine geçiş için yapılan düzenlemeler kapsamında, evlat edinmeye ilişkin bilgilerin gizliliğine de yer verilmiştir (Art. 268b ZGB).⁹⁴ Buna göre, evlat edinilen çocuk ve onu evlat edinen aile, evlat edinmeye ilişkin bilgilerin gizliliği hakkına sahiptir (Art. 268b Abs. 1 ZGB). Evlatlığın küçük olması hâlinde, küçüğün veya evlat edinen ailenin kişisel verileri, evlatlığın biyolojik ebeveynleri ile ancak

⁹² Piotet, s. 41; Biderbost, Art. 267 ZGB, s. 866, par. 2; Breitschmid, Art. 267, s. 1632, par. 6; Häfeli, Art. 267 ZGB, s. 479, par. 1.

⁹³ Baygın, Sonuçlar, s. 636.

⁹⁴ Kanunkoyucunun bu yaklaşımı bazı yazarlarca “gizlilik prensibi” olarak adlandırılmakta olup bu hususun İsviçre Medeni Kanunu’nda detaylıca düzenlenmiş olmasına karşılık Türk Medeni Kanunu’nda bu şekilde düzenlenmemiş olması, evlat edinme kurumuna ilişkin önemli düzenleme eksikliklerinden biri olarak nitelendirilmektedir (Şıpka/Ergün, s. 40-41). Gerçekten de Türk hukukunda bu husus, sadece TMK m. 314/VI’in, “*Evlat edinme ile ilgili kayıtlar, belgeler ve bilgiler mahkeme kararı olmadıkça veya evlatlık istemedikçe hiçbir şekilde açıklanamaz.*” hükmü ile düzenlenmektedir; ancak burada sağlanan gizlilik, evlatlığın biyolojik anne ve babasına değil, üçüncü kişilere karşıdır. Nitekim TMK m. 314/V’te yer alan, “*Evlatlığın, miras ve başka haklarının zedelenmemesi, aile bağlarının devam etmesi için evlatlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlat edinenin aile kütüğü arasında her türlü bağ kurulur. Ayrıca evlatlıkla ilgili kesinleşmiş mahkeme kararı her iki nüfus kütüğüne işlenir.*” hükmü sebebiyle, İsviçre Medeni Kanunu’ndakinin aksine evlatlık ve evlat edinenin kişisel verilerinin, evlatlığın biyolojik anne ve babasından gizlenmesi gibi bir durum söz konusu bile değildir. Kanımızca, evlat edinmeye ilişkin bilgilerin gizliliğinin Türk Medeni Kanunu’nun anılan hükümlerindeki düzenleniş şekli, herhangi bir eksiklik içermemekte; aksine, evlatlık ile kan hısımları arasındaki soybağının devam ettiği sınırlı evlat edinme sisteminde düzenlenmesi gerektiği gibidir. Dolayısıyla bu hususa ilişkin Türk Medeni Kanunu’ndaki mevcut düzenlemelerin, İsviçre Medeni Kanunu’ndaki düzenlemeler ile karşılaştırılması isabetli de değildir. Zira evlatlık ile kan hısımları arasındaki soybağının sona erdiği tam evlat edinme sisteminde, evlatlık ve evlat edinenin kişisel verilerinin kural olarak evlatlığın biyolojik anne ve babasından gizli tutulması, bu sistemin niteliği gereği ortaya çıkan doğal bir sonuçtur. Buna karşılık sınırlı evlat edinmede evlatlık ile asıl ailesi arasındaki hukukî ilişkinin devam etmesi, bu sistemde gizlilik prensibinin evlatlığın ailesine karşı işlemesine imkân vermez. Bu yüzden de açık evlat edinme (*open adoption*) kanunkoyucunun tercihi göre hem sınırlı evlat edinmede, hem de tam evlat edinmede mümkün olabilirken; kapalı evlat edinme (*closed adoption*) ise, sadece tam evlat edinme hâlinde söz konusu olabilir (HCCH, Simple Adoption, s. 10, par. 32).

ayırt etme gücüne sahipse küçüğün ve evlat edinen ailenin buna rıza göstermesi hâlinde paylaşılır (Art. 268b Abs. 2 ZGB). Buna karşılık eğer evlatlık erginse, kişisel verilerinin biyolojik ebeveynleri ve onların altsoyuna açıklanması için buna tek başına rıza göstermesi yeterlidir (Art. 268b Abs. 3 ZGB).

Evlat edinmeye ilişkin bilgilerin kural olarak evlatlığın biyolojik ailesinden gizli tutulmasına karşılık, evlatlık yönünden bu husus, kişinin kökenini öğrenme hakkı gözetilerek düzenlenmiştir (Art. 268c ZGB).⁹⁵ Buna göre, evlat edinen ailenin, yaşı veya olgunluğu elverdiğinde evlat edinildiği bilgisini çocukla paylaşımları gerekmektedir (Art. 268c Abs. 1 ZGB). Bu hususta eğer evlatlık küçükse, biyolojik ebeveynlerine ilişkin bilgi edinme hakkına, onların kimlik bilgileri hariç olmak üzere sahip olup kimlik bilgilerinin paylaşılması ise ancak bunda meşru bir menfaati olduğunun ispatlanması hâlinde mümkündür (Art. 268c Abs. 2 ZGB). Buna karşılık evlatlık erginse, biyolojik ebeveynlerine ilişkin kişisel verilerin kendisi ile paylaşılmasını her zaman talep edebileceği gibi, biyolojik ebeveynlerinin ergin olan altsoyunun rıza göstermiş olması hâlinde onlara ait bilgilerin de açıklanmasını talep edebilir (Art. 268c Abs. 3 ZGB).

III. MİRAS HUKUKU YÖNÜNDEN SONUÇLARI

A. Evlatlık ile Kan Hısımları Arasındaki Hukukî İlişki Yönünden

Tam evlat edinmenin evlatlık ile kan hısımları arasındaki hukukî ilişkiyi sona erdirmesi, doğal olarak aralarındaki yasal mirasçılık ilişkisini de kapsar.⁹⁶ Dolayısıyla

⁹⁵ Lahey Sözleşmesi'nin kişinin kökenini öğrenme hakkına ilişkin 30. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, Sözleşme'ye taraf olan devletin yetkili makamlarının, evlat edinilen çocuğun kökeni hakkında, özellikle anne, babasının kimliği ile geçmişteki sağlığına ilişkin bilgilerde dahil olmak üzere, elde ettikleri bilgilere, kanunlarının müsaade ettiği ölçüde gereken rehberliği yaparak evlat edinilen çocuğun veya yasal temsilcisinin erişmesini sağlayacağını öngörülmesi sebebiyle, 22.06.2001 tarihli kanun değişikliği ile (BBl 1999 5795) 268c maddesi İsviçre Medeni Kanunu'na eklenmiş olup anılan madde hükmü 17.06.2016 tarihinde, 01.01.2018'den itibaren geçerli olmak üzere değişikliğe uğramıştır (BBl 2015 877). İsviçre Medeni Kanunu'ndaki 2001 tarihli kanun değişikliği için bkz. https://www.fedlex.admin.ch/eli/fga/1999/1_5795_5129_4799/de; İsviçre Medeni Kanunu'ndaki 2016 tarihli kanun değişikliği için bkz. <https://www.fedlex.admin.ch/eli/fga/2016/1053/de>.

⁹⁶ 1972 yılındaki kanun değişikliği ile sınırlı evlat edinme sistemini terk ederek tam evlat edinme sistemini benimseyen İsviçre hukukunda, aynı değişiklik kapsamında evlatlık ile evlat edinen arasındaki mirasçılık ilişkisinin düzenlendiği TMK m. 500 ve mülga TKM m. 447'nin İsviçre Medeni Kanunu'ndaki karşılığını teşkil eden madde de (Art. 465 ZGB) yürürlükten kaldırılmıştır.

evlatlık ve altsoyu, evlatlığın altsoy dışındaki hısımlarının yasal mirasçısı olmadığı gibi, evlatlığın altsoy dışındaki kan hısımları da, evlatlık ve altsoyunun yasal mirasçısı değildirler.⁹⁷ Başka bir anlatımla, evlatlık ile kan hısımları arasındaki yasal mirasçılık ilişkisi karşılıklı olarak ortadan kalkar.⁹⁸ Bununla birlikte ileriye etkili olarak hüküm ve sonuç doğurduğundan,⁹⁹ evlat edinme kararı evlatlığın evlat edinmeden önce vefat etmiş olan kan hısımlarına ilişkin kazandığı yasal miras hakkını ise ortadan kaldırmaz.¹⁰⁰

İsviçre hukukunda evlatlık ile kan hısımları arasındaki yasal mirasçılık ilişkisinin karşılıklı olarak ortadan kalkmasının tek istisnasını ise diğer eşin çocuğunun; yani üvey çocuğun evlat edinilmesi hâli oluşturur.¹⁰¹ Buna göre, anne veya babasının evli olduğu kişi, kayıtlı partneri (*eingetragener Partner*) veya fiili yaşam ortağı (*faktische Lebensgemeinschaft*) tarafından evlat edinilmesi hâlinde, evlatlık ile sadece diğer ebeveyni ve onun hısımları arasındaki hukukî ilişki ve buna bağlı olarak da yasal mirasçılık ilişkisi sona ererken; evlat edinenle evli olan ebeveyni ve onun hısımları arasındaki hukukî ilişki, dolayısıyla da yasal mirasçılık ilişkisi ise devam eder (Art 267 Abs. 3 ZGB).

B. Evlatlık ile Evlat Edinen Arasındaki Hukukî İlişki Yönünden

İsviçre Medeni Kanunu'nda evlatlığın, hukukî statü itibarıyla evlat edinenin çocuğu sayılması sebebiyle (Art. 267 Abs. 1 ZGB), evlatlık ile evlat edinen arasındaki mirasçılık ilişkisi, aynen bir anne veya baba ile öz çocuğu arasındaki mirasçılık ilişkisi gibi olduğundan,¹⁰² İsviçre hukukunda yasal mirasçılığa ilişkin hükümler, anne-baba ile çocuğu arasında nasıl uygulanıyorsa, evlatlık ile evlat edinen arasında da herhangi bir istisnaya tabi tutulmaksızın aynı şekilde uygulanır.¹⁰³ Bu sebeple evlatlığın evlat edinen ile yasal mirasçılık ilişkisi, sınırsız ve karşılıklı olup,¹⁰⁴ yasal mirasçılık ilişkisi karşılıklı şekilde

⁹⁷ Yakut/Çağlayan Aygün, s. 33-34; Baygın, Sonuçlar, s. 627; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 347, dn. 285; Yılmaz, Miras, s. 21.

⁹⁸ Piotet, s. 41; Beck, s. 25; Breitschmid, Art. 267 ZGB, s. 1632, par. 6; Baygın, Sonuçlar, s. 648; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 33-34; Güney, s. 14.

⁹⁹ BGE 101 Ib 113, 16.05.1975 T., s. 117-119.

¹⁰⁰ Breitschmid, Art. 267 ZGB, s. 1631, par. 4.

¹⁰¹ Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1231.

¹⁰² Şipka/Ergün, s. 38.

¹⁰³ Spiro, s. 247-248; Beck, s. 25; Breitschmid, Art. 267 ZGB, s. 1630, par. 1; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 347, dn. 283.

¹⁰⁴ Bu sebeple, sınırlı evlat edinme sisteminden tam evlat edinme sistemine geçilirken mülga TKM m. 447 ile TMK m. 500'ün İsviçre Medeni Kanunu'ndaki 1972 tarihinden önceki karşılığını teşkil eden ve evlatlık ve altsoyunun sadece evlat edinene yasal mirasçı olduğuna; buna karşılık evlat edinenin ise evlatlık ve altsoyuna yasal mirasçı olmadığına ilişkin madde (Art. 465 ZGB), 30.06.1972 tarihli kanun değişikliğiyle (BBl 1971 I

evlatlık ile sadece evlat edinen arasında değil, evlatlık ile evlat edinenin kan hısımları arasında da kurulur.¹⁰⁵ Dolayısıyla evlatlık ve altsoyu¹⁰⁶ sadece evlat edinenin değil, aynı zamanda onun kan hısımlarının da yasal mirasçıları; aynı şekilde evlat edinen ve kan hısımları da, evlatlık ve altsoyunun yasal mirasçılarıdır.¹⁰⁷

İsviçre Medeni Kanunu'nda evlatlık ile evlat edinen ve kan hısımlarının birbirlerine olan yasal mirasçılık hakkına ilişkin düzenleme yapabilmeleri konusunda herhangi özel bir düzenleme bulunmamakla birlikte, tarafların birbirlerinin mirasçılık hakkını sınırlandırmak veya ortadan kaldırmak üzere genel düzenlemelere başvurmalarına bir engel bulunmamaktadır.¹⁰⁸ Buna göre mirastan ivazlı veya ivazsız feragat sözleşmesi yapılarak (ZGB Art. 495) feragat eden tarafın mirasçılık sıfatının sona ermesi sağlanabileceği gibi taraflar yaptıkları bir vasiyetname ile terekeleri üzerinde tasarrufta bulunmak suretiyle birbirlerinin yasal miras paylarını azaltabilir veya ortadan kaldırabilir (Art. 470 ZGB). Evlatlık evlat edinenin, aynı zamanda saklı paylı mirasçısı olduğundan (Art. 471 Abs. 1 ZGB), evlat edinen ölümüne bağlı tasarruf ile ancak saklı payın dışında kalan terekesi üzerinde tasarrufta bulunabilirlerken (Art. 470 Abs. 1 ZGB), evlatlık ile evlat edinenin kan hısımları arasında ise saklı paylı mirasçılık söz konusu olmadığından, bu kişiler ölümüne bağlı tasarruf ile birbirlerinin yasal miras payının tamamı üzerinde tasarrufta bulunabilirler (Art. 470 Abs. 2 ZGB). Bununla birlikte İsviçre Medeni Kanunu'nun mülga 268/III (mülga TKM m. 257/I, c. 3)'ün imkân verdiği şekilde evlatlık ilişkisinin kurulmasından önce evlatlığın yasal miras hakkını sınırlandıran veya ortadan kaldıran bir sözleşmenin yapılması mümkün değilse

1200) 01.04.1973 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere ilga edilmiştir. Bununla birlikte eski ve yeni hükümlerin uygulanmasına dair geçiş hükümlerinden 12a maddesinin 1. fıkrası ile söz konusu kanun değişikliğinden önce kurulan evlatlık ilişkilerinin, İsviçre Medeni Kanunu'nun 01.01.1912 tarihinde yürürlüğe giren hükümlerine tabi olacağı; tarafların bu kapsamdaki yasal mirasçılık ilişkisinin de mülga 465. maddeye göre belirleneceği hükme bağlanmıştır.

¹⁰⁵ Breitschmid, Art. 267 ZGB, s. 1633, par. 19; Beck, s. 25-26; Verdier, s. 41; Baumann, s. 36; Biderbost, Art. 267 ZGB, s. 866, par. 6; Breitschmid, Art. 267, s. 1633, par. 19; Baygın, s. 648; Şıpka/Ergün, s. 38; Güney, s. 14.

¹⁰⁶ Doktrindeki bazı yazarlar, evlatlığın ancak evlat edinme işleminden sonra doğmuş olan altsoyu ile evlat edinen arasında hısımlık ilişkisinin kurulacağını, dolayısıyla da evlatlığın yalnız evlat edinme işleminden sonra doğan altsoyu ile evlat edinen ve hısımlarının karşılıklı olarak birbirine mirasçı olacağını, aksine bir miras sözleşmesi yapılmış olmadıkça evlatlığın evlat edinmeden önce doğmuş olan altsoyunun ise evlat edinen ve hısımlarının mirasçısı olamayacağını ileri sürmektedir (Beck, s. 25).

¹⁰⁷ Breitschmid, Art. 267 ZGB, s. 1633, par. 19; Baygın, Sonuçlar, s. 627.

¹⁰⁸ Aydoğdu, s. 607; Şıpka/Ergün, s. 38.

de,¹⁰⁹ bazı yazarlar, evlat edinme ilişkisinin kurulmasından önce evlatlık ile evlat edinen arasında mirastan feragat sözleşmesinin de yapılabileceği görüşündedir.¹¹⁰

IV. SİSTEME YÖNELİK ELEŞTİRİLER

Doktrinindeki bazı yazarlarca, tam evlat edinmenin İsviçre hukukunda hem küçüklerin, hem de erginlerin evlat edinilmesi bakımından kabul edilmesi eleştiri konusu edilmektedir. Bu yazarlara göre, evlat edinilen bir erginin kan hısımları ile tüm hukukî bağının koparılması, özellikle bu kişinin kendi anne ve babasına karşı yardım yükümlülüğünü de ortadan kaldırması yönünden makul bulunmamaktadır.¹¹¹ Yine evlat edinenin ailesine, aniden evlat edinilen bir erginin katılmasının da bu aile için arzu edilmeyen bir durum olması ihtimali üzerinde de durulmaktadır.¹¹² Bu sebeple de, Alman hukukunda kabul edildiği gibi, küçüklerin evlat edinilmesi bakımından tam evlat edinme sisteminin, erginlerin evlat edinilmesi bakımından ise sınırlı evlat edinme sisteminin geçerli olması gerektiği savunulmaktadır.¹¹³ Buna karşılık 1972 tarihli kanun değişikliğinin gerekçesinde ise, tam evlat edinme sisteminin yanında tüm olumsuz yönleri göz önüne alındığında, sınırlı evlat edinme sisteminin de devamına hiçbir ihtiyaç bulunmadığı açıkça ifade edilmiştir.¹¹⁴

Tam evlat edinme sisteminde evlatlık ile kan hısımları arasındaki hukukî bağın tamamıyla koparılmasını da, bu sisteme yönelik eleştirilerden bir başkasıdır. Bu hususta bazı yazarlarca, kanunda evlatlığın ebeveynlerinin haklarını koruyucu nitelikte düzenlemelere de yer verilmesi gerektiği;¹¹⁵ belki de çoğu somut olayda evlatlığın ebeveynleri ile kişisel ilişkisinin devamının evlatlığın menfaatine olabileceği,¹¹⁶ kişisel ilişkilerinin evlat edinme sonucu birden kesilmesinin ise evlatlığın sağlıklı gelişimini tehlikeye sokacağı ileri

¹⁰⁹ Beck, s. 26.

¹¹⁰ Piotet, s. 43. Yazara göre, evlatlık ile evlat edinen arasında İsviçre Medeni Kanunu'nun mülga m. 268/III (mülga TKM m. 257/I, c. 3) hükmü ile tanınan evlatlık ilişkisinin kurulmasından önce evlatlığın yasal mirasçılığının kaldırılması imkânı engellenmek istenseydi, kanunkoyucunun bu hususu açıkça yasaklamış olması gerekirdi.

¹¹¹ Baumann, s. 19.

¹¹² Baumann, s. 19.

¹¹³ Baumann, s. 20.

¹¹⁴ Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1230.

¹¹⁵ Baumann, s. 33.

¹¹⁶ HCCH, Simple Adoption, s. 5, par. 13.

sürülmektedir.¹¹⁷ Özellikle küçüğün ayırt etme gücüne sahip yaşta olduğu milletlerarası evlat edinmelerde, kendi kimliğini ve kültürünü kaybetmemesinin, bu sebeple de asıl ailesi ile ilişkisinin koparılmayarak her iki aileye de aidiyet hissinin sağlanmasının, psikolojik sağlığının korunması açısından da önem arz ettiğine inanılmaktadır.¹¹⁸ Bu duruma ilişkin olarak 1972 tarihli kanun değişikliğinin gerekçesinde ise, evlatlık ile kan hısımları arasındaki kişisel ilişkinin gönüllülük esasına bağlı olarak sürdürülebileceğine değinilmekle yetinilmiştir.¹¹⁹ Buna karşılık bir küçüğün hem tam, hem de sınırlı evlat edinme yoluyla evlat edinilmesinin mümkün olduğu Fransa’da ise, kişinin kendi kökenini bilme hakkının giderek önem kazanmasının yanında gizlilik prensibinin evlatlık üzerindeki olumsuz etkileri de göz önüne alınarak, küçüğün menfaatinin bulunduğu hâllerde çocuk koruma tedbiri olarak sınırlı evlat edinmenin teşvikinin sağlanıp sağlanmaması ve eğer sağlanmalıysa bunun nasıl yapılması gerektiği hususlarının yetkili makamlarca değerlendirildiği bilinmektedir.¹²⁰

Üvey çocuğun evlat edinilmesi hâlinde evlatlığın diğer ebeveyni ile olan hukukî bağının çözülmesi de doktrinde eleştirilen bir diğer husustur (Art. 267 Abs. 3 ZGB). Buna göre çocuğun ebeveyni ile birlikte olan evlat edinenin, ebeveyninden ayrılması veya boşanması her zaman mümkün olup bu ihtimalin gerçekleşmesi hâlinde, çocuğun diğer ebeveyni ile hukukî ilişkisinin evlat edinme sebebiyle sona ermiş olması onun menfaatine aykırı sonuçlar doğuracaktır.¹²¹

Yukarıda zikredilen eleştirilere ek olarak evlatlık ile kan hısımları arasındaki hukukî ilişkisinin sona ermesinin sonucu olarak evlatlığın, kan hısımlarına karşı yasal mirasçılık hakkını kaybetmesi de, bazı yazarlarca aksine bir değişiklik ile düzeltilmesi gereken sorunlardan biri olarak görülmektedir.¹²²

§ 3. KARMA EVLAT EDİNME SİSTEMİ

¹¹⁷ PfAffinger, s. 173, 230.

¹¹⁸ HCCH, Simple Adoption, s. 8, par. 27.

¹¹⁹ Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1230. İsviçre Medeni Kanunu uyarınca evlat edinenler ile biyolojik ebeveynlerin, evlatlık ile biyolojik ebeveynlerinin kişisel ilişki kurmaları hususunda anlaşmaları mümkün olup bu anlaşmanın ve bu anlaşmada yapılacak değişikliklerin onay için çocuğun ikamet ettiği yerdeki çocuk koruma makamına sunulması, ayırt etme gücüne sahip olması hâlinde evlatlığın da bu anlaşmaya rıza göstermesi gerekmektedir (Art. 268e Abs. 1 ZGB). Bu şekilde gerçekleştirilen yarı-açık evlat edinmelerin uygulamada gittikçe arttığı İsviçre hukuk doktrininde ifade edilmektedir (Büchler/Raveane, s. 698).

¹²⁰ HCCH, Simple Adoption, s. 5, 7, par. 13, 19.

¹²¹ Crevoisier Abdel Aziz/Cottier, s. 299.

¹²² Beck, s. 25.

Karma evlat edinme, sınırlı evlat edinme ve tam evlat edinmenin birlikte uygulandığı sistemdir. Evlat edinmeye ilişkin olarak karma sistemi benimseyen birçok ülke bulunmakla birlikte, çalışmamızda sadece medeni kanunlarında birbirinden farklı karma sistemler öngören Alman ve Fransız hukukundaki düzenlemeler ayrıntılı şekilde incelenecektir.

I. ALMAN MEDENİ KANUNU’NUN ÖNGÖRDÜĞÜ SİSTEM

A. Genel Olarak

Evlatlık kurumunun yirminci yüzyılda, özellikle de II. Dünya Savaşı’ndan sonra Fransa, Avusturya, Danimarka, İngiltere ve ABD başta olmak üzere pek çok ülkede, toplumsal etkenler ve modern görüşlerin de baskısı sonucunda önemli değişim ve yenilemelere uğraması karşısında Alman Medeni Kanunu’nun yeni toplumsal ihtiyaçları karşılayamayacak derecede eskimesi ve evlat edinmeye ilişkin hükümlerinin değiştirilerek Alman hukukunu yeni şartlara uydurma zorunluluğundan doğan reform çalışmaları 1933 yılında başlamış olup bunu takip eden yıllarda da bir dizi kanun değişikliği yapılmıştır.¹²³ Önceden sadece sınırlı evlat edinmenin geçerli olduğu Alman hukukunda,¹²⁴ karma bir evlat edinme rejiminin benimsenmesi ise, 1976 tarihli Alman Evlat Edinme Kanunu (*Adoptionsgesetz*)¹²⁵ ile gerçekleşmiştir.¹²⁶ Buna göre 01.01.1977 tarihi itibarıyla Alman hukukunda, küçüklerin evlat edinilmesinde tam evlat edinme sistemi (§1755 BGB),¹²⁷ erginlerin evlat edinilmesinde ise sınırlı evlat edinme sistemi (§1756 BGB) kabul edilmiştir.

Alman hukukunda küçüklerin evlat edinilmesi yönünden tam evlat edinme sisteminin kabul edilmesinin temel sebebi, evlatlığın, evlat edinen aileye bir kan hısımları gibi mensup

¹²³ Özsunay, s. 191 vd., dn. 2.

¹²⁴ Alman Medeni Kanunu’nun bu kapsamdaki mülga düzenlemeleri, yürürlükteki Türk Medeni Kanunu hükümleri ile evlatlığın evlat edinene yasal mirasçılığının sınırlı ve tek yönlü olması ile evlatlığın kendi kan hısımlarıyla olan yasal mirasçılık ilişkisinin karşılıklı olarak devam etmesi yönlerinden örtüşmekteydi (Jayme, s. 2).

¹²⁵ 01.01.1977 tarihinde yürürlüğe giren 07.07.1976 tarihli Alman Evlat Edinme Kanunu için bkz. https://www.bgb1.de/xaver/bgb1/start.xav#_bgb1_%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgb1176s1749.pdf%27%5D_1683380306675 (e.t. 06.05.2023).

¹²⁶ Ekebrecht, par. 68; Şengül, s. 330.

¹²⁷ Giesen, s. 137-138 Ekebrecht, par. 68.

edilmesinin istenmesidir.¹²⁸ 1976 tarihli Alman Evlat Edinme Kanunu'ndaki (*Adoptionsgesetz*) düzenlemeler incelendiğinde de, anılan amaca tam anlamıyla ulaşılabilmesinin ancak evlatlığın kendi kan hısımlarıyla tüm ilişkisinin kesilmesi ile mümkün olabileceği düşüncesinin hâkim olduğu görülmektedir.¹²⁹ Bu doğrultuda Alman hukukunda bir küçük, tek başına evlat edinilmişse evlat edinenin, birlikte evlat edinişmişse evlat edinenlerin çocuğu sayılır (§ 1754 BGB). Küçüklerin evlat edinilmesi bakımından tam evlat edinme sistemi kabul edildiğinden, evlatlık ile hısımlık ilişkisi sadece evlat edinen ile değil, evlat edinenin hısımları ile de kurulur.¹³⁰ Dolayısıyla evlatlık, evlat edinenin çocuğu sayıldığı gibi, örneğin evlat edinenin ebeveynlerinin de torunu sayılır.¹³¹ Evlat edinilen küçüğün, kendi kan hısımları ile olan hısımlık ilişkisi ise, aralarındaki tüm hak ve yükümlülüklerle birlikte karşılıklı olarak sona erer (§ 1755 Abs. 1 BGB).

Küçüklerin evlat edinilmesinin aksine, erginlerin evlat edinilmesi hâlinde ise bu evlat edinmeden ne evlat edinenin hısımları, ne de evlatlığın hısımları etkilenir. Başka bir anlatımla evlatlık ile evlat edinenin hısımları arasında hısımlık bağı kurulmaz ve evlatlığın kendi ailesi ile olan hısımlık ilişkisi de devam eder (§ 1770 BGB).¹³²

B. Miras Hukuku Yönünden Sonuçları

a. Küçüklerin Evlat Edinilmesi Hâlinde

Evlatlık, evlat edinenin çocuğu statüsünde olduğundan, evlat edinenin birinci zümre mirasçısı ve aynı zamanda saklı paylı mirasçısıdır.¹³³ Kural olarak evlatlığın ergin olmadan önce evlat edinilmesi hâlinde,¹³⁴ yasal mirasçılık ilişkisi altsoyu hariç olmak üzere kendi kan hısımları ile sona ererken; evlatlık, evlat edinen ve kan hısımlarının yasal mirasçısı olur.¹³⁵ Aynı şekilde, evlat edinme işlemi ile artık altsoyu hariç kan hısımları da evlatlığın yasal

¹²⁸ Frank, s. 215.

¹²⁹ Frank, s. 215.

¹³⁰ Bartsch, H./Bartsch, M. B., s. 113.

¹³¹ Röthel, s. 44, par. 9; Bartsch, H./Bartsch, M. B., s. 151-152.

¹³² Röthel, s. 45, par. 11; Bartsch, H./Bartsch, M. B., s. 113.

¹³³ Röthel, s. 44, par. 9; Bartsch, H./Bartsch, M. B., s. 152; Eckebrecht, par. 71.

¹³⁴ § 1755 BGB'de yer alan bu kuralın istisnası, § 1756 BGB'de düzenlenmiştir.

¹³⁵ Zimmermann, s. 29; Röthel, s. 44, par. 9; Eckebrecht, par. 71; Große-Boymann, § 1924 BGB, par. 10; Şahin Şengül, s. 341.

mirasçısı olamaz; buna karşılık evlat edinen ve kan hısımları ise, evlatlığın yasal mirasçısı hâline gelir.¹³⁶

Evlat edinme işleminin evlatlık ile kan hısımları arasındaki mirasçılık ilişkisini sona erdirmesi kuralı mutlak olmayıp bu hususta Alman Medeni Kanunu'nda birtakım istisnalar öngörülmüştür. Bu istisnalardan biri, eşlerden birinin diğer eşin çocuğunu; yani üvey çocuğu evlat edinmesi hâlinde söz konusu olur.¹³⁷ Buna göre evlatlığın, evlat edinen ile evli olan ebeveyni ve onun kan hısımları ile arasındaki hukukî ilişki ve bu kapsamda yasal mirasçılık ilişkisine hâlel gelmez.¹³⁸ Başka bir anlatımla, üvey çocuğun evlat edinilmesi hâlinde evlatlık ile yalnız diğer ebeveyni ve onun kan hısımları arasındaki hukukî ilişki, dolayısıyla da yasal mirasçılık ilişkisi sona erer (§ 1755 Abs. 2 BGB). Buna karşılık, eğer diğer ebeveyn velayet hakkına sahipken ölmüşse, o zaman evlatlık ile diğer ebeveynin hısımları arasındaki hukukî ilişki evlat edinmeden etkilenmez (§ 1756 Abs. 2 BGB). Dolayısıyla evlatlık, örneğin diğer ebeveyninin üstsoyunun ölümü hâlinde halefiyet yoluyla mirasçı olur.¹³⁹ Buna karşılık evlatlık ile evlatlığın ölen ebeveyninin diğer altsoyu ise, birbirinin ikinci zümre mirasçısı değildir (§ 1925 Abs. 4 BGB). Evlatlık ile evlatlığın kardeşleri birbirine şartları gerçekleşirse ancak üçüncü zümre mirasçısı olabilirler.

Alman hukukunda evlatlığın asıl ailesi ile mirasçılık ilişkisinin sona ermesi kuralının diğer bir istisnasını ise birlikte evlat edinenlerin, küçüğün ikinci veya üçüncü dereceden kan veya sıhrî hısımlı olması hâli oluşturur. Bu durumda küçük ve altsoyunun, sadece küçüğün anne ve babası ile olan ilişkisi ve bu ilişkiden kaynaklanan hak ve yükümlülükler, dolayısıyla da mirasçılık ilişkisi sona erer (§ 1756 Abs. 1 BGB). Örneğin, büyükanne ve büyükbabası veya kendinden büyük olan kardeşleri ya da halası, teyzesi, amcası veyahut dayısı tarafından evlat edinildiğinde evlatlığın, anne ve babası dışındaki hısımları ile mirasçılık ilişkisi karşılıklı olarak devam eder.¹⁴⁰ Buna karşılık evlatlık ile evlatlığın anne ve babasının diğer altsoyu, birbirinin ikinci zümre mirasçısı değildir (§ 1925 Abs. 4 BGB). Evlatlığın kardeşleri, ancak evlatlığın altsoy bırakmaksızın ölümü hâlinde, ikinci zümre mirasçıları olan evlat edinenler ile onların altsoyu da bulunmuyorsa, üçüncü zümrede büyükanne ve

¹³⁶ Zimmermann, s. 29; Röthel, s. 44, par. 9; Große-Boymann, § 1924 BGB, par. 10.

¹³⁷ Alman Medeni Kanunu'na eklenen ve 31.03.2021 tarihinde yürürlüğe giren bir hüküm ile (§ 1766a Abs. 1 BGB), evli olmayan ancak istikrarlı bir ilişki sürdüren ve birlikte aynı evde yaşayan çiftlerin (*verfestigten Lebensgemeinschaft*) birbirinin çocuğunu evlat edinmesi durumu için de aynı istisna geçerli hâle gelmiştir (Şahin Şengül, s. 349-350).

¹³⁸ Şahin Şengül, s. 342. Diğer istisnalar için bkz. § 1756 BGB; Aydoğdu, s. 528 vd.

¹³⁹ Eckebrecht, par. 71.

¹⁴⁰ Eckebrecht, par. 71.

büyükbaba da hayatta değilse onlara halefiyet yoluyla mirasçı olabilirler (§ 1926 Abs. 3 BGB).¹⁴¹ Aynı şekilde evlatlık da kardeşlerine yine büyükanne ve büyükbabadan halefiyet yoluyla üçüncü zümre mirasçısı olabilir.

b. Erginlerin Evlat Edinilmesi Hâlinde

Evlat edinme işlemi, evlatlığın ergin olmasından sonra gerçekleşmiş olduğunda da evlatlık, evlat edinenin birinci zümreden saklı paylı mirasçısıdır.¹⁴² Bununla birlikte Alman Medeni Kanunu'nda, sadece erginlerin evlat edinilmesi hâlinde evlatlık ilişkisinin hukukî sonuçlarından, evlat edinenin kan hısımlarının etkilenmeyeceği hususu hükme bağlanmakta (§ 1770 Abs. 1 BGB); buna karşılık TMK m. 500/II'deki gibi evlat edinenin evlatlık ve altsoyuna mirasçı olamayacağına dair bir düzenleme ise Alman Medeni Kanunu'nda bulunmamaktadır. Bunun sonucu olarak da Alman hukukunda da ergin evlatlığın mirasçılığı, Türk hukukundaki gibi sınırlı olmakla birlikte tek yönlü değil, karşılıklıdır. Dolayısıyla, evlat edinen de ergin evlatlığın ve onun altsoyunun yasal mirasçısıdır.¹⁴³

Alman hukukunda erginlerin sınırlı evlat edinme yoluyla evlat edinilmeleri kabul edildiği için evlat edinenin kan hısımları ile ergin evlatlık arasında herhangi bir hukukî ilişki kurulmaz; dolayısıyla yasal mirasçılık da söz konusu olmaz (§ 1770 Abs. 1 BGB).¹⁴⁴ Buna karşılık kural olarak,¹⁴⁵ evlatlığın kendi kan hısımları ile yasal mirasçılık ilişkisi ise karşılıklı şekilde devam eder (§ 1770 Abs. 2 BGB). Dolayısıyla ergin evlatlık, anne ve babası ile onların üstsoyunun birinci zümre mirasçısı olarak kalır.¹⁴⁶ Bu durumda ergin evlatlık, kendi kan hısımlarına ve yalnız evlat edinene olmak üzere, Türk hukukundakine benzer şekilde, çifte mirasçılık hakkına sahiptir.¹⁴⁷

¹⁴¹ Eckebrecht, par. 71.

¹⁴² Bartsch, H./Bartsch, M. B., s. 152. Uygulamada da bir erginin, özellikle saklı paylı mirasçıların saklı payını azaltmak, aynı zamanda da birinci zümre mirasçısı hâline getirilen bu kişinin tabi olacağı veraset ve intikal vergisini de düşürmek amacı ile evlat edinilip mirasın tamamının da ölüme bağlı bir tasarrufla bu kişiye bırakılmasına sıklıkla rastlandığı Alman hukuk doktrinindeki yazarlarca ifade edilmektedir (Röthel, s. 45, par. 10; Bartsch, H./Bartsch, M. B., s. 114, 151-152). Bu şekilde tek mirasçı olarak atanacak kişinin aynı zamanda evlat edinilmesi yoluna gidilmesinin sebebi, Alman hukukunda mirasbırakanın altsoyunun, veraset vergisi reformunun bir parçası olarak artırılan bir ödenek ve uygun vergi dilimleri ile korunmasıdır (Bartsch, H./Bartsch, M. B., s. 114).

¹⁴³ Yakut/Çağlayan Aygün, s. 34.

¹⁴⁴ Große-Boymann, § 1924 BGB, par. 11.

¹⁴⁵ § 1770 BGB'de yer alan bu kuralın istisnası, § 1772 BGB'de düzenlenmiştir.

¹⁴⁶ Röthel, s. 45, par. 11.

¹⁴⁷ Yakut/Çağlayan Aygün, s. 34.

II. FRANSIZ MEDENİ KANUNU’NUN ÖNGÖRDÜĞÜ SİSTEM

A. Genel Olarak

Fransız hukukunda evlat edinme yönünden karma bir sistemin benimsenmesi süreç içinde gerçekleşmiştir.¹⁴⁸ 1804 tarihli Fransız Medeni Kanunu’nda, evlatlık ile evlat edinen arasında evlat edinme ilişkisi yoluyla soybağı kurulurken, evlatlığın kan hısımları arasındaki soybağının da devam ettiği basit evlat edinme sistemi kabul edilmiştir.¹⁴⁹ 29.07.1939 tarihli bir kararname ile (*Code de la famille*), basit evlat edinme sistemine alternatif olarak evlat edinme işleminin evlatlık ile kan hısımları arasındaki soybağını tamamen ortadan kaldıran tam evlat edinme sistemi de kabul edilmiştir.¹⁵⁰ Tam evlat edinmenin kabulü esasen, evlat edinilen küçüğün iki ayrı aile arasında kalmaması için Fransız kanunkoyucu tarafından yapılan tercihin, evlatlığın evlat edinen ile arasında oluşacak psikolojik bağın, evlatlık ile öz ailesi arasındaki kan bağından üstün tutulması yönünde olmasının bir sonucudur.¹⁵¹

Tam evlat edinmeyi kabul ederken İsviçre Medeni Kanunu’nun aksine sınırlı evlat edinmeden bütünüyle vazgeçmemiş olan Fransız Medeni Kanunu’nda “tam evlat edinme” (*l'adoption plénière*) ve “basit evlat edinme” (*l'adoption simple*) olmak üzere iki ayrı evlat edinme sistemi bir arada ve 15 yaşından küçüklerin evlat edinilmesi yönünden birbirine alternatif olarak düzenlenmiştir.¹⁵² Fransız kanunkoyucu tarafından Fransız Medeni Kanunu’nda öngörülen evlat edinmeye ilişkin bu sistemler, amaçları, kurulma şartları, hukukî sonuçları ve sona erme sebepleri ile evlat edinenin yetkileri bakımından birbirinden farklı hükümlere tâbi tutulmuştur.¹⁵³

¹⁴⁸ Audit, s. 747, 767-768.

¹⁴⁹ Mignot, Comparative History, s. 761; Verdier, s. 41.

¹⁵⁰ Mignot, Comparative History, s. 762; Verdier, s. 41; Audit, s. 747, 767. İtalyan hukukunda da evlat edinmeye ilişkin karma bir sistemin benimsenmesi iki aşamada gerçekleşmiştir. Buna göre önce 1942 tarihli Medeni Kanun ile alelade evlat edinme sistemi (*adozione ordinaria*) benimsenmiş olup 05.06.1967 tarihli ve 431 Sayılı Kanun ile bu sisteme alternatif olarak özel evlat edinme sistemi (*adozione speciale*) de kabul edilmiştir (Mignot, Comparative History, s. 761-762).

¹⁵¹ Verdier, s. 41; Audit, s. 767.

¹⁵² Verdier, s. 41; Audit, s. 767. Evlat edinmeye ilişkin olarak Fransız hukukundakine benzer ikili bir sistemi kabul etmiş olan İtalyan hukukunda da düzenlenen sistemleri birbirinden ayırmak için, “alelade evlat edinme” (*adozione ordinaria*) ve “özel evlat edinme” (*adozione speciale*) terimleri kullanılmaktadır (Mignot, s. 761-762).

¹⁵³ Dumaret/Rosset, s. 663; Mignot, s. 761-762; Verdier, s. 41; Schwartz, s. 1094.

Görüldüğü gibi Fransız hukukunda evlat edinmeye ilişkin olarak benimsenen karma sistem, Alman Medeni Kanunu'nda öngörülen karma sistemden bu yönüyle farklılık arz etmektedir. Nitekim Alman hukukunda küçüklerin evlat edinilmesi bakımından tam evlat edinme, erginlerin evlat edinilmesi bakımından ise sınırlı evlat edinme kabul edilmiş olup kural olarak bir küçüğün sınırlı evlat edinme, bir erginin ise tam evlat edinme yoluyla evlat edinilmesi söz konusu değildir. Fransız hukukunda ise, Alman hukukunda kabul edilenin aksine, on beş yaşından küçük bir kişinin her iki sisteme göre evlat edinilmesi mümkün olup, genellikle basit evlat edinmenin evlat edinenlerce veraset amacıyla tercih edilmesine karşılık, tam evlat edinme ise evlat edinilen küçüğün bakılıp büyütülmesi amacıyla tercih edilmektedir.¹⁵⁴

Evlatlık ile kan hısımları arasındaki soybağını kopararak bu soybağını evlat edinen ile kuran tam evlat edinme sistemine ilişkin hükümler, Fransız Medeni Kanunu'nda 343-359. maddeler arasında yer almaktadır.¹⁵⁵ Bununla birlikte tam evlat edinmenin evlatlık ile kan hısımları arasındaki hukukî bağı koparması kuralının istisnası, eşlerden birinin diğer eşin çocuğunu evlat edinmesi hâline ilişkin olarak Fransız Medeni Kanunu'nda da öngörülmüştür (Art. 356/II CC). Bu sistem ile evlat edinilme imkânı kural olarak yalnız on beş yaşından küçükler için tanınmış olup (Art. 345 CC), bu şekilde gerçekleştirilen evlat edinmenin ortadan kaldırılması mümkün değildir (Art. 359 CC). Fransız Medeni Kanunu'nun 360-370. maddeleri arasında düzenlenen basit evlat edinme ise, evlatlığın kan hısımları ile soybağı varlığını korurken evlat edinen ile de ayrıca soybağının kurulduğu bir sistemdir (Art. 364/I CC).¹⁵⁶ Tam evlat edinmenin aksine, bir kişinin basit evlat edinme yolu ile evlat edinilmesi bakımından herhangi bir yaş sınırı öngörülmemiştir (Art. 360/I CC).

B. Miras Hukuku Yönünden Sonuçları

a. Tam Evlat Edinme (*l'adoption plénière*) Hâlinde

Evlatlık ile evlat edinen arasındaki evlat edinme ilişkisi tam evlat edinme (*l'adoption plénière*) olarak kurulmuşsa, yasal mirasçılığa ilişkin hükümler aynı anne-baba ile çocuğu arasında uygulandığı şekilde, evlatlık ile evlat edinen arasında da herhangi bir istisnaya tabi tutulmaksızın uygulanır.¹⁵⁷ Dolayısıyla yasal miras hakkı, evlatlık ile evlat edinen arasında

¹⁵⁴ Mignot, Comparative History, s. 763.

¹⁵⁵ Dumaret/Rosset, s. 663; Verdier, s. 41; Audit, s. 767.

¹⁵⁶ Boulanger, s. 57; Dumaret/Rosset, s. 663; Verdier, s. 41.

¹⁵⁷ Spiro, s. 247-248.

olduğu gibi, evlatlık ile evlat edinenin kan hısımları arasında da karşılıklı olarak kurulur.¹⁵⁸ Bununla birlikte evlatlık ile kan hısımları arasındaki mirasçılık ilişkisi ise sona erer.¹⁵⁹

b. Basit Evlat Edinme (*l'adoption simple*) Hâlinde

Evlatlık ile evlat edinen arasındaki evlat edinme ilişkisi basit evlat edinme (*l'adoption simple*) olarak kurulmuşsa, evlatlık ve altsoyu, evlat edinene kendi altsoyu gibi yasal mirasçı olur.¹⁶⁰ Evlatlık ve altsoyu ayrıca evlat edinenin kan hısımlarının da yasal mirasçısı olmakla birlikte, sadece evlat edinen ve altsoyunun saklı paylı mirasçısıdır (Art. 368 CC).

Bu sistemde evlatlığın kan hısımları ile soybağı varlığını koruduğundan evlatlık, kendi kan hısımlarının da yasal mirasçısıdır (Art. 364/I CC).¹⁶¹ Aynı şekilde evlatlığın kendi ailesinin de evlatlığa yasal mirasçılığı devam eder;¹⁶² ancak bu mirasçılığa kanun ile bazı sınırlamalar getirilmiştir. Bu bağlamda Fransız Medeni Kanunu'nda, evlat edinenin malvarlığının evlat edinenin ailesinde, evlatlığın ailesinin malvarlığının da yine kendi ailesinde kalmasını amaçlayan birtakım düzenlemelere yer verildiği dikkat çekmektedir. Buna göre, evlatlığın altsoy ve sağ kalan eş bırakmaksızın ölümü hâlinde, evlat edinen tarafından kendisine verilen veya evlat edinenin ölümünden sonra kendisine miras yoluyla geçen malvarlığı, evlatlığın ölümü anında aynen mevcut olması hâlinde, borçlarının ödenmesi ve üçüncü kişilerin kazanılmış hakları saklı olmak kaydıyla evlat edinene veya altsoyuna geri dönerken; evlatlığın anne ve babasından bedelsiz olarak edindiği malvarlığı da yine bu kişilere veya altsoylarına geri döner (Art. 368-1/I CC). Evlatlığın bunlar dışındaki malvarlığı ise, asıl ailesi ve evlat edinenin ailesi arasında eşit olarak paylaşılır (Art. 368-1/II CC).

III. SİSTEME YÖNELİK ELEŞTİRİLER

Alman hukukunda küçüklerin evlat edinilmesinde tam evlat edinme sisteminin benimsenmiş olması sebebiyle kurulan evlatlık ilişkisi, evlatlık ile kendi kan hısımları arasındaki soybağı tamamen kopardığından, evlatlığın kan hısımlarının onunla kişisel ilişki kurma talebinde bulunma ihtimalini de ortadan kaldırmakta ve bu husus doktrinde bazı

¹⁵⁸ Verdier, s. 41.

¹⁵⁹ Aydoğdu, s. 588.

¹⁶⁰ Verdier, s. 42; Aydoğdu, s. 588-589.

¹⁶¹ Gamillscheg, s. 513; Aydoğdu, s. 588-589.

¹⁶² Gamillscheg, s. 513.

yazarlarca olumsuz yönde eleştirilmektedir.¹⁶³ Buna göre sadece evlatlığın anne ve babasının değil, kardeşlerinin de normal şartlarda kanun tarafından kendilerine tanınan kardeşleri ile kişisel ilişki kurma hakkını (§ 1685 Abs. 1 BGB) evlat edinme hâlinde kullanamayacak olmaları, kardeşlerin ani şekilde birbirinden koparılmasına da sebep olmaktadır.¹⁶⁴ Buna karşılık erginlerin evlat edinilmesinde ise evlatlığın kendi ailesi ile olan hısımlık ilişkisi kopmadığından (§ 1770 BGB), evlatlığın kardeşleri ile kişisel ilişki kurma hakkı da karşılıklı olarak devam etmekte; anılan şekilde bir sorunla karşılaşılmamaktadır.

Fransız hukukunda olduğu gibi evlat edinme bakımından iki ayrı sistemin bir arada kabul edilerek seçim hakkının taraflara bırakılmasının ise, evlat edinme kurumunun hukukî yönünü karmaşıktırdığı ve niteliğini de zedelediği ifade edilmektedir.¹⁶⁵ Nitekim İsviçre Medeni Kanunu'nda yapılan 1972 değişikliğinin gerekçesinde de, Fransız hukukunda uygulandığı şekli ile bir karma sistemin neden benimsenemeyeceğine değinilmiş olup tam evlat edinme sisteminin yanında tüm olumsuz yönlerine rağmen sınırlı evlat edinme sisteminin de uygulanmasına hiçbir ihtiyaç bulunmadığı açıkça ifade edilmiştir.¹⁶⁶

¹⁶³ Maurer, § 1755 BGB, par. 14.; Eckebrecht, par. 68.

¹⁶⁴ Eckebrecht, par. 68.

¹⁶⁵ Baumann, s. 20.

¹⁶⁶ Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1230.

İKİNCİ BÖLÜM

EVLATLIĞIN EVLAT EDİNENE YASAL MİRASÇILIĞI YÖNÜNDEN ARANAN ÖZEL ŞARTLAR

Her yasal mirasçının olduğu gibi evlatlığın da gerek evlat edinene, gerekse kendi kan hısımlarına yasal mirasçı olabilmesi için her şeyden önce miras ehliyetine sahip olması gerekmektedir. Anılan kişilere mirasçı olabilmesi için evlatlığın, mirasbırakanın ölümü anında sağ (TMK m. 580/I) ve mirastan yoksunluk (TMK m. 578), mirastan feragat (TMK m. 528/II), cezaî mirasçılıktan çıkarılma (TMK m. 510) veya mirassın reddi (TMK m. 605) hâllerinden biri sebebiyle mirasçılık sıfatını kaybetmemiş olması şarttır. Çalışmamızın bu bölümünde anılan genel şartlar dışında kalan evlatlığın evlat edinene yasal mirasçı olabilmesi için varlığı gerekli özel şartlar incelenecek olup, evlatlığın mirasçılık sıfatını evlat edinene karşı kaybetmesi hâlleri, çalışmamızın dördüncü bölümünde “Sınırlı Evlat Edinme Sisteminin Miras Hukuku Yönünden Yarattığı Sorunların Aşılması için Doktrinde Öne Sürülen Bazı Hukukî Yollar” başlığı altında ayrıntılı şekilde tartışılacaktır.

§ 4. ÖLÜMÜN VEYA ÖLÜM İLE BİR TUTULAN OLGUNUN GERÇEKLEŞMESİ ANINDA MİRASBIRAKAN İLE EVLATLIK ARASINDA GEÇERLİ OLARAK KURULMUŞ BİR EVLATLIK İLİŞKİSİNİN BULUNMASI

I. TÜRK MEDENİ KANUNU YÜRÜRLÜĞE GİRDİKTEN (01.01.2002 TARİHİNDEN) SONRA KURULAN EVLATLIK İLİŞKİLERİ BAKIMINDAN

A. Genel Olarak

Çalışmamızda evlatlığın yasal mirasçılığının şartları, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun yürürlüğe girdiği 01.01.2002 tarihinden sonra kurulan evlatlık ilişkileri ile ilga ettiği 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi’nin yürürlükte olduğu dönemde kurulan evlatlık ilişkileri arasında bir ayırım yapılarak incelenmiştir. Bunun sebebi, 4722 sayılı Türk Medenî

Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 14. maddesi uyarınca Türk Medeni Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden önce kurulmuş olan evlat edinme sözleşmelerinin, bütün hükümleri ile birlikte geçerliliğini koruması, dolayısıyla da 01.01.2002'den önce kurulan evlatlık ilişkilerinden kaynaklanan miras hukukuna dair sorunlarda evlatlık ve altsoyunun yasal mirasçılığının tespitinde mülga Türk Kanunu Medenisi'nde, buna karşılık 01.01.2002'den sonra kurulan evlatlık ilişkilerinde ise Türk Medeni Kanunu'nda yer alan geçerlilik şartlarının sağlanıp sağlanmadığının önem arz etmesidir.

Türk hukukunda evlatlık ve altsoyu, evlat edinenin yasal mirasçıları olup bu mirasçılık, mahkemece verilen evlat edinme kararına dayanmaktadır.¹⁶⁷ Bu sebeple de evlatlığın evlat edinene mirasçı olabilmesi, evlat edinenin ölümü anında geçerli olarak kurulmuş bir evlatlık ilişkisinin varlığına ve bu ilişkinin devamına; başka bir deyişle, mahkeme kararı ile kaldırılmamış olmasına bağlıdır.¹⁶⁸ Dolayısıyla evlatlığın evlat edinenin yasal mirasçısı sıfatını kazanabilmesi için kural olarak evlat edinenin ölümünden önce mahkeme tarafından TMK m. 305-316 uyarınca verilmiş bir evlat edinme kararının bulunması ve evlat edinenin ölümü anında bu kararın yine TMK m. 317-319 uyarınca kaldırılmamış olması gerekmektedir.

Bir kişinin evlatlık sıfatı ile evlat edinenin yasal mirasçısı olabilmesi için aralarında Türk Medeni Kanunu veya mülga Türk Kanunu Medenisi uyarınca kurulmuş geçerli bir evlatlık ilişkisi bulunması gerektiği için bu durumda örneğin, vesayet veya koruyucu ailelik ilişkisi, evlatlık ilişkisinin aksine taraflar arasında soybağı kurmadığından, TMK m. 404/I uyarınca velayet altında bulunmadığı için vesayet altına alınan bir küçük, vasisinin yasal mirasçısı olamayacağı gibi, 14.12.2012 tarih ve 28497 sayılı Koruyucu Aile Yönetmeliği uyarınca koruyucu aile hizmetinden yararlanan bir küçük de, koruyucu ailesinin yasal mirasçısı olamaz. Aynı şekilde besleme de evlatlık statüsünde olmadığından ve kendisi ile yanında yaşadığı aile bireyleri arasında bir soybağı kurulmadığından, birlikte yaşadığı ailenin yasal mirasçısı olamaz.¹⁶⁹ Yine mülga Türk Kanunu Medenisi'nin yürürlüğünden; yani 04.10.1926 tarihinden önce İslam hukukunun uygulandığı dönemde söz konusu olan ve

¹⁶⁷ Eren/Yücer Aktürk, s. 37, par. 127; Aydoğdu, s. 589.

¹⁶⁸ Tuor, Art. 465 ZGB, s. 82-83, par. 2-3; Escher, Art. 465 ZGB; s. 87, par. 2 (a); Weimar, Erbrecht, Art. 465 ZGB, s. 77, par. 4; Piotet, s. 41; Eren/Yücer Aktürk, s. 37, par. 127; Dural/Öz, s. 35, par. 166; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 28; Şipka/Ergün, s. 33; Kılıçoğlu, Miras, s. 39; Kılıçoğlu, Aile, s. 42-43; Antalya, s. 124-125, par. 301; İmre/Erman, s.37-38, par. 6; İnan/Ertas/Albaş, s. 149; Gençcan, Miras, s. 333; Aydoğdu, s. 589; Yılmaz, Miras, s. 21; Güney, s. 12.

¹⁶⁹ İmre/Erman, s. 37, par. 5; İnan/Ertas/Albaş, s. 149, dn. 154; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 322, dn. 191.

kişilerin yanlarına alıp büyüttükleri “manevî evlat” olarak anılan çocuklar da, kendileri ile evlat edinen arasında Türk Medeni Kanunu veya mülga Türk Kanunu Medenisi uyarınca bir evlatlık ilişkisi ve dolayısıyla da hısımlık bağı kurulmuş olmadığından, yasal mirasçılık hakkını kazanamamaktadır.¹⁷⁰ Hatta bu durum nüfus kütüğüne kaydedilmiş olsa da, eski hukuk zamanından gelen bu "manevi evlat" (evladı maneviye) kaydının hukukî dayanağı bulunmadığından manevî evlat, kendisini kütüğe kaydettiren kişiye mirasçı olamayacağı gibi, evlatlık ilişkisi yok hükmünde olduğundan böyle bir kaydın iptali için dava açılmasına gerek bile bulunmamaktadır.¹⁷¹

743 sayılı mülga Türk Kanunu Medenisi’nin aksine, hukukî niteliği itibariyle evlat edinmeyi bir aile hukuku sözleşmesi olarak değil, evlatlık ile evlat edinen arasındaki soybağının doğrudan doğruya mahkeme kararı ile kurulduğu ve kaldırılmasının ancak oldukça istisnai hâllerde mümkün olabildiği bir hukukî ilişki olarak gören 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nda,¹⁷² bu görüşle uyumlu şekilde mülga Türk Kanunu Medenisi’ndekinin (mülga TKM m. 257/I, c. 3) aksine,¹⁷³ evlat edinme işleminden önce evlatlık ve altsoyunun yasal miras hakkını kaldıran veya sınırlandıran bir sözleşme yapma imkânı da bulunmamaktadır.¹⁷⁴ Buna karşılık evlatlık ilişkisinin kurulmasından sonra taraflar arasında

¹⁷⁰ Dural/Öz, s. 35, par. 165; İmre/Erman, s. 37, par. 5; Erman, s. 174; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 14, 18, 21-22, 40-41; Gençcan, Miras, s. 330, 335.

¹⁷¹ Y2HD, 1984/104 E. 1984/342 K. 23.01.1984 T.; Y2HD, 1999/5806 E. 1999/6362 K. 07.06.1999 T.

¹⁷² Şıpka/Ergün, s. 24-25; Aydoğdu, s. 4 vd.; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 24; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 322-323, par. 1517; Kılıçoğlu, Medeni Kanun, s. 120. Türk Medeni Kanunu ile hukukî niteliği sözleşme olmaktan çıkan evlatlık ilişkisi, doktrinde farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Buna göre evlatlık ilişkisi bazı yazarlarca, “evlat edinen ile evlatlık arasında bir soybağı ilişkisi olarak ortaya çıkan ve sadece mahkeme kararı ile kurulabilen bir ilişki” (Yakut/Çağlayan Aygün, s. 24); bazı yazarlarca, “bir medeni hukuk işlemi” (Akıntürk/Ateş, s. 370); bazı yazarlarca, “hâkim kararına dayanarak kurulan bir hâkimiyet tasarrufu, bir maddî fiil” (Öztaş, s. 951-952); bazı yazarlarca ise, “mahkeme kararı ile kurulan bir hukukî ilişki” (Dural/Öğüz/Gümüş, s. 323, 340, par. 1517, 1592) olarak nitelendirilmektedir. Nüfus Hizmetleri Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yön. m. 105(1), cüm. 1 de ise evlat edinme, “evlatlık ile evlat edinen arasında, mahkeme kararıyla soybağı kurulmasını sağlayan bir olay” şeklinde tanımlanmıştır.

¹⁷³ Escher, Art. 465 ZGB; s. 86, par. 2 (b).

¹⁷⁴ Türk Medeni Kanunu’nun evlatlık kurumu yönünden “statüye bağlılık” ilkesini benimsediği görülmektedir. Buna göre kanunkoyucu tarafından evlat edinme yoluyla soybağı ilişkisinin kurulması ve bozulması, buyurucu ve şekilci kurallara bağlanmış olup evlatlık ilişkisinin içeriği de taraflarca üzerinde tasarruf edilemez sıklıkta biçimlendirilmiştir (Serozan/Başoğlu/Kapancı, s. 535). Bunun sebebi evlatlık kurumunun, çocuk sahibi olmayan evlat edinenin çocuk sevgisini tatmasına ve aile geleneğinin yürütülmesine hizmet eden; başka bir deyişle, evlat edinenin menfaatini ön planda tutan bir kurum olarak görülmekten zaman içinde çıkıp, modern aile hukukunda çocuğun sevgi, korunma, yardım ve eğitim ihtiyaçlarının tatmin edilerek temeline evlatlığın menfaatini koyan bir kurum hâlini almasıdır (Özsunay, s. 191, par. 1). Bu nedenle de Türk Medeni Kanunu uyarınca evlatlık ile evlat edinen arasındaki ilişki, kişinin kendi altsoyu ile arasındaki hısımlığa eş değer tutulmuş ve bir kişi nasıl ki altsoyunu kural olarak saklı paylı mirasçılıktan yoksun bırakamıyorsa, evlat edinenin de evlatlık ve altsoyunu miras dışında bırakamaması gerektiği düşüncesi ile evlatlık ve altsoyunun

TMK m. 528 vd. uyarınca mirastan ivazlı veya ivazsız feragat sözleşmesinin yapılmasına ise hiçbir engel yoktur.¹⁷⁵

B. TMK m. 315/II'nin Uygulanmasının Evlatlığın Yasal Mirasçılığına Etkisi

Evlat edinenin ölümünde evlatlığın mirasçılık sıfatını kazanabilmesi için kural olarak evlat edinenin ölümü anında geçerli olarak kurulmuş bir evlatlık ilişkisinin mevcut ve devam ediyor olması gerekmektedir de, TMK m. 315/II'nin, evlat edinme başvurusundan sonra evlat edinenin ölümünün, diğer koşullar bundan etkilenmediği takdirde evlat edinmeye engel olmayacağı yönündeki hükmünün bu kurala bir istisna teşkil edip etmediği hususu doktrinde tartışmalıdır.¹⁷⁶ Anılan hüküm karşısında evlat edinenin, evlat edinme başvurusunun yapılmasından sonra ve fakat mahkeme tarafından evlat edinme kararı verilmeden önce ölmesi hâlinde evlatlığın mirasçılığından söz edilip edilemeyeceğine ilişkin olarak doktrinde birbirine karşıt iki görüş bulunmaktadır. Bu husustaki bir görüş, TMK m. 315/II'nin evlatlığın özellikle miras hakkını gözetmek için getirilen bir hüküm olduğu düşüncesinden yola çıkarak evlat edinme kararının, evlat edinenin ölümünden sonra verilmiş olması hâlinde, evlatlık ve altsoyunun evlat edinenin yasal mirasçısı olacağı yönündedir.¹⁷⁷ Bu görüşe gerekçe olarak bazı yazarlar, evlat edinme başvurusundan sonra evlat edinenin ölümü üzerine hâkimin evlat edinme kararı vermesi hâlinde, bu kararın geriye etkili sonuç doğuracağını ifade etmekte; bu hususta Alman Medeni Kanunu'nun ölümünden sonra verilen evlat edinme kararının, ölümünden önce verilmiş gibi hüküm doğuracağına ilişkin düzenlemesine atıf yapmaktadır (§ 1753 Abs. 3 BGB).¹⁷⁸ Nitekim Alman hukukunda Alman

yasal miras hakkını kaldıran veya sınırlandıran bir sözleşme yapma imkânı evlat edinene tanınmamıştır (İnan/Ertas/Albaş, s. 153-154).

¹⁷⁵ Dural/Öz, s. 35, par. 169; Antalya, s. 125-126, par. 304-305; İnan/Ertas/Albaş, s. 151, 154, dn. 175. Evlatlık ile evlat edinen arasında yapılan mirastan ivazsız feragat sözleşmesine ilişkin ayrıntılı açıklama için bkz. s.

¹⁷⁶ TMK m. 315/II, “*Evlat edinme başvurusundan sonra evlat edinenin ölümü veya ayırt etme gücünü kaybetmesi, diğer koşullar bundan etkilenmediği takdirde evlat edinmeye engel olmaz.*” hükmünü içermektedir. Buna göre evlat edinenin ölümünden sonra evlat edinme kararının verilebilmesi için ön koşul, evlat edinecek kişi tarafından ölümünden önce evlat edinme başvurusunun yapılmış olması olup Fransız hukukunda olduğunun aksine, bu başvurunun evlat edinecek kişinin ölümünden sonra onun adına sağ kalan eşi veya diğer mirasçıları tarafından yapılması (Art. 353/III CC) Türk hukukunda mümkün değildir (Antalya, s. 124, par. 299).

¹⁷⁷ Breitschmid, Art. 267, s. 1631, par. 4; Serozan/Engin, s. 123-124; Güney, s. 12.

¹⁷⁸ Antalya, s. 123, 125, par. 295, 303. Aynı yönde: Baygın, Sonuçlar, s. 647-648 (Yazar, evlat edinme kararının miras hukuku bakımından geriye etkili olarak, evlat edinme başvurusunun yapıldığı tarihten itibaren hüküm ifade etmesi gerektiği düşüncesindedir).

Medeni Kanunu'nun anılan hükmü uyarınca evlat edinenin ölümünden sonra verilen kararın geçmişe etkili hüküm ve sonuç doğurması sebebiyle evlatlığın mirasçılık hakkını kazanacağına gerçekten de bir şüphe bulunmamaktadır.¹⁷⁹ Türk Medeni Kanunu'nda ise bu yönde açık bir hüküm bulunmadığından biz, evlat edinme kararının hüküm ve sonuçlarını geçmişe etkili olarak doğuracağı fikrine katılmıyoruz. Kanımızca, evlat edinenin ölümünden sonra verilen bu karar hüküm ve sonuçlarını her hâlükârda ileriye etkili olarak doğurur. Bununla birlikte, böyle bir durumda evlat edinenin ölümü anında kurulmuş bir evlatlık ilişkisinin bulunmamasına ve kararın ölümden sonra verilmesine rağmen evlatlığın mirasçı sıfatını kazanacak olmasının sebebi, esasen evlatlığın durumunun, yazarın kendisi ve doktrindeki diğer bazı yazarlar tarafından da ifade edildiği gibi, mirasın açıldığı tarihte mirasçı olabilecek bir ceninin bulunması durumundan (TMK m. 582/I, 643/I) farkının olmamasıdır.¹⁸⁰ Evlatlığın evlat edinenin mirasçısı olması gerektiğine ilişkin diğer bir gerekçe olarak ise bazı yazarlar, evlat edinme başvurusundan sonra evlat edinenin ölümü üzerine hâkimin evlat edinme kararı vermesi hâlinde evlatlığın mirasçı olmayacağı kabul edildiği takdirde evlat edinme kararı verilmesi için yargılamaya devam edilmesinin pratik açıdan ve özellikle evlatlık açısından fazla bir yararının kalmayacağını ifade etmektedir.¹⁸¹ Bu yazarlar ayrıca, evlatlığın miras hakkı gibi önemli bir konu söz konusu olduğundan, olması gereken hukuk açısından Alman Medeni Kanunu'nda olduğu gibi bu hususta daha açık bir hükmün kanunda yer alması gerektiği fikrindedir.¹⁸²

Evlat edinme kararının evlat edinenin ölümünden sonra verilmesi durumunda evlatlığın evlat edinenin yasal mirasçısı olması gerektiği yönündeki görüş kapsamında, böyle bir durumda evlat edinenin mirasının paylaşımı için hâkimin evlat edinme başvurusuna ilişkin kararının beklenilmesi gerektiği de belirtilmektedir.¹⁸³ Bu bağlamda evlat edinenin evlat edinme başvurusu yapıp da evlat edinme kararı verilmeden vefat etmesi sebebi ile evlatlığın durumunu, sağ doğma koşulu ile mirasçı olacağı öngörülen ceninin durumuna benzetilmekte (TMK m. 582/I); bu sebeple de mirasın açıldığı tarihte, mirasçı olabilecek bir cenin varlığının, mirasın paylaşılmasının doğuma kadar ertelenmesi sebebi sayan TMK m. 643/I'in, hakkında henüz evlat edinme kararı verilmemiş olan evlatlık

¹⁷⁹ Tuor, Art. 465 ZGB, s. 82, par. 2; Öztan, s. 63; Kılıçoğlu, Miras, s. 39-40; Antalya, s. 124, par. 298; Serozan/Engin, s. 181; Baygın, Sonuçlar, s. 647-648; Aydoğdu, s. 475.

¹⁸⁰ Antalya, s. 124, par. 298; Serozan/Engin, s. 181.

¹⁸¹ Aydoğdu, s. 475.

¹⁸² Aydoğdu, s. 475.

¹⁸³ Kılıçoğlu, Miras, s. 39-40; Serozan/Engin, s. 181; Antalya, s. 124, par. 298; Aydoğdu, s. 440.

yönünden de kıyasen uygulanması gerektiğini öne sürülmektedirler.¹⁸⁴ Bazı yazarlara göre bu durumda evlatlık, başvurudan sonra vefat etmiş olan evlat edinene, aynı cenin gibi mirasçı olacak ve bu sebeple ceninin mirasçılığına ilişkin TMK m. 28/II, 582 ve 643 kıyasen uygulanacak, böylece de mirasbırakanın sağlığında ortaya koyduğu evlat edinme iradesi ayakta tutulmuş olacaktır (*favor adoptionis*).¹⁸⁵

Karşı görüşteki yazarlar ise, evlat edinmek isteyen kişinin henüz evlat edinme işlemleri devam ederken ölmesi hâlinde işlemin tamamlanmamış olacağından geçerli bir evlatlık ilişkisinin de ölüm anında kurulmamış olacağı gerekçesi ile evlatlık ve altsoyunun mirasçılığından bahsedilemeyeceğini düşünmektedir.¹⁸⁶ Biz ise karşı görüşte olan yazarların gerekçelerini yeterli ve isabetli bulmuyoruz. Nasıl ki babalık davasının baba olduğu iddia edilen kişinin ölümü hâlinde onun mirasçılarına karşı açılarak baba ile soybağının onun ölümünden sonra kurulduğu bir durumda (TMK m. 301/II), babanın ölümü anında soybağının henüz kurulmadığı gerekçesiyle bu çocuğun babasına mirasçı olamayacağını iddia etmek söz konusu bile değilse, kanımızca evlatlık ilişkisinin evlat edinenin ölümünden sonra kurulması hâlinde de soybağının evlat edinenin ölümü anında mevcut olmadığı

¹⁸⁴ Serozan/Engin, s. 181.

¹⁸⁵ Antalya, s. 124, par. 298.

¹⁸⁶ Escher, Art. 465 ZGB, par. 2, s. 86; Şıpka/Ergün, s. 34; Hasan İşgüzar, *Miras Hukuku*, Ankara 2004, s. 30; Dural/Öz, s. 35, par. 166-167 [Bu hususta yazarlar, Yargıtay'ın 1955 tarihli bir içtihadı birleştirme kararına (YİBGK, 1955/11 E. 1955/24 K. 07.12.1955 T.) dayanmaktadır. Buna göre yazarlar, kararda evlat edinenin, evlatlık ilişkisine son vermek için açtığı dava sırasında ölmesi hâlinde mirasçılarının davaya devam edebileceğinin kabul edilmesinden yola çıkarak, mirasçıların evlatlık ilişkisini iptal ettirebilmeleri hâlinde evlatlık ve altsoyunun, mirasbırakan öldüğünde hayatta olmalarına rağmen mirasçı olamayacakları sonucuna varmakta; karardan, iptalin geçmişe etkili olduğu sonucunun çıktığını ileri sürmektedir. Halbuki anılan karar mülga Türk Kanunu Medenisi'nin yürürlükte olduğu 1955 tarihinde verilmiş olmakla birlikte karara konu somut olayda evlat edinen, evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasını mülga TKM m. 258/I, cüm. 2 uyarınca, mülga TKM m. 457'de yer alan mirasçılıktan çıkarma hâllerinden birinin varlığına dayanarak açmıştır. Yargıtay da açılan bu davayı, aynı zamanda evlat edinenin evlatlığı mirasçılıktan çıkarma tasarrufu niteliğinde gördüğünü, "dava dilekçesi de ıskatı amir bir tasarruf olarak kabul edilebilir. Medeni Kanun'un 459'uncu maddesi delaletiyle ortada bir ıskat tasarrufu mevcut olduğundan ..." ifadeleri ile ortaya koymuştur. Mülga TKM m. 258/II'de, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının ileriye etkili sonuç doğuracağını açıkça hükme bağlanmış olmasına rağmen anılan içtihadı birleştirme kararından, somut olayda mirasçıların davaya devam edip iptal kararını almaları hâlinde evlatlığın mirasçılık sıfatını kaybedeceği sonucunun çıkmasının sebebi de budur. Başka bir anlatımla, yazarların gerekçe olarak öne sürdüğü içtihadı birleştirme kararından, o tarihte verilen iptal kararının geçmişe etkili olması sebebiyle, evlat edinenin mirasçılıktan çıkarma sebebinin varlığına dayanarak evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasında mahkemeye sunduğu dava dilekçesinin, mülga TKM m. 469 anlamında mirasçılıktan çıkarma iradesini de içeren bir "ıskatı amir olan tasarruf" sayılması sebebiyle evlatlığın mirasçı olamayacağı sonucu çıkmaktadır. Türk Medeni Kanunu'nda ise evlat edinene, mirasçılıktan çıkarma sebebinin varlığına dayanarak evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını talep etme imkânı zaten tanınmış olmadığından, anılan içtihadı birleştirme kararı şu an için yalnız evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası sonuçlanmadan ölen evlat edinenin mirasçılarının bu davaya devam edebileceğini açıklığa kavuşturması yönünden önem arz etmektedir].

gerekçesi ile evlatlığın mirasçılığını reddetmek mümkün görünmemektedir. Aksinin kabulü ise TMK m. 315/II hükmünün iinin tamamen boşaltılması anlamına gelir. Nitekim evlat edinme başvurusunda bulunan kişinin ölümünden sonra evlatlık ilişkisinin kurulmasında evlatlığın artık en büyük menfaati miras hakkıdır.¹⁸⁷

Evlat edinenin, evlat edinme başvurusunun yapılmasından sonra ve fakat mahkeme tarafından evlat edinme kararı verilmeden önce ölmesi hâlinde evlatlığın mirasçılığından bahsedilemeyeceği görüşünde olan bazı yazarlar ise daha da ileri giderek, TMK m. 315/II’de yer alan düzenlemenin usul hukuku açısından yanlış olduğunu iddia etmektedir. Bu yazarlar evlat edinme davasının asıl konusunun bir malvarlığı hakkı olmayıp taraflar arasında soybağının kurulup kurulamayacağının değerlendirilmesi olduğundan, evlat edinmek isteyen kişinin evlatlık ilişkisi henüz kurulmadan vefatı hâlinde evlat edinme davasının taraf ehliyeti eksikliğinden konusuz kalması gerektiğini ifade etmekte iseler de,¹⁸⁸ bu fikre katılmak mümkün değildir. Şöyle ki, davanın şahıs varlığına ve şahsa sıkı surette bağlı haklara ilişkin olması hâlinde tarafın ölümü ile taraf ehliyetinin son bulduğu; ancak bu nitelikte olsa bile bazı davalarda sadece mali sonuçları açısından davaya devam olduğu kabul edilmekte birlikte,¹⁸⁹ TMK m. 315/II hükmü ile kanunkoyucunun, evlat edinme davası açısından aslında bu hususta özel bir düzenlemeye gittiği gözden kaçırılmamalıdır.¹⁹⁰ Başka hukuk düzenlerinde de, örneğin Alman Medeni Kanunu’nda (§ 1753 Abs. 2 BGB)¹⁹¹, Fransız Medeni Kanunu’nda (Art 353/III CC)¹⁹² ve mehz İsviçre Medeni Kanunu’nda (Art.

¹⁸⁷ Aynı yönde: Aydoğdu, s. 475.

¹⁸⁸ Şıpka/Ergün, s. 34-35.

¹⁸⁹ Dava devam ederken taraflardan birinin ölmesi durumunda, ölen kişinin taraf ehliyeti de kişiliği ile birlikte son bulacağından (TMK m. 28/I), davaya ölen kişi tarafından devam edilmesi mümkün olmamakla birlikte mirasçılarının malvarlığı haklarını etkileyen davalar, tarafın ölümü ile konusuz kalmayacak olup bu davalara, tüm mirasçılar tarafından mecburi dava arkadaşı olarak devam edilir (Y4HD, 2016/15598 E. 2017/58 K. 09.01.2017 T.). Nitekim HMK m. 55 uyarınca, dava sırasında taraflardan birinin ölümü hâlinde, mirasçılar mirası kabul veya reddetmemişse, bu hususta kanunla belirlenen süreler geçinceye kadar dava ertelenecek olup hâkimin, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde talep üzerine davayı takip için kayyım atanmasına karar verebileceği de hüküm altına alınmıştır. Dolayısıyla bu durumda hâkimin kural olarak diğer tarafa, taraf ehliyeti son bulan tarafın mirasçılarına karşı davaya devam edebilmesi için süre vermesi gerekir (Koç, s. 372-373; Y2HD, 2004/1842 E. 2004/2456 K. 01.03.2004 T.).

¹⁹⁰ Koç, s. 373.

¹⁹¹ Alman Medeni Kanunu’na göre evlat edinmek isteyen kişinin ölümünden sonra evlat edinme kararının verilebilmesi ancak bu kişinin ölümünden önce başvuruyu aile mahkemesine yapmış olması veya başvurunun noter tasdiki sırasında ya da sonrasında, notere başvuruda bulunma yetkisi verilmiş olması hâlinde mümkündür (§ 1753 Abs. 2 BGB). Buna karşılık, Fransız Medeni Kanunu’nda düzenlendiğinin aksine, Alman Medeni Kanunu uyarınca küçüğün ölümünden sonra evlat edinme kararının verilmesi söz konusu değildir (§ 1753 Abs. 1 BGB).

¹⁹² Fransız Medeni Kanunu uyarınca evlat edinecek kişinin ölümünden sonra evlat edinme kararının alınabilmesi için ölümden önce başvurunun yapılmış olması dahi şart olmayıp ölümün, küçüğün evlat edinilmek amacı ile usulüne uygun olarak evlat edinecek kişi tarafından teslim alınmasından sonra

268 Abs. 3 ZGB)¹⁹³ da TMK m. 315/II hükmü ile getirilen kuralın benimsenmiş olması, kanımızca bu fikri desteklemektedir. Dolayısıyla evlat edinme davasının açılmasından sonra evlat edinmek isteyen kişinin ölümü ile başlangıçta var olan taraf ehliyeti daha sonra ortadan kalkmış olsa da, hâkim bu sebeple hemen ret kararı vermemeli; aksine, yargılamaya devam ederek evlat edinme başvurusunda bulunanın ölümü gerçekleşmemiş gibi evlat edinme koşullarının sağlanıp sağlanmadığını inceleyerek hüküm kurmalıdır.¹⁹⁴ Yargılama sonucunda hâkimin evlat edinme kararı vermesi hâlinde de evlatlık ve altsoyu, evlat edinenin yasal mirasçısı olur; aksi hâlde ise mirasçılık zaten söz konusu olamaz.

C. Geçerli Bir Evlatlık İlişkisi için Aranan Şartlar

a. Bakım ve Eğitim

Mülga Türk Kanunu Medenisi'nde yer almayan bu şart, Türk Medeni Kanunu'nda küçükler için bir yıl, ergin ve kısıtlılar için ise beş yıl olarak öngörülen bir “deneme süresi” olarak nitelendirilmektedir. Türk Medeni Kanunu'nun bu şartı aramasının sebebi, mülga

gerçekleşmiş olması hâlinde bu kişi adına başvuru, sağ kalan eşi veya mirasçılarından biri tarafından yapılarak evlat edinme kararının alınması sağlanabilir (Art. 353/III CC). Hatta Fransız Medeni Kanunu'na 05.11.1996 tarihinde 96-604 sayılı Kanun ile eklenen fıkra uyarınca küçük, evlat edinilmek amacı ile usulüne uygun olarak evlat edinecek kişi tarafından teslim alındıktan sonra ölse dâhi evlat edinme başvurusunun yapılarak ölen küçüğün evlat edinilmesine imkân tanınmaktadır (Art. 353/IV CC). Türk Medeni Kanunu'nda ise bu yönde bir hüküm bulunmadığından, Türk hukukunda evlatlığın ölümünden sonra evlat edinme kararının verilmesi söz konusu değildir. Bu durum aynı zamanda sınırlı evlat edinme sisteminin benimsenmesinin de doğal bir sonucudur; çünkü bu sistemde evlatlığın ölümü ile evlat edinme işlemindeki hukukî yarar da sona ermektedir. Buna karşılık tam evlat edinme sisteminde ise evlatlık ölse bile evlat edinme ilişkisinin kurulması, özellikle mirasçılık bakımından önem arz etmektedir.

¹⁹³ ZGB'nin ilgili hükmü, TMK m. 315/II ile oldukça benzer olup bu hüküm ile evlat edinmek isteyen kişinin evlat edinme başvurusundan sonra ölümünün veya ayırt etme gücünü kaybının, diğer şartlar sağlanmış ise, evlat edinmeye engel teşkil etmediği açıkça düzenlenmiş bulunmaktadır (Art. 268 Abs. 3 ZGB).

¹⁹⁴ Koç, s. 372-373; Kılıçoğlu, Miras, s. 39; Y2HD, 2004/1842 E. 2004/2456 K. 01.03.2004 T. Tabii ki bu kapsamda evlat edinilmek istenen kişinin, değişen koşullara; yani evlat edinenin ölümüne rağmen bu evlatlık ilişkisinin kurulmasında, hala menfaatinin bulunup bulunmadığının tespiti gerekir. Ancak bazı yazarlar, TMK m. 316/II uyarınca mutlak suretle varlığı gereken evlatlık ilişkisinin kurulmasında küçüğün menfaatinin bulunması koşulunun, evlat edinme başvurusunda bulunan kişinin yargılama süreci devam ederken ölümü hâlinde tam olarak sağlanma ihtimalinin bulunmadığını; evlatlık kurumunun temel amacının korunmaya muhtaç küçüklerin aile ortamı içinde bakımı ve eğitimi olduğundan, evlat edinenin ölümü ile bu durumun artık zaten gerçekleşemeyeceğini; evlatlık ilişkisinin kurulması hâlinde evlatlığa, başvurudan sonra ölen evlat edinenin kalacak olan mirasın ise tek başına menfaat koşulunu karşılamayacağını belirtmektedirler (Şıpka/Ergün, s. 34).

Türk Kanunu Medenisi'nde olduğunun aksine, Türk Medeni Kanunu uyarınca geçerli şekilde kurulan bir evlatlık ilişkisinin ortadan kaldırılma imkânının bulunmamasıdır.¹⁹⁵

i. Küçüklerin Evlat Edinilmesi Bakımından

Bir küçüğün¹⁹⁶ evlat edinilebilmesi için evlât edinen tarafından bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması şarttır (TMK m. 305/I).¹⁹⁷ Kanun'un öngördüğü bu bir yıllık süre asgari bir süre olup bu sürenin kısaltılması veya tamamen kaldırılması mümkün değildir; ancak bu süre gerekli hâllerde uzatılabilir.¹⁹⁸

Türk Medeni Kanunu'nun gerekçesine, böyle bir süre öngörülmesinin sebebi, bir kimsenin bakmadığı ve eğitime hiçbir katkısı olmadığı herhangi bir küçüğün evlat edinmesinin engellenmesi ve bir çeşit deneme süresi getirilerek tarafların birbirlerini tanımalarına da olanak sağlanması olarak ifade edilmiştir.¹⁹⁹ Dolayısıyla küçüğün bir yıl süre ile bakılması ve eğitilmesinden maksat yalnız bakım ve eğitim giderlerinin karşılanması değil, küçüğün aile konutuna alınarak bizzat evlat edinen tarafından bakılıp eğitilmesidir.²⁰⁰ Bu şartın gerçekleştiğinden bahsedilebilmesi için ayrıca küçük ile evlat edinen arasında sürekli bir ilişkinin kurulmuş olması, hastalık, eğitim veya mesleğin gerektirmesi gibi haklı sebeplerden dolayı verilen aralar haricinde, bakım ve eğitim ilişkisinin sürekliliğini etkileyecek nitelikte ara verilmemiş olması; evlat edinen ile evlatlık arasındaki sosyolojik ilişkinin, evlatlık ile asıl ailesi arasındakinden daha güçlü olması gerekir.²⁰¹

¹⁹⁵ Kılıçoğlu, Miras, s. 39.

¹⁹⁶ Türk Medeni Kanunu'nda kullanılan "küçük" terimi kural olarak on sekiz yaşını doldurmamış olan kişileri ifade etmekte olup evlat edinilecek kişinin on sekiz yaşını doldurup doldurmadığının tespitinde evlat edinme başvurusunun yapıldığı an dikkate alınır. Küçüğün, evlat edinme başvurusundan sonra, henüz evlat edinme kararı verilmeden ergin olması hâlinde ise, koşulları daha önceden yerine getirilmiş olmak kaydıyla yine küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin hükümler uygulanır (TMK m. 315/III). Henüz on sekiz yaşını doldurmamış olmasına rağmen evlenme veya mahkeme kararı ile ergin olan kişilerin evlat edinilmesi, TMK m. 305'e değil, erginlerin evlat edinilmesine ilişkin şartları düzenleyen TMK m. 313 hükmüne tabidir (Dural/Öğüz/Gümüş, s. 324, 336, par. 1520-1521, 1574).

¹⁹⁷ TMK m. 305/I'in kanun tasarısındaki metninde evlat edinilecek küçüğün evlat edinen tarafından bakım ve eğitim süresi iki yıl olarak öngörülmüşken (TBMM, S. 723, s. 16, 118, 435), bu süre uzun bulunduğundan anılan kanun hükmü alt komisyonda değişikliğe uğramış, süre bir yıla indirilmiştir (TBMM, S. 723 s. 314, 354, 435).

¹⁹⁸ Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1217; Şipka/Ergün, s. 26.

¹⁹⁹ TBMM, S. 723, s. 118.

²⁰⁰ Baygın, Soybağı, s. 142; Şipka/Ergün, s. 26.

²⁰¹ Breitschmid, Art. 266 ZGB, par. 11; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 324, par. 1522.

ii. Erginlerin ve Kısıtlıların Evlat Edinilmesi Bakımından

Erginlik yaşını dolduran veya evlilik ya da mahkeme kararı ile ergin olanlar ile TMK m. 405 vd. hükümleri uyarınca kısıtlanan kişilerin evlat edinilmesi, TMK m. 313'e tabidir. Bununla birlikte TMK m. 313 kapsamında boşanan eşler arasında evlatlık ilişkisinin kurulması ise mümkün değildir.²⁰²

Bir ergin veya kısıtlının evlat edinilebilmesi için bu kişinin bedensel veya zihinsel engeli sebebiyle sürekli olarak yardıma muhtaç ve evlât edinen tarafından en az beş yıldan beri bakılıp gözetilmekte olması veya evlat edinen tarafından, küçükken en az beş yıl süreyle bakılıp gözetilmiş ve eğitilmiş olması ya da diğer haklı sebeplerin mevcut olup evlat edinilenin, en az beş²⁰³ yıldan beri evlât edinen ile aile hâlinde birlikte yaşamakta olması gerekir (TMK m. 313/I). Evlatlığın küçükken evlat edinen tarafından bakılmış olmasına rağmen evlat edinmenin gerçekleşmeme sebebi her ne olursa olsun, bunun evlat edinme kararına bir etkisi yoktur.²⁰⁴ Bununla birlikte bakım şartının gerçekleşmesi için salt bakım giderlerinin karşılanmış olması yeterli değildir.²⁰⁵

Kanun'da öngörülen alternatif şartların üçü için de beş yıllık bir süre öngörülmüş olup bu sürenin kesintisiz olması gerekmektedir.²⁰⁶ Evlat edinenin hastalığı, mesleki ihtiyaçları ve benzeri sebeplerle sürenin geçici olarak kesilmesi haricindeki ara vermeler, örneğin bakım ve gözetimin sadece hafta sonları gerçekleşmesi, bu ilişkinin sürekliliğini ortadan kaldırmır.²⁰⁷ Dolayısıyla, toplam süre beş yılı bulsa hatta aşsa bile, kabul edilebilir nitelikte olmayan kesintiler ilişkinin sürekliliğini ortadan kaldırmış olacağından, TMK m. 313/I'de öngörülen şart da gerçekleşmemiş olur.

²⁰² Y2HD, 1984/2840 E. 1984/2942 K. 27.03.1984 T. Karara konu olayda, bir kişinin boşandığı karısını evlat edinmek için izin istemesi üzerine mahkemece bu istek reddedilmiş; Yargıtay da kararında, kanunkoyucunun evlat edinen ile evlatlık arasında, ebeveyn ve evlat sevgisinin oluşacağı esastan hareketle evlat edinen ile evlatlığın evlenmelerini yasakladığını (mülga TKM m. 92, b. 3); her nasılsa gerçekleşen evlenmeye ise geçerlilik tanıyarak evlatlık ilişkisinin kendiliğinden sona ereceğini öngördüğünü (mülga TKM m. 121); ayrıca evlenmenin sona ermesi ile sıhri hısımlık ortadan kalkmazken (mülga TKM m. 18/II), Kanun'da açıkça belirtilmedi diye boşanan eşler arasında evlatlık ilişkisinin kurulmasını mümkün görmeyen, özellikle bunların geçmişlerini tümüyle unutacaklarını ve aralarında evlat-ebeveyn sevgisinin doğup gelişeceğini kabul etmenin eşyanın tabiatına ve insanın yapısına ters düşeceğini; ayrıca boşanan eşlerden birinin ötekini evlat edinmesini mümkün görmeyen, toplumun değer yargılarına da ters düşeceğini belirterek yerel mahkeme kararını onamıştır.

²⁰³ ZGB'de yapılan 2016 değişikliği ile bu süre bir yıla indirilmiştir (Art. 266 Abs. 1 ZGB).

²⁰⁴ Büchler/Raveane, s. 695.

²⁰⁵ Büchler/Raveane, s. 695.

²⁰⁶ Şıpka/Ergün, s. 29; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 338-339, par. 1583, 1587.

²⁰⁷ Breitschmid, Art. 266, par. 10; Büchler/Raveane, s. 693; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 338, par. 1583-1584; Şıpka/Ergün, s. 29, dn. 35.

Kanunkoyucu tarafından ergin ve kısıtlıların evlat edinilmesinin, küçüklerin evlat edinilmesine nazaran bu şekilde daha ağır koşullara bağlanması, evlat edinme kurumunun esas amacını, bakım, eğitim ve korunmaya ihtiyacı olan küçüklerin bu ihtiyaçlarının anne-baba ve çocuk ilişkisi içinde karşılanmasının teşkil etmesi; bu sebeple de kanunkoyucunun, erginlerin evlat edinilmesinin ancak istisnai hâllerde mümkün kılınması gerektiğini düşünmesi ile açıklanmaktadır.²⁰⁸ Buna karşılık yakın geçmişte İsviçre hukukunda bu düşüncenin terk edilmesinin sonucu olarak 2016 yılında yapılan kapsamlı kanun değişikliği ile erginlerin evlat edinilmesinin şartları kolaylaştırılmıştır.²⁰⁹

b. Evlat Edinmede Evlatlığın Yararının Bulunması

Bir küçüğün, erginin veya kısıtlının evlat edinilebilmesi için her hâlde evlat edinmenin bu kişilerin yararına bulunması şarttır (TMK m. 305/II). Evlat edinme kurumunun temel amacını küçüğün yararının sağlanması teşkil ettiğinden,²¹⁰ Türk Medeni Kanunu'nun gerekçesinde bu şart, evlat edinme işleminin “olmazsa olmaz bir koşulu” şeklinde nitelendirilmiştir.²¹¹ Nitekim Yargıtay da, evlat edinmede evlat edinilenin yararının bulunup bulunmadığının kapsamlı bir biçimde araştırılmaksızın mahkemece evlat edinme kararının verilmesini bozma sebebi saymaktadır.²¹² TMK m. 313/III uyarınca, ergin ve kısıtlıların evlat edinilmesine ilişkin olarak m. 313/I-II’de sayılan özel koşullar hâricinde küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin hükümler kıyas yoluyla ergin ve kısıtlıların evlat edinilmesine de uygulandığından, buna göre evlat edinilenin küçük olmaması durumunda dahi bu işlemin yapılmasında bu kişinin yararının bulunması gerekir. Buna karşılık erginlerin evlat edinilmesi bakımından hâkimin, evlat edinmenin bu kişinin yararına olup olmadığı hususunu değerlendirmesinin isabetli olmadığı; ergin bir kişinin neyin kendi yararına olduğuna kendi karar verebileceği ve buna bağlı olarak da evlat edinmeye rıza göstermesinin yeterli olması gerektiği doktrindeki bazı yazarlarca ileri sürülmektedir.²¹³

Evlat edinilecek kişinin evlat edinmede yararının bulunup bulunmadığı tespit edilirken her somut olayın kendi şartları içinde, özellikle tarafların ilişkileri ile evlatlığın fiziki, sosyal ve ekonomik gelişiminin sağlanmasına ilişkin şartlar dikkate alınarak evlat edinenin,

²⁰⁸ Büchler/Raveane, s. 689; Hegnauer, Adoptionsrecht, s. 584, par. 6; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 335, par. 1573.

²⁰⁹ Bu hususta ayrıntılı açıklama için bkz. Büchler/Raveane, s. 689 vd. Anılan kanun değişikliği (AS 2017 3699) için bkz. <https://www.fedlex.admin.ch/eli/oc/2017/425/de> (e.t. 06.05.2023).

²¹⁰ Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1217, 1239; Hegnauer, Adoptionsrecht, s. 583, par. 2; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 324-325, par. 1523.

²¹¹ TBMM, S. 723, s. 118.

²¹² Y2HD, 2005/7731 E. 2005/10957 K. 11.07.2005 T.

²¹³ Büchler/Raveane, s. 691.

evlatlığa iyi bakabilecek, onun güvenliğini sağlayabilecek, ona yeterli eğitimi verebilecek durumda olup olmadığının, ona sevgi ve şefkat besleyip beslemediğinin değerlendirilmesi gerekir.²¹⁴ Hâkim bu değerlendirmeyi re'sen yapabileceği gibi, uzmanların bu hususlardaki görüşlerine başvurmak suretiyle de yapabilir (TMK m. 316/I).²¹⁵ Yapılan bu değerlendirme sonucunda evlat edinmenin küçüğün yararına olup olmadığını yine hâkim takdir eder (TMK m. 4).²¹⁶ Bununla birlikte Yargıtay'a göre, evlat edinme kararının verilebilmesi için evlatlığın yararının bulunması tek başına yeterli olmayıp somut olayda özellikle evlat edineni evlat edinmeye yönelten sebeplerin de evlat edinme kurumunun amacına uygun olması gerekmektedir.²¹⁷

c. Evlat Edinenin Çocuklarının Yararlarının Zedelenmemesi

Mülga TKM m. 253 uyarınca ancak nesebi sahih²¹⁸ altsoyu olmayan kişilerin evlat edinebileceğine ilişkin şart Türk Medeni Kanunu ile kaldırılmış olmakla birlikte çocuğu olan bir kişinin evlat edinebilmesi, bu işlem sebebiyle diğer çocuklarının yararlarının hakkaniyete aykırı bir biçimde zedelenmemesi şartına bağlanmıştır (TMK m. 305/II). Kanun'da "evlat edinenin diğer çocuklarının" ifadesi kullanılmış olduğundan, bu şart kapsamında yalnız evlat edinenin çocuklarının yararı göz önünde tutulur, evlat edinenin varsa torunlarının veya torun çocuklarının yararının evlat edinmeden etkilenip etkilenmediği hususu ise dikkate alınmaz. Ayrıca erginlerin ve kısıtlıların evlat edinilmesi bakımından kanunkoyucu, evlat edinenin varsa altsoyunun menfaatinin zedelenmemesi için evlat edinme ilişkisine açık muvafakatinin bulunması şartını aradığından (TMK m. 313/1, c. 1),²¹⁹ evlat edinenin çocuklarının menfaatinin evlat edinme sebebi ile olumsuz yönde etkilenip etkilenmediği hususu yalnız küçüklerin evlat edinilmesi bakımından önem arz etmektedir.

²¹⁴ Şıpka/Ergün, s. 26; Yalman, Miras Hakkı, s. 216; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 325, par. 1523.

²¹⁵ Y2HD, 2005/7731 E. 2005/10957 K. 11.07.2005 T.; Şıpka/Ergün, s. 26.

²¹⁶ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 325, par. 1523.

²¹⁷ Y2HD, 2006/11528 E. 2006/13789 K. 12.10.2006 T.

²¹⁸ Mülga Türk Kanunu Medenisi'ne göre sahih nesep, kural olarak evlilik içinde doğan çocukları anne ve babaya bağlayan, doğumla birlikte kendiliğinden oluşan hısımlık bağıını ifade etmekteydi (Şıpka/Ergün, s. 27, dn. 14). Bununla birlikte doğum anında anne ile babanın evli olmaması hâlinde anne ve babanın sonradan evlenmesi (mülga TKM m. 247), mahkeme kararı (mülga TKM m. 249) veya kanun hükmü ile de sahih nesep bağıının kurulması mümkün kılınmış olup bu şekilde kurulan sahih nesep bağı, etkilerini çocuğun doğum anına kadar geçmişe etkili olarak doğurmaktaydı (Erdoğan, s. 37). Mülga Türk Kanunu Medenisi'nde yapılmış olan nesebi sahih çocuk ile nesebi sahih olmayan çocuk ayrımı, doktrindeki eleştiriler ile İsviçre, Alman ve Fransız medeni kanunlarındaki değişiklikler de dikkate alınarak Türk Medeni Kanunu ile terk edilmiştir (Başpınar, s. 95).

²¹⁹ TBMM, S. 928, s. 1.

Çocuğu olan bir kişinin evlat edinmesi ile kurulan bu soybağının, evlat edinenin çocuklarına karşı olan velayet hakkından kaynaklanan bakım, eğitim vb. yükümlülüklerinin yerine getirilmesine etki edeceğine şüphe yoktur.²²⁰ Nitekim evlat edinme ile evlatlığın anne ve babasına ait olan haklar ve yükümlülükler evlat edinene geçer (TMK m. 314/I) ve böylelikle evlat edinen, kendi çocuklarının yanında evlatlığın da bakım ve eğitiminden sorumlu hâle gelir. Bu da evlat edinenin çocuklarının özellikle maddî imkânları evlatlık ile paylaşmak zorunda kalması sonucunu doğurur. Ayrıca evlat edinene altsoyu gibi mirasçı olan evlatlık (TMK m. 500/I, c. 1), zümre sistemine hâkim olan eşitlik ilkesi gereği diğer çocuklarla eşit miras payına sahip olduğundan, evlat edinenin çocuklarının miras payı da evlat edinme sebebiyle azalır. Hâl böyle olmakla birlikte evlat edinme ile ortaya çıkacak bu durumlar, TMK m. 314/I ile m. 500/I, c. 1'in doğal sonuçlarıdır ve kuşkusuz bir ebeveynin çocuklarına sağlığında vereceği sevgi, ilgi ve güvenlik hissi, öldükten sonra onlara bırakacağı malvarlığından çok daha önemlidir.²²¹ İşte bu sebeple evlat edinenin diğer çocuklarına karşı yükümlülüklerini yerine getirmeyi sürdürmesi hâlinde anılan hususların, çocuklarının yararlarını hakkaniyete aykırı bir biçimde zedelediği; dolayısıyla da evlat edinme ilişkisinin kurulmasına tek başına engel teşkil etmeyeceği doktrinde ve uygulamada kabul edilmektedir.²²² Ancak bunun için evlatlık ilişkisinin gerçekten de evlatlığın evlat edinen tarafından bakılıp büyütülmesi amacı ile kurulması şarttır.²²³ Aksine, bu ilişkinin evlat edinenin diğer çocuklarına karşı olan ekonomik veya sosyal yükümlülüklerinin yerine getirilmemesi amacı veya evlat edinenin diğer çocuklarının miras payını azaltma kastı ile kurulmak istenmesinin hakkın kötüye kullanılmasını teşkil edeceği doktrinde ifade edilmektedir.²²⁴ Özellikle erginlerin evlat edinilmesi bakımından anıldığı gibi bir durumun somut olayda söz konusu olması, evlat edinme ile evlat edinenin diğer çocuklarının yararının

²²⁰ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 325, par. 1525.

²²¹ Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1219; Hegnauer, Familienrecht, Art. 267 ZGB, s. 175, par. 31.

²²² Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1217, 1219; Breitschmid, Art. 266 ZGB, par. 2; Hegnauer, Adoptionsrecht, s. 583, par. 3; Hegnauer, Familienrecht, Art. 267 ZGB, s. 175, par. 31 (Evlat edinenin çocuklarının miras payının azalmasının evlat edinmeye engel teşkil etmemesi, doğal olarak evlat edinenin diğer hısımlarının miras hakkının zedelenmesinin de evlat edinmeye herhangi bir engel teşkil etmeyeceği anlamına gelmektedir); Dural/Öğüz/Gümüş, s. 325, par. 1525; Y2HD, 1984/8323 E. 1984/8594 K. 30.10.1984 T. (Anılan kararda Yargıtay, evlatlık sözleşmesinin gerçek amacının bir kısım mirasçıların miras hakkını zedelemeye yönelik olduğu yolundaki iddianın benimsenemeyeceğini; evlatlık sözleşmesinin bünyesinde, malvarlığının mirasçıdan başkasına geçmesi unsurunun esasen mevcut olması sebebiyle bünyeden gelen bu zorunluluğun evlat edinme talebini ret gerekçesi olarak kabul edilmesinin olanaksız olduğunu belirtmiştir.).

²²³ Hegnauer, Adoptionsrecht, s. 583, par. 2.

²²⁴ Breitschmid, Art. 264, par. 21-22; Serozan/Engin, s. 182; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 325, par. 1525; Şıpka/Ergün, s. 27; BGE 137 I 154, s. 157, par. 3.3.2.

hakkaniyete aykırı bir biçimde zedelenmesi sonucunu doğuracağından, evlat edinme ilişkisinin kurulmasını engelleyecek niteliği haizdir.²²⁵

d. Yaş

i. Evlatlık Bakımından

Sadece küçüklerin değil, erginlerin de evlat edinilmesine imkân tanıyan Türk Medeni Kanunu'nda evlatlığın yaşına ilişkin herhangi bir şart bulunmamakla beraber, aralarında evlat edinme ilişkisinin kurulabilmesi için evlatlığın, kendisini evlat edinenden en az on sekiz yaş küçük olması gerekmektedir (TMK m. 308/I). Evlat edinilebilmeleri yönünden erginler ve kısıtlılar için herhangi bir üst yaş sınırı bulunmadığından, yine evlat edinenden en az on sekiz yaş küçük olmak kaydı ile Kanun'daki diğer şartların da sağlanması hâlinde bu kişiler yaşları ne kadar ileri olursa olsun evlat edinilebilirler.²²⁶ Ayrıca birlikte evlat edinme hâlinde eşlerden sadece birinin evlatlıktan on sekiz yaş büyük olması yeterli olmayıp, bu şart her iki eş tarafından da sağlanmalıdır.²²⁷ Evlatlık ile evlat edinen arasındaki yaş farkına ilişkin şart, evlatlık ilişkisi ile biyolojik anne-baba ve çocuk ilişkisine benzer bir aile yapısının oluşturulabilmesi amaçladığından,²²⁸ evlat edinmenin esasına ilişkin bu şartın yer aldığı TMK m. 308/I hükmü emredicidir.²²⁹

ii. Evlat Edinen Bakımından

1. Tek başına evlat edinme hâlinde

Türk hukukunda tek başına evlat edinme kural olarak evli olmayan kişiler için söz konusu olup,²³⁰ bir kişinin tek başına evlat edinebilmesi için otuz yaşını doldurmuş olması

²²⁵ Büchler/Raveane, s. 695; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 325, par. 1525.

²²⁶ Şıpka/Ergün, s. 28. Doktrindeki bazı yazarlar, evlat edinen ile evlatlık arasındaki yaş farkının çok fazla olması, özellikle evlat edinenin yaşının çok ileri olması hâlinde evlat edinilen küçüğün ihtiyaçlarının karşılanması ve üstün yararının sağlanmasının mümkün olmayabileceğini isabetli olarak ifade etmektedir. Böyle bir durumda hâkimin aradaki bu yaş farkının evlat edinmeye uygun olup olmadığını değerlendirmesi gerekir (Kılıçoğlu Yılmaz, s. 107).

²²⁷ Baygın, Soybaşı, s. 158.

²²⁸ Breitschmid, Art. 265, par. 1; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 328, par. 1541.

²²⁹ Y2HD, 2005/19285 E.2006/3858 K. 21.03.2006 T. Dosyada mevcut nüfus kayıt örneklerinden, evlat edinen (H)'nin 01.07.1959 doğumlu olup, 1958 doğumlu evlatlık (S)'den küçük olduğu anlaşıldığından Yargıtay, bu duruma rağmen verilen evlat edinme kararını kanuna aykırı bularak bozmuştur.

²³⁰ Bu kapsamda hiç evlenmemiş, boşanmış veya dul kalmış kişiler tek başına evlat edinebilir (Schweizericher Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1219).

şarttır (TMK m. 307/I).²³¹ Bu yaş doldurulmuş olmadıkça, evlatlığın, kendisini evlat edinenden en az on sekiz yaş küçük olması şartının sağlanıp sağlanmamasının bir önemi yoktur.²³² Dolayısıyla örneğin yirmi dokuz yaşındaki bir kişinin, aralarında on sekiz yaştan daha büyük bir yaş farkı olsa da iki yaşında bir küçüğü tek başına evlat edinmesi mümkün değildir. Buna karşılık Türk Medeni Kanunu'nda azami bir yaş şartı öngörülmüş olmadığından, asgari yaş şartını karşılayan bir kişinin her yaşta evlat edinmesi mümkündür.²³³ Aynı şekilde evlatlık ile evlat edinen arasındaki yaş farkı da on sekizden az olmamak koşuluyla, ne kadar fazla olursa olsun, evlat edinmeye engel teşkil etmez.²³⁴

Evli kişiler ise kural olarak tek başına evlat edinemeyecek olup bunun iki istisnasından ilkinin eşlerden birinin diğerinin çocuğunu; başka bir deyişle, üvey çocuğu evlat edinmesi teşkil eder. Bu durumda eşlerin en az iki yıldan beri evli olmaları veya diğer eşin çocuğunu evlat edinecek eşin otuz yaşını doldurmuş olması gerekmektedir (TMK m. 306/III). Türk Medeni Kanunu'nun bu hususta öngördüğü yaş şartı alternatifli olduğundan evlat edinecek olan eş otuz yaşını doldurmamış olsa bile, en az iki yıldan beri evli olmaları hâlinde eşinin çocuğunu evlat edinebilecektir; ancak bunun için de yine üvey çocuğun, evlat edinecek eşten en az on sekiz yaş küçük olması gerekir (TMK m. 308/I).

Evli bir kişinin tek başına evlat edinemeyeceği kuralının ikinci istisnasını ise, diğer eşin ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksunluğu veya iki yılı aşkın süreden beri nerede olduğunun bilinmemesi ya da mahkeme kararıyla iki yılı aşkın süreden beri eşinden ayrı yaşamakta olması yüzünden birlikte evlat edinmesinin mümkün olmadığını ispat etmesi durumlarından birinin mevcudiyeti teşkil eder (TMK m. 307/II). Evli bir kişinin eşinin ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksunluğu sebebi ile tek başına evlat edinebilmesi için eşinin,

²³¹ Mülga Türk Kanunu Medenisi kabul edildiğinde kırk olan yaş şartı, 16.06.1983 tarih ve 2846 S. K. ile yapılan değişiklik ile otuz beşe indirilmiş; Türk Medeni Kanunu'nda ise otuz olarak kabul edilmiştir. Mehaz ZGB'de ise otuz beş olan yaş sınırı, 17.06.2016 tarihinde yapıp 01.01.2018'de yürürlüğe giren kanun değişikliği (AS 2017 3699) ile yirmi sekize indirilmiştir (Art. 264a-264b ZGB). Anılan kanun değişikliği için bkz. <https://www.fedlex.admin.ch/eli/oc/2017/425/de> (e.t. 29.05.2023).

²³² Berki, Evlatlığın Mirası, s. 2-3.

²³³ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 328, par. 1540.

²³⁴ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 329, par. 1542. Buna karşılık ZGB'de yapılan 2016 değişikliği, evlat edinen ile evlatlık arasındaki yaş farkının en az on altı, en çok ise kırk beş olabileceğini öngördüğünden İsviçre hukukunda aynı durum söz konusu değildir (Art. 264d Abs. 1 ZGB). Bununla birlikte küçüğün menfaatinin gerektirmesi hâlinde ve evlat edinecek kişinin de bunu kanıtlayabilmesi kaydıyla somut olayda bu kurala istisna tanınabilmesi imkânı da saklı tutulmuştur (Art. 264d Abs. 2 ZGB). Nitekim doktrinde, bir küçüğü evlat edinen kişinin en azından evlatlık ergin olana kadar ona bakabilecek durumda olması açısından azami yaş farkı şartının sağlanmasının küçüğün menfaati için gerekli olduğu; buna karşılık erginlerin evlat edinilmesi bakımından ise, evlat edinenin evlatlığı büyüme yükümlülüğü bulunmadığından, azami yaş farkı şartının uygulanmasının yersiz olduğu ifade edilmektedir (Büchler/Raveane, s. 692).

evlatlık ilişkisinin anlamını kavrama ve evlatlık ile sağlıklı bir ilişki sürdürme hususlarında gereken aklî yeteneğe sahip olmaması gerekir.²³⁵ Eşlerden birinin iki yılı aşkın süreden beri nerede olduğunun bilinmemesi durumunda diğer eşin tek başına evlat edinebilmesi, TMK m. 32 vd. uyarınca bir gaiplik kararı alınmış olmasına bağlı değildir.²³⁶ Eşlerin iki yılı aşkın süreden beri ayrı yaşamaları hâlinde eşlerden birinin tek başına evlat edinebilmesi için ise hâkim tarafından TMK m. 170 vd. uyarınca bir ayrılık kararı verilmiş olması gerekmekte olup, eşlerin TMK m. 197 uyarınca evlilik birliğini koruyucu bir tedbir olarak birlikte yaşamaya ara vermeleri hâlinde tek başına evlat edinme mümkün değildir.²³⁷ Evli bir kişinin, eşinin çocuğu haricindeki bir kişiyi tek başına evlat edinebilmesi için mümkün olan tek yol zikredilen şartlardan birinin mevcudiyetidir.²³⁸ Bu istisnai durumlarda evli olan kişinin tek başına evlat edinebilmesi için ayrıca otuz yaşını doldurmuş olması da şarttır (TMK m. 307/II).

2. Birlikte evlat edinme hâlinde

Türk hukukunda birlikte evlat edinme ancak evli çiftler yönünden mümkün olup aynı zamanda eşlerin birlikte evlat edinmesi kural olarak zorunludur (TMK m. 306/I). Eşlerin evlat edinebilmeleri en az beş yıldan beri evli olmalarına veya her ikisinin de otuz yaşını doldurmuş olmasına bağlıdır (TMK m. 306/II). Dolayısıyla Türk Medeni Kanunu'nun birlikte evlat edinme bakımından öngördüğü yaş ile evlilik süresine ilişkin şart alternatiflidir.²³⁹ Bu durumda eşlerden biri veya her ikisi de otuz yaşını doldurmamış olsa bile, en az beş yıldan beri evli olmaları hâlinde yine birlikte evlat edinebileceklerdir.²⁴⁰ Yalnız bu durumda evlat edinilecek küçüğün yaşına dikkat etmek gerekir; çünkü her hâlde eşlerin her ikisinin de evlatlıktan en az on sekiz yaş büyük olması şarttır (TMK m. 308/I). Buna karşılık eşlerin evliliği eğer beş yılı doldurmamışsa, birlikte evlat edinebilmeleri için her iki eş de otuz yaşını doldurmuş olmalıdır.²⁴¹

²³⁵ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 327, par. 1535.

²³⁶ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 327-328, par. 1536.

²³⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 328, par. 1537.

²³⁸ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 327, par. 1534.

²³⁹ Hegnauer, Adoptionsrecht, s. 584, par. 3.

²⁴⁰ Hegnauer, Adoptionsrecht, s. 583, par. 3.

²⁴¹ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 326, par. 1529.

e. Evlilik

Türk hukukunda bir kişinin birden fazla kişi tarafından evlat edinilebilmesi, bu kişilerin evli olması şartına bağlıdır (TMK m. 306/I). Bu şart kapsamında, evli olmayan kişiler birlikte evlat edinemeyecekleri gibi,²⁴² evli olan kişiler de kural olarak tek başlarına evlat edinemezler.²⁴³ Dolayısıyla kanununkoyucunun, eşlerin birlikte evlat edinme konusunda anlaşılamaması hâlinde evlat edinmenin hiç gerçekleşmemesini yeğlediği anlaşılmaktadır.²⁴⁴ Nitekim eşlerden birinin evlat edinmeye karşı olması hâlinde, evlat edinmenin evlatlığın yararına olması şartının gerçekleşmesi de zaten söz konusu olamaz.²⁴⁵ Bu kapsamda evlilik birliğinin korunması için TMK m. 195 vd. uyarınca kanunî tedbirlerin uygulanıyor; özellikle eşlerin kendi rızaları veya mahkeme kararı ile ayrı yaşıyor olması (TMK m. 197) ise, birlikte evlat edinmeye engel teşkil etmemekle birlikte, somut olayda bu şartlar altında evlat edinmenin evlatlığın yararına olup olmadığının ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir.²⁴⁶

Eşlerin, birlikte evlat edinebilmeleri için en az beş yıldan beri evli veya otuz yaşını doldurmuş olmaları gerekmektedir (TMK m. 306/II); ancak eşlerden birinin diğerinin çocuğunu evlat edinmesi hâlinde en az iki yıldan beri evli olmaları veya evlat edinen eşin en az otuz yaşını doldurmuş olması yeterlidir (TMK m. 306/III). Birlikte evlat edinme için gereken yaş şartının sağlanması durumunda evlilik süresine ilişkin şartın sağlanmaması sorun teşkil etmese de, en geç evlat edinme başvurusunun yapıldığı anda evlilik ilişkisinin kurulmuş olması gerekir.²⁴⁷ Dolayısıyla, evlatlığın evlat edinilmeden önce evlat edinenlerce bir yıl süreyle bakılıp eğitilmesi şartının gerçekleştirildiği bir yıllık süreçte, evlat edinenlerin

²⁴² TMK m. 306/I'in getirdiği iki kişinin ancak evli olmak şartıyla birlikte evlat edinebileceğine ilişkin koşul, çağa uygun bir düzenleme olmadığı gerekçesiyle bazı yazarlarca eleştirilmektedir (Şıpka/Ergün, s. 39). Nitekim İsviçre Hukukunda çiftlerin, evli olmaları gerekmez, en az üç yıldır birlikte yaşamaları ve her ikisinin de yirmi sekiz yaşını doldurmuş olması koşuluyla birlikte evlat edinmeleri mümkündür (Art. 264a Abs. 1 ZGB).

²⁴³ Mülga Türk Kanunu Medenisi'nde de bir kişinin birden fazla kişi tarafından evlat edinilebilmesi ancak evli çiftler için mümkündü (mülga TKM m. 255/II); ancak evli kişilerin birlikte evlat edinme zorunluluğu bulunmamaktaydı. Buna göre eşlerden biri, diğerinin rıza göstermesi koşuluyla tek başına evlat edinebilmekteydi (mülga TKM m. 255/I, cüm. 1). Evli çiftlerin birlikte evlat edinme zorunluluğu, ZGB'de 1972 tarihli değişikliğin gerekçesinde, evlat edinilen küçüğün menfaatinin bunu gerektirmesi; eşlerin tek başına evlat edinmelerinin kabulü hâlinde ise diğer eş ile evlatlık arasında doğacak olan üvey ebeveyn ve üvey çocuk ilişkisinin, evlat edinme kurumunun amacı bakımından arzu edilmeyen bir sonuç teşkil edecek olması ile açıklanmıştır (Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1218; Hegnauer, Adoptionsrecht, s. 583, par. 2.).

²⁴⁴ Hegnauer, Adoptionsrecht, s. 583, par. 3.

²⁴⁵ Breitschmid, Art. 264a, par. 3; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 326, par. 1526.

²⁴⁶ Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1218; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 326, par. 1527.

²⁴⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 326, par. 1528.

evli olması zorunluluğu bulunmamakta; ancak bakım ve eğitim şartının her iki eş açısından da yerine getirilmiş olması gerekmektedir.²⁴⁸

Türk hukukunda eşlerden birinin tek başına evlat edinebilmesi ancak otuz yaşını doldurmuş ve diğer eşin ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksunluğu veya iki yılı aşkın süreden beri nerede olduğunun bilinmemesi ya da mahkeme kararıyla iki yılı aşkın süreden beri eşinden ayrı yaşamakta olması yüzünden birlikte evlat edinmesinin mümkün olmadığını ispat etmesi hâlinde söz konusu olabilir (TMK m. 307/II). Nitekim bu hâllerden birinin varlığı, somut olayda eşlerin birlikte evlat edinmesini amaçsız ve anlamsız kılmakta; bu hâllerde birlikte evlat edinmenin gerçekleşmemesi sebebiyle evlat edinmenin önlenmesi de hakkaniyete aykırılık teşkil etmektedir.²⁴⁹

f. Rıza

Kanun gereği rızası aranan bir kişinin evlat edinme işlemine rıza gösterebilmesi için fiil ehliyetine sahip olması şart değildir. Bu durumda rıza gösterecek kişinin ayırt etme gücüne sahip olması yeterli olup sınırlı ehliyetli bir kişinin yasal danışmanının onayına, sınırlı ehliyetsiz bir kişinin de yasal temsilcisinin rızasına ihtiyaç duymaksızın evlat edinme işlemine tek başına göstereceği rıza, geçerli bir rıza beyanı olacaktır. Bununla birlikte rıza beyanının evlat edinmeye rızası gereken kişi tarafından bizzat açıklanması gerekmekte olup rızanın temsilci vasıtasıyla açıklanması mümkün değildir.²⁵⁰

i. Evlatlığın Rızası

Evlat edinilmenin doğrudan evlatlığın kişilik hakkı ile ilişkili olması sebebiyle ayırt etme gücüne sahip olan küçüğün evlat edinilebilmesi için buna rızasının olması şarttır (TMK m. 308/II).²⁵¹ Türk Medeni Kanunu'nda bu hususta bir yaş sınırı öngörülmuş değildir.²⁵² Buna göre küçüğün ayırt etme gücüne sahip olup olmadığı her somut olayda ayrıca değerlendirilecek bir husus olmakla beraber on dört yaşını doldurmuş küçüklerin ayırt etme gücüne sahip olduğunun karine olarak kabul edilebileceği doktrinde ifade edilmektedir.²⁵³

²⁴⁸ Breitschmid, Art. 264a, par. 4; Hegnauer, Art. 264a, par. 28; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 326, par. 1528.

²⁴⁹ Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1218; Hegnauer, Adoptionsrecht, s. 583, par. 3.

²⁵⁰ Hegnauer, Familienrecht, Art. 267 ZGB, s. 169, par. 12.

²⁵¹ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 329, par. 1543.

²⁵² Fransız Medeni Kanunu'nda ise evlatlığın, on üç yaşından büyük olması hâlinde evlat edinmeye rıza göstermesinin şart olduğu hükme bağlanmıştır (Art. 345/III, 360/III CC).

²⁵³ Hegnauer, Adoptionsrecht, s. 584, par. 4; Breitschmid, Art. 265, par. 7; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 329, par. 1544, dn. 222.

Nitekim Yargıtay'ın da, ilköğretim çağındaki küçüklerin ayırt etme gücüne sahip olup olmadıkları gözlenerek evlat edinilmeye rızalarının olup olmadığı sorulmaksızın mahkemece evlat edinme kararının verilmiş olmasının bozma sebebi teşkil ettiğine dair kararı mevcuttur.²⁵⁴

Erginlerin ve kısıtlıların evlat edinilmesine ilişkin özel hükümler haricindeki küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin hükümler kıyasen bu kişilere de uygulandığından (TMK m. 313/III), ayırt etme gücüne sahip erginlerin ve kısıtlıların da evlat edinme işlemine rıza göstermeleri gerekir.²⁵⁵ Bu hususta bazarlar, ayırt etme gücüne sahip kısıtlıların evlatlık ilişkisine tek başına rıza göstermelerinin yeterli olmayacağı, kendi rızalarının yanında vasilerinin de rızalarının gerektiğini öne sürmektedirler.²⁵⁶ Biz ise bu hususta, ayırt etme gücüne sahip küçüklerin rızasının geçerliliği için yasal temsilcilerinin onayı aranmazken, ayırt etme gücüne sahip kısıtlıların rızalarının geçerliliği için vasilerinin onayının aranmasının söz konusu olmaması gerektiğini düşünüyoruz. Buna ek olarak, vasilerin evlat edinme işlemi için ayrıca rızalarının aranmasına ilişkin bir hüküm de Kanun'da bulunmadığından ve TMK m. 308/III ile m. 313/III birlikte değerlendirildiğinde, kısıtlıların evlat edinilebilmesi için vasilerinin değil, vesayet dairelerinin izninin gerektiği sonucuna varıldığından,²⁵⁷ anılan görüşe katılmak kanımızca mümkün değildir.

Evlat edinilecek küçük, ergin ve kısıtlının ayırt etme gücüne sahip olmaması hâlinde ise evlat edinmeye rızasının aranması söz konusu değildir.²⁵⁸ Bu durumda evlat edinme kararı, bu şart dikkate alınmaksızın verilecektir.

ii. Vesayet Dairelerinin İzni

Evlatlığın veya evlat edinenin²⁵⁹ vesayet altında olması durumunda evlat edinme işleminin gerçekleşebilmesi için hem vesayet makamı olan sulh hukuk mahkemesinin, hem de denetim makamı olan asliye hukuk mahkemesinin (TMK m. 397/II) izni gerekir (TMK m. 308/III; 463, b. 1).²⁶⁰ Vesayet altındaki bir kişinin evlat edinmesi veya evlat edinilmesi için vesayet makamının izninden sonra denetim makamının da izninin gerekli olduğu hususu TMK m. 463 b. 1'de zaten düzenlenmiş bulunmakla birlikte TMK m. 308/III de, "Evlat

²⁵⁴ Y2HD, 2009/16483 E. 2010/19941 K. 30.11.2010 T.

²⁵⁵ Şıpka/Ergün, s. 29.

²⁵⁶ Şıpka/Ergün, s. 29.

²⁵⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 340, par. 1591.

²⁵⁸ Yalman, Miras Hakları, s. 215.

²⁵⁹ Vesayet altındaki yalnız ayırt etme gücüne sahip kişilerin bu suretle evlat edinmesi mümkündür (Dural/Öğüz/Gümüş, s. 327, par. 1530).

²⁶⁰ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 329, par. 1545.

edinilecek küçük vesayet altındaysa, evlat edinilebilmesi için ayırt etme gücüne sahip olup olmadığına bakılmaksızın vesayet dairelerinin izni gerekir.” hükmünü ayrıca içermektedir. Belki de Kanun’da zaten var olan bir kuralın bu şekilde tekrar edilmesinden dolayı doktrinde, vesayet altındaki küçükler bakımından, ayırt etme gücüne sahip küçüğün rızasının alınması gerektiği kuralına bir istisna getirilmiş olduğu ifade edilmektedir.²⁶¹ Kanımızca ise, TMK m. 308/III’ün, vesayet altındaki küçüğün ayırt etme gücüne sahip olup olmadığına bakılmaksızın vesayet dairelerinin izniyle evlat edinilebileceğine dair hükmü, ayırt etme gücüne sahip küçüğün rızasının aranmayacağı anlamına gelmeyip, hükümden bu küçüğün evlat edinilebilmesi için kendi rızasına ilaveten vesayet makamı ve denetim makamının izninin de gerektiği sonucu çıkarılmalıdır. Nitekim bunun aksinin kabulü, ayırt etme gücüne sahip küçüğün kendi rızası olmasa bile vesayet dairelerinin izni ile evlat edinilmesini mümkün kılacaktır. Bu kapsamda vesayet daireleri küçüğün evlat edinilmesine izin verip vermeme kararını, ilgili kişileri dinleyip küçüğün menfaatini ön planda tutarak vermelidir.²⁶²

iii. Evlatlığın Anne ve Babasının Rızası

Evlatlığın anne ve babasının rızasının alınması şartı, yalnız küçüklerin evlat edinilmesi yönünden geçerli olup, ergin ve kısıtlıların evlat edinilmesinde bu şartın aranması söz konusu değildir.²⁶³ Bunun sebebi, kanunkoyucunun ergin evlatlığın iradesini, anne ve babasının menfaatinden üstün tutmasıdır.²⁶⁴

Evlatlık ilişkisinin kurulması ile her ne kadar aralarındaki soybağı devam etse de, anne ve babaya ait hak ve yükümlülüklerin evlat edinene geçmesi sonucunu doğurduğundan (TMK m. 314/I); başka bir deyişle, anne ve babanın hukukî durumunu daimi olarak etkilediğinden evlat edinme, evlatlığın anne ve babasının da kişilik hakları ile doğrudan ilgili olup,²⁶⁵ evlat edinme için küçüğün anne ve babasının rızasının alınması kural olarak şarttır (TMK m. 309/I). Kanun’da sayılan istisnaî hâller (TMK m. 311) haricinde evlat edinme işlemi için hem annenin, hem de babanın rızasının alınması gerekir. Öyle ki, anne ve babadan biri, hatta her ikisi de velayet hakkına sahip olmasa bile, aranan rıza velayet hakkına değil de soybağına dayandığından, kural olarak her ikisi de evlat edinme işlemine rıza göstermiş

²⁶¹ Baygın, Soybağı, s. 171; Şıpka/Ergün, s. 28.

²⁶² Dural/Öğüz/Gümüş, s. 329, par. 1546.

²⁶³ Hegnauer, Art. 267, par. 28; Breitschmid, Art. 267, par. 14; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 340, par. 1591.

²⁶⁴ Büchler/Raveane, s. 699.

²⁶⁵ Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1225; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 329-330, 333, par. 1547, 1564.

olmalıdır.²⁶⁶ Dolayısıyla, rızanın aranması için anne ve baba ile küçük arasında soybağının kurulmuş olması gerekli ve yeterlidir.²⁶⁷ Bilindiği gibi soybağı, anne yönünden çocuğu doğurduğunun tespiti (TMK m. 282/I); baba yönünden ise anne ile evlilik, tanıma ve babalık hükmü ile kurulmakta olup (TMK m. 282/II), aralarında soybağı kurulmuş olmadıkça evlat edinme işlemi için evlatlığın biyolojik babasının rızası aranmaz.²⁶⁸

Ayrıca bazı yazarlar evlat edinilmiş bir küçüğün, bu evlatlık ilişkisi ortadan kalktıktan sonra yeniden evlat edinilmesi hâlinde bu işlem için yine anne ve babanın rızasının alınması gerektiğini; buna karşılık küçüğün evlatlık ilişkisi ortadan kalkmadan yeniden evlat edinilmesi hâlinde ise, bu işlem için anne ve babanın değil de, küçüğü evlat edinenlerin rıza göstermesi gerektiğini ifade etmektedir.²⁶⁹ Biz bu görüşe katılmıyoruz. Nitekim evlat edinilen bir küçüğün aradaki evlatlık ilişkisi ortadan kaldırılmadan yeniden evlat edinilmesi, ancak bu küçüğü tek başına evlat edinmiş olan kişinin sonradan evlendiği eşinin de küçüğü evlat edinmek istemesi hâlinde söz konusu olabilir. Kanımızca bu hâlde dahi TMK m. 309/I uyarınca kural olarak küçüğün anne ve babasının rızasının alınması gerekecektir; çünkü Kanun rızası alınacak kişilerin velayet hakkı sahibinin veya küçükle arasında soybağı bulunan diğer kişilerin; başka bir deyişle evlat edinenin değil, evlat edinilecek küçüğün anne ve babasının olduğunu açık bir şekilde düzenlemiştir.

Anne ve baba tarafından evlat edinme işlemine rıza verilebilmesi için küçüğün doğumunun üzerinden altı hafta geçmiş olması gerekir (TMK m. 310/I). Bu süre dolmadan verilmiş olan rıza, hiç verilmemiş sayılır.²⁷⁰ Dolayısıyla süre dolmadan verilmiş olan rızanın geçersizliği, sürenin dolması ile düzelmeyecek olup, süre dolduktan sonra tekrar bir rıza beyanında bulunulması gerekir.²⁷¹

Anne ve baba tarafından evlat edinme işlemine verilen rıza, küçüğün veya anne ve babasının oturdukları yer mahkemesinde sözlü veya yazılı olarak açıklanarak tutanağa geçirilir (TMK m. 309/II). Dolayısıyla rıza beyanının, doğrudan yetkili mahkemeye

²⁶⁶ Hegnauer, Adoptionsrecht, s. 584, par. 4; Şıpka/Ergün, s. 28; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 330, par. 1548-1550; Y2HD, 2004/1977 E. 2004/2815 K. 08.03.2004 T. [Karara konu olayda davacıların, torunları olan küçük (G)'yi evlat edinmek için açtıkları davada husumeti sadece boşanma sonucu velayet kendisine verilen (G)'nin babasına (İ)'ye yöneltmeleri üzerine Yargıtay, TMK m. 309/I uyarınca evlat edinmenin, küçüğün anne ve babasının rızasını gerektirdiğinden, husumetin (G)'nin annesi olan (L)'ye de yöneltmesi gerektiğine hükmetmiştir].

²⁶⁷ Özcan, s. 712.

²⁶⁸ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 330, par. 1550.

²⁶⁹ Özcan, s. 712, dn. 28.

²⁷⁰ Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1226; Şıpka/Ergün, s. 28; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 331, par. 1557.

²⁷¹ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 331, par. 1557.

yöneltmiş olması gerekmekte olup, evlat edinene veya küçüğe açıklanması yeterli değildir.²⁷² Verilen rızanın sadece belirli kişi veya kişilerin evlat edinebilmesi için verilmesi mümkün olmakla birlikte,²⁷³ bu rızanın geçerliliği, evlat edinenlerin adlarının tutanakta belirtilmesine veya küçüğü kimlerin evlat edineceğinin o sırada belirlenmiş olmasına bağlı değildir (TMK m. 309/III).²⁷⁴ Bununla birlikte rıza beyanının, açık ve kesin olması gerekir;²⁷⁵ başka bir deyişle bu beyanın, zımni şekilde yapılması mümkün olmadığı gibi,²⁷⁶ şarta bağlı olarak yapılması da söz konusu olamaz. Buna göre, herhangi bir geciktirici veya bozucu şarta bağlı olarak verilen rıza beyanı geçersizdir ve evlatlık ilişkisinin kaldırılması sonucunu doğurur.²⁷⁷

Rıza, tutanağa geçirilme tarihinden başlayarak altı hafta içinde aynı usulle geri alınabilir (TMK m. 310/II). Bu süre hesaplanırken TBK m. 92, b. 2'nin, "*Hafta olarak belirlenmiş süre, son haftanın sözleşmenin kurulduğu güne ismen uyan gününde dolmuş olur.*" şeklindeki hükmü kıyasen uygulanır.²⁷⁸ Buna göre örneğin, rızanın tutanağa geçirilmesi çarşamba günü gerçekleşmişse, rızanın geri alınması da bu günü takip eden altıncı haftanın çarşamba gününe kadar mümkün olur. Rıza beyanı ile aynı usule uyularak yapılması gerektiğinden, geri alma beyanı da küçüğün veya anne ve babasının oturdukları yer mahkemesinde sözlü veya yazılı olarak açıklanarak tutanağa geçirilir. Rızanın geri alınmasından sonra yeniden verilen rıza ise artık kesindir (TMK m. 310/III); dolayısıyla yeniden geri alınamaz; ancak bu hâlde dahi anne ve babanın, verdikleri ikinci rızayı, irade sakatlığı sebebine dayanarak iptal etme hakları bulunmaktadır (TBK m. 30 vd. kıyasen).²⁷⁹

²⁷² Dural/Öğüz/Gümüş, s. 330-331, par. 1553.

²⁷³ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 332, par. 1559.

²⁷⁴ Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1226.

²⁷⁵ Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1226.

²⁷⁶ Dolayısıyla, anne ve babanın irade beyanı yerine geçecek davranışlarının evlat edinmeye rıza gösterdiklerine ilişkin irade beyanı olarak kabul edilmesi; örneğin, mahkemeye evlat edinmeye rıza göstermeleri için kendilerine süre tanınmış olan anne ve/veya babanın bu süre boyunca sessiz kalmasının, evlat edinmeye rıza gösterildiği şeklinde kabul edilmesi söz konusu değildir (Dural/Öğüz/Gümüş, s. 331, par. 1554).

²⁷⁷ Örneğin, anne ve babanın evlat edinmeye rızalarını, yeniden çocuk sahibi olmaları şeklinde bir geciktirici şarta veya evlatlığın gelecekteki dini eğitiminin belirledikleri şekilde gerçekleşmemesi hâlinde rıza beyanının geçersiz olacağı şeklinde bir bozucu şarta bağlamaları mümkün değildir. Buna karşılık doktrinde, rıza beyanının objektif nitelikte olup evlatlık ilişkisinin amacını zedelemeyecek şartlara bağlanabileceği, örneğin evlat edinen ile ayrıca hısımlığın da bulunduğu bir durumda, anne veya babanın evlatlık ilişkisinin kurulmasından sonra da evlatlık ile kişisel ilişkinin sürdürülmesi şartıyla rıza beyanında bulunabileceği kabul edilmektedir (Breitschmid, Art. 265a, par. 4; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 332, par. 1558).

²⁷⁸ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 332, par. 1560.

²⁷⁹ Baygın, Soybağı, s. 177; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 333, par. 1563 (Yazarlar, henüz evlat edinme kararı verilmemişse rızanın geri alınmasına ilişkin TMK m. 310/II hükmüne kıyasen irade sakatlığı sebebinin ileri sürülerek rızanın iptal edilmesine ilişkin beyanın da, rıza beyanının yöneltildiği mahkemeye yapılması; buna

Belirtmek gerekir ki, irade sakatlıklarından yanılma sebebi ile bu rızanın iptali ancak rıza beyanında bulunulduğu sırada mevcut olgulara ilişkin bir yanılma hâlinde mümkün olup, geleceğe ilişkin beklentilerin gerçekleşmemesi, örneğin eşlerden biri diğer eşin çocuğunu evlat edindikten sonra bu eşlerin boşanması, evlat edinmeye rıza gösteren ebeveynin beyanının geçersizliğine sebep olmaz.²⁸⁰

İstisnai olarak küçüğün anne ve/veya babasının kim olduğunun veya uzun süreden beri nerede oturduğunun bilinmediği²⁸¹ veya ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun bulunduğu²⁸² ya da küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yeterince yerine getirmediği²⁸³

karşılık evlat edinme kararı verilmişse, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına ilişkin TMK m. 317’ye kıyasen, TMK m. 319’daki hak düşürücü süreye bağlı olarak iptal davası açılması gerektiğini ifade etmektedirler).

²⁸⁰ Breitschmid, Art. 265b, par. 9; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 333, par. 1563, dn. 239.

²⁸¹ Evlatlığın anne ve babasının uzun süreden beri nerede oturduğunun bilinmemesi, evlat edinen ile yetkili mahkeme tarafından bu hususta bilgi sahibi olunmamasını, anne ve babanın evlat edinmeye rıza göstermediklerine ilişkin bir beyanının da tespit edilememesini; anne veya babanın kim olduğunun bilinmemesi ise, küçüğün anne veya baba yönünden soybağının bulunmamasını ifade eder. Doktrinde, çocuğun bakımı ve eğitimiyle ilgili veya çocuk hakkında kendileri ile ilişki kurulmasını sağlayacak önlemleri almaksızın ortadan kaybolmaları halinde, anne ve babanın uzun süreden beri nerede oturduğunun bilinmemesi durumunun gerçekleştiğinin kabulü gerektiği belirtilmektedir (Breitschmid, Art. 265c, par. 4; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 334, par. 1567).

²⁸² Doktrinde, anne veya babanın ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun bulunduğu sonucuna varılabilmesi için ayırt etme gücünü bir daha kazanamayacak durumda olmalarının gerekli olmadığı; evlat edinme işlemleri sırasında çocuğun menfaatinin, anne veya babanın ayırt etme gücünü kazanabileceği zamandan daha önce evlat edinme kararının verilmesini gerektirdiği hâllerde, anne veya babanın ayırt etme gücünden yoksunluğunun sürekli olduğu sonucuna varılabileceği ifade edilmektedir (Breitschmid, Art. 265c, par. 6; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 334, par. 1568).

²⁸³ YHGK, 2012/2-302 E. 2012/287 K. 11.04.2012 T.; Y18HD, 2015/4023 E. 2015/17523 K. 01.12.2015 T. (Karara konu olayda, davalının evlilik dışı ilişkisinden olan küçüğü doğumundan itibaren bakıp büyütüp ihtiyaçlarını gideren ve halen bu küçük ile birlikte yaşayan davacılar, çocuk ile aralarında anne-baba ilişkisinin kurulduğunu ileri sürerek kendileri tarafından küçüğün evlat edinilmesine karar verilmesini istemiş; ancak davalı annenin evlat edinmeye rıza göstermemesi sebebi ile yerel mahkemece davanın reddine karar verilmiştir. Yargıtay ise, davalı annenin küçüğün doğumdan itibaren uzun süre küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yeterince yerine getirmediği gibi, küçüğün nüfus cüzdanın çıkartılması için davacılardan para istediğinin tanık beyanında belirtildiğini ifade ederek, somut olayda TMK m. 305 vd. uyarınca küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin koşullar ile küçüklerin evlat edinilmesinde anne ve babasının rızasının aranmamasına dair koşulların gerçekleştiğine hükmedilmiş ve yerel mahkemece, küçüğün evlat edindirilmesinde anne ve babasının rızasının aranmayarak davacılar tarafından evlat edinilmesine karar verilmesi gerekirken, yerinde olmayan gerekçe ile davanın reddine karar verilmesini doğru görmemiştir). Doktrinde de, anne ve/veya babanın evlat edinme işlemine rıza göstermemesinin hakkın kötüye kullanılmasını teşkil etmesi, örneğin sırf çocuğun mallarından yararlanmaya devam edebilmek amacıyla rıza gösterilmemesi, TMK m. 311, b. 2 kapsamında özen yükümlülüğünün yeterince yerine getirilmemesi olarak değerlendirilmektedir (Dural/Öğüz/Gümüş, s. 330, par. 1552). Ayrıca anne veya babanın küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yeterince yerine getirip getirmediği hususunu takdir ederken hâkimin, “*ana ve babanın çocuğa yeterli ilgiyi göstermemesi veya ona karşı yükümlülüklerini ağır biçimde savsaklaması*” hâlini velayetin kaldırılması sebeplerinden sayan TMK m. 348, b. 2 hükmünü de göz önünde bulundurarak, somut olayın şartları çerçevesinde çocuk ile anne ve baba arasındaki ilişkinin bütünü, yükümlülüklerin yerine getirilmemesinin sürekliliği, çocuk ile evlat edinmek isteyen üçüncü kişi arasında anne ve babaya nazaran daha yoğun ilişki bulunup bulunmadığı hususlarını dikkate alıp çocuğun yararını ön planda tutarak karar vermesi gerektiği yine doktrinde ifade edilmektedir

hâllerde bu anne ve/veya babanın evlat edinme işlemine rızası aranmaz (TMK m. 311). Anne ve/veya babanın küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yeterince yerine getirmemesi sebebiyle rızasının aranmaması hâlinde, bu konudaki karar ilgili anne ve/veya babaya yazılı olarak bildirilir (TMK m. 312/III). TMK m. 311'deki şartlar gerçekleşmeksizin anne ve/veya babanın rızasının bulunmaması, evlatlık ilişkisinin kurulmasına engel teşkil edecek olup;²⁸⁴ böyle bir durumda verilmiş olan evlat edinme kararının TMK m. 317 uyarınca kaldırılması gerekir. Nitekim rızanın aranmaması sebebi olmaksızın anne ve babanın rızasının alınmaması hâlinde rıza şartı gerçekleşmemiş olur.²⁸⁵

Kural olarak anne ve babanın rızasının aranıp aranmayacağına ilişkin karar, evlat edinme işlemleri sırasında verilir (TMK m. 312/II). Buna karşılık, gelecekte evlat edinilmek amacıyla bir kuruma yerleştirilen küçüğün anne ve babasından birinin rızasının eksik olması hâli için öngörülen istisnaya göre, evlat edinenin veya evlat edinmede aracılık yapan kurumun istemi üzerine ve kural olarak küçüğün yerleştirilmesinden önce, onun oturduğu yer mahkemesi, evlat edinme işlemi için bu rızanın aranıp aranmamasına karar verir (TMK m. 312/I); ancak böyle bir istemin yapılması hâlinde dahi husumetin, anne ve babaya yöneltilmesi gerekir.²⁸⁶

iv. Evlat Edinenin Altsoyunun Rızası

Mülga TKM m. 253/I uyarınca nesebi sahih (evlilik içi) altsoyu bulunanların evlat edinmesi mümkün değilken, Türk Medeni Kanunu uyarınca evlilik içi altsoyun bulunması, evlat edinmeye engel bir durum olmaktan çıkmıştır.²⁸⁷

(Hegnauer, Art. 265c, par. 20; Breitschmid, Art. 265c, par. 1; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 334, par. 1569). Bu hususta, çocuğun bakımının tamamen üçüncü kişilere bırakılması hâlinde, bakım giderleri karşılanmış olsa bile, bakımın bizzat yerine getirilmemesi hâlinde anne ve/veya babanın rızasının aranmayacağı; buna karşılık çocuk ile kişisel ilişkinin sürdürülmesi hâlinde ise, bu durum çocuğun refahını olumsuz yönde etkiliyor olsa bile, anne ve/veya babanın evlat edinmeye rızalarının alınması gerektiği de ileri sürülmektedir (Hegnauer, Adoptionsrecht, s. 584, par. 4).

²⁸⁴ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 330, par. 1552.

²⁸⁵ Özcan, s. 713; Şıpka/Ergün, s. 28.

²⁸⁶ Y2HD, 2008/8419 E. 2009/4218 K. 09.03.2009 T. (Karara konu olayda davacı kurum, anne ve babası tarafından terk edilen ve bakılmayan küçüğün evlat edinilebilmesi için küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yerine getirmeyen anne ve babasının rızasının aranmamasına karar verilmesini istemiş olup bu yönde verilen mahkeme kararı Yargıtay tarafından, evlat edinmede anne ve babanın rızasının aranmaması istemi hâlinde davanın, küçüğün yasal temsilcileri olan anne ve babasına yöneltilmesi, gösterdikleri takdirde delillerinin toplanması ve bunların değerlendirilmesi sonucunda kararın verilmesi gerektiğine hükmederek bozulmuştur.); Y2HD, 2008/8424 E. 2009/4219 K. 09.03.2009 T.

²⁸⁷ Kılıçoğlu, Miras, s. 39; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 26; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 336-337, par. 1576.

Küçüklerin evlat edinilebilmesi için evlat edinenin altsoyunun rızası aranmaz; ancak evlat edinme kararı verilirken mahkemece onların bu işleme ilişkin tavır ve düşünceleri de değerlendirilir (TMK m. 316/III).²⁸⁸ Buna karşılık kanunkoyucu, erginlerin ve kısıtlıların evlat edinilebilmesi için evlat edinenin varsa altsoyunun bu işleme açık muvafakatinin bulunmasını şart koşturmuştur (TMK m. 313/I).²⁸⁹ Kanun'da "altsoy" kavramı kullanıldığına göre, evlat edinenin sadece çocuklarının değil, varsa torunlarının ve hatta torun çocuklarının da bu evlat edinme işlemine muvafakati gerekmektedir. Birlikte evlat edinme durumunda da, varsa her iki eşin de altsoyunun bu işleme açık muvafakatinin bulunması şarttır.²⁹⁰ Buna karşılık eğer eşlerden biri diğerinin çocuğunu evlat ediniyorsa, bu durumda sadece evlat edinen eşin altsoyunun bu evlat edinmeye açık muvafakati aranır.²⁹¹ Evlat edinenin, evlatlık ilişkisinin kurulmasından sonra altsoyunun doğması veya tanıma ya da babalık hükmü yolu ile altsoya sahip olması hâlinde, artık altsoyun muvafakati aranmayacak olup, bu durumun evlat edinme başvurusundan sonra ve fakat evlat edinme kararının verilmesinden önce söz konusu olması hâlinde ise altsoyun açık muvafakatinin aranması gerektiği doktrinde ifade edilmektedir.²⁹²

Evlat edinenin altsoyunun bir ergin veya kısıtlının evlat edinme işlemine rızasını açıklaması herhangi bir şekle tabi tutulmamış olup Kanun bu açıklamanın sadece açık irade beyanı ile gerçekleşmesini aramaktadır. Bununla birlikte altsoyun evlat edinme işlemine muvafakatini açıklayabilmesi için ayırt etme gücüne sahip olması gerekmektedir. Hâl böyle olunca, evlat edinenin örneğin iki yaşındaki bir çocuğunun varlığı hâlinde bu çocuğun, ebeveyninin bir ergin veya kısıtlıyı evlat edinmesine rıza göstermesi mümkün olmayacaktır. Böyle bir durumda akla dört ihtimal gelmektedir. Birinci ihtimal, mahkemenin bu durumda evlat edinme işleminin yapılabilmesi için artık altsoyun rızasını aramadan evlat edinmeye

²⁸⁸ Y2HD, 2006/11528 E. 2006/13789 K. 12.10.2006 T.

²⁸⁹ TMK m. 313/I, cüm. 1'de 5399 S. K. m. 1 ile 03.07.2005 tarihli değişiklik sonrası erginlerin ve kısıtlıların evlat edinilebilmesi için evlat edinenin varsa altsoyunun açık muvafakatinin bulunması şartı getirilmiş olup söz konusu değişiklik öncesinde 313. maddenin 1. cümlesi, "*Evlât edinenin altsoyu bulunmaması koşuluyla, ergin veya kısıtlı aşağıdaki hâllerde evlât edinilebilir:*" şeklindeydi. Anılan maddede yapılan değişikliğe ilişkin gerekçede, ülkemizin sosyal şartları dikkate alındığında ergin veya kısıtlılardan aile himayesine ihtiyacı olanların çok sayıda bulunup sosyal desteklerden yoksun olduklarının bilindiği, bu kişilere geleneksel aile desteği içinde sağlanan imkânların çoğu zaman şartların değişmesi ile ortadan kalktığı, muhtaç durumdaki erginlerin ve kısıtlıların kalıcı bir aile desteğine kavuşturulmaları bakımından TMK m. 313/I, cüm. 1'de yer alan evlat edinenin altsoyunun bulunmaması şartının kaldırıldığı; bununla beraber evlat edinenin altsoyunun herhangi bir sosyal veya ekonomik zarara uğramaması için evlat edinme sırasında açık onaylarının alınmasının öngörüldüğü ifade edilmiştir (TBMM, S. 928, s. 1).

²⁹⁰ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 337, par. 1577.

²⁹¹ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 337, par. 1577.

²⁹² Dural/Öğüz/Gümüş, s. 337, par. 1578.

karar vermesidir.²⁹³ İkinci ihtimal ise, mahkemenin rızasının alınması mümkün olmadığı için altsoyun rızasını yok; dolayısıyla da evlat edinmenin şartını gerçekleşmemiş sayarak evlat edinme başvurusunu reddetmesidir. Üçüncü bir ihtimal, evlat edinme kararının altsoyun muvafakatini açıklayabileceği ana kadar ertelenmesidir.²⁹⁴ Dördüncü ve son ihtimal de, böyle bir durumda hâkimin, küçüğün evlat edinilmesinin evlat edinenin diğer çocuklarının yararlarını hakkaniyete aykırı bir biçimde zedelememesi şartını (TMK m. 305/II), TMK m. 313/III uyarınca kıyasen uygulamasıdır. Buna göre hâkimin evlat edinmeye ilişkin kararını, evlat edinenin ayırt etme gücünden yoksun olduğu için rızasını açıklaması mümkün olmayan çocuğunun yararının, ergin veya kısıtlının evlat edinilmesi sebebiyle hakkaniyete aykırı bir biçimde zedelenip zedelenmediğini re'sen takdir ederek vermesi düşünülebilir. Her ne kadar TMK m. 313/III'te, önceki fıkralardaki hükümler dışında kalan hususlar bakımından küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin hükümlerin kıyas yoluyla uygulanacağı belirtilmiş, aynı maddenin ilk fıkrasında da ergin veya kısıtlının evlat edinilmesinin evlat edinenin altsoyunun açık muvafakatiyle mümkün olduğu şartına yer verilmiş ise de, kanımızca evlat edinme kurumunun amacına en uygun düşen çözüm, zikredilen bu sonuncu ihtimaldir.

v. Evlatlığın Eşinin Rızası

Evlat edinilecek erginin veya kısıtlının evli olması hâlinde evlat edinme işleminin gerçekleşebilmesi, eşinin buna rıza göstermesine bağlıdır (TMK m. 313/II). Bununla birlikte kanunkoyucu, eşin rızasının açıklanmasını, küçüğün anne ve babasının rızasının açıklanmasının (TMK m. 309/II) aksine, herhangi bir şekle bağlamamıştır.²⁹⁵ Evlatlığın eşinin verdiği rıza herhangi bir koşula bağlanamayacak olup küçüğün anne ve babasının rızasının aksine geri alınamaz; dolayısıyla kesindir.²⁹⁶

Evlat edinilecek erginin veya kısıtlının eşi sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun ise, TMK m. 307/II'ye kıyasen evlat edinme işlemi için rızasının aranmayacağı; ancak bu hâlde hâkimin ayırt etme gücünden yoksun olan eşin yasal temsilcisini dinleyebileceği

²⁹³ Doktrinde bazı yazarlar, altsoyun ayırt etme gücünün bulunmasının sürekli nitelik taşıması hâlinde, TMK m. 307/II'ye kıyasen, evlat edinme işleminin gerçekleşmesi için artık altsoyun rızasının aranmayacağını ileri sürmektedir (Dural/Öğüz/Gümüş, s. 337, par. 1580).

²⁹⁴ Doktrinde bazı yazarlar, altsoyun ayırt etme gücüne sahip olmamasının yaş küçüklüğünden kaynaklanması hâlinde, evlat edinme kararının altsoyun ayırt etme gücüne sahip olacağı zamana kadar ertelenmesi gerektiği görüşündedir (Dural/Öğüz/Gümüş, s. 337, par. 1580).

²⁹⁵ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 337, par. 1582.

²⁹⁶ Baygın, Soybağı, s. 192; Şıpka/Ergün, s. 30.

doktrinde ifade edilmektedir.²⁹⁷ Yine TMK m. 307/II'ye kıyasen, eşin iki yılı aşkın süreden beri nerede olduğunun bilinmemesi veya eşlerin mahkeme kararı ile iki yılı aşkın süreden beri ayrı yaşamakta olmaları hâlinde de eşin rızasının aranmayabileceği belirtilmektedir.²⁹⁸ Bunun haricinde eşin rızası alınmaksızın evlat edinme kararı verilmesi istinaf aşamasında kaldırma, temyiz aşamasında ise bozma sebebi teşkil eder.²⁹⁹ Hatta evlat edinme kararı kesinleşmiş olsa bile rızası alınmayan eşin talebi hâlinde bu evlatlık ilişkisinin mahkeme kararı ile kaldırılması mümkündür (TMK m. 317).

Ayrıca değinmek gerekir ki, mülga Türk Kanunu Medenisi'nin yürürlük döneminde evlat edinilecek kişinin eşinin rızasının aranma sebebi, evlat edinme işlemi ile evlatlığın evlat edinenin sahil nesepli altsoyu durumuna gelerek onun soyadını alması ve bu soyadı değışikliğinin eşine de yansması olarak ifade edilmekteydi.³⁰⁰ Günümüz şartlarında ise sırf ergin olan erkek evlatlığın evlat edinilme sırasında evlat edinenin soyadını almak istemesi (TMK m. 314/III, c. 3) sonucunda kendi soyadının da değışecek olması nedeniyle eşinin, evlat edinme ilişkisinin kurulmasına rıza göstermemesi doktrinde haklı bir gerekçe olarak kabul edilmemektedir.³⁰¹ Nitekim TMK m. 187 ve Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik³⁰² m. 55 c. 1'de kadının, evlenmekle kocasının soyadını alacağı hükmü yer almakta; 2525 Sayılı Soyadı Kanunu m. 4/I'de ise soyadı seçme görev ve hakkı kocaya tanınmış bulunmaktaysa da, Anayasa Mahkemesi'nin konuya ilişkin kararları,³⁰³ evli kadının kocasının soyadını bırakıp yalnız evlenmeden önceki soyadını

²⁹⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 337-338, par. 1582. Mülga TKM m. 255/I, cüm. 2 ve 3'te, evlat edinme işlemi için ayırt etme gücünden sürekli şekilde yoksun olan eşin rızasının aranmayacağı; ancak yasal temsilcisinin dinleneceği hususu açıkça hükme bağlanmıştı. Türk Medeni Kanunu'nda ise bu yönde bir düzenleme mevcut değildir.

²⁹⁸ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 338, dn. 253.

²⁹⁹ Y2HD, 2007/1913 E. 2008/2226 K. 25.02.2008 T.

³⁰⁰ Yalman, Miras Hakları, s. 216. Türk Medeni Kanunu bakımından da, evli bir kişinin evlat edinilmesi her ne kadar eşi ile evlat edinen arasında soybağının kurulması sonucunu doğurmasa da, eşin de evlat edinen ile evlatlık arasında kurulan soybağından doğrudan etkileneceği, örneğin evlatlığın evlat edinenin so adını alması hâlinde eşinin de soyadının değışeceği veya evlat edinen ile aynı evde yaşaması gerekebileceği düşüncesi ile kanunkoyucunun evlat edinme işlemi için diğer eşin rızasını aradığı doktrinde ifade edilmektedir (Dural/Öğüz/Gümüş, s. 337, par. 1581).

³⁰¹ Şıpka/Ergün, s. 30.

³⁰² Anılan Yönetmelik, 29.09.2006 tarihli ve 2006/11081 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile çıkartılarak R.G.'de yayımlandığı 23.11.2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

³⁰³ AYM, Başvuru No: 2013/2187, Karar T.: 19.12.2013; AYM, Başvuru No: 2013/4439, Karar T.: 06.03.2014; AYM, Başvuru No: 2014/5836, R.G. Tarih: 11.07.2015, R.G. Sayı: 29413. Ayrıca AYM, "Kadının soyadı" başlıklı ve "Kadın, evlenmekle kocasının soyadını alır; ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuruya kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabilir." şeklindeki TMK m. 187 c. 1 hükmünü, Anayasa'ya aykırı bularak iptal etmiştir (AYM, 2022/155 E. 2023/38 K. 22/2/2023 T.).

kullanmasına imkân tanımakta olup Yargıtay da kararlarını yine bu yönde vermektedir.³⁰⁴ Hâl böyleyken bir erginin eşinin evlat edinmeye soyadı değişikliğini gerekçe göstererek rıza göstermemesi, evlat edinme kararının verilmesine ve geçerliliğine kanımızca engel teşkil etmemelidir.

g. Evlat Edinenin Ayırt Etme Gücünün Bulunması

Doktrinde evlat edinmenin mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğunu düşünen yazarlar, bu tür hakların kullanımında kişinin ayırt etme gücünün bulunmaması hâlinde yasal temsilin işlemeyeceği; yani evlat edinme işlemi tam ehliyetsiz adına onun yasal temsilcisi tarafından yapılamayacağı için bir kişinin evlat edinebilmesinin ayırt etme gücüne sahip olmasına bağlı olduğunu; evlat edinenin evlat edinmeye ilişkin irade beyanında bizzat bulunması gerektiğini; bu sebeple de tam ehliyetsizlerin evlat edinme yetkisinin olmadığını ifade etmektedirler.³⁰⁵ Bu hususta Yargıtay da kararlarında, evlat edinmenin kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olması sebebiyle, bunun yasal temsilci aracılığı ile kullanılmasının mümkün olmadığını ifade etmektedir.³⁰⁶ Buna karşılık evlat edinmenin nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğunu düşünen yazarlara göre ise, bu hakkın ayırt etme gücüne sahip olmayan bir kişi adına yasal temsilcisi tarafından kullanılması mümkündür.³⁰⁷

Kanımızca ayırt etme gücüne sahip olmayanların evlat edinip edinemeyeceği hususunda, evlat edinmenin mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak mı, yoksa nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak mı olduğu tartışmasına girmeye gerek dâhi yoktur. Bunun sebebi, Türk Medeni Kanunu'nun ilgili hükmünün lafzından, evlat edinenin ayırt etme gücüne sahip olması gerektiğinin zaten açıkça anlaşılıyor olmasıdır. Buna göre TMK m. 315/II'de yer alan, "*Evlat edinme başvurusundan sonra evlat edinenin ... ayırt etme gücünü kaybetmesi diğer koşullar bundan etkilenmediği takdirde evlat edinmeye engel olmaz.*" hükmünün mefhumu muhalifinden, evlat edinenin evlat edinme başvurusundan önce ayırt etme gücünün bulunmamasının evlat edinmeye engel olacağı sonucu çıkmaktadır. Bununla birlikte kanunkoyucunun, evlat edinenin ayırt etme gücüne sahip olması koşulunu sadece evlat edinme başvurusu anı için araması, evlat edinmeye ilişkin irade beyanının evlat edinen

³⁰⁴ YHGK, 2014/2-889 E. 2015/2011 K 30.09.2015 T.; Y2HD, 2014/20471 E. 2015/8704 K. 28.04.2015 T.

³⁰⁵ Yalman, Miras Hakkı, s. 214.

³⁰⁶ Y2HD, 2010/6062 E. 2010/15569 K. 28.09.2010 T. Karara konu olayda Yargıtay, akıl hastalığı nedeniyle kısıtlı olup fiil ehliyeti bulunmayan kişinin vasisi aracılığı ile evlat edinmesinin mümkün olmadığını belirterek yerel mahkemenin evlat edinme talebinin reddine ilişkin verdiği kararın yerinde olduğuna hükmetmiştir.

³⁰⁷ Dural/Öğüz, s. 80, par. 409.

tarafından bizzat yapılmasını gerektiğini; başka bir deyişle Türk Medeni Kanunu'na göre evlat edinmenin, mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak evlat edinme işleminin gerçekleştirilmesi için evlat edinenin başvuru anında ayırt etme gücüne sahip olması şart olup birlikte evlat edinme hâlinde, eşlerden her ikisinin de ayırt etme gücüne sahip olması gerekir.³⁰⁸ Evlat edinme bakımından aranan ayırt etme gücü, kişinin evlatlık ilişkisinin anlamını kavrayabilmek ve evlatlık ile sağlıklı bir ilişki sürdürebilmek için gereken aklı yeteneğe sahip olmasını ifade eder.³⁰⁹ Evlat edinenin ayırt etme gücüne sahip olması şartı emredici nitelikte olduğundan, evlat edinenin veya birlikte evlat edinme hâlinde eşlerden birinin ayırt etme gücüne sahip olmaması hâlinde bu durum, TMK m. 318/I uyarınca evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını gerektirir.³¹⁰ Bununla birlikte Türk Medeni Kanunu uyarınca evlat edinenin evlat edinme başvurusu sırasında ayırt etme gücüne sahip olması yeterli olduğundan, başvuru sırasında ayırt etme gücüne sahip olan evlat edinen, başvurudan sonra ayırt etme gücünü kaybetse bile, diğer koşullar bundan etkilenmediği takdirde hâkim evlat edinmeye karar verebilecektir (TMK m. 315/II).

h. Mahkeme Kararı

Türk Medeni Kanunu uyarınca evlat edinen ile evlatlık arasındaki soybağı, mülga Türk Kanunu Medenisi'ndeki gibi resmî sözleşme ile değil, mahkeme kararı; yani bir yargısal tasarruf ile kurulur (TMK m. 315/I, c. 2).³¹¹ Bu hususta verilen mahkeme kararı kurucu nitelik taşımakta olup,³¹² somut olayda evlatlık ilişkisini kuran bir mahkeme kararının bulunmaması, evlat edinmenin yokluğu anlamına gelmektedir.

Mahkemece evlat edinmeye karar verilebilmesi için evlat edinenin; birlikte evlat edinmede ise her iki eşin, evlat edinme talebinde bizzat bulunması gerekir.³¹³ Bu hususta başvurulacak yetkili mahkeme, tek başına evlat edinmede evlat edinenin oturma yeri

³⁰⁸ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 326, 328, par. 1530, 1539; Altuğ, s. 241.

³⁰⁹ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 326-328, par. 1530, 1539.

³¹⁰ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 327, par. 1531. Birlikte evlat edinme için eşlerden her ikisinin de ayırt etme gücüne sahip olması gerekmekte olup eşlerden birinin ayırt etme gücünden yoksunluğu, birlikte evlat edinmenin kaldırılmasına sebep olacaktır. Halbuki eşlerden birinin ayırt etme gücüne sahip olmadığı hâllerde yapılması gereken başvuru, birlikte evlat edinme değil, ayırt etme gücüne sahip eşin TMK m. 307/II uyarınca tek başına evlat edinmesine yönelik olmalıdır.

³¹¹ Serozan/Başoğlu/Kapancı, s. 534.

³¹² Y2HD, 2005/7731 E. 2005/10957 K. 11.07.2005 T. (Kararda, TMK m. 315 uyarınca evlatlık ilişkisi mahkeme kararı ile kurulacağından, mahkemece mülga Türk Kanunu Medenisi'ndeki gibi, küçüklerin evlat edinilmelerine izin verilmesine şeklinde hüküm kurulmasının doğru olmadığı belirtilmiştir.); Gençcan, Miras, s. 330; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 340, par. 1592.

³¹³ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 340, par. 1593.

mahkemesi; birlikte evlat edinmede ise, eşlerden birinin oturma yeri mahkemesidir (TMK m. 315/I, c. 1). Görevli mahkeme ise, 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun m. 4, b. 1 uyarınca,³¹⁴ aile mahkemesidir.

Evlat edinme başvurusu yapıldığında mahkemenin, öncelikle Türk Medeni Kanunu uyarınca aranan evlat edinme şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini belirlemesi gerekir. Bunun yanında mahkemenin TMK m. 316'da belirtilen şekilde hem evlat edinen, hem de evlatlık açısından bir araştırma yapması da gerekmekte olup buna göre mahkemece evlat edinmeye, ancak esaslı sayılan her türlü durum ve koşulların kapsamlı biçimde araştırılmasından, evlat edinen ile edinilenin dinlenmelerinden ve gerektiğinde uzmanların görüşünün alınmasından sonra karar verilir (TMK m. 316/I). Mahkemece yapılacak bu araştırmada özellikle evlat edinen ile edinilenin kişiliği ve sağlığı, karşılıklı ilişkileri, ekonomik durumları, evlat edinenin eğitime yeteneği, onu evlat edinmeye yönelten sebepler³¹⁵ ve aile ilişkileri ile bakım ilişkilerindeki gelişmelerin açıklığa kavuşturulması gerekir (TMK m. 316/II). Ayrıca evlat edinenin altsoyu varsa, onların küçüğün evlat edinilmesi ile ilgili tavır ve düşünceleri de değerlendirilir (TMK m. 316/III). Yargıtay kararlarında anılan hususların yerel mahkemece evlat edinme kararı verilirken TMK m. 305/I kapsamında araştırılması gerekliliği vurgulanmakta, bahsedilen tespitler yapılmaksızın verilen evlat edinme kararının ise hukuka aykırı olacağı belirtilmektedir.³¹⁶

Evlat edinmenin şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediği belirlenirken, kural olarak evlat edinme kararının verileceği an dikkate alınır.³¹⁷ Buna karşılık kanunkoyucu bu hususta bazı istisnai hâllerde başvurunun yapıldığı anın dikkate alınacağını öngörmüştür. Buna göre evlat edinme başvurusundan sonra evlat edinen ölür veya ayırt etme gücünü kaybederse,

³¹⁴ 18.01.2003 tarih ve 24997 sayılı R.G.'de yayımlandığı tarihte yürürlüğe giren 09.01.2003 tarih ve 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun m. 4, b. 1 uyarınca, "22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun Üçüncü Kısım hariç olmak üzere İkinci Kitabı ile 3.12.2001 tarihli ve 4722 sayılı Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanuna göre aile hukukundan doğan dava ve işler" aile mahkemelerinin görev alanına girmektedir.

³¹⁵ Y2HD, 2006/11528 E. 2006/13789 K. 12.10.2006 T. Karara konu olayda (M), epilepsi hastası olan torunu küçük (E)'yi, bakıma muhtaç olduğundan evlat edinmek istediğini ve SSK'dan emekliliğinden dolayı da sosyal güvenceye kavuşacağını belirterek evlat edinme nedenini açıklamış; (M)'nin diğer çocukları ise evlat edinmeye karşı çıkmıştır. Yerel mahkemenin verdiği evlat edinme kararının temyiz edilmesi üzerine Yargıtay, evlat edinmenin amacının, evlat sevgisini tatmak ve yaşamak olduğu; ancak zaten dört tane yetişkin çocuğu bulunduğu (M)'nin amacının evlat sevgisini tatmak olamayacağı; buna karşılık, (M)'nin torunu (E)'yi sosyal güvencesinden yararlanabilmesi, özel eğitim giderlerinin karşılanabilmesi ve tedavi masraflarının da kuruma yükletilmesi amacıyla evlat edinmek istediği anlaşıldığından, evlat edinmenin amacının gerçekleşmediği gerekçesi ile yerel mahkemenin verdiği evlat edinme kararını bozmuştur.

³¹⁶ Y2HD, 2005/7731 E. 2005/10957 K. 11.07.2005 T.

³¹⁷ Breitschmid, Art. 268, par. 12; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 341, par. 1597.

diğer koşullar bundan etkilenmiyorsa mahkemece evlat edinme kararı (TMK m. 315/II), kararın verileceği anda evlat edinenin sağ olmaması veya ayırt etme gücünü sahip olmamasına rağmen verilebilir. Bu husustaki diğer bir istisna ise, evlat edinme başvurusundan sonra küçüğün ergin olması hâlinde, koşulları daha önceden yerine getirilmiş olmak kaydıyla, yine küçüklerin evlât edinilmesine ilişkin hükümlerin uygulanmasıdır (TMK m. 315/III). Evlat edinme başvurusunun yapılmasından sonra bu bahsedilen istisnai durumlar haricinde meydana gelen ve evlat edinme şartlarının ortadan kalkmasına yol açan değişiklikler, örneğin küçüğün annesinin evlat edinmeye rızasını geri alması, evlat edinecek kişinin başvurusunu geri çekmesi veya evlat edinilecek kişinin ölümü ise, evlat edinme kararının verilmesine engel teşkil eder.³¹⁸

Mahkemece TMK m. 316 uyarınca yapılan araştırmanın ardından somut olayda evlat edinme koşullarının sağlandığının tespiti üzerine verilen evlat edinme kararının tüm ilgililere; başka bir deyişle, evlat edinene, ayırt etme gücüne sahipse evlatlığa, evlatlık küçükse onun anne ve babasına, varsa yasal temsilcilere bildirilmesi gerekir.³¹⁹

i. Kütüğe Tescil

Evlatlık ilişkisi mahkeme kararı ile kurulduğundan bunun nüfus kütüğüne kaydı kurucu etkiyi haiz değildir. Aksine, idari bir işlem olan nüfus kütüğüne tescil, bildirici niteliktedir ve bu işlemin yapılıp yapılmamasının evlatlık ilişkisinin geçerliliğine herhangi bir etkisi yoktur.³²⁰ Bununla birlikte resmî bir sicil olan nüfus kütüğündeki evlat edinme kaydı, aksi ispat edilene kadar bu evlatlık ilişkisinin varlığına karine teşkil ettiğinden (TMK m. 7), geçersizliği dava konusu edilmemiş olan evlat edinme kaydının, somut uyuşmazlıkta mahkemece dikkate alınması gerekir.³²¹

Türk Medeni Kanunu'nda evlatlığın, özellikle miras haklarının zedelenmemesi ve aile bağlarının devam etmesi için evlatlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlat edinenin aile kütüğü arasında her türlü bağ kurulacağı ve evlatlıkla ilgili kesinleşmiş mahkeme kararının her iki nüfus kütüğüne de işleneceği hükmüne bağlanmıştır (TMK m. 314/V). 25.04.2006 tarih ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu (NHK) m. 29 uyarınca, evlat edinme kararının mahkeme tarafından on gün içinde o yerin nüfus müdürlüğüne bildirilmesi, evlat edinmenin aile kütüklerine tescil edilmesi ve evlatlığın kaydının evlat edinenin aile kütüğüne taşınması

³¹⁸ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 342, par. 1598.

³¹⁹ Hegnauer, Art. 268, par. 55; Breitschmid, Art. 268, par. 24; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 340, par. 1594.

³²⁰ Hegnauer, Familienrecht, Art. 267 ZGB, s. 177, par. 34; Baygın, Sonuçlar, s. 634; Altuğ, s. 248.

³²¹ Y2HD, 2004/4489 E. 2004/5822 K. 05.05.2004 T.

gerekmektedir. Buna istinaden evlat edinme kararının kesinleşmesinden sonra mahkemenin kendiliğinden kesinleşme şerhini de içeren bu kararı bir müzekkere ile bulunduğu yerdeki nüfus müdürlüğüne göndermesi üzerine evlatlık ilişkisi, evlat edinenin ve evlatlığın nüfus kütüklerine işlenir ve evlatlığın nüfus kaydı, evlat edinenin nüfus kütüğüne nakledilir.³²²

Türk Medeni Kanunu'nda evlat edinme hususunda “kayıtların gizliliği prensibi” benimsenmiş olup,³²³ buna göre evlat edinme ile ilgili kayıtlar, belgeler ve bilgiler mahkeme kararı olmadıkça veya evlatlık istemedikçe hiçbir şekilde açıklanamaz (TMK m. 314/VI). Aynı husus Nüfus Hizmetleri Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik³²⁴ m. 314/V'te de tekrarlanmıştır. Anılan düzenlemeler, evlatlık ile evlat edinen arasındaki soybağının evlat edinme yolu ile kurulduğunun ve evlatlığın anne ve babasının kimler olduğunun üçüncü kişilerden gizlenerek evlatlığın bu durumdan psikolojik yönden olumsuz etkilenmesinin önlenmesini hedeflemektedir.³²⁵ Buna karşılık mevzuat hükümlerine aykırı şekilde evlat edinme ile ilgili bilgilerin çıkartılan nüfus kayıt örneklerinde yer aldığı anlaşılmaması üzerine İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün nüfus kayıtlarında yer alan açıklamalara ilişkin olarak yayımladığı 2009/2 sayılı genelge ile ilçe nüfus müdürlüklerinden, yetkililer tarafından açıkça ve gerekçeli olarak istenmediği takdirde, nüfus kayıt örneklerinde kimlik bilgileri dışında kişisel bilgilere yer verilmemesi; mahkeme kararı olmadıkça veya evlatlık yazılı olarak talep etmedikçe nüfus kayıt örneklerine asıl anne ve babanın adlarının yazılmaması ve evlat edinme işlemine dair herhangi bir açıklamada bulunulmaması; evlat edinme ile ilgili kayıtlar hakkında hiçbir şahsa, resmî ya da sözlü olarak bilgi verilmemesi; evlat edinme ile ilgili bilgilerin uluslararası aile cüzdanlarına işlenmemesi talep edilmiştir.

³²² Baygın, Sonuçlar, s. 634.

³²³ Baygın, Sonuçlar, s. 634.

³²⁴ 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu hükümlerine dayanılarak hazırlanan Nüfus Hizmetleri Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, 29.09.2006 tarih ve 2006/11081 sayılı B.K. kararı ile kabul edilerek 23.11.2006 tarih ve 26355 sayılı R.G.'de yayımlandığı tarihte yürürlüğe girmiştir.

³²⁵ Gizlilik prensibi, Türk Medeni Kanunu kapsamında evlat edinmeye ilişkin bilgilerin üçüncü kişilerden gizlenmesini ile sınırlıyken; kapalı şekilde gerçekleşen tam evlat edinmelerde ise, evlat edinmeye ilişkin bilgilerin hem üçüncü kişilerden, hem de evlatlığın ebeveynlerinden gizlenmesini gerektirir (Baygın, Sonuçlar, s. 635).

II. MÜLGA TÜRK KANUNU MEDENİSİ YÜRÜRLÜKTEYKEN (01.01.2002 TARİHİNDEN ÖNCE) KURULAN EVLATLIK İLİŞKİLERİ BAKIMINDAN

A. Genel Olarak

743 sayılı mülga Türk Kanunu Medenisi'nin yürürlükte olduğu dönem için evlat edinme kurumu doktrinde, “hâkimin iznine dayanılarak evlat edinilen ile evlat edinen arasında yapılmakla sahih nesep hükümleri doğuran bir aile hukuku sözleşmesi” olarak;³²⁶ benzer şekilde Yargıtay kararlarında da evlat edinme, “aile hukukuna özel bir sözleşme ile evlat edinen ile evlatlık arasında ebeveyn ve evlat ilişkisini kuran bir hukukî kurum”³²⁷ veya “evlatlık ile evlat edinen arasında düzgün soybağını yapay olarak düzenleyen bir aile hukuku sözleşmesi”³²⁸ olarak tanımlanmaktaydı. Mülga Türk Kanunu Medenisi döneminde evlatlık ilişkisinin sözleşmesel bir ilişki olarak nitelendirilmesinin sebebi, evlat edinme ilişkisinin noter tarafından düzenlenen resmî bir sözleşme ile kurulmasıydı (mülga TKM m. 256/I). Evlatlık ve altsoyunun evlat edinene yasal mirasçılığı da, evlat edinen ile aralarında resmî şekilde yapılan bu aile hukuku sözleşmesine dayanmaktaydı (mülga TKM m. 256/I). Ayrıca mülga Türk Kanunu Medenisi uyarınca evlat edinme işlemi gerçekleşmeden önce yapılacak yine resmî bir sözleşme ile evlatlık ve altsoyunun evlat edinene karşı mirasçılık hakkının sınırlandırılması veya kaldırılması mümkün kılındığı gibi (mülga TKM m. 257/I, c.3), evlatlık ilişkisinin herhangi bir mahkeme kararı gerekmeksizin her zaman, tarafların rızasıyla sona erdirilmesi imkânı da taraflara tanınmaktaydı (mülga TKM m. 258/I, c. 1).

Mülga Türk Kanunu Medenisi döneminde evlatlık sözleşmesi ile kurulan evlatlık ilişkilerinin, Türk Medeni Kanunu'nun yürürlükte olmasına rağmen hâlâ önem arz etmesinin sebebi, bu şekilde kurulmuş olan evlatlık ilişkilerinin geçerliliğini Türk Medeni Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra da korumasıdır. Nitekim 4722 sayılı Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 14. maddesinin, “*Türk Medenî Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden önce kurulmuş olan evlat edinme sözleşmeleri, bütün hükümleri ile birlikte geçerliliğini korur.*” şeklindeki hükmü sebebiyle, Türk Medeni Kanunu'nun yürürlüğünden, başka bir deyişle 01.01.2002 tarihinden önce kurulmuş olan evlat edinme ilişkilerinden kaynaklanan miras hukukuna ilişkin sorunlarda, evlatlığın yasal mirasçılığından bahsedilebilmesi için mirasbırakan ile aralarında geçerli bir evlat edinme

³²⁶ Yakut/Çağlayan Aygün, s. 24; Yalman, Miras Hakkı, s. 213-214; Arık, Mukayese, s. 35; Aydoğdu, s. 3; Şipka/Ergün, s. 24.

³²⁷ YİBGK, 1954/17 E., 1954/24 K. 10.11.1954 T.

³²⁸ YHGK, 1965/1117 E., 1965/4625 K., 16.06.1965 T.

sözleşmesinin kurulmuş olup olmadığının ve mirasbırakanın ölümünde bu sözleşmenin halen varlığını sürdürüp sürdürmediğinin tespiti, mülga Türk Kanunu Medenisi hükümleri uyarınca yapılacaktır.³²⁹ Buna karşılık, Türk Medeni Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 01.01.2002 tarihinden önce mülga TKM m. 256/I uyarınca evlat edinme işlemi için hâkimin izni alınmış olup da 01.01.2002'ye kadar evlat edinme sözleşmesi halen kurulmamış ise, bu durumda evlat edinme işlemi artık Türk Medeni Kanunu hükümlerine tabi hale gelmiş olacağından, bahsi geçen hâkim izninin herhangi bir hükmü kalmamış olacak ve evlatlığın mirasçılığı yönünden aranan temel şart olan evlat edinme ilişkisinin varlığından söz edilebilmesi için de Türk Medeni Kanunu hükümleri uyarınca mahkeme kararı ile kurulmuş bir hukukî ilişkinin bulunması gerekecektir.³³⁰

Türk Medeni Kanunu zamanında kurulan evlatlık ilişkilerinde olduğu gibi, mülga Türk Kanunu Medenisi zamanında kurulan evlatlık ilişkileri bakımından da, evlatlığın evlat edinene mirasçı olabilmesi için aralarındaki evlatlık ilişkisi evlat edinenin ölümünden önce kurulmuş ve ölümü anında da mevcut olmalıdır. Dolayısıyla taraflar arasındaki evlatlık sözleşmesinin evlat edinenin ölümünden önce geçerli şekilde yapılmış ve ölümünde de hüküm ve sonuçlarını doğurmaya hâlâ devam ediyor olması gerekmektedir.³³¹

B. Geçerli Bir Evlatlık İlişkisi için Aranan Şartlar

a. Evlatlığın Menfaati

Evlatlığın menfaatinin gözetilmesi şartının, evlat edinmenin aslî şartlarından olduğu hususunda bir şüphe bulunmamasına rağmen mülga Türk Kanunu Medenisi isabetsizce bu şartı, evlat edinmenin şekli şartları arasında düzenlemiş bulunmaktaydı.³³²

³²⁹ İnan/Ertas/Albas, s. 147; Şipka/Ergün, s. 25; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 25, 27; Aydoğdu, s. 49; Y2HD, 2002/863 E. 2002/1632 K. 11.02.2002 T. [Karara konu olayda (H) ile (S), 23.08.2001 tarihli dilekçeleri ile küçük (Ö)'yü evlat edinmelerine izin verilmesini istemiş, mahkemece davanın kabulüne karar verilmiş ve bu hüküm temyiz edilmeksizin kesinleşmiş; ancak (H)'nin önceki evliliğinden bir oğlu bulunması sebebiyle Adalet Bakanlığı'nın yazısı üzerine Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yerel mahkeme kararının kanun yararına bozulması talep edilmiştir. Bu hususa ilişkin olarak verdiği kararında Yargıtay da, her ne kadar karar tarihinde Türk Medeni Kanunu yürürlükte olsa da, evlat edinme isteminin gerçekleştiği tarihte yürürlükte bulunan mülga TKM m. 253 uyarınca evlat edinme hakkı ancak nesebi sahih altsoyu bulunmayanlara ait olduğundan, yerel mahkemece nesebi sahih altsoyu bulunan (H)'nin evlat edinme isteğinin reddine karar verilmesi gerekirken, küçük (Ö)'yü evlat edinmesine izin verilmiş olmasını usul ve yasaya aykırı bulmuştur.]; Y2HD, 2003/4342 E. 2003/6810 K. 08.05.2003 T.

³³⁰ Şipka/Ergün, s. 25.

³³¹ Yalman, Miras Hakkı, s. 220-221.

³³² Yalman, Miras Hakkı, s. 216.

Mülga TKM m. 256/II'nin, “*Tarafların belirttikleri sebebi haklı bulmadıkça, hâkim, evlat edinmeye izin vermez.*” hükmü karşısında evlat edinmenin şartlarından biri, Türk Medeni Kanunu’nda da olduğu gibi, evlatlığın evlat edinmede menfaatinin bulunmasıydı.³³³ Bu kapsamda özellikle evlat edinmenin evlat edinilecek kişinin menfaatinin zedeleyip zedelemeyeceği de göz önünde bulundurulmaktaydı.³³⁴ Bu hususta örneğin, evlat edinecek kişinin, evlatlığın emeğinden veya yeteneklerinden yararlanma amacının varlığı ya da kendisinin kumarbaz olup da evlatlığın büyük bir servet sahibi olması gibi hallerde hâkimin, evlat edinmenin diğer tüm şartları mevcut olsa bile evlat edinmeye izin vermemesi gerektiği doktrinde ifade edilmekteydi.³³⁵

b. Yaş

i. Evlat Edinen Bakımından

Mülga Türk Kanunu Medenisi yürürlüğe girdiğinde evlat edinebilmesi için evlat edinenin en az kırk yaşında olması koşulu aranmaktayken, 16.06.1983 tarih ve 2846 S. K. ile yapılan değişiklik, evlat edinme yaşını otuz beşe indirmiştir (mülga TKM m. 253, c. 1).³³⁶ Bununla birlikte doktrinde, evlat edinecek kişinin otuz beş yaşına girmesinin mi, yoksa otuz beş yaşını doldurmasının mı gerekli olduğuna ilişkin bir fikir birliğine varılamamıştır.³³⁷ Bu hususta evlat edinme hakkının kullanılabilmesi için otuz beş yaşından gün alınmasının yeterli olduğunu düşünen bir kısım yazara karşılık, diğer bir kısım yazar ve Yargıtay ise, otuz beş yaşın doldurulmasını zorunlu görmekteydi.³³⁸

ii. Evlatlık Bakımından

Türk Medeni Kanunu’ndaki gibi mülga Türk Kanunu Medenisi’nde de, evlatlık için herhangi bir asgari veya azami yaş şartı öngörülmemiş; yalnız evlatlığın, evlat edinenden en

³³³ Bununla birlikte mülga Türk Kanunu Medenisi’ne göre evlat edinme için Türk Medeni Kanunu’nda olduğunun aksine, evlat edinenin evlatlığı belli bir süreyle bakıp eğitmiş olması gerekmemekteydi (Berki, Evlatlığın Mirası, s. 10; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 323, par. 1519).

³³⁴ Hegnauer, Familienrecht, Art. 267 ZGB, s. 174, par. 29.

³³⁵ Hegnauer, Familienrecht, Art. 267 ZGB, s. 174, par. 29; Berki, Evlatlığın Mirası, s. 11.

³³⁶ Nesebi sahih altsoyun bulunmaması şartı ile uyumlu bir düzenleme olan evlat edinenin en az kırk yaşında olması şartı, esasen evlat edinenin, evlat edinmeden sonra da altsoy sahibi olma ihtimalini azaltmak amacı ile kanunkoyucu tarafından getirilmiş bir şarttı (Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1220).

³³⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 328, dn. 218.

³³⁸ Y2HD, 1980/654 E. 1980/971 K. 07.02.1980 T.; Yalman, Miras Hakkı, s. 214. Türk Medeni Kanunu’nda ise açık bir şekilde “otuz yaşını doldurmuş olma” ifadesini kullanılarak bu tür bir tartışmanın yolu kapatılmıştır (TMK m. 306-307).

az on sekiz yaş küçük olması gerektiği kabul edilmişti (mülga TKM m. 253, c. 2). Taraflar arasındaki yaş farkına ilişkin şartın Kanun'da yer almasının sebebi, evlat edinmenin olabildiğince doğal soybağına benzetilmesi amacından kaynaklanmaktaydı.³³⁹ Bu doğrultuda da, evlat edinme işlemi sırasında nüfus kayıtlarına göre taraflar arasında on sekiz yaş farkın bulunmasına rağmen sonrasında nüfus kaydının düzeltilmesi sonucu evlatlığın yaşının büyümesi veya evlat edinenin yaşının küçülmesi üzerine taraflar arasında olması gereken yaş farkının esasen bulunmadığının anlaşılmasının, evlatlık sözleşmesini hükümsüz hâle getirdiği kabul edilmekteydi.³⁴⁰

c. Nesebi Sahih (Evlilik İçi) Altsoyun Bulunmaması

Türk Medeni Kanunu uyarınca, evlilik içi olsun veya olmasın, altsoyun bulunması evlat edinmeye engel olmamakla birlikte TMK m. 313/I, cüm. 1'de 03.07.2005 tarih ve 5399 S. K. ile yapılan değişiklik öncesinde, bir erginin veya kısıtlının evlat edinebilmesi için evlat edinenin altsoyunun bulunmaması koşulu aranmaktaydı.

Mülga Türk Kanunu Medenisi uyarınca bir kişinin evlat edinebilmesi için nesebi sahih (evlilik içi) altsoyunun bulunmaması gerekiyordu (mülga TKM m. 253, c. 1).³⁴¹ Bu doğrultuda, henüz nüfusa kayıtlı olmasa bile, evlat edinme sözleşmesinin yapıldığı anda var olan nesebi sahih altsoy, evlat edinmeye engel teşkil etmekteydi.³⁴² Dolayısıyla evlat edinecek kişinin hem hukuken, hem de fiilen nesebi sahih altsoyunun bulunmaması gerekmektedir.³⁴³ Nitekim, bir çocuğu sahih nesepli hâle getiren, onun nüfusa o şekilde kaydedilmesi olmadığından, bir kişinin nüfusa henüz kaydedilmemiş bir nesebi sahih çocuğu olmasına rağmen yapılan evlat edinme işlemi geçersiz olup nesebi sahih çocuğun,

³³⁹ Yalman, Miras Hakkı, s. 214.

³⁴⁰ Berki, Evlatlığın Mirası, s. 5.

³⁴¹ Mülga TKM m. 253, cüm. 1'in aradığı bu şart doktrinde, evlat edinmenin çocuk sahibi olma özlemini gidermeye yönelik bir kurum olması sebebiyle evlat edinme sözleşmesinin yapılması anında evlat edinenin bir nesebi sahih altsoyunun bulunmasının evlat edinmeyi anlamsız hâle getireceği fikri ile desteklenmiştir (Yalman, Miras Hakkı, s. 214-215). ZGB'de yapılan 1972 tarihli değişikliğin gerekçesinde de bu şartın, evlat edinenin menfaatinin ön planda tutan, evlat edinenin nesebi sahih altsoyu bulunması hâlinde bu kişinin çocuk sahibi olma ihtiyacı bulunmadığından evlat edinmede menfaatinin de olamayacağı yönündeki geleneksel yaklaşımdan kaynaklandığı ifade edilmiştir (Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1219). Halbuki nesebi sahih altsoyun evlat edinmeye engel olması karşısında, nesebi sahih olmayan altsoyun ve diğer bir evlatlığın varlığının evlat edinmeye engel olmaması, bu yaklaşımı kendi içinde çelişkili hâle getirmektedir. Nitekim nesebi sahih çocuğu bulunmayan bir kişinin birden fazla kişiyi evlat edinebilmesinin anılan şart ile çelişki içinde olduğu, ZGB'de yapılan 1972 tarihli değişikliğin gerekçesinde de zikredilmiştir (Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1220).

³⁴² Yalman, Miras Hakkı, s. 215.

³⁴³ Berki, Evlatlığın Mirası, s. 3.

özellikle miras hakkını korumak amacıyla evlatlık ilişkisinin hükümsüzlüğünü dava etmesi mümkündür.³⁴⁴ Mülga Türk Kanunu Medenisi'nin ilgili hükmünde "altsoy" kavramı kullanılmış olduğundan, bir kişinin sadece nesebi sahih çocuğu değil, nesebi sahih torunu veya torun çocuğu da evlat edinmeye engel teşkil etmekteydi.³⁴⁵

Evlat edinenin evlat edinme işleminden daha sonra nesebi sahih altsoyunun olması, hatta evlat edinenin evlat edinme anında altsoyu olacak bir ceninin bulunması ise,³⁴⁶ mülga Türk Kanunu Medenisi uyarınca evlatlık ilişkisinin geçerliliğini ve dolayısıyla da evlatlığın mirasçılığını önlememekteydi.³⁴⁷ Yine evlat edinenin evlatlık ilişkisinin kurulmasından önce ölmüş olan altsoyu da, evlat edinmeye engel teşkil etmemekteydi.³⁴⁸ Benzer şekilde bir kişinin nesebi sahih çocuğu hakkında gaiplik kararının alınmasından sonra evlat edinme işlemi yapılmış olup da gaip olan nesebi sahih çocuğun sonradan ortaya çıkması hâlinde de, bu durum evlat edinmeyi geçersiz kılmamaktaydı.³⁴⁹

Mülga Türk Kanunu Medenisi uyarınca sadece nesebi sahih altsoyun bulunmaması şartı arandığından, evlat edinecek kişinin nesebi sahih olmayan altsoyunun bulunması evlat edinmeye engel teşkil etmemekteydi.³⁵⁰ Yine evlat edinme anında nesebi sahih olmayan altsoyu bulunan bir erkeğin, birini evlat edindikten sonra evlilik dışı ilişkiden doğan bu çocuğunun nüfusuna nesebi sahih olarak kaydedilmesi hâlinde de, bu tarihten önce gerçekleşmiş olan evlat edinmenin hukukî sonuçlarının bu durumdan etkilemeyeceği kabul

³⁴⁴ Berki, Evlatlığın Mirası, s. 3.

³⁴⁵ Berki, Evlatlığın Mirası, s. 4; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 336, par. 1576.

³⁴⁶ Y2HD, 1979/7244 E. 1979/9146 K. 13.12.1979 T. Yargıtay kararında, cenin sağ doğmak şartı ile ana rahmine düştüğü anda medenî haklardan yararlanma imkânını elde etse de (mülga TMK m. 27/II), bu kural çocuğa, annenin gebeliği sırasında altsoy olma niteliğini kazandırmayıp sadece erteleyici şartın gerçekleşmesi hâlinde ana rahmine düştüğü andan başlayarak hak ehliyeti verdiğiinden, cenini altsoy saymanın mümkün olmadığını ifade etmiş; evlatlık sözleşmesinin geçersiz olabilmesi için ise, sözleşme anında evlat edinenin altsoyunun bulunması gerektiğine ve sonradan değişen şartların geçerli bir sözleşmenin ortadan kaldırılması için yeterli hukukî sebep teşkil etmediğine hükmetmiştir. Bununla birlikte doktrindeki bazı yazarlar ise, evlat edinenin evlat edinme anında altsoyu olacak bir ceninin varlığının da bu kapsamda evlat edinmeye engel bir durum olduğunu; böyle bir durumda evlat edinme kararının doğuma kadar ertelenmesi gerektiğini; aksi takdirde ceninin sağ ve tam olarak doğup kişilik kazanması hâlinde bunun evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına yol açabileceğini; bu sebeple de Yargıtay'ın, nesebi sahih altsoy sayılamayacağı gerekçesiyle ceninin varlığının evlat edinmeye engel teşkil etmeyeceği yönündeki görüşünün isabetli olmadığını ifade etmektedirler (Dural/Öğüz/Gümüş, s. 336, dn. 250).

³⁴⁷ İnan/Ertaş/Albaş, s. 149; Yalman, Miras Hakkı, s. 215; Berki, Evlatlığın Mirası, s. 3; T. C. Adliye Vekaleti, Madde: 465, s. 38, par. 5; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 336, dn. 250.

³⁴⁸ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 336, dn. 248.

³⁴⁹ Berki, Evlatlığın Mirası, s. 3; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 336, dn. 248.

³⁵⁰ Berki, Evlatlığın Mirası, s. 3.

edilmekteydi.³⁵¹ Kişinin evlatlığının bulunması da, evlatlık nesebi sahih çocuk hükmünde sayılmadığından, bir başkasını evlat edinmeye engel oluşturmamaktaydı.³⁵²

d. Rıza

Evlat edinmeye rıza göstermesi gereken kişilerin rızalarını bizzat açıklaması gerekmekte; bu hususta temsil caiz olmamaktaydı. Buna karşılık rızasını açıklayacak kişilerin aynı anda hazır bulunma mecburiyeti olmayıp, bu kişilerin rızalarını aynı anda değil de birbiri ardına açıklamaları da mümkündü. Verilen rızanın geri alınması ise, irade sakatlığı hâllerinin mevcudiyeti haricinde mümkün değildi.³⁵³

i. Evlatlığın Rızası

Türk Medeni Kanunu'nda olduğu gibi, mülga Türk Kanunu Medenisi uyarınca da ayırt etme gücüne sahip bir kişinin rızası olmadıkça evlat edinilmesi mümkün değildi (mülga TKM m. 254, c. 1). Buna karşılık ayırt etme gücüne sahip olmayan bir kişinin ise evlat edinilmesinde rızasının alınması doğal olarak söz konusu olmamaktaydı.³⁵⁴

³⁵¹ YHGK, 1986/2-473 E. 1987/257 K. 27.03.1987 T. Karara konu olayda, evlat edinen (A)'nın, evlat edindiği tarihte fiilen var olmasına rağmen nüfusuna sahih nesepli olarak kayıtlı bulunmayan çocuğu, (H)'yi evlat edinme işleminin gerçekleşmesinden çok sonra 28.06.1974 tarih ve 14929 sayılı R.G.'de yayımlanarak yürürlüğe giren 20.06.1974 tarihli ve 1826 sayılı Tescil Edilmeyen Birleşmeler ve Bunlardan Doğan Çocukların Cezasız Tescili Hakkında Kanun'a dayanılarak (A)'nın ölümünden sonra nüfusuna sahih nesepli olarak kaydedilmiş, sonrasında (H)'ye ilişkin evlatlık sözleşmesinin iptalini dava etmiş, yerel mahkeme de iptal kararı vermiştir. Yargıtay tarafından bozulan bu karar üzerine yeniden yapılan yargılama sonunda yerel mahkemece önceki kararda direnilmesi üzerine karşısına gelen bu davada YHGK, evlat edinme tarihinden yıllar önce doğmuş bir çocuğun evlat edinenin nüfusuna, evlat edinmeden daha sonraki tarihte anılan af kanununa dayanılarak kaydedilmesi hâlinde önceki tarihte yapılmış evlat edinme sözleşmesinin geçerli sayılıp sayılmayacağını veya iptalinin mümkün olup olmadığını tartışmıştır. YGHK bu hususta verdiği kararında, davacının, evlat edinme tarihinde anılan Kanun gereği sahih nesepli olarak (A)'nın hanesine kayıtlı bulunmaması sebebiyle evlat edinen (A)'nın bu tarihte sahih nesepli çocuğu olmadığını ve dolayısıyla da evlatlık sözleşmesinin yasal şartlara uygun olarak yapıldığını; nasıl ki evlat edinme işleminden sonra evlat edinenin sahih nesepli çocuğunun doğması hâlinde kazanılmış hak sebebiyle evlatlık ilişkisi ortadan kaldırılmıyorsa, evlat edinme sırasında var olan nesebi sahih olmayan çocuğun evlat edinme işleminden sonra sahih nesepli olarak baba hanesine kaydedilmesinin de bu kayıt tarihinden daha önce yapılmış olan evlatlık sözleşmesinin hukukî sonuçlarını etkilemeyeceğini ve bu durumun evlatlık işleminin iptalini de gerektirmediğini ifade etmiştir.

³⁵² Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1220; Y2HD, 1940/3870 E. 1940/518 K. 09.02.1940 T.; Yalman, Miras Hakkı, s. 215; Berki, Evlatlığın Mirası, s. 3-4 (Yazar, bir kişinin birden fazla evlatlığı olmasının kanun tarafından yasaklanmış olmadığını da eklemektedir). Karşı yönde: Dural/Öğüz/Gümüş, s. 336, par. 1576 (Yazarlar, mülga Türk Kanunu Medenisi zamanında, daha önce evlat edinmiş kişilerin evlat edinemediğini ifade etmektedirler).

³⁵³ Hegnauer, Familienrecht, Art. 267 ZGB, s. 169-170, par. 12-13.

³⁵⁴ Yalman, Miras Hakları, s. 215; Altuğ, s. 240.

ii. Evlatlığın Anne ve Babasının veya Hâkimin Rızası

Mülga Türk Kanunu Medenisi uyarınca bir kısıtlının ve bir küçüğün, ayırt etme gücü bulunsun veya bulunmasın, evlat edinilebilmesi için kural olarak anne ve babasının veya hâkimin rızasının bulunması gerekmektedir (mülga TKM m. 254, c. 2). Kanun hükmünde, “*ana babanın veya hâkimin muvafakatı*” aranmış olduğundan, bu kişilerin evlat edinilebilmesi için hem anne ve babasının, hem de hâkimin rızası aranmamakta;³⁵⁵ sadece küçüğün vesayet altında olması hâlinde evlat edinmeye anne ve babası yerine hâkimin rızası aranmaktaydı.³⁵⁶ Buna karşılık kim olduğu veya nerede bulunduğu uzun süreden beri bilinmeyen ya da ayırt etme gücünden sürekli yoksun olan yahut velayetin kaldırılmasını gerektirecek ölçüde çocuğu ile ilgisiz olan anne veya babanın rızası ise aranmamaktaydı (mülga TKM m. 254/a).

Türk Medeni Kanunu’nun aksine, mülga Türk Kanunu Medenisi uyarınca evlat edinme işlemi için sadece velayet hakkına sahip olan anne ve babanın rızası aranmakta; çünkü anne ve babanın bu hususta küçüğün yasal temsilcisi olarak hareket ettiği kabul edilmekteydi.³⁵⁷ Bu durumda anne ve baba evli olup ikisi birlikte velayet hakkına sahipse evlat edinmeye her ikisinin de rıza göstermesi gerekmekte olup anne ve baba evli değil veya boşanmışlarsa, bu durumda sadece velayet hakkı kendisinde olan anne veya babanın rızası gerekmektedir. Bununla birlikte doktrinde, velayet hakkın sahip olmayan anne veya babanın da dinlenmesi gerektiği ifade edilmekteydi.³⁵⁸ Uygulamada, evlat edinilmesine mahkemece izin verilecek küçük, anne ve babanın boşanmasından sonra doğmuş olup da velayetin anne veya babadan hangisine verileceği henüz kararlaştırılmamış olduğunda ise, evlat edinme işlemi için yine her ikisinin de rızasının alınması gerektiği kabul edilmekteydi.³⁵⁹

iii. Vesayet Dairelerinin İzni

Türk Medeni Kanunu’nda olduğu gibi, mülga Türk Kanunu Medenisi uyarınca da evlat edinmenin veya evlatlığın vesayet altında olması hâlinde, evlat edinme işleminin gerçekleşebilmesi için vasisinin rızası yeterli olmayıp,³⁶⁰ önce vesayet makamı olan sulh

³⁵⁵ Berki, Evlatlığın Mirası, s. 5.

³⁵⁶ Hegnauer, Adoptionsrecht, s. 584, par. 4.

³⁵⁷ Schweizerischer Bundesrat, BB1 1971 I 1200, s. 1224; Hegnauer, Familienrecht, Art. 267 ZGB, s. 169, par. 10; Şıpka/Ergün, s. 28; Yalman, Miras Hakları, s. 215-216; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 330, dn. 226.

³⁵⁸ Altuğ, s. 240.

³⁵⁹ Y2HD, 1985/4403 E. 1985/4609 K. 13.05.1985 T.; Yalman, Miras Hakları, s. 216, dn. 18.

³⁶⁰ Berki, Evlatlığın Mirası, s. 5.

hukuk mahkemesinin, ardından da denetim makamı olan asliye hukuk mahkemesinin izninin alınması gerekmektedir (mülga TKM m. 406, b. 1). Anılan izinlerin, evlat edinme işlemine izin verecek hâkimin kararından daha önce alınması gerekmekte olup izinlerin alınmamış olması hâlinde hâkimin, evlat edinme işleminin aslî şartlarının bulunmadığı gerekçesiyle evlat edinme talebini reddi söz konusu olabilmekteydi.³⁶¹

iv. Evlatlığın Eşinin Rızası

Türk Medeni Kanunu'nda olduğu gibi, mülga Türk Kanunu Medenisi uyarınca da evli bir kişinin evlat edinilmesi, eşinin rızasına bağlıydı (mülga TKM m. 255/I, c. 1). Bu durumda eşin rızasını açıklayabilmesi için ayırt etme gücüne sahip olması gerekmekte olup, eşin sürekli şekilde ayırt etme gücünden yoksun bulunması hâlinde, eşin rızası artık aranmamakta; ancak eşin yasal temsilcisinin dinlenmesi üzerine haklı sebeplerin bulunması hâlinde hâkim tarafından evlat edinme talebinin kabulüne karar verilmekteydi (mülga TKM m. 255/I, c. 2, 3).

v. Evlat Edinenin Eşinin Rızası

01.01.2002 tarihinden önce evli bir kişinin tek başına evlat edinmesi mümkün olmakla birlikte evlat edinme işleminin yapılabilmesi, bu kişinin eşinin rızasına bağlıydı (mülga TKM m. 255/I, c. 1).³⁶²

e. Evlilik

Türk Medeni Kanunu'nda olduğu gibi mülga Türk Kanunu Medenisi'nde de, birden fazla kişinin birlikte evlat edinebilmesi imkânı, yalnız evli çiftlere tanınmıştı (mülga TKM m. 255/II).

f. Mahkeme İzni

Mülga Türk Kanunu Medenisi uyarınca evlat edinenin oturduğu yer sulh³⁶³ hukuk mahkemesinin evlat edinme işlemine izin vermesi gerekmekteydi (mülga TKM m. 256/I).

³⁶¹ Yalman, Miras Hakları, s. 217.

³⁶² Türk Medeni Kanunu uyarınca evli bir kişinin tek başına evlat edinmesi söz konusu olmadığından (TMK m. 306/I), bu şart Türk Medeni Kanunu'nda yer almamaktadır.

³⁶³ 14.11.1990 tarih ve 3678 S. K. m. 7 ile, “Evlat edinme, evlat edinenin oturduğu yer sulh hakiminin izni üzerine yapılacak resmi bir senetle olur ve evlat edinme doğum kütüğüne yazılır.” şeklinde değiştirilen mülga TKM m. 256, cüm. 1, bu değişiklik öncesinde, “Evlat edinme, evlat edinen kimsenin ikametgâhı hâkiminin müsaadesi üzerine yapılacak resmî bir senet ile olur ve keyfiyet doğum kütüğüne kaydedilir.” şeklinde olup

Bununla birlikte aranan bu izin, evlatlık ilişkisini kurucu etki taşımamakta ve Yargıtay tarafından, kamunun vesayetini sağlamak ve bu yolla tarafları olabildiğince dikkate davet etmek için öngörülmüş bir şart olarak tanımlanmaktaydı.³⁶⁴ Bu sebeple de mahkeme izni, ikinci³⁶⁵ derecedeki bir işlem olarak görülerek bu izindeki eksiklik, evlatlık ilişkisinin kaldırılması sebebi olarak kabul edilmemektedir.³⁶⁶

Evlat edinmenin esasa ilişkin tüm şartları somut olayda sağlanmış olsa bile, hâkim evlat edinmeye izin vermek zorunda olmayıp bu hususta takdir hakkını haizdi.³⁶⁷ Nitekim Yargıtay kararlarında da mahkemenin, evlat edinme işlemine izin verirken evlat edinmenin, evlat edinilecek küçüğün aile ortamı içinde yetiştirme imkânına kavuşması amacıyla yapıp yapılmadığını gözeterek mirasçılardan mal kaçırma veya mirasçıların miras payını azaltma kastıyla ya da evlatlığı hizmetçi olarak kullanma saikiyle kurulması istenen evlat edinme işlemlerine izin vermemesi gerektiği ifade edilmiştir.³⁶⁸

g. Resmî Senet Düzenlenmesi

Mülga Türk Kanunu Medenisi uyarınca, evlat edinme işlemi için mahkemeden alınan izin kurucu etkiye sahip olmayıp alınan bu izinden sonra taraflar; yani evlat edinen ile evlatlık veya evlatlığın yasal temsilcisi arasında evlatlık sözleşmesinin yapılması gerekmektedir.³⁶⁹ Başka bir deyişle evlatlık ile evlat edinen arasında evlatlık ilişkisi, evlatlık sözleşmesi ile kurulmaktaydı.³⁷⁰ Resmî senedin düzenlenebilmesi için hâkimin evlat edinme işlemine verdiği izne ilişkin kararın kesinleşmesinin beklenmesi ise gerekmemektedir.³⁷¹ Evlatlık ile evlat edinen arasındaki evlatlık ilişkisi evlatlık sözleşmesi ile kurulduğu için bu sözleşmenin tabi olduğu kanunî şekil şartına uygun olarak yapılmasının yanında bir sözleşmenin geçerliliği için aranan diğer şartların da sağlanması, örneğin sözleşmeyi yapan tarafların medenî haklarını kullanma ehliyetine sahip olmaları ve iradelerini bozan bir

mülga HMUK m. 8'de de sulh hukuk mahkemelerinin görevleri arasında sayılmadığından, evlat edinme kararı verme görevi asliye hukuk mahkemesi hâkimine aitti (Berki, Evlatlığın Mirası, s. 10).

³⁶⁴ Y2HD, 1975/7209 E. 1975/8971 K. 24.11.1975 T.

³⁶⁵ Mülga Türk Kanunu Medenisi uyarınca evlat edinme hususundaki birinci derecedeki işlem ise, evlatlık ilişkisini kuran resmî senetti.

³⁶⁶ Y2HD, 1975/7209 E. 1975/8971 K. 24.11.1975 T.

³⁶⁷ Berki, Evlatlığın Mirası, s. 10.

³⁶⁸ YHGK, 1965/1117 E., 1965/4625 K.15.06.1965 T.

³⁶⁹ Yalman, Miras Hakkı, s. 217.

³⁷⁰ Hegnauer, Familienrecht, Art. 267 ZGB, s. 168, par. 6.

³⁷¹ Y2HD, 1944/3278 E. 1944/3219 K. 11.07.1944 T. Evlatlık sözleşmesinin yapılabilmesi için ilamın kesinleşmesi beklemeye gerek olmamasının sebebi, evlatlık ilişkisinin ortadan kalkmasının ancak resmî senedin hükümsüzlüğünün ileri sürülmesi ile mümkün olması; buna karşılık ise ilama itirazın bu etkiyi doğurma niteliğinin bulunmamasıydı (Berki, Evlatlığın Mirası, s. 11).

etkenin mevcut olmaması gerekmektedir.³⁷² Bununla birlikte evlatlık sözleşmesinin, bizzat evlatlık ile evlat edinen tarafından yapılma zorunluluğu bulunmayıp temsilci vasıtasıyla yapılması mümkün, hatta evlat edinilecek kişi ayırt etme gücü bulunmayan bir küçük olduğunda mecburiydi.³⁷³

Mülga Türk Kanunu Medenisi, evlatlık ile evlat edinen arasında evlat edinme ilişkisinin, resmî bir senet ile kurulacağını öngörmekte (mülga TKM m. 256/I); ancak bu resmî senedi düzenleyecek makama işaret etmemektedir. Bu sebeple resmî geçerlilik şekline tabi tutulmuş olan evlat edinme sözleşmeleri,³⁷⁴ “yapılması kanunla başka bir makam, merci veya şahsa verilmemiş olan her nevi hukuki işlemleri düzenlemek” görevi de kanun ile kendilerine verilmiş olan noterler (NK m. 60, b. 1) tarafından, evlat edinme şartlarının ve mahkeme izninin varlığı tespit edildikten sonra re’sen düzenlenmekteydi.³⁷⁵ Evlatlık sözleşmesi için Kanun’da öngörülen resmî şekil, ispat şekli olmayıp sözleşmenin geçerlilik şekliydi. Bununla birlikte evlat edinme sözleşmesinin yapılması esnasında tanık bulundurulması zorunlu olmayıp sözleşmenin tanık huzurunda yapılmadığından bahisle şekil eksikliği sebebiyle geçersizliğinin ileri sürülmesi de söz konusu değildi.³⁷⁶

Kanunun aradığı resmî şekil şartı geçerlilik şartı olduğundan buna uyulmadan yapılan evlatlık sözleşmeleri de kural olarak geçersiz sayılmaktaydı.³⁷⁷ Evlatlık ile evlat edinen arasındaki soybağının dayanağını oluşturan bu sözleşmenin geçerli olmaması hâlinde, zaten bir evlatlık ilişkisinden söz edilemeyeceği için evlatlık ilişkisinin kaldırılması için herhangi

³⁷² YİBGK, 1954/17 E., 1954/24 K. 10.11.1954 T.

³⁷³ Hegnauer, Familienrecht, Art. 267 ZGB, s. 169, par. 8; Berki, Evlatlığın Mirası, s. 11.

³⁷⁴ Erman, s. 174; Yalman, Miras Hakkı, s. 217; YHGK, 1971/2-810 E. 1974/1043 K. 02.10.1974 T.

³⁷⁵ Hegnauer, Familienrecht, Art. 267 ZGB, s. 168, par. 6; Aydoğdu, s. 45; Koç, s. 364-365; Şıpka/Ergün, s. 25, dn. 5; Antalya, s. 126, par. 306; Yalman, Miras Hakkı, s. 217; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 25; Berki, Evlatlığın Mirası, s. 11.

³⁷⁶ Y2HD, 1977/3587 E. 1977/3744 K. 03.05.1977 T. Karara konu olayda evlatlık sözleşmesi 01.02.1974 tarihinde; yani 18.01.1972 tarih ve 1512 sayılı Noterlik Kanunu yürürlükteyken düzenlenmiş olduğundan Yargıtayca, resmî senette tanık bulundurulmamış olmasında kanuna aykırılık görülmemiştir. Buna göre, anılan Kanun’dan önce yürürlükte olan 28.06.1938 tarih ve 3456 sayılı mülga Noterlik Kanunu m. 35/I’ın, “Noterlerin resen tanzim edecekleri senet ve mukavelelerin en az iki şahit huzurunda yapılması lazımdır.” hükmünü karşılayan bir hükme, dava konusu evlat edinme işleminin yapıldığı tarihte yürürlükte olan Kanun’da yer verilmeyip, resmî senet düzenlenirken tanık bulundurma zorunluğu kural olarak kaldırılarak işlemin tanık huzurunda yapılmasını emreden hükümler saklı tutulmuştur. Bunun sonucu olarak da, kanunda özel hüküm bulunmayan hâllerde tanıkla tevsik söz konusu olamayacağı için mülga TKM m. 256I, cüm. 1 uyarınca resmî senetle yapılacağı öngörülmüş olan; ancak yapılması sırasında tanık bulundurulması gerekliliği hakkında herhangi bir hüküm olmayan evlatlık sözleşmesinin, tarafların iradelerinin birbirine uygun şekilde açıklanması ile kurulacağı ve evlatlık ilişkisinin böylece meydana gelmiş olacağı; bu beyanların tespiti sırasında ayrıca tanık bulundurulmasına gerek olmadığı; sonuç olarak da somut olayda tanık huzurunda yapılmamış olan evlatlık sözleşmesinin şekil eksikliği sebebi ile geçersiz sayılamayacağı Yargıtay’ın anılan kararında ifade edilmiştir.

³⁷⁷ Yalman, Miras Hakkı, s. 217.

bir işleme gerek duyulmamakta ve buna bağlı olarak evlatlığın yasal miras hakkı da bulunmamaktaydı.³⁷⁸ Buna göre, evlatlık sözleşmesinin kuruluşundaki sakatlıklar yüzünden evlat edinenin ölümünden sonra ilgililerin; yani evlatlık sebebiyle yasal mirasçı olamayan veya olsalar bile miras payı azalan kişilerin, evlatlık sözleşmesinin geçersizliğinin tespitini dava etmeleri veya evlat edinenin sağlığında açtığı tespit davasına onun ölümünden sonra devam etmeleri kural olarak mümkündür.³⁷⁹ Böyle bir tespit hükmüne bağlı olarak evlatlık tarafından daha önce alınmış veraset ilamının da iptali her zaman talep edilebilirdi.³⁸⁰

Evlat edinme sözleşmesinin özellikle şekle aykırılık sebebiyle geçersizliği, bir butlan sebebi olduğundan bu husus herhangi bir süreye de tabi olmaksızın her zaman için ileri sürülebilmekle birlikte Yargıtay uygulamasında, evlat edinenin ölümünden sonra evlatlık sözleşmesinin şekil eksikliği yüzünden hükümsüzlüğünün tespiti, hakkın kötüye kullanılması yasağı (mülga TKM m. 2/II) ile sınırlandırılmıştı.³⁸¹ Buna göre, evlatlık sözleşmesi şekle aykırı olmasına rağmen, sözleşme geçerli sanılarak nüfus kütüğüne kaydedilmiş ve taraflar, evlatlık sözleşmesinin şekle aykırılık sebebiyle geçersiz olduğunu bilmeksizin yıllarca bu sözleşmenin gereklerini yerine getirmişlerse, evlat edinenin ölümünden sonra bu sözleşmenin hükümsüzlüğünün evlat edinenin diğer yasal mirasçıları tarafından ileri sürülmesi, hakkın kötüye kullanılması kabul edilerek şekle aykırı, örneğin resmî şekilde düzenlenip de noterin imzasını taşımayan evlatlık sözleşmesi geçerli sayılıp evlatlığın yasal mirasçılığı korunmuştur.³⁸² Hatta hâkimin evlat edinmeye izni alındıktan sonra noterde düzenlenmeyip taraflarca hükümleri ifa edilmiş bir evlatlık sözleşmesinin evlat edinenin ölümünden sonra notere onaylatılması hâlinde bile, böyle bir sözleşmenin evlat edinenin mirasçıları tarafından onun ölümünden sonra şekle aykırılığının ileri sürülmesi, hakkın kötüye kullanılmasını teşkil ettiği gerekçesiyle kabul görmemiştir.³⁸³

³⁷⁸ İmre/Erman, s. 38, dn. 13.

³⁷⁹ İnan/Ertay/Albaş, s. 149.

³⁸⁰ İnan/Ertay/Albaş, s. 149.

³⁸¹ İmre/Erman, s. 38, dn. 13; İnan/Ertay/Albaş, s. 150.

³⁸² YHGK, 1962/2-147 E. 1962/79 K. 26.12.1962 T.; YHGK, 1964/2-1953 E. 1964/640 K. 04.11.1964 T.; YHGK, 1965/2-665 E. 1965/43 K. 20.01.1965 T.; Y2HD, 1965/65 E. 1965/576 K. 01.02.1965 T.; YHGK, 1968/966/2-853 E. 1968/278 K. 24.04.1968 T.; Y2HD, 1972/830 E. 1972/1023 K. 25.02.1972 T.; Y2HD, 1973/2051 E. 1973/ 2225 K. 06.04.1973 T.; Y2HD, 1975/7209 E. 1975/8971 K. 24.11.1975 T. (Kararda, evlatlık sözleşmesi yapıldıktan ve sağlığında evlat edinen bu işlemi ve ilişkiyi benimsedikten sonra ölümü hâlinde mirasçılarının şekil eksikliğinden bahisle bu sözleşmeyi geçersiz kılamayacakları ifade edilmiştir).

³⁸³ YHGK, 1971/2-810 E. 1974/1043 K. 02.10.1974 T. Davaya konu somut olayda, hâkim evlat edinmeye izin vermiş; ancak evlatlık sözleşmesi resmî şekle uyulmadan yapılmış ve sözleşme hükümleri ifa edilmiş, resmî şekilde yapılmayan evlatlık sözleşmesi de, evlat edinenin ölümünden sonra notere tasdik ettirilmiştir. Evlat edinenin mirasçılarının onun ölümünden sonra bu sözleşmenin geçersizliğini öne sürmeleri üzerine ise yerel mahkeme, evlatlık sözleşmesi geçerli olmasa da taraflarca ifa edildiğinden evlat edinenin ölümünden sonra

Yargıtay’a göre evlat edinenin ölümünden sonra diğer mirasçıları tarafından evlatlık sözleşmesinin gerçek amacının miras hakkını zedelemek olduğundan bahisle işlemin muvazaalı olduğunun ileri sürülmesi de mümkün görülmemektedir.³⁸⁴ Hatta doktrinde, evlat edinenin evlat edinme işlemini, saklı paylı mirasçıların saklı paylarını ihlal etme kastıyla yapmış olması hâlinde dâhi bu durumun değişmeyeceği; çünkü mülga Türk Kanunu Medenisi’nin yürürlüğünde evlat edinenin ikinci zümredeki saklı paylı mirasçıları olan anne, baba ve kardeşlerinin, birinci zümreye mensup evlatlık sebebiyle saklı paylarını yitirmelerinin evlatlık sözleşmesinin doğal sonucu olduğu ifade edilmektedir.³⁸⁵

h. Kütüğe Tescil

Mülga Türk Kanunu Medenisi uyarınca evlat edinme işleminin tamamlanmasından; yani evlatlık sözleşmesinin yapılmasından sonra evlat edinme, evlat edinenin ve evlatlığın kayıtlı bulunduğu nüfus kütüğüne tescil edilmektedir (mülga TKM m. 256/I, c. 1). Yine evlatlığın özellikle miras haklarının zarara uğramaması ve aile bağlarının devamı için evlatlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlat edinenin aile kütüğü arasında her türlü bağ

davacıların mahkemeye başvurmalarını hakkın kötüye kullanılması niteliğinde sayarak davayı reddetmiştir. Yargıtay ise evlatlığın hakkın kötüye kullanılması yasağından faydalanabilmesi için şekle aykırılığın, evlatlık sözleşmesinin yetkili noter tarafından düzenlenmesi sırasında meydana gelmesi gerektiğini; ancak somut olayda noter tarafından şekil eksikliği taşıyan bir işlemin yapılmış olmadığını belirtmiş ve haricen düzenlenmiş olan sözleşmenin mirasbırakanın ölümünden sonra onaylanmış olması sebebiyle de hukukî işlemin; yani evlatlık sözleşmesinin yok hükmünde olduğu; yok hükmündeki bir işlemin mülga TKM m. 2 yolu da dâhil olmak üzere hiçbir şekilde sağlık kazanamayacağı gerekçesiyle kararı bozmuş; ancak yerel mahkemenin önceki kararında direnmesi üzerine uyuşmazlık YHGK’nın önüne gelmiştir. YHGK, evlatlık sözleşmesi için öngörülen şeklin geçerlik koşulu olması sebebiyle bu şekle uyulmadan yapılan her evlat edinme işleminin hükümsüz sayılacağını; dolayısıyla sözleşmenin geçersizliğini gerektirir eksiklikler yönünden bir ayırım yapılarak onu farklı hükümlere tabi tutmanın mümkün olmadığını zikretmiştir. Buna göre de, noterde re’sen düzenlenmesi gereken evlatlık sözleşmesinin noterin sadece imzasının eksikliği nedeniyle geçersiz sayılması ile haricen düzenlenerek notere onaylatılan veya tarafların kendi aralarında özel olarak düzenledikleri bir sözleşmenin geçersizliği arasında, resmî şeklin geçerlik koşulu olması itibarıyla geçersizliğin doğuracağı hukuksal sonuçlar açısından bir ayırım yapılamayacağı ifade edilmiştir. Bu sebeple somut olayda şekle aykırılığın ileri sürülmesinin hakkın kötüye kullanılmasını teşkil edip etmediğinin YHGK tarafından değerlendirilmesinde, evlatlık sözleşmesindeki şekil eksikliğinin sözleşmenin haricen düzenlenip notere onaylatılmasından kaynaklanmasının herhangi bir etkisi olmamıştır. Sonuç olarak YHGK, somut olayda evlatlık sözleşmesi resmî şekilde yapılmış olmasa da tarafların, evlat edinenin ölümüne kadar sözleşmenin gereklerini geçerli olduğu düşüncesiyle yerine getirmelerini dikkate alıp davacıların ancak evlat edinenin ölümünden sonra sözleşmenin geçersizliğini ileri sürmelerini, olayın özelliği yönünden hakkın kötüye kullanılması niteliğinde görerek hukuken korunmaya değer bulmamış ve yerel mahkemenin direnme kararı onamıştır.

³⁸⁴ Y2HD, 1975/7209 E. 1975/8971 K. 24.11.1975 T. Kararda, davacı tarafın, evlatlık sözleşmesinin gerçek amacının miras hakkını zedeleme olduğu yolundaki iddiasının benimsenemeyeceği; esasen evlatlık sözleşmesinin bünyesinde malvarlığının mirasçıdan başkasına intikali unsuru bulunduğundan, bünyeden gelen bu zorunluğun muvazaa sebebi olarak ileri sürülmesinin mümkün olamayacağı ifade edilmiştir.

³⁸⁵ İnan/Ertaş/Albaş, s. 148-149.

kurulmaktaydı (mülga TKM m. 257/III). Geçersizliği dava konusu edilmiş olmadıkça evlat edinme kaydı, resmî bir sicil olan nüfus kütüğünde yer aldığından, aksi ispat edilene kadar bu evlatlık ilişkisinin varlığına karine teşkil etmekteydi (mülga TKM m. 7).³⁸⁶

Mülga Türk Kanunu Medenisi uyarınca evlatlık ilişkisi, resmî sözleşmenin düzenlenmesi ile kurulmakta, evlatlık ilişkisinin nüfus kütüğüne kaydı ise kurucu değil, bildirici nitelik taşımaktaydı.³⁸⁷ Başka bir anlatımla, Türk Medeni Kanunu'ndaki gibi, kütüğe tescil evlatlık ilişkisinin geçerlilik koşulu olmayıp tescil işleminin gerçekleştirilmesi belirli bir süre ile sınırlandırılmış da değildi.³⁸⁸ Bu sebeple, geçerli bir şekilde kurulmuş olan evlatlık sözleşmesi mevcut olup da kütüğe tescil işleminin gerçekleştirilmemesi, evlatlık ilişkisinin geçerliliğini ve dolayısıyla da evlatlığın mirasçılık sıfatını etkilememekteydi. Nitekim Yargıtay'ın bu hususta vermiş olduğu kararlarda da, evlat edinen sağken noterdeki işlem tamamlanmış olmasına rağmen nüfusa kayıt işleminin onun ölümünden sonra yapılmasının, evlatlığın mirasçılık sıfatını kaldırmayacağı ifade edilmiştir.³⁸⁹

Kütüğe tescilin kurucu değil, bildirici nitelik taşımasının bir diğer sonucu ise, ortada taraflarca yapılmış bir evlatlık sözleşmesi bulunmamasına rağmen nüfus memurunun her nasılsa bir kişiyi diğer bir kişinin evlatlığı olarak nüfus kütüğüne kaydetmiş olmasının, bu kişiler arasında evlatlık ilişkisinin kurulmasına imkân vermemesi ve bu doğrultuda Yargıtay tarafından, böyle bir durumda aradan uzun yılların geçmesinin ve hatta tarafların aralarında evlatlık ilişkisi varmışçasına davranmalarının da, resmî senet ile kurulmamış olan evlatlık ilişkisinin doğumuna yol açmayacağına kabul edilmesi idi.³⁹⁰ Bu durumda ortada şekle aykırı da olsa bir evlatlık sözleşmesi bulunmadığından, evlat edinenin mirasçılarının onun ölümünden sonra nüfus kaydının silinmesi talebinde bulunmalarının hakkın kötüye kullanılmasını teşkil etme ihtimali de söz konusu olmamaktaydı.

³⁸⁶ Y2HD, 2004/4489 E. 2004/5822 K. 05.05.2004 T. Yargıtay'ın kararında, sulh mahkemesinin nüfusa tescil edilmiş olan evlat edinme işleminin geçerliliğini inceleme ve değerlendirme yetkisinin bulunmadığına; bu sebeple de evlat edinme sözleşmesinin geçersizliği ileri sürülerek bu husus hükmen belirlenmedikçe, resmî sözleşmeye ve buna uygun oluşan nüfus kaydına itibar edilmesi gerektiğine hükmedilmiştir.

³⁸⁷ Hegnauer, Familienrecht, Art. 267 ZGB, s. 177, par. 34; Yalman, Miras Hakkı, s. 217, 221; Köprülü, s. 77.

³⁸⁸ Yalman, Miras Hakkı, s. 217; Altuğ, s. 248.

³⁸⁹ Y2HD, 1976/2057 E. 1976/2222 K. 15.03.1976 T.

³⁹⁰ Y2HD, 1980/3326 E. 1980/3520 K. 24.04.1980 T.

§ 5. ÖLÜMÜN VEYA ÖLÜM İLE BİR TUTULAN OLGUNUN GERÇEKLEŞMESİ ANINDA EVLAT EDİNER (MİRASBIRAKAN) İLE EVLATLIK ARASINDAKİ EVLATLIK İLİŞKİSİNİN DEVAM EDİYOR OLMASI

I. TÜRK MEDENİ KANUNU YÜRÜRLÜĞE GİRDİKTEN (01.01.2002 TARİHİNDEN) SONRA KURULAN BİR EVLATLIK İLİŞKİSİNİN MAHKEME KARARI İLE KALDIRILMAMIŞ OLMASI

A. Evlatlık İlişkisinin Kaldırılması Davası

Evlatlık ve altsoyunun evlat edinenin yasal mirasçısı olabilmesi için kural olarak kesinleşmiş bir evlat edinme kararının bulunmasının yanında, bu kararın kaldırılmamış olması da gerekmektedir; çünkü evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası sonunda verilen iptal kararı, evlatlık ilişkisini geçmişe etkili olarak kurulduğu andan itibaren geçersiz hâle getirir.³⁹¹ Türk Medeni Kanunu uyarınca evlat edinme kararının kaldırılması, mülga Türk Kanunu Medenisi'ndekinden farklı olarak, yalnız Türk Medeni Kanunu'nda öngörülen sebeplere dayanılarak mahkemenin böyle bir talebe ilişkin olarak vereceği iptal³⁹² kararı ile mümkündür.³⁹³ Bununla birlikte evlatlık ilişkisinin yokluğu hâlinde ise, evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasının açılmasına gerek yoktur. Buna göre, evlatlık ilişkisinin kurucu unsurunun, örneğin mahkeme kararının veya evlat edinenin evlatlık ilişkisinin kurulmasına yönelik irade beyanının bulunmaması hâlinde evlatlık ilişkisi kurulmamıştır; yani yoktur.³⁹⁴ Hatta bu şekilde var olmayan bir evlatlık ilişkisinin nüfus kütüğüne kaydedilmesi hâlinde de evlatlık ilişkisinin iptali için dava açılmasına gerek olmadığı gibi, böyle bir nüfus kaydının iptali için de dava açılmasına gerek bulunmamaktadır.³⁹⁵ Nitekim nüfus kütüğüne yapılmış

³⁹¹ Hegnauer, Art. 269, par. 18; Breitschmid, Art. 269, par. 5; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 350, 352, par. 1626, 1635. Karşı görüş için bkz. Aydoğdu, s. 720.

³⁹² Evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası hukukî niteliği itibarıyla bozucu yenilik doğuran dava olup bu dava sonucunda verilen kaldırma kararı da hukukî niteliği itibarıyla bir iptal kararıdır (Dural/Öğüz/Gümüş, s. 348, par. 1617).

³⁹³ Türk Medeni Kanunu uyarınca, mülga Türk Kanunu Medenisi'nde olduğunun aksine, evlenme yasağına aykırılık (mülga TKM m. 121), tarafların anlaşması (mülga TKM m. 258/I, cüm. 1), evlatlık için haklı sebebin veya evlat edinen için ise mirasçılıktan çıkarma sebebinin bulunması (mülga TKM m. 258/I, cüm. 2) hâllerine bağlı olarak evlatlık ilişkisinin sona ermesi mümkün değildir.

³⁹⁴ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 348, par. 1618.

³⁹⁵ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 348, par. 1618; Y2HD, 1984/104 E. 1984/342 K. 23.01.1984 T. [Anılan kararı ile Yargıtay, nüfus kütüğüne 1925 yılında manevî evlat olarak kayıt edilmiş görünen (H)'ye mirastan pay

gerçek durumu yansıtmayan evlatlık ilişkisinin mevcudiyetine dair bu tür bir kaydın düzeltilmesi, nüfus sicilinin düzeltilmesi davası (TMK m. 39) ile mümkündür.³⁹⁶ Somut olayda evlat edinme kararına karşı kanun yollarına başvurma imkânı bulunduğu da, evlatlık ilişkisinin kaldırılması sebepleri, evlat edinme kararının bozulması sebebini de teşkil ettiğinden, evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasına değil, kanun yoluna başvurulması gerekir.³⁹⁷

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması, TMK m. 315/I uyarınca mahkeme tarafından verilen evlat edinme kararının, TMK m. 317 ve 318’de sayılan sebeplerden birinin varlığı hâlinde yine mahkeme tarafından iptali için ilgililerin TMK m. 319’da belirtilen hak düşürücü süre içerisinde talepte bulunması üzerine işlerlik kazanan hukukî bir yoldur. Türk Medeni Kanunu, mülga Türk Kanunu Medenisi’nin aksine, geçerli olarak kurulmuş bir evlatlık ilişkisinin sona erdirilmesi imkânını tanımamış olup,³⁹⁸ evlatlık ilişkisinin kaldırılması yoluna başvurulabilmesi için evlat edinme kararının, evlat edinmenin şartlarındaki bir eksikliğe rağmen verilmiş olması gerekir. Buna göre evlatlık ilişkisinin kaldırılması, ancak rızası alınması gereken bir kişiden yasal sebep bulunmaksızın bu rıza alınmamışsa veya evlat edinmenin şartlarında bir başka eksiklik mevcutsa talep ve dava edilebilir. Evlat edinmeyi sakatlayan eksikliklerin sonradan ortadan kalkması, örneğin evlat edinenin asgari evlat edinme yaşını doldurması veya evliyken tek başına evlat edinmiş kişinin sonradan boşanması hâlinde ise, evlatlık ilişkisinin kaldırılması artık dava edilemez (TMK m. 318/II).³⁹⁹

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasının sebeplerinden ilki olan evlat edinme işlemi için yasal sebep bulunmaksızın rıza alınmaması, TMK m. 311 uyarınca rızanın aranmaması şartlarından herhangi birinin bulunmamasına rağmen rıza alınmadan evlat edinme kararının verilmiş olmasını ifade eder. Bu durumda rızası alınması gereken kişiler,⁴⁰⁰ evlatlığın

verilmesine ilişkin yerel mahkeme kararını bozmuştur. Kararın gerekçesinde ise, mülga Türk Kanunu Medenisi’nin yürürlüğe girmesinden (04.10.1926 tarihinden) önce evlatlık kurumu mevcut olmadığından, (H)’nin manevî evlat olarak görüldüğü 1925 tarihli kaydın geçersiz olup bu kaydın iptali hakkında dava açılmasına gerek dâhi bulunmadığı ve geçerli bir evlatlık ilişkisi yokken anılan kayda dayanılarak (H)’ye mirastan pay verilmesinin doğru olmadığı ifade edilmiştir.].

³⁹⁶ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 348, par. 1618.

³⁹⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 350-351, par. 1623, 1632.

³⁹⁸ Dural /Öğüz/Gümüş, s. 348, par. 1617.

³⁹⁹ Breitschmid, Art. 296a, par. 5; Dural /Öğüz/Gümüş, s. 351, par. 1630.

⁴⁰⁰ Türk Medeni Kanunu uyarınca evlatlık ilişkisi için rızası alınması gereken kişiler, ayırt etme gücüne sahip evlatlık (TMK m. 308/II), evlatlığın vesayet altında olması hâlinde vesayet daireleri (TMK m. 308/III), küçüğün anne ve babası (TMK m. 309/I), evlatlığın ergin veya kısıtlı olması hâlinde ise varsa evlat edinenin altsoyu (TMK m. 313/I) ve evlat edinenin eşidir (TMK m. 313/II). Küçüklerin evlat edinilmesi hâlinde ise evlat

menfaati bunun sonucunda ağır biçimde zedelenmeyecekse, hâkimden evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebilirler (TMK m. 317). Bu kapsamda örneğin, evli olan bir ergin veya kısıtlıya ilişkin evlat edinme kararının TMK m. 313/II uyarınca eşinin rızası alınmadan verilmiş olması hâlinde yalnız rızası alınmamış olan eş, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını talep edebilir.⁴⁰¹ Rızası alınması gereken bir kişiden bu rıza alınmış olup da alınan rızanın geçersiz olması, örneğin annenin rızasının çocuğun doğumundan altı hafta geçmeden verilmesi veya rıza beyanının yanılma sebebiyle iptali hâlinde, bu da yine evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına sebep olur.⁴⁰² Buna karşılık rızanın verilmesinde sadece şekle ilişkin bir eksiklik bulunması, örneğin küçüğün annesinin rızasının yetkili mahkemeye açıklanmaması veya rızanın tutanağa geçirilmesinde bir şekle aykırılık meydana gelmesi, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına dayanak oluşturmaz.⁴⁰³

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasının ikinci sebebini ise, evlat edinmenin diğer eksikliklerden biriyle sakat olması teşkil eder. Türk Medeni Kanunu bu hususta esasa ilişkin şartlar ile usule ilişkin şartlardaki eksiklikler bakımından bir ayrıma gitmiştir. Buna göre evlat edinme, esasa ilişkin eksikliklerden biriyle sakatsa, örneğin evlat edinen ile evlatlık arasında kanunun aradığı nitelikte bir bakım ve eğitim ilişkisi yoksa, evlat edinme için gerekli asgari yaş şartı veya evlilik süresi gerçekleşmemişse, evli bir kişi tek başına evlat edinmişse ya da evlat edinen ile evlatlık arasında asgari on sekiz yaş bulunmuyorsa, Cumhuriyet savcısı veya her ilgili⁴⁰⁴ evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını isteyebilir (TMK m. 318/I).⁴⁰⁵ Buna karşılık evlat edinmenin usule ilişkin bir eksiklik ile sakatsa, örneğin evlat edinme kararı yetkili mahkeme tarafından verilmemişse, evlatlık ilişkisinin kaldırılması, ancak evlatlığın menfaatinin bundan dolayı ağır biçimde zedelenmeyecek olması hâlinde mümkündür (TMK m. 318/II). Bazı yazarlara göre ise, sadece usule ilişkin eksiklikler, evlatlık ilişkisinin iptaline dayanak olamaz.⁴⁰⁶ Buna karşılık biz, Kanun'un lafzından, usule ilişkin eksikliklerin de, evlatlığın menfaatinin ağır biçimde zedelenmeyecek olması kaydıyla, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına dayanak olabileceğini anlamaktayız. Aksi

edinenin altsoyunun, evlat edinme işlemi için rızasının alınmadığı gerekçesi ile itiraz etme hakkı bulunmamaktadır (Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1223).

⁴⁰¹ Şipka/Ergün, s. 30.

⁴⁰² Breitschmid, Art. 269, par. 8; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 349, par. 1620.

⁴⁰³ Breitschmid, Art. 269, par. 9; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 349, par. 1621.

⁴⁰⁴ Evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası TMK m. 317 uyarınca yalnız rızası alınmayan kişi veya kişilerce açılabilirken; TMK m. 318 uyarınca ise her ilgili, örneğin evlat edinen, evlatlık, küçüğün anne ve babası veya evlat edinenin evlatlık ilişkisi sebebiyle miras menfaati zedelenen mirasçıları, bu davayı açabilir (Dural/Öğüz/Gümüş, s. 351, par. 1622).

⁴⁰⁵ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 351, par. 1629.

⁴⁰⁶ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 351, par. 1630.

görüşteki yazarlar ayrıca, evlat edinmenin esasa ilişkin şartlarının gerçekleşmemesi hâlinde de evlatlık ilişkisinin ortadan kaldırılabilmesinin, bundan evlatlığın menfaatinin ağır şekilde etkilenmeyecek olması şartıyla mümkün olduğunu; buna göre örneğin, bir yıllık bakım ve eğitim şartı (TMK m. 395/I) yerine getirilmemiş olmasına rağmen verilmiş bir evlat edinme kararı söz konusu olduğunda, bu şartın amacının taraflara evlatlık ilişkisinin kurulması üzerine yeterli şekilde düşünebilecekleri bir deneme süresi tanımak olması sebebiyle, bu evlatlık ilişkisinin anılan eksiklikten dolayı sona erdirilmemesi gerektiğini savunmaktadırlar.⁴⁰⁷ Biz ise, yine TMK m. 318/II'nin lafzından, evlatlığın menfaatinin zedeleyecek olması hâlinde sadece usule ilişkin bir eksikliğin evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına sebep olamayacağını; buna karşılık esasa ilişkin eksiklikler bakımından, TMK m. 317'deki rızası alınması gereken kişilerden rıza alınmaması hâli hariç olmak üzere, böyle bir istisnanın öngörülmediğini anlamaktayız. Kanımızca yazarların verdiği örnek bakımından evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının söz konusu olamaması ise, ancak bu eksikliğin sonradan ortadan kalkmış olması hâlinde mümkündür (TMK m. 318/II).

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası hak düşürücü süreye bağlanmış olup dava hakkı, evlatlık ilişkisinin kaldırılması sebebinin öğrenilmesinden başlayarak bir yıl geçmekle düşer (TMK m. 319).⁴⁰⁸ Gecikmenin haklı sebebe dayanması hâlinde ise, soybağının reddi davasındaki hak düşürücü süreye ilişkin TMK m. 289/III'e kıyasen, bir yıllık sürenin bu sebebin ortadan kalktığı tarihten itibaren işleyeceği kabul edilmelidir.⁴⁰⁹ Sürenin hesaplanmasında ise TBK m. 92 ve 151'in kıyasen uygulanması mümkündür.⁴¹⁰ Görevli ve yetkili mahkeme, evlat edinme kararını veren mahkeme olup kural olarak üçüncü kişiler tarafından açılan dava, evlat edinen ile evlatlığa; evlatlığın açtığı dava, evlat edinene; evlat edinenin açtığı dava ise evlatlığa yöneltilir.⁴¹¹

⁴⁰⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 348, dn. 287.

⁴⁰⁸ AYM, 2012/35 E. 2012/203 K. 27.12.2012 T. ile bu maddede yer alan “...ve her hâlde evlat edinme işleminin üzerinden beş yıl...” ibaresi iptal edilmiş olup bu iptal kararı, 28705 sayılı R.G.'de yayımlandığı 12.07.2013 tarihinden altı ay sonra yürürlüğe girmiştir. AYM tarafından iptal edilen bu beş yıllık sürenin başlangıcı, evlat edinme kararının verilme değil, kesinleşme tarihi olarak kabul edilmekteydi (Dural/Öğüz/Gümüş, s. 352, par. 1637).

⁴⁰⁹ Hegnauer, Art. 269b, par. 10; Breitschmid, Art. 269b, par. 1; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 352, par. 1637.

⁴¹⁰ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 352, par. 1638.

⁴¹¹ Breitschmid, Art. 269, par. 5, 10; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 350-352, par. 1624-1625, 1633-1634.

B. Evlatlık İlişkisinin Kaldırılması Davasının Evlatlığın Yasal Mirasçılığına Etkileri

a. Davanın Evlat Edinenin Ölümünden Önce Karara Bağlanması Hâlinde

Türk Medeni Kanunu uyarınca evlatlık ve altsoyunun evlat edinene yasal mirasçılığı, mahkeme kararına dayanmaktadır (TMK m. 315/I).⁴¹² Bu sebeple, eğer evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası evlat edinen henüz hayattayken sonuçlanır ve verilen iptal kararı kesinleşirse, evlatlığın yasal mirasçılığının dayanağını oluşturan evlat edinme kararı ortadan kalkacağı için evlatlık, evlat edinenin ölümünde onun yasal mirasçısı olamaz.⁴¹³ Önemle belirtmek gerekir ki, evlat edinenin velayet hakkına sahip olup olmamasının, evlatlık ve altsoyunun mirasçılığı üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla, evlatlık ilişkisi kaldırılmamış; ancak velayet hakkı hangi sebeple olursa olsun mahkeme kararı ile evlat edinenden alınmış olursa, evlatlık ilişkisi devam ettiği için evlatlık ve altsoyu, evlat edinenin yasal mirasçısı olmaya da devam eder.

b. Evlat Edinenin Dava Devam Ederken Ölümü Hâlinde

Evlat edinen evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasını açtıktan sonra dava devam ederken ölürse, evlat edinenin mirasçıları bu davaya devam edebilirler.⁴¹⁴ Mirasçılar tarafından davaya devam edilmesi hâlinde varsa aynı anda görülmekte olan tenkis, paylaşma, denkleştirme, ölüme bağlı tasarrufun iptali veya miras sebebiyle istihkak davasında, öncelikle evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasında verilecek kararın kesinleşmesi beklenir.⁴¹⁵ Uygulamada da Yargıtay, evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasında verilen hüküm kesinleşmedikçe mirasçılık sıfatı tespit edilemeyeceğinden bu davanın, görülmekte olan miras hukuku davaları bakımından bekletici sorun yapılması gerektiği yönünde karar vermektedir.⁴¹⁶

⁴¹² Eren/Yücer Aktürk, s. 37, par. 127; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 28; Aydoğdu, s. 593; İmre/Erman, s. 37, par. 6. Buna karşılık 743 sayılı mülga Türk Kanunu Medenisi'nde ise evlatlık ve altsoyunun yasal mirasçılığı, evlat edinen ile resmî şekilde yapılan aile hukuku sözleşmesine dayanmaktaydı (mülga TKM m. 256/I).

⁴¹³ Escher, Art. 465 ZGB, s. 87, par. 2; İmre/Erman, s. 38, par. 6.

⁴¹⁴ Eren/Yücer Aktürk, s. 37, par. 127; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 28; YİBGK, 1955/11 E. 1955/24 K. 07.12.1955 T.

⁴¹⁵ Eren/Yücer Aktürk, s. 37, par. 127; Kılıçoğlu, Miras, s. 39.

⁴¹⁶ Y2HD, 2004/3666 E. 2004/4401 K. 07.04.2004 T. Her ne kadar anılan Yargıtay kararı mülga Türk Kanunu Medenisi uyarınca kurulmuş olan bir evlatlık sözleşmesine ilişkin olsa da, evlat edinenin ölümünden sonra açılan davanın konusu evlatlık ile evlat edinen arasında en az on sekiz yaş farkın bulunmaması sebebi ile evlatlık sözleşmesinin iptaline ilişkin olduğundan, bu davada verilecek iptal kararı evlatlık sözleşmesinin feshi değil, geçmişe etkili şekilde yapıldığı andan itibaren ortadan kalkması sonucunu doğuracağından, Yargıtay'ın

Evlat edinenin mirasçılarının devam ettikleri evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası sonucunda dava reddedilir; başka bir deyişle, evlatlık ilişkisinin geçerli olduğuna karar verilirse evlatlığın mirasçılığına dair bir sorun da çıkmaz.⁴¹⁷ Buna karşılık mahkeme iptal kararı verir ve bu karar kesinleşirse, evlatlık ilişkisi; dolayısıyla evlatlığın mirasçılığının kaynağını teşkil eden mahkeme kararı ortadan kalkacağından, evlatlık ve altsoyu, mirasçılık sıfatını kaybeder ve evlat edinene mirasçı olamaz.⁴¹⁸ Nitekim iptal kararı, evlatlık ilişkisini geçmişe etkili olarak kurulduğu andan itibaren geçersiz hâle getirir.⁴¹⁹ Böylelikle ortada bir evlatlık ilişkisi kalmayacağı için evlatlığın mirasçılığından da söz edilemez. Buna karşılık doktrinde, evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasında verilen kararın kural olarak ileriye etkili sonuç doğurması gerektiğini savunan aksi bir görüş de bulunmaktadır.⁴²⁰ Mirasçılık açısından ise, bu görüşü savunan yazarlardan bazıları kaldırma davasının mirasçılık ilişkisine bir etkisi bulunmadığını ileri sürerken,⁴²¹ bazıları ise, kaldırma kararının yalnız kötüniyetli evlatlık için geçmişe etkili hüküm ifade etmesi gerektiğini düşünmektedir.⁴²²

Evlatlık ilişkisi kaldırılrsa bile evlatlığın evlat edinenin mirasçısı olacağı görüşündeki yazarlar, TMK m. 317 vd. hükümlerinde sadece evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasının düzenlenmiş olup bu davaya geçmişe etkili bir sonuç bağlanmadığını ve bu dava bozucu yenilik doğuran dava niteliğinde olduğundan, davanın mirasçılık ilişkisine etki etmeyeceğini ve evlatlığın mirasçılık sıfatının ortadan kalkmayacağını ifade etmektedir.⁴²³ Ancak unutulmamalıdır ki, TMK m. 317 vd. maddelerinde düzenlenen evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası, niteliği itibarıyla bir iptal davasıdır ve iptal kararı da kural olarak, ilgili olduğu hukukî işlemi yapıldığı andan itibaren geçersiz hâle getirir.⁴²⁴ Bunun aksi; yani anılan iptal kararının hüküm ve sonuçlarını ileriye etkili doğuracağı, mülga TKM m. 258/II'nin aksine Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenmediğinden, TMK m. 317 vd. uyarınca verilecek

böyle bir davanın bekletici mesele yapılmasına ilişkin olarak verdiği karar, TMK m. 318 uyarınca açılacak evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası bakımından da geçerliğini korumaktadır.

⁴¹⁷ Kılıçoğlu, Miras, s. 39.

⁴¹⁸ Eren/Yücer Aktürk, s. 37-38, par. 127.

⁴¹⁹ Hegnauer, Art. 269, par. 18; Breitschmid, Art. 269, par. 5; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 350, 352, par. 1626, 1635.

⁴²⁰ Antalya, s. 125, par. 302; Aydoğdu, s. 720; İnan/Ertay/Albaş, s. 154 (Yazarlar, Türk Medeni Kanunu'nda evlenmenin butlanı, boşanma ve kısmen soybağının reddi davalarından farklı olarak evlatlık ilişkisinin kaldırılması hâlinde evlatlığın mirasçılık hakkına ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiş olması sebebiyle burada bir düzenleme boşluğunun bulunduğunu kabul etmek gerektiğini; bu boşluğun da, evlenmenin butlanına ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanması yoluna gidilerek doldurulmasının Türk Medeni Kanunu'nun sistemine daha uygun düşeceğini ileri sürmektedir).

⁴²¹ Antalya, s. 125, par. 302.

⁴²² Aydoğdu, s. 720; Güney, s. 22.

⁴²³ Antalya, s. 125, par. 302.

⁴²⁴ Dural/Sarı, s. 228, par. 1171.

evlatlık ilişkisinin kaldırılması kararının hüküm ve sonuçlarını, evlat edinme kararının verildiği andan itibaren geçmişe etkili doğuracağına dair herhangi bir tereddüt kanımızca bulunmamaktadır.

Kaldırma kararının yalnız kötünietli evlatlık için geçmişe etkili hüküm ifade etmesi gerektiği görüşü uyarınca ise, evlat edinenin ölümünden sonra kesinleşen evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının evlatlığın mirasçılık sıfatına etkisinin, mirasbırakanın ölümünden sonra kesinleşen butlan veya boşanma kararının sağ kalan eşin mirasçılığına etkisi ile aynı şekilde değerlendirildiği dikkat çekmektedir.⁴²⁵ Bilindiği üzere, evliliğin butlanına ilişkin kararın mirasbırakanın ölümünden sonra kesinleşmesi hâlinde, sağ kalan eş evlenme anında iyiniyetliyse mirasçılık sıfatı devam ederken, kötünietliyse; başka bir anlatımla, evlenme anında yaptığı evliliğin batıl olduğunu biliyor veya bilmesi gerekiyorsa, mirasçılık sıfatını kaybeder.⁴²⁶ Yine boşanma kararının mirasbırakanın ölümünden sonra kesinleşmesi hâlinde de boşanmada kusuru bulunmayan sağ kalan eşin mirasçılığı devam ederken, kusurlu olduğu ispat edilmiş olan sağ kalan eşin mirasçılık sıfatı ise sona erer.⁴²⁷ Butlan ve boşanma kararı bakımından bu sonuçların doğmasının sebebi ise, mevcut yasal düzenlemelerdir. Nitekim TMK m. 156, cüm. 2 uyarınca batıl bir evlilik, hâkim kararına kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurur; başka bir deyişle, butlan kararı hüküm ve sonuçlarını ileriye etkili doğurur. TMK m. 159, cüm. 3'te de, dava sonucunda evlenme sırasında iyiniyetli olmadığı anlaşılan sağ kalan eşin, yasal mirasçı olamayacağına dair açık bir hüküm yer almakta; bu hükmün zıt anlam itibarıyla uygulanmasından da, iyiniyetli sağ kalan eşin mirasçı olacağı sonucuna ulaşılmaktadır. Boşanma kararı ise hukukî niteliği gereği zaten hüküm ve sonuçlarını ileriye etkili doğurur. Bununla birlikte TMK m. 181/II uyarınca, boşanma davası devam ederken, ölen eşin mirasçılarından birisinin davaya devam etmesi ve diğer eşin kusurunun ispatlanması hâlinde sağ kalan eş, ölen eşin mirasçısı olamayacağına göre, bu hükmün de zıt anlam itibarıyla uygulanmasından sağ kalan eşin boşanmada kusurunun bulunmaması hâlinde ölen eşin mirasçısı olacağı anlaşılmaktadır. Bütün bu açıklamalara karşılık Türk Medeni Kanunu'nda, mülga TKM m. 258/II'nin aksine evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının sonuçlarını ileriye etkili doğuracağına ilişkin bir hüküm bulunmadığı gibi, evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası sonucunda verilen iptal kararının evlat edinenin ölümünden sonra kesinleşmesi hâlinde evlatlığın mirasçılık sıfatının bundan ne şekilde etkileneceğine ilişkin bir düzenleme de yer almamaktadır. Her ne kadar özellikle evlenmenin

⁴²⁵ Serozan, Çocuk, s. 237.

⁴²⁶ Eren/Yücer Aktürk, s. 44, par. 153-155; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 100, par. 537.

⁴²⁷ Eren/Yücer Aktürk, s. 45, par. 157; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 143-144, par. 743.

butlanı hakkındaki TMK m. 156, 158/I ve 159 hükümlerinin kıyas yoluyla evlatlık yönünden de uygulanıp uygulanamayacağı sorusu akla gelse de, kanımızca bu soruya da olumsuz cevap vermek gerekir. Nitekim burada kıyas yoluna başvurmayı gerektirecek bir kanun boşluğu bulunmamakta; mülga TKM m. 258/II’de evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının ileriye etkili sonuç doğuracağını açıkça düzenlemiş olan kanunkoyucunun bu yönde bir hükmü Türk Medeni Kanunu kapsamında düzenlememiş olması, aynı sonucu 01.01.2002 tarihinden sonra kurulan evlatlık ilişkileri bakımından kabul etmediğini göstermektedir.

Kaldırma kararının sonucunu ileriye etkili doğurması gerektiğini savunan yazarlara göre, kaldırma kararının geriye etkili sonuç doğuracağının kabulü hâlinde, evlat edinenin evlatlığın yasal temsilcisi olarak yaptığı işlemlerin geçersizliği ile evlatlık için yapılan bakım masraflarının geri istenmesi de önemli sorunlar yaratacaktır.⁴²⁸ Halbuki evlatlık ilişkisinin kaldırılması sebeplerini düzenleyen TMK m. 317-318, mülga TKM m. 258’in aksine, geçerli olarak kurulmuş bir evlatlık ilişkisinin sona erdirilmesine müsaade etmemekte; sadece kurulması için aranan koşullardaki eksiklik sebebiyle zaten geçerli olarak kurulamamış olan evlatlık ilişkisinin iptal edilmesi imkânını sağlamaktadır.⁴²⁹ Bu sebeple kanımızca da, açılan davada verilen iptal kararının, bu hususta kanunda aksine bir hüküm de bulunmadığından,⁴³⁰ sonuçlarını geçmişe etkili doğurduğunun ve dolayısıyla evlatlık ve altsoyunun, evlat edinenin mirasçısı olamayacağının kabulü gerekir. Bu durumda evlat edinenin yasal temsilci sıfatıyla yaptığı hukukî işlemler doğal olarak geçersiz hâle gelecektir; ancak evlatlığa yapılan bakım masraflarının geri istenmesi hâlinde, iyiniyetli sebepsiz zenginleşenin iade borcunu sınırlayan TBK m. 77/I uyarınca evlatlığın kendisi için yapılan bu masrafları iadesi gerekmeyecektir.⁴³¹

Mevcut düzenlemeler karşısında Türk hukukunda evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasında verilen iptal kararının hüküm ve sonuçlarını geçmişe etkili olarak doğurduğunun kabulü gerekmeğe de, olması gereken hukuk bakımından bu iptal kararının ileriye etkili hüküm ve sonuç doğuracağına ilişkin düzenlemeye Türk Medeni Kanunu’nda yer verilmesinin, evlatlığın menfaati açısından daha isabetli olacağına inanmaktayız.

⁴²⁸ Aydoğdu, s. 720-721.

⁴²⁹ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 350, dn. 296.

⁴³⁰ Mülga TKM m. 258/II’de, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının ileriye etkili olarak hüküm ve sonuç doğuracağı hükmü yer almaktayken, Türk Medeni Kanunu’nda ise bu yönde bir düzenleme bulunmamaktadır.

⁴³¹ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 350, dn. 296.

c. Davanın Evlat Edinenin Ölümünden Sonra Açılması Hâlinde

Evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını gerektiren bir sebep bulunması durumunda evlat edinenin sağlığında buna ilişkin bir dava açılmamış olsa bile, evlat edinen dava açmaya ilişkin hak düşürücü süre içerisinde ölmüşse, bu davanın evlat edinenin ölümünden sonra da ilgililer tarafından açılması mümkündür. Bununla birlikte Kanun'da öngörülen bir yıllık hak düşürücü süre ilgililer açısından nispi nitelikte bir süre olup evlatlık ilişkisinin kaldırılması sebebinin öğrenilmesinden sonra işlemeye başladığından (TMK m. 319), uygulamada bu ihtimalin gerçekleşmesi zor olsa da, imkânsız değildir.

Evlat edinenin ölümünden sonra ilgililer tarafından açılan evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası sonucunda dava mahkemece kabul edilirse, bu iptal kararı hüküm ve sonuçlarını geçmişe etkili olarak doğuracağından, evlat edinenin ölümü anında evlatlık ilişkisinin devam etmesine rağmen evlatlık, evlat edinene mirasçı olamaz.⁴³² Bu durumda evlatlığın, kendisine evlat edinenden kalan malvarlığını evlat edinenin mirasçılarına iadesi, varsa adına yapılmış olan yolsuz tescillerin de düzeltilmesi gerekir.⁴³³ Böyle bir durumda evlat edinenin mirasçılarının, evlatlığın elinde bulunan terekeye ait tüm hak ve malların geri verilmesi için müstakil davalar yerine, küllî nitelikteki miras sebebiyle istihkak davasını (TMK m. 637 vd.) açmaları daha isabetlidir.

⁴³² Y1HD, 2012/3902 E. 2012/4440 K. 18.04.2012 T. Karara konu somut olayda, 12.01.2007 tarihinde vefat eden (R)'ye ait taşınmazlar, veraset ilamında tek mirasçısı olarak görünen 2005 yılında evlat edildiği (S) adına 05.04.2017 tarihinde intikalen tescil edilmiştir. Buna karşılık, ilgililer tarafından (R) ile (S) arasındaki evlatlık ilişkisinin kaldırılması istemiyle açılan dava sonucunda mahkemenin, evlat edinen (R) ile evlatlık (S) arasında zorunlu olan asgari yaş farkı bulunmadığından evlatlık ilişkisinin esasa ilişkin eksiklik nedeniyle sakat olduğu gerekçesiyle evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına dair karar verildiği karar, 14.03.2008 tarihinde kesinleşmiştir. Bu karar üzerine yetkili sulh hukuk mahkemesine başvuran davacılar, (R)'nin mirasçıları olduklarını tespit ettirmişlerdir. Ardından açtıkları tapu iptal ve tescil davası ise yerel mahkeme tarafından kabul edilmiştir. Bu kararın temyiz edilmesi üzerine verdiği kararda Yargıtay, yerel mahkemece (R)'ye ait çekişmeli taşınmazların evlatlık ilişkisi nedeniyle davalı (S) adına intikalen tescil işleminin hukukî dayanağının ortadan kalkarak tescilin yolsuz duruma düşmesi sebebi ile davanın kabul edilmesinde kural olarak bir isabetsizlik olmadığını belirtmiş; ancak yerel mahkeme kararını usule ilişkin eksiklikler sebebi ile bozmuştur.

⁴³³ Y1HD, 2012/3902 E. 2012/4440 K. 18.04.2012 T.

II. MÜLGA TÜRK KANUNU MEDENİSİ YÜRÜRLÜKTEYKEN (01.01.2002 TARİHİNDEN ÖNCE) KURULAN BİR EVLATLIK İLİŞKİSİNİN TARAFLARCA VEYA MAHKEMECE KALDIRILMAMIŞ OLMASI

A. Genel Olarak

Türk Medeni Kanunu'nda olduğu gibi mülga Türk Kanunu Medenisi uyarınca da, evlatlığın evlat edinene mirasçı olabilmesi için mirasbırakanın ölümünde tamamlanmış bir evlat edinme işleminin bulunmasının yanında, bu işlem ile kurulan evlatlık ilişkisinin mirasbırakanın ölümünde halen devam ediyor olması da gerekmektedir.⁴³⁴ Dolayısıyla evlatlık ilişkisini kuran evlatlık sözleşmesi, tarafların anlaşması ile (mülga TKM m. 258/I, c. 1) veya mahkeme kararı ile (mülga TKM m. 258/I, c. 2) ortadan kaldırılmamış olmalıydı. Evlatlık ilişkisinin taraflarca veya mahkeme tarafından kaldırılması hâlinde bu kaldırma kesindi.⁴³⁵ Dolayısıyla evlatlık ilişkisinin şarta bağlı olarak, örneğin evlatlığın evlat edinene mirasçı olmaması şartıyla devam edeceği kararlaştırılamayacağı gibi, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasından sonra sözleşmeyi düzenleyen notere veya kararı veren mahkemeye dönme beyanında bulunularak kaldırmadan geri dönülmesi de mümkün değildi.⁴³⁶

Evlatlık ilişkisinin taraflarca veya mahkemece kaldırılmasından başka, evlatlık sözleşmesinin kuruluşundaki sakatlıklar yüzünden evlat edinenin ölümünden sonra ilgililerin; yani evlatlık sebebiyle yasal mirasçı olamayan veya olsa bile miras payı azalan kişilerin, evlatlık sözleşmesinin geçersizliğinin tespitini dava etmeleri veya evlat edinenin sağlığında açtığı tespit davasına onun ölümünden sonra devam etmeleri üzerine bu davanın kabulü hâlinde de,⁴³⁷ evlatlık ve altsoyunun mirasçılık hakkı da ortadan kalkmış olmaktaydı.⁴³⁸ Sözleşmenin kurulma anındaki irade sakatlıkları sebebiyle sözleşmenin hak düşürücü süreler içinde iptali de mümkündü.⁴³⁹

⁴³⁴ Escher, Art. 465 ZGB, s. 87, par. 2; İnan/Ertaş/Albaş, s. 149.

⁴³⁵ Berki, Evlatlığın Mirasçılığı, s. 20-21.

⁴³⁶ Berki, Evlatlığın Mirasçılığı, s. 20.

⁴³⁷ Evlatlık sözleşmesinin, geçerlilik şartlarına aykırılık taşıması hâlinde ilgililerin, özellikle de evlat edinenin mirasçılarının sözleşmenin hükümsüzlüğünü dava etme hakkı bulunmaktayken, mirasçılıktan çıkarma sebebi ile sözleşmenin feshini dava etme hakkı ise yalnız evlat edinene aitti (YİBGK, 1955/11 E. 1955/24 K. 07.12.1955 T.; Berki, Evlatlığın Mirası, s. 18).

⁴³⁸ İnan/Ertaş/Albaş, s. 149; Y2HD, 1951/2937 E. 1951/2784 K. 15.05.1951 T.

⁴³⁹ BGE 101 II 203, 22.05.1975 T., s. 206 vd., par. 9 vd.

01.01.2002 tarihinden önce kurulmuş olan evlatlık ilişkilerinde evlatlığın mirasçılığı yönünden dikkat edilmesi gereken bir husus daha vardır ki, o da mülga Türk Kanunu Medenisi'nin tanıdığı evlatlığın yasal mirasçılığını şarta bağlayan, sınırlandıran veya ortadan kaldıran bir sözleşmenin, evlatlık sözleşmesi kurulmadan önce taraflarca yapılabilme imkânıdır (mülga TKM m. 257/I, c. 3). Dolayısıyla, 01.01.2002 tarihinden önce kurulan evlatlık ilişkileri bakımından evlatlık ve altsoyunun evlat edinene yasal mirasçı olabilmesi için evlat edinenin ölümü anında geçerli şekilde kurulmuş bir evlatlık ilişkisinin mevcut ve devam ediyor olması yeterli olmayıp, aynı zamanda evlatlık sözleşmesi kurulmadan önce taraflar arasında evlatlığın mirasçılık hakkını sınırlandıran veya ortadan kaldıran bir sözleşmenin de yapılmamış olması gerekmektedir.⁴⁴⁰ Bununla birlikte böyle bir sözleşmenin evlatlık ve altsoyunun yasal mirasçılığına engel olabilmesi için sözleşmede yapılan her tür kısıtlama yeterli olmayıp, sözleşmede evlatlığı ve/veya altsoyunu saklı paydan mahrum bırakacak nitelikte bir düzenlemenin yer alması gerekmektedir.⁴⁴¹ Başka bir anlatımla, evlatlık ile evlat edinen arasında geçerli bir evlatlık ilişkisi bulunmasına ve bu ilişkinin taraflarca veya mahkemece kaldırılmamış olmasına rağmen, evlatlık sözleşmesinden önce evlatlığın evlat edinenin yasal mirasçısı olmayacağına dair yapılmış geçerli bir sözleşme mevcutsa, bu durum da, evlat edinenin ölümü Türk Medeni Kanunu'nun yürürlüğe girişinden sonra gerçekleşmiş olsa bile, evlatlığın yasal mirasçılığına engel olacaktır.

Değinilmesi gereken bir diğer husus da, mülga Türk Kanunu Medenisi'nin yürürlükte olduğu dönemde evlatlık ile evlat edinen arasında evlenme yasak olsa da (mülga TKM m. 92, b. 3) bunun, Türk Medeni Kanunu'nda kabul edildiğinin aksine kesin bir evlenme engeli olmamasıdır.⁴⁴² Nitekim mülga Türk Kanunu Medenisi uyarınca, evlatlık ile evlat edinenin her nasılsa evlenmiş olmaları hâlinde bu evliliğin mahkeme kararı ile geçersiz kılınamayacağı; buna karşılık, evlenme ile taraflar arasındaki evlatlık ilişkisinin kendiliğinden sona ereceği kabul edilmekteydi (mülga TKM m. 121). İşte böyle bir durumda da artık evlatlığın mirasçılığından söz edilememekte;⁴⁴³ ancak evlat edinenin ölümünde sağ

⁴⁴⁰ Tuor, Art. 465 ZGB, s. 83, par. 4; Beck, s. 26; Bartholomeyczik, s. 48; Escher, Art. 465 ZGB, s. 87, par. 2; Hegnauer, Adoptionsrecht, s. 584, par. 5; Yalman, Miras Hakkı, s. 221-222; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 40; Berki, Evlatlığın Mirasçılığı, s. 23.

⁴⁴¹ Piotet, s. 43. Ayrıca yazar, bu sözleşmenin esas işlevini, ancak evlatlık ve/veya altsoyunun saklı payını kaldırarak şekilde yapıldığında gerçekleştirdiğini; bunun dışındaki her türlü sınırlandırmanın vasiyetname yoluyla evlat edince zaten tek taraflı olarak da yapılabileceğini belirtmektedir.

⁴⁴² Yalman, Miras Hakkı, s. 218; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 346, dn. 282.

⁴⁴³ İnan/Ertaş/Albaş, s. 149.

olan evlatlık, ölüm anında evliliğin devam etmesi hâlinde evlat edinene bu sefer de sağ kalan eş sıfatıyla yasal mirasçı olmaktadır.⁴⁴⁴

B. Evlatlık İlişkisinin Kaldırılması

a. Taraflarca

01.01.2002 tarihinden önce kurulmuş olan bir evlatlık ilişkisinin, evlatlık sözleşmesine ilişkin kurallara uyulmak suretiyle iki tarafın da rızasıyla kaldırılması her zaman mümkündür (mülga TKM m. 258/1, c. 1). Evlatlık ilişkisinin tarafların anlaşması ile feshi için hâkimin izni veya onayı gerekmemektedir.⁴⁴⁵ Bu hususta hâkime başvurulması ise ancak evlat edinmenin nüfus kütüğüne kaydedilmiş olması hâlinde, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına dair yapılan sözleşmenin ardından bu kaydın terkininin sağlanması aşamasında söz konusu olmaktadır.⁴⁴⁶

Evlatlık ilişkisi noter tarafından düzenlenen resmî bir sözleşme ile kurulduğundan, taraflarca evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına ilişkin irade beyanının da aynı şekilde açıklanması; dolayısıyla noter tarafından bu hususta resmî bir sözleşme düzenlenmesi gerekmektedir.⁴⁴⁷ Bu sebeple, tarafların evlatlık ilişkisinin feshine dair birbirlerine gönderdikleri mektupların veya aralarında yaptıkları adî yazılı bir sözleşmenin fesih etkisi bulunmamaktadır.⁴⁴⁸

⁴⁴⁴ 03.12.2001 tarih ve 4722 sayılı Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un TMK'nın geçmişe etkili uygulanacağı istisnai hâlleri düzenleyen "Kamu düzeni ve genel ahlâk" başlıklı 2. maddesi, "*Türk Medenî Kanununun kamu düzeni ve genel ahlâkı bağlamaya yönelik kuralları, haklarında ayrık bir hüküm bulunmayan bütün olaylara uygulanır. Bu bakımdan, eski hukukun Türk Medenî Kanununa göre kamu düzeni ve genel ahlâka aykırı olan kuralları, bu Kanun yürürlüğe girdikten sonra hiçbir suretle uygulanmaz.*" ve "İçeriği kanunla belirlenen ilişkiler" başlıklı 3. maddesi, "*İçerikleri tarafların istek ve iradeleri gözetilmeksizin doğrudan doğruya kanunla belirlenmiş işlem ve ilişkilere, bunlar Türk Medenî Kanununun yürürlüğe girmesinden önce kurulmuş olsalar bile, bu Kanun hükümleri uygulanır.*" şeklindedir. Kanımızca, mülga TKM zamanında kurulmuş bir evlatlık ilişkisinin yürürlükteki TMK döneminde tarafların evliliği sebebi ile kendiliğinden sona ermesi, anılan hükümler uyarınca mümkün görünmemektedir. Bu durumda böyle bir evliliğin TMK yürürlüğe girdikten sonra butlanının dava edilebileceğini düşünüyoruz.

⁴⁴⁵ Berki, Evlatlığın Mirasçılığı, s. 16.

⁴⁴⁶ Berki, Evlatlığın Mirasçılığı, s. 16, dn. 22.

⁴⁴⁷ Berki, Evlatlığın Mirasçılığı, s. 16.

⁴⁴⁸ Berki, Evlatlığın Mirasçılığı, s. 16.

b. Mahkemece

01.01.2002 tarihinden önce kurulmuş olan bir evlatlık ilişkisi, haklı sebeplerin⁴⁴⁹ varlığı hâlinde evlatlığın veya bir mirasçılıktan çıkarma⁴⁵⁰ sebebinin varlığı hâlinde evlat edinenin talebi üzerine mahkeme tarafından kaldırılmaktaydı (mülga TKM m. 258/1, c. 2).⁴⁵¹ Anılan hususların mevcudiyetinin sabit olması hâlinde hâkimin evlatlık ilişkisini sona erdirip erdirmemeye ilişkin bir takdir hakkı bulunmamakta; evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına karar vermesi gerekmektedir.⁴⁵²

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası, şahsa sıkı sıkıya bağlı bir dava olup mirasçılıktan çıkarma sebebinin varlığı, yalnız evlat edinene dava hakkı vermekte; ancak mirasçılıktan çıkarma sebebinin varlığına rağmen evlat edinen sağlığında bu davayı açmamış ise ilgililerin, özellikle evlatlık ilişkisi sebebiyle miras hakkı zedelenenlerin, evlat edinenin ölümünden sonra bu davayı açma hakkı bulunmamaktaydı.⁴⁵³ Buna karşılık evlat edinen, bir mirasçılıktan çıkarma sebebinin varlığını öne sürerek evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını dava etmiş; ancak dava henüz sonuçlanmadan ölmüşse, bu durumda mirasçılarının evlat edinen tarafından açılan davaya devam edebilecekleri kabul edilmekteydi.⁴⁵⁴

⁴⁴⁹ Evlatlığın evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını mahkemeden talep edebilmesine imkân tanıyan haklı sebepler arasında evlat edinenin haysiyetsiz hayat sürmesi, küçük düşürücü suçtan mahkûm olması, ebeveynlik görevlerini ağır şekilde ihmal etmesi, evlatlığa cinsel saldırıda bulunması veya bulunmak istemesi, küçüğü hırsızlığa veya sahtekarlığa sevk etmesi gibi hâller sayılmaktadır (Altuğ, s. 252-252).

⁴⁵⁰ BGE 101 II 203, 22.05.1975 T., s. 206, par. 9. Mülga TKM m. 258/I, cüm. 2’de her ne kadar, “*mirasından mahrum bırakacak bir hâl hususunda*” ibaresi yer almaktaydıysa da, doktrinde ve uygulamada bunun, “*mirasçılıktan çıkarma*” şeklinde anlaşılması gerektiğine dair fikir birliği vardı (Berki, Evlatlığın Mirasçılığı, s. 17; Ayan, s. 626-627). Dolayısıyla evlat edinen, evlatlık ilişkisinin kaldırılması için mahkemeye ancak mülga TKM m. 457 uyarınca evlatlığın kendisine veya yakınlarından birine karşı ağır bir cürüm işlemesi ya da kendisine veya ailesine karşı kanuni yükümlülüklerini yerine getirmede ağır kusurlu davranması hâlinde başvurabilmekteydi (Altuğ, s. 252).

⁴⁵¹ Y2HD, 1975/7209 E. 1975/8971 K. 24.11.1975 T. Kararda, evlatlık sözleşmesinin iptali yönünden kanunkoyucu özel iptal sebepleri öngördüğü için muvazaanın ileri sürülemeyeceği ifade edilmiştir. Halbuki muvazaa bir iptal değil, butlan sebebidir ve muvazaalı bir işlemin iptaline gerek dâhi yoktur. Karara konu somut olayda ise, evlat edinenin ölümünden sonra diğer mirasçıları tarafından evlatlık sözleşmesinin gerçek amacının miras hakkını zedelemek olduğundan bahisle işlemin muvazaalı olduğunun ileri sürülmesi mümkün görülmemiştir. Karar bu yönüyle isabetli olmakla birlikte kanımızca muvazaaya ilişkin yapılan genelleme doğru olmamıştır.

⁴⁵² Mülga TKM m. 258/I, cüm. 2’nin, “*Evlatlık rabıtası, muhik sebeplere istinat halinde evlatlığın ve mirasından mahrum bırakacak bir hal hususunda evlatlık edinen kimsenin talebi üzerine, hâkim tarafından dahi refedilir.*” hükmünde kullanılan ibarenin “*refedebilir*” değil de “*refedilir*” olması sebebiyle hâkim, ancak mirasçılıktan çıkarma sebebinin veya haklı bir sebebin bulunup bulunmadığı hususunda takdir hakkına sahip olup bu sebebin mevcut olması durumunda ise hâkimin, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının uygun olmayacağı yönünde karar vermesi ise mümkün değildi (Berki, Evlatlığın Mirasçılığı, s. 17-18).

⁴⁵³ İnan/Ertaş/Albaş, s. 150; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 28.

⁴⁵⁴ YİBGK, 1955/11 E. 1955/24 K. 07.12.1955 T.

C. Evlatlık İlişkisinin Kaldırılmasının Evlatlığın Yasal Mirasçılığına Etkileri

Mülga TKM m. 258/II'de, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının, evlatlık ilişkisinin geleceğe ait bütün hükümlerini sona erdireceği; başka bir deyişle kaldırmanın hüküm ve sonuçlarını ileriye etkili olarak doğuracağı hükmü yer almaktaydı.⁴⁵⁵ Bu durumda evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının, evlatlık ile evlat edinen arasında yapılan resmî bir sözleşme ile gerçekleşmesi veya evlatlık veya evlat edinenin hangisi tarafından dava edilmiş olduğu önem taşımaksızın, evlat edinenin ölümünden önce evlatlık ilişkisinin kaldırılması ile sonuçlanarak kesinleşmesi hâlinde, doğal olarak evlatlık ve altsoyunun evlat edinene karşı yasal mirasçılık sıfatı da ortadan kalkmış olmaktadır.⁴⁵⁶

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasının evlat edinenin ölümü anında devam etmesi ve evlatlık ilişkisinin evlat edinenin ölümünden sonra iptal edilmesi durumunda da, iptal kararı hüküm ve sonuçlarını ileriye etkili doğurduğundan, kural olarak evlatlık ve altsoyu için doğan miras hakkı ortadan kalkmamakta ve bu kişiler evlat edinenin yasal mirasçısı olmaya devam etmekteydi.⁴⁵⁷ Kural bu olmakla beraber, bazı istisnai durumlar da söz konusu olabileceğinden, açılan davanın evlat edinen henüz hayattayken sonuçlanmaması hâli için esasen bir ayrıma gidilmesi gerekmektedir. Nitekim bu durumda davaya evlat edinenin mirasçıları tarafından devam edilmesi üzerine alınan evlatlık ilişkisinin kaldırılması kararının evlatlığın yasal mirasçılığı üzerinde ne tür bir etki doğuracağı, davanın kim tarafından açıldığı ile doğrudan bir ilişki içindeydi. Buna göre, evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası eğer evlatlık tarafından geçerli sebeplerin varlığı hâlinde açılmış ise, mülga TKM m. 258/II uyarınca evlatlık ilişkisinin kaldırılması hüküm ve sonuçlarını ileriye etkili şekilde doğuracağı için, evlat edinenin ölümü anında aralarındaki evlatlık ilişkisi halen devam ediyor olduğundan, evlatlık ve altsoyunun mirasçılık sıfatı bu karardan etkilenmemiş olmaktadır. Buna karşılık eğer evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasını sağlığında evlat edinen, mülga TKM m. 258/I, c. 2 uyarınca, mülga TKM m. 457'de yer alan mirasçılıktan çıkarma hâllerinden birinin varlığına dayanarak açmış ise, evlat edinenin ölümünden sonra mirasçılarının davaya devam edip iptal kararını almaları hâlinde evlatlık ve altsoyu

⁴⁵⁵ Mülga TKM m. 258'e göre sözleşmenin feshi niteliğinde bulunan evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının, Kanun'da buna dair bir hüküm bulunmasaydı bile, her sürekli edimli sözleşme bakımından olduğu gibi, kanımızca hüküm ve sonuçlarını ileriye etkili olarak gerçekleştireceğinin kabulü gerekirdi.

⁴⁵⁶ Tuor, Art. 465 ZGB, s. 83, par. 3.

⁴⁵⁷ Yalman, Miras Hakkı, s. 221.

mirasçılık sıfatını kaybetmekteydi.⁴⁵⁸ Önemle belirtmek gerekir ki, mülga TKM m. 258/II’de, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının ileriye etkili sonuç doğuracağını açıkça hükme bağlanmış olmasına rağmen anılan sonucun kabul edilmesinin sebebi ise, bu hâlde verilen iptal kararının geçmişe etkili olacağına ilişkin bir istisnanın benimsenmiş olması değil,⁴⁵⁹ evlat edinenin mirasçılıktan çıkarma sebebinin varlığına dayanarak evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasında mahkemeye sunulan dava dilekçesinin, Yargıtay tarafından mülga TKM m. 469 anlamında mirasçılıktan çıkarma iradesini de içeren bir “ıskatı amir olan tasarruf” sayılmasıydı.⁴⁶⁰

⁴⁵⁸ YİBGK, 1955/11 E. 1955/24 K. 07.12.1955 T. Bu hususta bazı yazarlar, evlatlık ile evlat edinen arasında ölüme bağlı tasarruflardan kaynaklanan iradî mirasçılığın da bulunması hâlinde, evlatlık sözleşmesinin evlat edinenin ölümünden sonra kaldırılmasının, evlatlığın iradî mirasçılığını sonlandırmayacağını ifade etmektedir (İnan/Ertaş/Albaş, s. 150). Evlatlık lehine yapılan vasiyet tasarrufu bakımından aynı yönde: Y2HD, 1980/4271 E. 1980/4796 K. 10.06.1980 T. (Kararda, sağlığında evlatlığı lehine vasiyette bulunan evlat edinenin ölümünden sonra evlatlık ilişkisinin iptalinin, bu ölüme bağlı tasarrufu geçersiz hale getirmeyeceğine; bu sebeple de anılan vasiyetnamenin iptal edilemeyeceğine hükmedilmiştir).

⁴⁵⁹ Kararın geçmişe etkili olduğu görüşünde: İnan/Ertaş/Albaş, s. 150; Dural/Öz, s. 35, par. 167.

⁴⁶⁰ YİBGK, 1955/11 E. 1955/24 K. 07.12.1955 T. Anılan içtihadı birleştirme kararında YİBGK, evlat edinen tarafından mirasçılıktan çıkarma sebebinin varlığı öne sürülerek açılan evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasını, aynı zamanda evlat edinenin evlatlığı mirasçılıktan çıkarma tasarrufu niteliğinde gördüğünü, “*dava dilekçesi de ıskatı amir bir tasarruf olarak kabul edilebilir. Medeni Kanun’un 459’uncu maddesi delaletiyle ortada bir ıskat tasarrufu mevcut olduğundan ...*” ifadeleri ile ortaya koymuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EVLATLIĞIN YASAL MİRASÇILIĞININ HÜKÜM VE SONUÇLARI

§ 6. EVLATLIK İLE EVLAT EDİNER ARASINDAKİ HUKUKİ İLİŞKİDEN KAYNAKLANAN SONUÇLAR

I. EVLATLIK VE ALTSOYUNUN, EVLAT EDİNERİN YASAL MİRASÇISI OLMASI

A. Genel Olarak

Türk hukukunda evlat edinmenin miras hukuku yönünden sonuçları TMK m. 314 ve 500’de düzenlenmiştir. TMK m. 500, “[1] *Evlâtlık ve altsoyu, evlât edinene kan hısımlı gibi mirasçı olurlar. Evlâtlığın kendi ailesindeki mirasçılığı da devam eder. [2] Evlât edinen ve hısımları, evlâtlığa mirasçı olmazlar.*” şeklindedir.⁴⁶¹ Evlat edinmenin hükümlerinin düzenlendiği TMK m. 314/II’de de, “*Evlâtlık, evlât edinenin mirasçısı olur.*” hükmüne ayrıca yer verilmiştir. Anılan maddeler uyarınca evlatlık ve altsoyu, evlat edinene kan hısımlı gibi mirasçı olurlar (TMK m. 314/II; 500/I, c. 1).⁴⁶² Görüldüğü gibi evlatlık ve altsoyu,

⁴⁶¹ 743 sayılı mülga Türk Kanunu Medenisi’nin, TMK m. 500’ün karşılığını oluşturan ve bu madde ile aynı düzenlemeyi içeren 447. maddesi ise şu şekildeydi: “[1] *Evlâtlık ve fûruu, kendisini evlât edinen kimseye; nesebi sahih fûruu gibi mirasçı olurlar. [2] Evlât edinen bir kimse ve hısımları, evlâtlığa mirasçı olmazlar.*” Evlatlık sözleşmesinin hükümlerinin düzenlendiği 257. maddenin ilk fıkrasında ise, “*Evlâtlık kendisine evlatlığa alınan aile ismini taşır ve onun mirasçısı olur. Asıl ailesindeki mirasçılığa da hâlel gelmez. Ana babaya ait hak ve vazifeler, evlât edinen kimseye geçer. Evlât edinme akdinden evvel yapılmış resmî bir senet ile, nesebi sahih çocukların mirasçılık hakkına ve ana babanın çocukların malları üzerindeki haklarına dair olan mevvdî kanuniyeye muhalif hükümler kabul edilebilir.*” hükmü yer almaktaydı.

⁴⁶² Tuor, Art. 465 ZGB, s. 84; Baygın, s. 646. Bununla birlikte önemle belirtmek gerekir ki, Türk Medeni Kanunu’nda evlatlık ve altsoyunun evlat edinene yasal mirasçılığı, kan hısımlılığına değil, evlatlık ilişkisini kuran mahkeme kararına dayanmaktadır (TMK m. 315/I). Dolayısıyla evlatlık, evlat edinenin altsoyuna dâhil değildir; ancak aralarındaki yapay soybağı sebebiyle altsoyu gibi mirasçıdır; yani birinci zümre mirasçılarına dâhildir (Berkî, Evlatlığın Mirasçılığı, s. 31).

mirasçılık açısından mirasbırakanın altsoyu ile aynı haklara sahiptir.⁴⁶³ Türk hukukunda kan hısımlı olmamasına rağmen zümre mirasçısı olabilmek de yalnız evlatlık ve altsoyuna münhasır bir durumdur.⁴⁶⁴

Mülga Türk Kanunu Medenisi'nin aksine 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, evlat edinmeyi hukukî niteliği itibarıyla bir aile hukuku sözleşmesi olarak değil, evlatlık ile evlat edinen arasındaki soybağının doğrudan doğruya mahkeme kararı ile kurulduğu ve kaldırılması ancak oldukça istisnai hâllerde mümkün olabilen bir hukukî ilişki olarak görmektedir.⁴⁶⁵ Bu görüşle uyumlu şekilde Türk Medeni Kanunu uyarınca, mülga TKM m. 257/I, c. 3 ile taraflara sağlanmış olan evlat edinme işleminden önce evlatlık ve altsoyunun yasal miras hakkını kaldıran veya sınırlandıran bir sözleşme yapma imkânı bulunmamaktadır.⁴⁶⁶ Her ne kadar Türk Medeni Kanunu Tasarısı'na ilişkin olarak TBMM alt komisyonunda sunulan muhalefet şerhinde, *“evlatlığın aynen diğer çocuklar gibi mirasçı olmasıyla ilgili hükmü, evlât edinenler açısından, evlât edinmeyi zorlaştıracı bir hüküm olarak”* görülerek *“evlat edinme esnasında, tarafların serbestçe mirasçılık durumunu kararlaştırabilmelerine ... imkân tanıyan bir esnek düzenlemenin yapılmasının evlatlık müessesesine işlerlik kazandırması bakımından elzem olduğu”* kanaati paylaşılmış olsa da,⁴⁶⁷ evlatlık ilişkisinin kurulmasından önce evlatlığın mirasçılık hakkına ilişkin düzenleme yapma imkânını taraflara tanıyan bir hükme Türk Medeni Kanunu'nda yer verilmemiştir.

TMK m. 500/I, c. 1 uyarınca evlat edinene kan hısımlı gibi mirasçı olan evlatlık ve altsoyu, evlat edinenin altsoyu gibi birinci zümre mirasçılarındandır ve bu sebeple Türk hukukunda zümre sistemine hâkim olan ilkeler, evlatlık ve altsoyu yönünden de aynen geçerlidir.⁴⁶⁸ Buna karşılık evlat edinen ve hısımları ise, evlatlığa mirasçı olamazlar (TMK

⁴⁶³ Yılmaz, Miras, s. 21; Güney, s. 9. Nitekim doktrindeki bazı yazarlar da evlatlığı, evlat edinenin “farazi altsoyu” olarak nitelendirmektedir (Berki, Evlatlığın Mirasçılığı, s. 14).

⁴⁶⁴ Dural/Öz, s. 35, par. 164; Yılmaz, Miras, s. 21.

⁴⁶⁵ Şipka/Ergün, s. 24-25; Aydoğdu, s. 4 vd.

⁴⁶⁶ Mülga TKM m. 257, c. 3 kapsamında, örneğin sadece evlatlığın evlat edinenin yasal mirasçısı olacağı, buna karşılık evlatlığın altsoyunun evlat edinenin yasal mirasçısı olamayacağı ya da evlat edinenin sonradan çocuk sahibi olması hâlinde evlatlığın veya altsoyunun evlat edinenin yasal mirasçısı olamayacağına ilişkin sözleşmeler taraflarca yapılabilmekteydi (Serozan/Engin, s. 181).

⁴⁶⁷ TBMM, S. 723, s. 342.

⁴⁶⁸ Escher, Art. 465 ZGB, s. 86-87, par. 1, 3; Göksu, Art. 460 ZGB, s. 9, par. 9; Eren/Yücer Aktürk, s. 37, par. 127; Dural/Öz, s. 35, par. 168; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 27, 29, 31, 41; Kılıçoğlu, Miras, s. 40; Antalya, s. 124, par. 300; İmre/Erman, s. 34, par. 1-2; Öztan, s. 59; Erman, s. 175-176; Yalman, Miras Hakkı, s. 222; Baygın, Sonuçlar, s. 647; Berki, Evlatlığın Mirasçılığı, s. 23. Doktrindeki bazı yazarlar, *“Evlâtlık ve altsoyu, evlât edinene kan hısımlı gibi mirasçı olurlar.”* şeklindeki TMK m. 500/I, c. 1'de yer alan “kan hısımlı gibi” ibaresinin evlatlığın hangi zümreye dahil olduğunun belirlenmesi bakımından yetersiz olduğunu ve hükmün daha anlaşılır olması bakımından “altsoy kan hısımlı gibi” ibaresinin kullanılması gerektiğini düşünmektedir (Güney, s. 11).

m. 500/II).⁴⁶⁹ Evlatlık ve altsoyu, evlat edinenin yasal mirasçısı olarak kabul edilirken, evlat edinenin ise evlatlık ve altsoyunun yasal mirasçısı olarak kabul edilmemesi, evlat edinen ile evlatlık arasındaki yasal mirasçılık ilişkisinin tek yönlü olma niteliğini ifade eder.⁴⁷⁰

Evlatlık ve altsoyunun, evlat edinene kan hısımları gibi mirasçı olmasının (TMK m. 500/I, c. 1) bir sonucu, saklı paylı mirasçılık yönünden ortaya çıkar. Evlat edinenin birinci zümre mirasçılarında sayılan evlatlık ve altsoyu, onun altsoyu ile aynı miras hakkına sahip olması sebebiyle, evlat edinenin aynı zamanda saklı paylı mirasçısıdır.⁴⁷¹ Evlatlık ve altsoyunun saklı pay oranı, aynı altsoy gibi, yasal miras payının yarısı kadardır (TMK m. 506/I, b. 1). Evlatlık ve altsoyunun evlat edinenin yasal mirasçısı olmasının doğal bir sonucu da, miras ortaklığına dâhil olmaları sebebiyle evlat edinenin diğer yasal ve varsa atanmış mirasçıları ile birlikte tereke borçlarından müteselsilen sorumlu bulunmalarıdır (TMK m. 641/I).

Evlatlık ve altsoyu, hem miras yoluyla mirasçılara geçen davalarda, hem de mirasbırakandan intikal etmeyip de mirasçılıktaki üstün hakları sebebiyle kanunun kendilerine doğrudan açma hakkı tanıdığı miras hukukuna ilişkin davalarda taraf ehliyetine sahiptir. Bu durumda evlatlık, evlat edinenin ölümünden sonra onun şeref, haysiyet, özel yaşamının gizliliği gibi kişilik değerleri, cesedi, organları, üreme hücreleri, fikri hakları, mektupları, resimlerine yönelik saldırılara karşı dava açma hakkına sahip olduğu gibi,⁴⁷² şartları mevcutsa ölüme bağlı tasarrufun iptali, tenkis, miras sebebiyle istihkak, denkleştirme ve paylaşma davalarını da açabilir. Bununla birlikte mirasçıların bizzat açma hakkı bulunmayan davalara da, evlat edinenin sağlığında ileri sürmüş olması kaydıyla, onun ölümünden sonra devam edebilir. Örneğin evlat edinenin sağlığında manevi tazminat istemini ileri sürmesi veya açtığı boşanma davası devam ederken ölmesi hâlinde evlatlık, bu davalara devam edebilir.⁴⁷³ Evlatlığın evlat edinenden önce ölmesi hâlinde ise varsa

⁴⁶⁹ TMK m. 500/II'de yer alan, "*Evlât edinen ve hısımları, evlâtlığa mirasçı olmazlar.*" şeklindeki düzenleme gereği, Türk hukukunda evlatlığın evlat edinene mirasçılığı tek yönlüdür.

⁴⁷⁰ Tuor, Art. 465 ZGB, s. 83-84, par. 6-7; Eren/Yücer Aktürk, s. 38, par 128; Baygın, Sonuçlar, s. 646; Baş Süzel, s. 1469; İmre/Erman, s. 34, par. 1; Dural/Öz, s. 36, par. 173; Kılıçoğlu, Miras, s. 39; Antalya, s. 127, par. 309; Öztan, s. 62; Yalman, Miras Hakkı, s. 222-223; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 35-36; Gençcan, Miras, s. 331; Güney, s. 13.

⁴⁷¹ Eren/Yücer Aktürk, s. 353, par. 931; Dural/Öz, s. 35, par. 168; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 28; Baygın, Sonuçlar, s. 647; Antalya, s. 123, 128, par. 295, 312; İmre/Erman, s. 37, par. 4; Yalman, Miras Hakkı, s. 222; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 27-29, 31; Güney, s. 12; Altuğ, s. 249.

⁴⁷² Eren/Yücer Aktürk, s. 6, par. 12.

⁴⁷³ Taş Korkmaz, s. 1448, dn. 105.

evlatlığın altsoyu, anılan davaları açma veya evlat edinenin sağlığında açılmış davalara devam etme hakkına sahip olacaktır.⁴⁷⁴

Türk Medeni Kanunu'ndaki paylaşırma kurallarına ilişkin hükümler de, evlat edinenin yasal mirasçısı olan evlatlık ve altsoyu için de doğal olarak geçerlidir. Buna göre, evlat edinenin aksini arzu ettiği tasarruftan anlaşılmadıkça, tereke malını evlatlığa özgülemesi vasiyet olmayıp sadece paylaşırma kuralı sayılacağı gibi (TMK m. 647/III), evlatlığın yasal miras payına ilişkin olarak tasarrufta yer alan kurallar da sadece paylaşırma kuralları sayılır (TMK m. 560/II).⁴⁷⁵

Evlat edinenin sağlığında ondan aldığı karşılıksız kazandırmalar bakımından ise evlatlığın denkleştirme yükümlülüğü bulunmakta olup bu husustaki hukukî durumu, altsoy mirasçılarının hukukî durumu ile aynıdır.⁴⁷⁶ Dolayısıyla evlatlık bakımından da iradi denkleştirme değil, yasal denkleştirme söz konusudur. Buna göre, evlat edinenin sağlığında evlatlığa yaptığı kazandırma, onun miras payına mahsuben yapılmış sayılır ve evlat edinen evlatlığı denkleştirmeden açıkça muaf tutmadıkça, kanun gereği denkleştirmeye tâbidir (TMK m. 669/II).⁴⁷⁷

Her ne kadar ölüme bağlı tasarrufların düzenlenmesine tanık veya memur olarak katılma yasağı kapsamında sayılmasa da (TMK m. 536/I, 539/III), evlat edinene altsoy gibi mirasçı olduğundan evlatlık ve altsoyunun da, altsoy bakımından öngörülen yasağın kapsamına girmesi gerektiği fikrindeyiz.⁴⁷⁸ Dolayısıyla evlatlık ve altsoyunun, evlat edinen tarafından yapılan resmî vasiyetname, sözlü vasiyet ve miras sözleşmesine tanık veya memur olarak katılmaları hâlinde bu ölüme bağlı tasarrufların TMK m. 557, b. 4 uyarınca şekle aykırılık sebebi ile iptal edilebilirliği söz konusudur.

⁴⁷⁴ Y1HD, 2004/716 E. 2004/1392 K. 19.02.2004 T. Karara konu somut olayda, mirasbırakan (F)'nin evlatlığının çocuğu, (F)'nin mirasçılardan mal kaçırmak amacıyla (R) ve (A)'ya satış suretiyle devrettiği taşınmazın gerçek değeri ile satış değeri arasında fark bulunduğunu ileri sürerek muvazaa nedeniyle tapu kayıtlarının iptali talebinde bulunmuştur. Bu talep üzerine yerel mahkeme, evlat edinenden önce ölen evlatlığın mirasçılarının evlat edinenin mirasçısı olamayacağı gerekçesiyle davacının dava açma hak ve sıfatının olmadığına, hatalı olarak alınan mirasçılık belgesinin de hukuki işlevi bulunmayacağına hükmetmiştir. Buna karşılık Yargıtay kararında, mirasbırakan (F)'nin kendisinden önce ölen evlatlığı (H)'nin çocuğu olan davacının, TMK m. 500 uyarınca (F)'nin yasal mirasçısı olup davada taraf sıfatının bulunduğu tartışmasız olduğunu belirtmiş; bu sebeple davada sıfatın varlığı gözetilerek işin esasının incelenmesi ve sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, mahkemece davanın sıfat yokluğundan reddine karar verilmesini doğru bulmayarak yerel mahkeme kararını bozmuştur.

⁴⁷⁵ Yakut/Çağlayan Aygün, s. 31-32.

⁴⁷⁶ Eren/Yücer Aktürk, s. 607, par. 1635.

⁴⁷⁷ Eren/Yücer Aktürk, s. 595-596, par. 1607.

⁴⁷⁸ Aynı yönde: Kutoğlu, s. 186.

B. Evlatlığın Evlat Edinene Yasal Mirasçılığına Hâkim Olan İlkeler

a. Sınırlı Mirasçılık

Evlatlık ve altsoyu, evlatlık ilişkisi sebebiyle yalnız evlat edinene karşı yasal miras hakkına sahip olup, evlat edinenin hısımları ile ise aralarında yasal mirasçılık ilişkisi söz konusu değildir. Bu sebeple de doktrinde, evlatlığın evlatlık ilişkisinden kaynaklanan mirasçılığı sınırlı bir mirasçılık olarak nitelendirilmektedir.⁴⁷⁹ Buna göre evlatlık ve altsoyu, tek başına evlat edinme hâlinde sadece evlat edinenin, birlikte evlat edinme hâlinde ise eşlerden her ikisinin de yasal mirasçısı olur.⁴⁸⁰ Buna karşılık evlatlık ve altsoyu, evlat edinenin anne veya babasının, kardeşlerinin, çocuklarının ve diğer kan hısımlarının yasal mirasçısı olmadığı gibi,⁴⁸¹ tek başına evlat edindikten sonra evlendiği eşinin ve varsa diğer evlatlıklarının da yasal mirasçısı değildir.⁴⁸² Bunun sebebi, sınırlı evlat edinme sisteminin

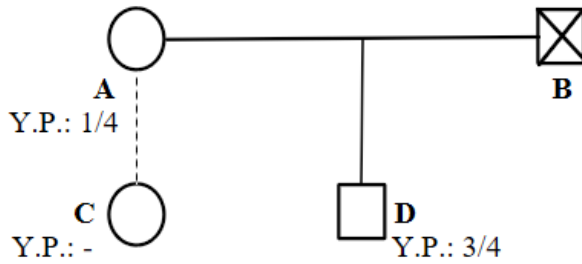
⁴⁷⁹ Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1234; Tuor, Art. 465 ZGB, s. 83-85, par. 6, 8-9; Piotet, s. 42; Eren/Yücer Aktürk, s. 39, par 130; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 32; Şıpka/Ergün, s. 35-36; Antalya, s. 127, par. 311; İmre/Erman, s. 34, par. 1; İnan/Ertas/Albaş, s. 152, 154; Yalman, Miras Hakkı, s. 222; Baygın, Sonuçlar, s. 646; Güney, s. 13.

⁴⁸⁰ Eccher, s. 32, par. 3/12; Tuor, Art. 465 ZGB, s. 84, par. 8; Escher, Art. 465 ZGB, s. 88, par. 3; Antalya, s. 128, par. 312; Yalman, Miras Hakkı, s. 222; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 32; Güney, s. 14, 18-19.

⁴⁸¹ Y2HD, 1951/1935 E. 1951/3560 K. 08.05.1951 T.; Y2HD, 1971/3539 E. 1971/3588 K. 02.06.1971 T.; YHGK, 1972/2-1598 E. 1974/527 K. 15.05.1974 T. (Karara konu olaya ilişkin olarak Yargıtay, annesi (M)'den önce ölen (S)'nin evlat edindiği davacının, halefiyet yoluyla (M)'nin mirasçısı olamayacağı için (M)'nin saklı paylı mirasçısı da olmadığını ve bu sebeple tenkis davası açma hakkının bulunmadığını; davacının, mirasçılık belgesinde (M)'nin mirasçısı olarak gösterilmesinin de gerçek durumu değiştirmeyeceğini ifade etmiştir); Y2HD, 1976/2946 E. 1976/3246 K. 13.04.1976 T. (Kararda, evlat edinenin çocuklarıyla evlatlık arasında kardeşlik bağı kurulmayacağı ve bir kimsenin iki kişiyi evlat edinmesi hâlinde bunların da birbirinin kardeşi olamayacağı açıkça belirtilmiştir.); Y2HD, 1992/7853 E. 1992/8458 K. 24.09.1992 T. (Kararda, evlatlık ve altsoyunun, yalnız kendisini evlat edinene altsoy gibi mirasçı olduğu; buna karşılık evlatlık, evlat edinenin çocuğu olmadığından, halefiyet ilkesinden yararlanarak evlat edinen yerine onun mirastan pay alamayacağı ifade edilmiştir); Y2HD, 1992/8554 E. 1992/9008 K. 05.10.1992 T. [Kararda, (F)'nin evlatlığı olan davalı (M)'nin, (F)'den sonra ölen babası (H)'nin, aralarında kan bağı da bulunmadığından, mirasçısı olamayacağı için davacının açtığı veraset iptali davasının kabulünün gerektiğine hükmedilmiştir.]; Y1HD, 2013/389 E. 2013/5281 K. 10.04.2013 T.; Y8HD, 2013/7810 E. 2013/17380 K. 21.11.2013 T. (Kararda, evlat edinenin kendi mirasbırakanlarından daha önce ölmesi hâlinde evlatlığının, onun mirasbırakanlarına mirasçı olacağına ilişkin yasada bir hüküm bulunmaması sebebiyle, somut olayda evlatlığın, evlat edinenin mirasbırakanına ilişkin mirasçılık belgesi talebinin yerine getirilemeyeceğine işaret edilmektedir); Y1HD, 2013/3652 E. 2014/156 K. 14.01.2014 T.; Y1HD, 2013/22000 E. 2014/13989 K. 11.09.2014 T.; Y1HD, 2014/9582 E. 2015/10884 K. 17.09.2015 T.; Y14HD, 2016/4194 E. 2018/9418 K. 25.12.2018 T. (Kararda, evlat edinenin kendi mirasbırakanlarından daha önce ölmesi halinde evlatlığın evlat edinenin mirasbırakanlarına mirasçı olması mümkün olmadığından, evlatlığa verilen mirasçılık belgesinin iptalinin gerektiğine hükmedilmiştir).

⁴⁸² Piotet, s. 44; Eccher, s. 32, par. 3/12; Escher, Art. 465 ZGB, s. 88, par. 3; Weimar, Erbrecht, Art. 465 ZGB, s. 77, par. 5; Eren/Yücer Aktürk, s. 39, par 130; Şıpka/Ergün, s. 36; Antalya, s. 128, par. 312; İmre/Erman, s. 34, par. 1; Öztan, s. 62; İnan/Ertas/Albaş, s. 152; Erman, s. 176; Yalman, Miras Hakkı, s. 222; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 32-33; Baygın, Sonuçlar, s. 646; Berki, Evlatlığın Mirasçılığı, s. 23, 38; T. C. Adliye Vekaleti,

benimsendiği Türk hukukunda evlatlık ilişkisinin, yapay soybağını yalnız evlat edinen ile evlatlık arasında kurmasıdır.⁴⁸³ Bunun doğal bir sonucu olarak evlatlığın mirasçılık ilişkisi de yalnız evlat edinen ile doğmakta olup TMK m. 314/II’de yer alan, “*Evlatlık, evlat edinenin mirasçısı olur.*” ile TMK m. 500/I, c. 1’de yer alan, “*Evlatlık ve altsoyu, evlat edinene kan hısımları gibi mirasçı olurlar.*” hükümleri de bu sonucu açıkça ortaya koymaktadır. Bu durumda örneğin (A), (C)’yi (B) ile evlenmeden önce tek başına evlat edinmiş, sonrasında (A) ile (B)’nin evliliğinden (D) doğmuşsa, (B)’nin vefatında (C) sadece (A)’nın evlatlığı olduğundan mirasçı olamaz; birinci zümre ile birlikte mirasçı olan (A), 1/4, (B)’nin tek çocuğu (D) ise 3/4 oranında mirastan pay alır.⁴⁸⁴

Uygulamada da Yargıtay, evlatlığın evlat edinenin altsoyu gibi mirasçı olmasına rağmen, evlat edinenin ölümü ile aralarındaki evlatlık ilişkisi sona ereceğinden, bundan sonra mirasbırakanlarından evlat edinene gelen mirastan, halefiyet yolu ile evlatlığa miras geçmeyeceğine kararlarında açıkça hükmetmektedir.⁴⁸⁵ Doktrinde ise, evlat edinenin ölümünden sonra evlatlığın halefiyet yoluyla onun yerine geçememesinin sebebinin evlat edinenin ölümü ile evlatlık ilişkisinin sona ermesi değil, evlatlık ilişkisinin sadece evlatlık ile evlat edinen arasında kurulmuş olup evlat edinenin hısımlarını ise kapsamaması olduğu ifade edilmektedir.⁴⁸⁶ Biz de Yargıtay’ın gerekçesindense, doktrinde yer bulan bu görüşün daha isabetli olduğunu düşünmekteyiz. Kanımızca, amacı, kapsamı ve hükümleri gereği evlatlık ilişkisinin, sözleşmesel bir ilişki olarak kabul edildiği mülga Türk Kanunu Medenisi

Madde: 465, s. 37, par. 3; Yılmaz, Miras, s. 22; Güney, s. 13-14, 18; Y2HD, 1992/8554 E. 1992/9008 K. 05.10.1992 T.

⁴⁸³ İmre/Erman, s. 34, par. 1; İnan/Ertaş/Albaş, s. 148, 152; Erman, s. 175; Yalman, Miras Hakkı, s. 219; Baygın, Sonuçlar, s. 635; Şener, TMK, s. 699.

⁴⁸⁴ Yılmaz, Miras, s. 22.

⁴⁸⁵ Y2HD, 1980/990 E. 1980/1114 K. 12.02.1980 T.; Y2HD, 1986/8961 E. 1986/9853 K. 10.11.1986 T.; Y2HD, 2004/3755 E. 2004/4800 K. 15.04.2004 T. (Karara konu olayda evlat edinenin mirasbırakanı (M), 19.06.1993 tarihinde, evlat edinen (İ) ise (M)’den önce 22.11.1971’de ölmüş olup Yargıtay, yerel mahkemece bu durum dikkate alınmadan (İ)’nin evlatlıklarına (M)’nin mirasından pay verilmesini doğru bulmayarak temyiz edilen kararı bozmuştur). Aynı yönde: Şener, TMK, s. 699.

⁴⁸⁶ İnan/Ertaş/Albaş, s.151.

dönemi için dâhi, evlilik sözleşmesi gibi taraflardan birinin ölümü ile sona eren bir ilişki olarak düşünmemek gerekir. Esasen mülga Türk Kanunu Medenisi'nin yürürlükte olduğu dönemde evlatlık ilişkisinin evlat edinenin veya evlatlığın ölümü ile kendiliğinden sona erip ermeyeceği hususu doktrinde de tartışmalıydı. Bu husustaki baskın görüş, evlat edinen ölümünde evlatlığın onun yasal mirasçısı olduğu ve soyadını taşımayı sürdürdüğü; evlat edinenden önce ölmesi hâlinde ise evlatlığın altsoyunun evlat edinene mirasçı olduğu gerekçesiyle taraflardan birinin ölümünün, evlatlık ilişkisini sona erdirmeyeceği yönündeydi.⁴⁸⁷ Azınlıkta kalan görüş ise, taraflardan birinin ölümü ile evlatlık ilişkisinin kendiliğinden sonlanacağını ileri sürmekteydi. Yargıtay'ın bazı kararlarında da azınlık görüşünü destekleyici ifadeler kullanılmış olmasına rağmen,⁴⁸⁸ YİBGK'nın bir içtihadı birleştirme kararında yer alan, “...evlatlık mukavelesi bu kabil şahsa merbut haklardan olmayıp evlat edinen şahsın ölümü ile mukavele hükmü baki ve bundan mütevellit haklar devam eylediği cihetle...” ifadesinden de,⁴⁸⁹ evlat edinenin ölümünün evlatlık ile aralarındaki evlatlık ilişkisini sona erdireceğinin kabul edilmediği açıkça anlaşılmaktadır. Türk Medeni Kanunu açısından ise, evlat edinme başvurusundan sonra evlat edinenin ölümü hâlinde, diğer koşullar bundan etkilenmediği takdirde mahkemece evlat edinme kararının verilmesine imkân tanıyan TMK m. 315/II hükmü karşısında, anılan husus üzerine tartışmaya gerek dâhi bulunmadığı kanaatindeyiz.⁴⁹⁰ Bütün bunlarla birlikte evlat edinenin ölümünden sonra evlatlığın halefiyet yoluyla onun yerine geçememesinin, Türk Medeni Kanunu ve mülga Türk Kanunu Medenisi'nde kabul edilen sınırlı evlat edinme sisteminin, kurulan evlatlık ilişkisinin hükümlerini evlat edinenin hısımlarına etki ettirmeme niteliğinden kaynaklandığına hiçbir kuşku da yoktur. Nitekim tam evlat edinme sisteminde evlatlığın, evlat edinenin ölümünden sonra kan hısımlarından ona geçen miras üzerinde halefiyet yoluyla hak sahibi olmasının sebebi de, anılan sistemde evlatlık ilişkisinin evlat edinen ile birlikte onun hısımlarını da kapsaması, evlatlık ile evlat edinenin hısımları arasında da hukukî bağın kurulmasıdır.⁴⁹¹

Evlatlığın, evlat edinenin hısımlarına mirasçı olamayacağı kuralının bir istisnasına ise evlat edinenin, mirasçısı olduğu hısımlarının mirası henüz paylaşılmadan; yani miras ortaklığı devam ederken vefat etmesi hâlinde rastlanmaktadır. Nitekim, TMK m. 580/II uyarınca,

⁴⁸⁷ Aydoğdu, s. 625-626.

⁴⁸⁸ Y2HD, 1986/8961 E. 1986/9853 K. 10.11.1986 T.; Y2HD, 2001/6751 E. 2001/8604 K. 01.06.2001 T.

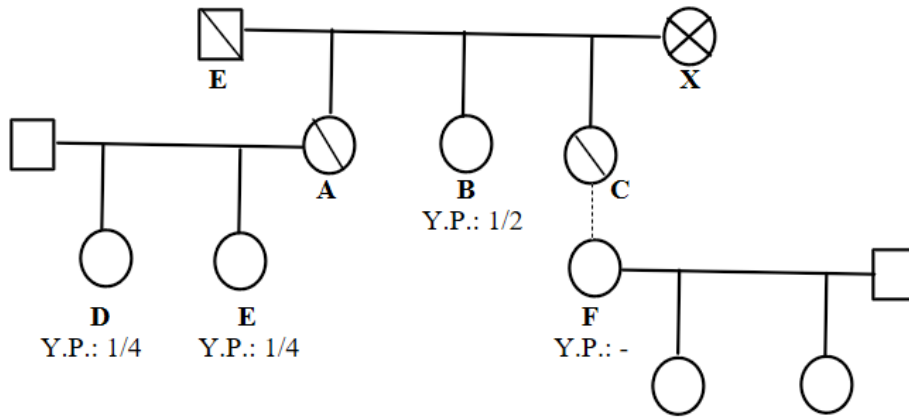
⁴⁸⁹ YİBGK, 955/11 E. 1955/24 K. 07.12.1955 T.

⁴⁹⁰ Aynı yönde: Aydoğdu, s. 627.

⁴⁹¹ Verdier, s. 41; Baygın, s. 648; Şıpka/Ergün, s. 38.

“Mirasın açıldığı anda sağ olan mirasçı sonradan ölürse, onun miras hakkı kendi mirasçılara kalır.” İşte ancak böyle bir hâlde evlatlık, evlat edinenin yerine geçerek onun mirasbırakanı olan hısıminin yasal mirasçısı sıfatını taşıyabilir.⁴⁹² Başka bir anlatımla, evlat edinenin ölümünden önce ona başkasından intikal eden miras, evlat edinenin ölümünden sonra evlatlık ve altsoyuna intikal ederken; evlat edinenin ölümünden sonra evlat edinene başkalarından düşebilecek miras ise, evlatlık ve altsoyuna halefiyet yoluyla intikal etmez.⁴⁹³ Bu durumda mesela, kendisini birlikte evlat edinenler öldükten sonra onların çocuklarından birinin vefatı hâlinde evlatlık, bu kişinin mirasçısı olamaz.⁴⁹⁴ Benzer şekilde babasından önce ölmüş olan evlat edinenin evlatlığı da, evlat edinenin babası öldüğünde halefiyet yoluyla evlat edinenin yerine geçerek onun babasının mirasçısı olamaz.⁴⁹⁵

Örneğin, mirasbırakan (X)’in ölümünde kendisinden önce vefat etmiş eşi (E) ile evliliğinden olan üç oğlu (A), (B) ve (C)’den sadece (B) hayatta olup (A)’nın çocukları (D) ve (E) ile (C)’nin evlatlığı (F) ve onun çocukları (G) ve (H) de bulunmaktaysa, bu durumda (F), halefiyet yoluyla (C)’ye düşen miras payını kazanamayacağı için (C)’nin miras payı, mirasın çoğalması ilkesi uyarınca (A) ile (B)’ye geçer. Sonuç olarak da (B)’nin yasal miras payı terekenin 1/2’si olurken, (A)’ya düşen 1/2’lik miras payı halefiyet yoluyla çocuklarına intikal ederek (D) ile (E) arasında her birine 1/4 oranında miras kalacak şekilde paylaşılır.⁴⁹⁶

⁴⁹² Y2HD, 1984/3412 E. 1985/3655 K. 16.04.1985 T.; İnan/Ertas/Albaş, s. 151; Erman, s. 176.

⁴⁹³ Weimar, Erbrecht, Art. 465 ZGB, s. 77, par. 5; İnan/Ertas/Albaş, s. 151; Erman, s. 176; Gençcan, Miras, s. 331-332; Şener, TMK, s. 699; Güney, s. 13, 18-19.

⁴⁹⁴ T. C. Adliye Vekaleti, Madde: 465, s. 39.

⁴⁹⁵ Y2HD, 1986/8961 E. 1986/9853 K. 10.11.1986 T.; Y8HD, 2013/7810 E. 2013/17380 K. 21.11.2013 T.; Eccher, s. 32, par. 3/12; Eren/Yücer Aktürk, s. 39, par 130; Antalya, s. 127, par. 311; İnan/Ertas/Albaş, s. 151; Berki, Evlatlığın Mirasçılığı, s. 37; Gençcan, Miras, s. 332.

⁴⁹⁶ Piotet, s. 42.

Kural evlatlık ve altsoyunun yalnız evlat edinenin yasal mirasçısı olması ise de, evlatlık ve altsoyunun evlat edinenin kan hısımlarına başka sıfatlarla yasal mirasçı olmaları mümkündür. Örneğin, evlatlık ile evlat edinen arasında kan hısımlığı da bulunması hâlinde, evlatlığın kendi kan hısımları ile mirasçılık ilişkisi devam ettiğinden (TMK m. 500/I, c. 2) evlatlık, aynı zamanda kendi kan hısımları da olan evlat edinenin kan hısımlarının yasal mirasçısı olabilecektir.⁴⁹⁷ Tabii bu durumda evlatlığın bu kişilere yasal mirasçılığı evlatlık ilişkisi dolayısıyla değil, kan hısımlığı dolayısıyla söz konusu olur.⁴⁹⁸ Yine evlat edinenin iki evlatlığı arasında kan hısımlığı bulunması hâlinde de bu kişiler birbirinin yasal mirasçısı olabilecektir.⁴⁹⁹ Benzer şekilde, evlatlığın veya altsoyuna mensup birinin, evlat edinenin bir kan hısımları ile evlenmesi durumunda da aynı sonuç, bu defa da sağ kalan eş sıfatıyla doğacaktır (TMK m. 499). Evlat edinenin hısımlarının bir ölümüne bağlı tasarruf yaparak evlatlık ve/veya altsoyunu mirasçı atamaları veya vasiyet alacaklısı olarak belirlemelerine de herhangi bir engel bulunmamaktadır.⁵⁰⁰

b. Halefiyet İlkesi

Evlatlığın evlat edinene mirasçılığı bakımından halefiyet ilkesinin geçerliliğinin sonucu olarak, evlatlığın altsoyu da evlat edinene mirasçı olabilmektedir. TMK m. 500/I'nin ilk cümlesindeki, “*evlatlık ve altsoyunun evlat edinene kan hısımları gibi mirasçı*” olduğu ifadesi ile de kanunkoyucu esasen bu duruma işaret etmektedir. Yoksa burada kastedilen, evlat edinenin ölümünde evlatlıkla birlikte onun altsoyunun da mirasçı olacağı değildir. Dolayısıyla, evlatlığın altsoyunun evlat edinene mirasçılığından söz edilebilmesi için ön koşul, evlatlığın evlat edinenin ölümünde sağ olmamasıdır. Başka bir anlatımla, evlatlık, evlat edinenden önce ölmüş olursa, evlat edinenin ölümünde evlatlığın altsoyu, kök içi halefiyet ilkesine göre evlatlığın yerine geçerek evlat edinenin yasal mirasçısı olur.⁵⁰¹ Bu

⁴⁹⁷ Piotet, s. 44; Şıpka/Ergün, s. 36, dn. 69; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 32; Güney, s. 19-20.

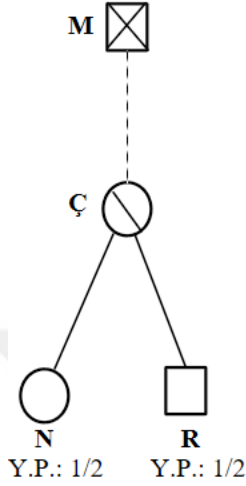
⁴⁹⁸ Dural/Öz, s. 36, par. 172; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 32.

⁴⁹⁹ Yakut/Çağlayan Aygün, s. 33.

⁵⁰⁰ Weimar, Erbrecht, Art. 465 ZGB, s. 79, par. 7; Berki, Evlatlığın Mirasçılığı, s. 37; Yılmaz, Miras, s. 23.

⁵⁰¹ Weimar, Erbrecht, Art. 465 ZGB, s. 77, par. 4; Şıpka/Ergün, s. 36; Eren/Yücer Aktürk, s. 38, par. 131; Antalya, s. 123, par. 295; İmre/Erman, s. 34, par. 2; Berki, Evlatlığın Mirasçılığı, s. 22, 24; Yılmaz, Miras, s. 23; Y2HD, 1985/1589 E. 1985/1839 K. 26.02.1985 T. [Karara konu olayda, evlat edinen (E)'nin öldüğü tarihte evlatlığı (A) hayatta olmayıp (A)'nın çocukları sağ olmasına rağmen, yerel mahkemece evlat edinenin mirasçısının ancak evlatlığın kendisi olabileceği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmesini Yargıtay isabetsiz bularak kararında, evlatlık ve altsoyunun, evlat edinene altsoy gibi mirasçı olacağından, evlat edinenin öldüğü sırada evlatlık sağ olmadığı takdirde onun miras hakkının kendi altsoyuna intikal edeceğine hükmetmiştir.]; Y2HD, 1984/3412 E. 1985/3655 K. 16.4.1985 T.; Y1HD, 2004/716 E. 2004/1392 K. 19.02.2004 T.; Y2HD, 2006/19360 E. 2007/14436 K. 25.10.2007 T.; Y14HD, 2015/5616 E. 2016/52 K. 11.01.2016 T.

durumda örneğin evlat edinen (M)'nin evlatlığı (Ç), (M)'den önce vefat etmiş olup (M)'nin ölümünde (Ç)'nin çocukları (N) ve (R) hayattaysa, (N) ve (R), halefiyet yoluyla (Ç)'nin yerine geçerek her birinin yasal miras payı terekenin 1/2'si olacak şekilde (M)'nin yasal mirasçısı olur.⁵⁰²

Evlatlığın altsoyunun, evlat edinenin öldüğünde halefiyet yoluyla evlatlığın yerine geçerek evlat edinene mirasçı olması için kural olarak evlatlığın, evlat edinenin ölümü anında hayatta olmaması gerekmektedir birlikte, evlatlığın mirasçılık sıfatını kaybetmesini gerektiren sebeplerden birinin varlığı hâlinde de varsa evlatlığın altsoyu, halefiyet yoluyla evlat edinenin mirasçısı olur. Anılan sonuç, evlatlığın evlat edinenin mirasından ivazsız feragati, evlat edinenin evlatlığı mirasçılıktan cezai çıkarması, evlatlığın mirastan yoksunluğu veya mirası reddi hâllerinde söz konusu olur. Nitekim evlatlık ile evlat edinenin aralarında mirastan ivazsız feragat sözleşmesi yapmaları hâlinde bu sözleşme, yalnız feragat edenin mirasçılık sıfatını kaybettirdiğinden (TMK m. 583/II), evlatlığın altsoyu evlat edinenin ölümünde evlatlık sağ değilmiş gibi onun miras haklarına halef olur.⁵⁰³ İvazlı feragat ise, aksi kararlaştırılmış olmadıkça feragat edenin altsoyunu miras dışı bıraktığından (TMK m. 528/III), bu durumda evlatlığın altsoyunun, evlat edinenin ölümünde evlatlık hayatta olmasa bile evlat edinene mirasçı olması söz konusu olamaz. Evlat edinenin evlatlığı mirasçılıktan çıkarması hâlinde de, evlat edinen başka türlü tasarrufta bulunmuş olmadıkça, evlatlığın miras payı, evlat edinenden önce ölmüş gibi kendi altsoyuna kalır (TMK m. 511/II). Bu durumda evlat edinen evlatlığın miras payı üzerinde tasarrufta bulunmuş olsa

⁵⁰² Öztan, s.62.

⁵⁰³ Eren/Yücer Aktürk, s. 195, par. 568.

dâhi evlatlığın altsoyu, yine evlatlık evlat edinenden önce ölmüş gibi, saklı payını isteyebilir (TMK m. 511/III).⁵⁰⁴ Evlatlığın, evlat edinene karşı mirastan yoksunluk sebeplerinden birini gerçekleştirmiş olması hâlinde de, mirastan yoksunluk nispi ve kişisel nitelik taşıdığından, evlatlığın altsoyu, evlatlık evlat edinenden önce ölmüş gibi mirasçı olur ve halefiyet ilkesi gereği evlatlığın miras payından yararlanır (TMK m. 579/II).⁵⁰⁵ Yine evlat edinenin mirasını reddettiğinde de evlatlık, evlat edinenden önce ölmüş sayılır ve böylelikle miras payı kendi altsoyuna geçer (TMK m. 611/I).⁵⁰⁶

Halefiyet ilkesini, sadece evlat edinenin ölümü anında hayatta olmayan evlatlık yerine altsoyunun geçerek evlat edinene mirasçı olacağı şeklinde anlamamak gerekir. Nitekim evlatlık da, evlat edinenin ölümünden önce ona başkasından kalan ancak henüz paylaşılmamış olan miras üzerinde halefiyet yolu ile hak sahibi olur.⁵⁰⁷ Buna göre örneğin, evlat edinen (M), babası (B)'nin ölümünden üç ay sonra ve henüz mirası paylaşılmadan ölmüş olursa, (M)'nin evlatlığı (Ç), halefiyet yoluyla (M)'nin yerine geçerek (B)'nin mirasçısı olur. Yargıtay uygulamasında da evlat edinenin ölümünden önce ona, başkasından kalan mirasın halefiyet yolu ile evlatlığına, evlatlık hayatta değilse de onun altsoyuna geçeceği ifade edilmektedir.⁵⁰⁸ Buna karşılık, evlat edinenin ölümünden sonra vefat eden kan hısımlarının mirası yönünden ise böyle bir sonucun doğması evlatlığın evlat edinene mirasçılığının sınırlı bir mirasçılık olmasından dolayı tabii ki mümkün olmayacak,⁵⁰⁹ evlat edinenin ancak varsa kendi altsoyu halefiyet yoluyla böyle bir mirasta hak sahibi olabilecektir.

Belirtmek gerekir ki, evlat edinenin ölümünde evlatlığın hayatta olmaması hâlinde halefiyet ilkesi uyarınca evlat edinenin mirasçısı sıfatını kazanabilmeleri açısından evlatlığın altsoyuna mensup kişilerin evlatlık ilişkisinin kurulmasından önce veya sonra doğmuş ya da evlatlık ilişkisinin kurulması anında küçük veya ergin olmalarının bir önemi

⁵⁰⁴ Y1HD, 2013/17080 E. 2014/1877 K. 11.02.2014 T. Karara konu olayda evlat edinen, sağlığında evlatlığını mirasçılıktan çıkarmış, tek mal varlığı olan dava konusu taşınmazını ise davalı derneğe vasiyet etmiş, evlat edinenin ölümünden sonra evlatlığın oğlu da, dernek lehine yapılan ölüme bağlı tasarrufun tenkisini dava etmiştir. Yerel mahkeme bu davayı kabul etmiş; Yargıtay da yerel mahkeme kararını onamıştır.

⁵⁰⁵ Eren/Yücer Aktürk, s. 448-449, par. 1194-1195.

⁵⁰⁶ Eren/Yücer Aktürk, s. 539, par. 1454.

⁵⁰⁷ Bununla birlikte doktrindeki bazı yazarlar, evlat edinenin kendi hısımlarından iktisap ettiği miras haklarından ölümü hâlinde evlatlığın faydalanacağını kabul etmekle birlikte, burada halefiyetin söz konusu olmadığını ifade etmektedir (Erman, s. 176).

⁵⁰⁸ Y2HD, 1984/3412 E. 1985/3655 K. 16.04.1985 T. Kararda evlatlık (Ş)'nin, 1956 yılında öldüğü, geriye davacı kızı (N) ile oğlu (Y) kaldığı; (N) ve (Y)'nin, halefiyet yoluyla 1977 yılında ölen evlat edinen (H)'nin mirasçısı olacağı için kendilerine veraset belgesi verilmesi gerekirken, davanın reddedilmesinin kanuna aykırı olduğuna hükmedilmiştir.

⁵⁰⁹ Y2HD, 1986/8961 E. 1986/9853 K. 10.11.1986 T.

bulunmamaktadır.⁵¹⁰ Hatta evlat edinenin ölümü anında henüz doğmuş olmayıp ana rahminde bulunsa da, evlatlığın altsoyu sağ doğmak koşulu ile mirasçı olur (TMK m. 582/I) ve bu sebeple de evlat edinenin mirasının paylaşılmasının altsoyun doğumuna kadar ertelenmesi gerekir (TMK m. 643/I). Buna karşılık evlat edinenden önce vefat etmiş olan evlatlığın altsoyu da bulunmuyorsa, evlatlığa sağ olması hâlinde düşmesi gereken miras payı, mirasın çoğalması ilkesi gereğince evlat edinenin diğer yasal mirasçılarına geçer.⁵¹¹

TMK m. 500/I, c. 1’de evlat edinenin yasal mirasçısı olduğu hükme bağlanan “evlatlığın altsoyu” kapsamına evlatlığın evlatlığının da dahil olup olmadığı hususu ise doktrinde tartışmalıdır. Bu hususta bazı yazarlar, mülga TKM m. 447/I’in, “*Evlatlık ve fûruu, kendisini evlat edinen kimseye; nesebi sahih fûruu gibi mirasçı olurlar.*” hükmünün ve bu hükmün yürürlükteki karşılığını teşkil eden TMK m. 500/I, c. 1’in “*Evlatlık ve altsoyu, evlat edinene kan hısımları gibi mirasçı olurlar.*” hükmünün, evlatlığın evlatlığının evlat edinenin yasal mirasçısı olamayacağını dolaylı olarak belirttiği görüşündedir.⁵¹² Bu nedenle yazarlara göre, kök içi halefîyet yoluyla evlatlığın yerine geçerek evlat edinene mirasçı olabilecekler yalnız onun birinci zümre kan hısımlarıdır.⁵¹³ Nitekim evlatlık, evlat edinenin hısımlarına mirasçı olamayıp sadece evlat edinene mirasçı olabildiğine göre, evlatlığın evlatlığı da yine sadece kendisini evlat edinen evlatlığa mirasçı olabilecek; buna karşılık, evlatlığı evlat edinenden herhangi bir miras hakkı bulunmayacaktır.⁵¹⁴ Bu durumda örneğin, (A), (B)’yi evlat edinmiş, (B) de (C)’yi evlat edinmiş olup da (B), (A)’dan önce ölmüş olursa, (C) halefîyet yoluyla (A)’nın yasal mirasçısı olamaz.⁵¹⁵

⁵¹⁰ Tuor, Art. 465 ZGB, s. 84, par. 7 (Bununla birlikte mülga TKM m. 257/I, c. 3 kapsamında yapılacak resmî sözleşme ile evlatlığın, evlatlık ilişkisinin kurulmasından önce ve/veya sonra doğan altsoyunun evlat edinene mirasçı olmayacağını kararlaştırılması mümkün olmaktadır.); Escher, Art. 465 ZGB, s. 87, par. 3; Baygın, Sonuçlar, s. 647; Şıpka/Ergün, s. 36; Antalya, s. 123, par. 295; İmre/Erman, s. 35, par. 2 (Yazar, TMK m. 500/I, c. 1’de “evlatlık ve altsoyu” ifadesi kullanıldığını ve evlatlık ilişkisi kurulmadan önce doğmuş altsoy ile kurulduktan sonra doğan altsoy arasında bir ayırım yapmayan bu hükmün mutlak olduğunu, bu sebeple de evlatlığın altsoyuna mensup her kişinin evlat edinenin yasal mirasçısı olduğunu ifade etmektedir); İnan/Ertaş/Albaş, s. 151 (Yazarlar, evlat edinme ile kurulan soybağının geçmişe etkili olması sebebiyle evlatlığın, evlatlık ilişkisinin kurulmasından önce doğmuş olan altsoyunun da evlat edinene mirasçı olacağını belirtmektedir.); Güney, s. 14. Buna karşılık Avusturya hukukundaysa, evlatlığın, sadece evlatlık ilişkisinin kurulma anında küçük olan altsoyu, evlat edinene mirasçı olabilir (§197 Abs. 1 ABGB). Dolayısıyla Avusturya Medeni Kanunu uyarınca evlatlık ilişkisinin kurulması anında evlatlığın ergin olan veya evlatlık ilişkisinin kurulmasından sonra doğan altsoyu, evlat edinenin mirasçısı değildir.

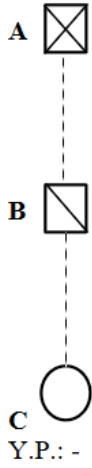
⁵¹¹ İmre/Erman, s. 34, par. 2.

⁵¹² Berki, Evlatlığın Mirası, s. 30-31; Kizir, s. 175.

⁵¹³ Berki, Evlatlığın Mirası, s. 25, 30-31; Kizir, s. 175.

⁵¹⁴ Kizir, s. 175; Öztan, s. 63.

⁵¹⁵ Öztan, s. 63.

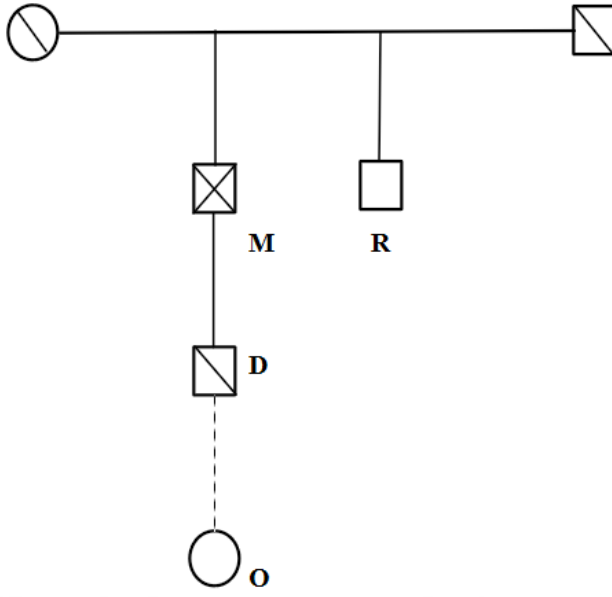

Karşı görüşteki yazarlar ise, TMK m. 500/I, c. 1'in lafzından, evlatlık ilişkisinin kurulması ile evlatlığın, evlat edinenin altsoyu olacağının açıkça anlaşıldığını; kanunkoyucunun buradaki amacının evlatlığın, evlat edinenin altsoyuyla aynı haklara sahip olması yönünde olduğunu; bu durumda evlatlığın evlatlığının da artık evlatlığın altsoyu olarak nitelendirilecek olmasından hareketle, aynı evlatlığın çocukları gibi, evlat edinenin yasal mirasçısı olduğunu ileri sürmektedir.⁵¹⁶ Kanımızca bu görüşe katılmak mümkün değildir; çünkü "birinin kan hısımlı olmak" ile "birine kan hısımlı gibi mirasçı olmak" aynı anlama gelmemekte; buna göre evlatlık, kanunkoyucu tarafından evlat edinenin altsoyu olarak nitelendirilmemektedir.⁵¹⁷ Esasen TMK m. 500/I, c. 1'de evlatlık ve altsoyunun, evlat edinene "kan hısımlı gibi mirasçı" olduğunun hükme bağlanması da bu yüzdendir. Kanunkoyucu evlatlığı, tam evlat edinme sisteminde olduğu gibi, evlat edinenin altsoyu olarak görüyor olsa zaten böyle bir düzenlemeye ihtiyaç da duymazdı. Türk hukukunda kabul edilen sınırlı evlat edinme sisteminde evlatlık ilişkisi dolayısıyla yalnız evlat edinen ile evlatlık arasında yapay bir soybağının kurulduğu gerçeği karşısında, evlatlığın evlatlığının evlat edinenin yasal mirasçısı olmadığı hususunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Basit bir örnek üzerinden yapılacak sağlama da bu sonucu doğrulayacaktır.

Diyelim ki, mirasbırakan (M)'nin ölümünde arkasında sağ olarak bıraktığı yakınları, kendisinden önce vefat etmiş olan kızı (D)'nin evlatlığı (O) ile kendi kız kardeşi (R) olsun.

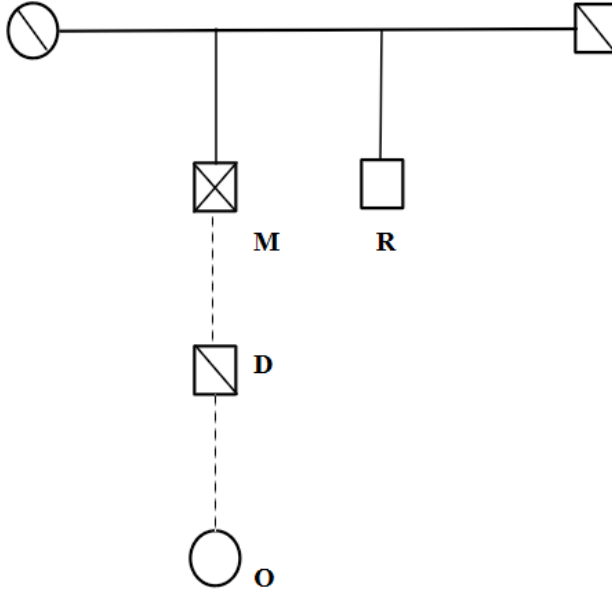
⁵¹⁶ Şıpka/Ergün, s. 36.

⁵¹⁷ Ayrıca evlatlığın evlat edinenin altsoyu olduğu kabul edilirse, mirasbırakanın çocuğunun evlatlığının da çocuğunun altsoyu olduğundan hareketle mirasbırakanın yasal mirasçısı olduğunun kabulü gerekecektir, ki böyle bir durum TMK m. 314/II ve m. 500/I c. 1'in açık düzenlemesi karşısında mümkün değildir.

Bu örnekte evlatlık (O), TMK m. 314/II ve m. 500/I c. 1 uyarınca yalnız kendisini evlat edinen (D)'nin yasal mirasçısı olup (D)'nin kan hısımlarının ise yasal mirasçısı olmadığından, somut olayda birinci zümrede yasal mirasçısı bulunmayan (M)'nin mirasının tamamı ikinci zümredeki tek yasal mirasçısı olan kardeşi (R)'ye intikal edecektir.

Şimdi farz edelim ki (D), (M)'nin öz kızı değil de, evlatlığı olsun.

Bu noktada bir an için karşı çıktığımız görüş uyarınca evlatlığın evlat edinenin altsoyuna dahil olduğunu ve bu sebeple de TMK m. 500/I, c. 1 uyarınca halefiyet yoluyla evlatlığın evlatlığının, evlatlık yerine geçerek evlat edinene yasal mirasçısı olması gerektiğini kabul edelim. O zaman örneğimizde evlatlığın evlatlığı (O), halefiyet yoluyla evlatlık (D)'nin yerine geçerek evlat edinen (M)'nin tek mirasçısı olacaktır. İşte (D)'nin (M)'nin öz

kızı olduğu ilk ihtimalde ortaya çıkan sonuç ile (D)'nin (M)'nin evlatlığı olduğu ikinci ihtimalde ortaya çıkan sonuç birlikte değerlendirildiğinde, bu görüşün aslında ne kadar büyük bir çelişki doğurduğu da apaçık ortaya çıkmaktadır. Evlatlığın evlatlığının da evlat edinenin yasal mirasçısı olduğu yönündeki görüş, TMK m. 314/II ve m. 500/I c. 1'e aykırı olmakla kalmayıp aynı zamanda hukuk mantığına da ters düşmektedir. Nitekim, mirasbırakanın öz çocuğunun evlatlığının onun yasal mirasçısı olmadığı kabul edildiği bir sistemde, evlatlığın evlatlığının yasal mirasçı olacağının kabulü söz konusu olamaz.

Evlat edinme yoluyla evlatlık ile evlat edinen arasında soybağının kurulması, evlatlık ile evlat edinenin altsoyu dışındaki kan hısımları arasında bir hısımlık ilişkisi kurulması sonucunu beraberinde getirmez.⁵¹⁸ Dolayısıyla, halefiyet yoluyla yalnız evlatlığın birinci zümre kan hısımları olan altsoyu evlat edinene mirasçı olabilir. Evlatlığın diğer yasal mirasçılarının evlat edinene mirasçılığı ise, Kanun'da bu yönde açık bir düzenleme bulunmadığı için söz konusu olamaz. Başka bir ifadeyle, evlat edinenin ölümünde hayatta olmayan evlatlığının altsoyu da bulunmaması hâlinde, evlatlığın ikinci veya üçüncü zümre kan hısımlarının evlat edinenin mirasında herhangi bir hak iddia etmesi mümkün değildir.⁵¹⁹

Halefiyet ilkesi, zümre sisteminde; başka bir deyişle, kan hısımlığına dayanan yasal mirasçılıkta geçerli bir ilke olduğundan bu hususta evlatlığın eşi yönünden bir tartışmaya yer dahi yoktur. Yine de yeri gelmişken evlatlığın eşinin de, evlatlığın altsoyu hâricindeki diğer yasal mirasçıları gibi, evlat edinen ile evlatlık arasındaki evlatlık ilişkisi sebebi ile evlat edinenin yasal mirasçısı olamayacağını belirtmekte fayda görüyoruz.⁵²⁰

c. Eşitlik İlkesi

i. Kural Olarak

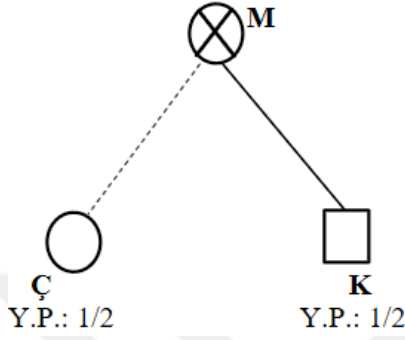
Evlat edinene kan hısımları gibi mirasçı olmaları (TMK m. 500/I, c. 1), evlatlık ve altsoyunun evlat edinenin birinci zümrede yer alan kan hısımları; yani çocukları ve/veya çocuklarının altsoyu ile birlikte mirasçı olmaları hâlinde, Türk Medeni Kanunu'nda aksine bir hüküm de yer almadığından, evlat edinenin mirasından eşitlik ilkesi uyarınca pay almaları sonucunu doğurur. Dolayısıyla evlatlık, varsa evlat edinenin çocukları ile aynı

⁵¹⁸ Dural/Öğüz, s. 192, par. 960; Baş Süzel, s. 1464.

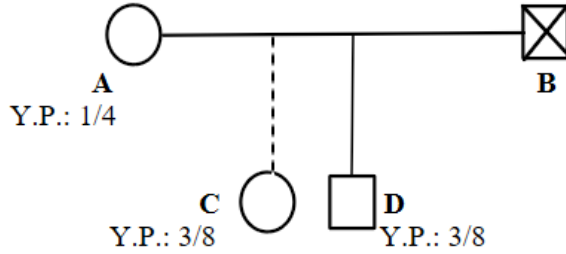
⁵¹⁹ Escher, Art. 465 ZGB, s. 88, par. 3; Baş Süzel, s. 1469-1970; Şıpka/Ergün, s. 36; Serozan/Engin, s. 183-184; Dural/Öz, s. 35-36; Güney, s. 20.

⁵²⁰ Şıpka/Ergün, s. 36.

oranda miras payına sahip olur.⁵²¹ Bu hususta evlat edinenin diğer çocuklarının evlat edinmeden önce veya sonra doğması da bir fark yaratmamaktadır.⁵²² Buna göre örneğin, evlat edinen (M), ölümünde ardında evlatlığı (Ç) ile evlilik dışı doğumundan sonra tanıdığı kızı (K)'yı bırakmış olursa, (Ç) ile (K) mirastan eşit pay alacağından her birinin yasal miras payı terekenin 1/2'si kadar olur (TMK m. 498, 500/I, c. 1).⁵²³

Yine mirasbırakan (B), arkasında sağ kalan eşi (A), (A) ile evliliğinden doğan çocuğu (D) ve eşi ile birlikte evlat edindikleri (C)'yi bırakmış olduğunda da, birinci zümre ile birlikte mirasçı olan (E), 1/4 oranında miras payı alırken terekenin kalan 3/4'ü (C) ile (D) arasında eşit şekilde paylaşılır.⁵²⁴

Bir kişinin birden fazla evlatlığı olması hâlinde de her evlatlık, evlat edinenin mirasında yine eşit paylarla hak sahibi olur.⁵²⁵ Bu hususta hangi evlatlığın ne zaman evlat edinildiğinin bir önemi olmadığı gibi,⁵²⁶ ne şekilde evlat edinildiğinin de bir önemi yoktur. Dolayısıyla, tarih itibariyle daha önce evlat edinilenin daha sonradan evlat edinilen veya küçükken evlat edinilenin, ergin olduktan sonra evlat edinilen karşısında daha üstün bir

⁵²¹ Escher, Art. 465 ZGB, s. 87, par. 2-3; Öztan, s. 59; Erman, s. 176; Yılmaz, Miras, s. 21.

⁵²² Escher, Art. 465 ZGB, s. 87, par. 3.

⁵²³ İmre/Erman, s. 35, par. 2; Berki, Evlatlığın Mirasçılığı, s. 24.

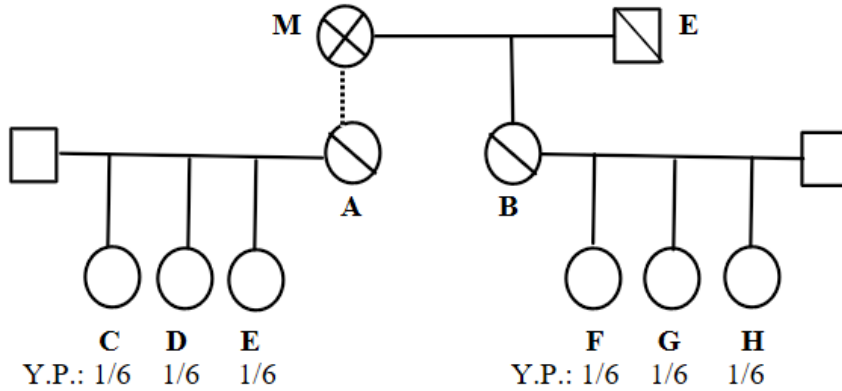
⁵²⁴ Yılmaz, Miras, s. 22.

⁵²⁵ Berki, Evlatlığın Mirasçılığı, s. 24, 33-34.

⁵²⁶ Şıpka/Ergün, s. 35; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 32.

hukukî durumu bulunmamaktadır. Benzer şekilde evlatlık ilişkisinin 01.01.2002 tarihinden önce bir evlat edinme sözleşmesi ile kurulması veya 01.01.2002 tarihinden sonra mahkeme kararı ile kurulmuş olması da evlatlıkların evlat edinene mirasçılıkları bakımından eşitlik ilkesinin geçerliliğini etkilemez, meğerki mülga Türk Kanunu Medenisi uyarınca evlatlık ilişkisinin kurulmasından önce evlatlığın mirasçılık hakkını sınırlandıran veya kaldıran bir sözleşme yapılmış olsun.⁵²⁷

Eşitlik ilkesi uyarınca yalnız evlatlık ile evlat edinenin çocukları değil, bunların altsoyları, mesela evlatlığın çocukları ile evlat edinenin torunları da mirastan eşit pay alır.⁵²⁸ Bu durumda örneğin, mirasbırakan (M)'nin kendisinden önce vefat eden eşi (E) ile olan evliliğinden doğan oğlu (B) ile evlenmeden önce tek başına evlat edindiği evlatlığı (A), (M)'nin ölümünde hayatta olmayıp (B)'nin oğulları (F), (G), (H) ve (A)'nın oğulları (C), (D), (E) hayatta ise, tereke (A) ile (B) arasında eşit şekilde paylaşılması gerektiğinden her biri için 1/2 olan yasal miras payı, halefiyet yoluyla onların çocuklarına intikal eder ve bu miras payları, her birinin çocukları arasında yine eşit şekilde paylaşılır; sonuç olarak da çocukların her birinin miras payı, terekenin 1/6'sı kadar olur.⁵²⁹

⁵²⁷ Yakut/Çağlayan Aygün, s. 32-33.

⁵²⁸ Berki, Evlatlığın Mirasçılığı, s. 25.

⁵²⁹ Piotet, s. 42.

ii. 01.01.2002'den Önce Kurulan Evlatlık İlişkilerinde Evlatlığın Mirasçılığını Sınırlandıran veya Ortadan Kaldıran Sözleşmelerin Varlığı Hâlinde Mirasçılık⁵³⁰

Mülga Türk Kanunu Medenisi'nin yürürlükte olduğu dönemde evlatlık ile evlat edinen arasındaki ilişki, hukukî niteliği itibariyle sözleşmesel bir ilişki olduğundan taraflara, diledikleri zaman anlaşarak evlatlık ilişkisini sona erdirmeye yetkisi verildiği gibi, evlatlığın mirasçılığına dair düzenleme yapma imkânı da tanınmış bulunmaktaydı (mülga TKM m. 257/I, c. 3). Buna göre tarafların, evlatlık sözleşmesi kurulmadan önce yapacakları resmî bir sözleşme ile evlatlığın evlat edinene karşı olan mirasçılık hakkını bazı şartlara bağlaması, sınırlandırması veya ortadan kaldırması mümkündü.⁵³¹ Mülga Türk Kanunu Medenisi'nin içerdiği bu düzenleme kapsamında taraflar örneğin, evlatlık ve altsoyunun evlat edinene mirasçı olamayacağını veya sadece evlatlığın evlat edinene mirasçı olabileceğini, buna karşılık evlatlığın altsoyunun mirasçı olamayacağını ya da evlat edinenin sonradan bir çocuğu olması hâlinde evlatlık ve altsoyunun yasal mirasçılık hakkının sona ereceğini kararlaştırılabilmekteydi.⁵³² Benzer şekilde evlatlığın yasal miras payının azaltılması veya saklı payının ortadan kaldırılması ya da sadece yedek mirasçı, önmirasçı yahut artmirasçı olarak mirasta hak sahibi olması da bu yolla gerçekleştirilebilmekteydi.⁵³³ Yine evlatlığın yasal miras hakkının saklı tutulacağı; ancak saklı pay korumasından yararlanamayacağı da bu sözleşme ile kararlaştırılabilmekteydi.⁵³⁴ Böyle bir sözleşme ile evlat edinenin diğer saklı paylı mirasçılarının saklı paylarını ihlal etmemek kaydıyla, örneğin tek mirasçı olarak atanması suretiyle evlatlığın miras hakkının genişletilmesi de imkân dahilinde olmakla

⁵³⁰ Türk Medeni Kanunu'nda böyle bir sözleşme yapma imkânı tanınmış olmadığından, evlatlık ve altsoyunun evlat edinene yasal mirasçılığının sınırlandırılması veya ortadan kaldırılması, 01.01.2002'den sonra kurulan evlatlık ilişkileri bakımından söz konusu değildir.

⁵³¹ Mülga TKM m. 257/I, c. 3 şu şekildeydi: “*Evlat edinme akdinden evvel yapılmış resmî bir senet ile, nesebi sahih çocukların mirasçılık hakkına ve ana babanın çocukların malları üzerindeki haklarına dair olan mevvadı kanuniyeye muhalif hükümler kabul edilebilir.*” Her ne kadar evlat edinmeden önce yapılacak resmî bir senet ile evlatlık ve altsoyunun miras hakkının tamamen kaldırılabilmesi uygulamada ve doktrinde kabul edilmiş olsa da, bazı yazarlar, bu hükmün lafzı ile İsviçre Medeni Kanunu'ndaki karşılığı da dikkate alındığında, evlatlığın miras hakkının ortadan kaldırılabilmesi değil, ancak evlatlığın saklı payının nesebi sahih çocukların saklı payı oranından daha az olacak şekilde belirlenebileceği anlamının çıktığını ifade etmekte; bununla beraber, evlatlığın kendi hısımlarına da mirasçı olması ve evlat edinmenin mirasçılık haricinde de evlatlık için büyük faydalar sağlayan bir kurum olması sebebiyle, evlatlığın miras hakkının sözleşme ile kaldırılabilmesinin kabulünü mantıklı bulmaktaydılar (Berki, Evlatlığın Mirasçılığı, s. 23-24).

⁵³² Bartholomeyczik, s. 48; Beck, s. 26; Escher, Art. 465 ZGB, s. 87, par. 2; Weimar, Erbrecht, Art. 465 ZGB, s. 78, par. 7; Serozan/Engin, s. 181; İmre/Erman, s. 37, par. 4; İnan/Ertaş/Albaş, s. 149; Erman, s. 175; Yalman, Miras Hakkı, s. 221; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 38.

⁵³³ Tuor, Art. 465 ZGB, s. 83, par. 4.

⁵³⁴ Escher, Art. 465 ZGB, s. 87, par. 2; BGE 116 II 39, 18.01.1990 T., s. 41.

birlikte,⁵³⁵ evlat edinen ve hısımlarının evlatlığın yasal mirasçısı olacağının ya da evlatlığın, evlat edinenin hısımlarının mirasçısı olacağının kararlaştırılması ise mümkün değildi.⁵³⁶

Mülga Türk Kanunu Medenisi m. 257/I, c. 3 uyarınca yapılmış bir sözleşmenin hüküm ve sonuç doğurabilmesi için bu sözleşmenin evlatlık sözleşmesinden önce ve resmî şekilde yapılmış olması şarttı. Bununla birlikte doktrinde ve uygulamada, bu sözleşmenin evlatlık sözleşmesi ile birlikte de yapılabileceği kabul edilmekteydi.⁵³⁷ Evlatlık sözleşmesinin kurulmasından sonra anılan Kanun hükmü kapsamında yapılmış olan sözleşmeler ise geçersiz sayılmaktaydı.⁵³⁸ Yine evlat edinenin, evlatlık ilişkisinin kurulmasından önce yapılmış olsa dâhi ölüme bağlı bir tasarruf ile evlatlığın mirasçılık hakkını sınırlandıran veya kaldıran bir irade açıklamasında bulunması veya bir başkası lehine vasiyette bulunmuş olması da, mülga TKM m. 257/I c. 3 uyarınca evlatlığın yasal mirasçılık hakkı üzerinde herhangi bir etki doğurmamaktaydı.⁵³⁹

Evlatlık ilişkisinin kurulmasından önce evlatlığın evlat edinene yasal mirasçılığına ilişkin düzenlemenin yapıldığı böyle bir sözleşme, niteliği itibariyle bir miras sözleşmesi olduğundan,⁵⁴⁰ bu sözleşmenin noter tarafından düzenleme şeklinde yapılmış olması gerekmekte olup,⁵⁴¹ taraflar arasında adî yazılı şekilde yapılmış veya noterde onaylatılmış sözleşmeler şekle aykırılık sebebiyle geçerli olmamaktaydı. Bununla birlikte sözleşmenin, miras sözleşmesinin aksine,⁵⁴² tanık huzurunda yapılma zorunluluğu bulunmamaktaydı.⁵⁴³

⁵³⁵ Escher, Art. 465 ZGB, s. 87, par. 2; Weimar, Erbrecht, Art. 465 ZGB, s. 78, par. 7.

⁵³⁶ Tuor, Art. 465 ZGB, s. 83, par. 5; Escher, Art. 465 ZGB, s. 89, par. 5; Weimar, Erbrecht, Art. 465 ZGB, s. 78, par. 7. Evlat edinme ilişkisinin kurulmasından önce yapılacak resmî sözleşme ile evlat edinenin evlatlığa mirasçı olacağı yönünde bir düzenleme yapılma imkânı bulunmamasının sebebi, evlatlığın mirasçılığına ilişkin mülga TKM m. 447/I hükmü düzenleyiciyken, evlat edinen ve hısımlarının evlatlığa mirasçı olamayacağına ilişkin mülga TKM m. 447/II hükmünün ise emredici olmasıdır.

⁵³⁷ Escher, Art. 465 ZGB, s. 87, par. 2; Hegnauer, Familienrecht, Art. 267 ZGB, s. 169, par. 11; Erman, s. 175; Yalman, Miras Hakkı, s. 218, 221; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 38; Y2HD, 2000/9858 E. 2000/12077 K. 12.10.2000 T. (Kararda, evlatlığın mirasçılığının şarta bağlanmasının evlatlık sözleşmesi içinde yapılmasının geçerli olduğuna hükmedilmiştir).

⁵³⁸ Yalman, Miras Hakkı, s. 218, 221-222; İnan/Ertas/Albaş, s. 151 (Yazarlar, evlatlık ilişkisinin kurulmasından sonra mülga TKM m. 257/I, c. 3 kapsamında yapılacak bir sözleşmenin geçersiz olduğunu; ancak tarafların mülga TKM m. 475 vd. uyarınca mirastan feragat sözleşmesi yapmalarının ise her zaman mümkün olduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla, mülga TKM m. 257/I, c. 3 ile hedeflenen sonuca, evlatlık ilişkisinin kurulmasından sonra ancak mirastan feragat kurumu ile ulaşılabilirdi.); Y2HD, 1981/3826 E. 1981/3991 K. 21.05.1981 T. (Kararda, evlatlık sözleşmesinin noterde düzenlenmesinden sonra yapılan ve evlatlığın miras hakkını sınırlayan sözleşmelerin geçersiz olduğu ifade edilmiştir).

⁵³⁹ YHGK, 1967/2-716 E. 1968/158 K. 20.03.1968 T.

⁵⁴⁰ Piotet, s. 43.

⁵⁴¹ Erman, s. 175.

⁵⁴² Erman, s. 175.

⁵⁴³ Y2HD, 1977/3587 E. 1977/3744 K. 03.05.1977 T. Kararda, evlatlık sözleşmesinin yapılması esnasında tanık bulundurmaya ilişkin bir hükmün kanunda bulunmaması sebebiyle tarafların iradelerinin birbirine uygun

Buna karşılık bu sözleşmenin tarafı olan evlatlığın özellikle küçük olması hâlinde, tasarruf ehliyeti ve temsile ilişkin olarak miras sözleşmesini mirasbırakan sıfatı ile yapmayan karşı taraf için olduğu şekilde evlatlık için aranan fiil ehliyeti, sağlararası bir sözleşme yapan kimseler yönünden aranan fiil ehliyeti ile aynı olduğundan bu sözleşme, küçüğün yasal temsilcisi tarafından temsili suretiyle yapılmaktaydı.⁵⁴⁴

Yukarıdaki açıklamalara ek olarak belirtmek gerekir ki, 01.01.2002 tarihinden önce kurulmuş bir evlatlık ilişkisinde evlatlık ve altsoyunun mirasçılığına dair bir sorunla günümüzde de karşılaşılacak olunursa, mülga TKM m. 257/I c. 3 uyarınca evlatlığın evlat edinene yasal mirasçılık hakkının düzenlendiğı geçerli bir sözleşmenin varlığında, bu sözleşme Türk Medeni Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra da geçerliliğini koruduğı için artık mülga TKM m. 447/I değil,⁵⁴⁵ yapılan sözleşme hükümleri uygulama bulur.⁵⁴⁶ Dolayısıyla her ne kadar evlatlık ve altsoyu, kural olarak evlat edinene birinci zümre hısımları gibi mirasçı olsalar da, taraflar arasında mülga TKM m. 257/I, c. 3 kapsamında yapılmış bir sözleşme varsa, miras paylarının bu sözleşme hükümlerine göre hesaplanması gerekir.⁵⁴⁷ Bu durumda da evlat edinebilmesi için esasen nesebi sahih altsoyu bulunmaması gereken evlat edinenin, sonradan çocuğı olmuş veya evlat edinme sırasında nesebi sahih olmayan çocuğı sonradan nesebi sahih hâle gelmişse, evlat edinenin altsoyu ile evlatlığın miras paylarının eşitlik ilkesi uyarınca belirlenmesi kuralından sapma söz konusu olur. Böyle bir hâlde evlatlık ve altsoyu, evlat edinenin altsoyuna göre mirastan daha az pay alabileceğı gibi, hiç pay alamayabilir de. Her ne kadar doktrindeki bazı yazarlar mülga TKM m. 257/I, c. 3'ün amacının, evlat edinenin kanunî haleflerinin evlat edinme ilişkisinden zarar görmesini önlemek olduğunu ifade etseler de,⁵⁴⁸ bazı yazarların fikrine göre ise bu sözleşme

biçimde açıklanmasıyla evlatlık ilişkisinin doğmuş olacağına ve irade açıklamaların tespiti sırasında tanık bulundurulmasına gerek olmadığına hükmedilmiştir. Mülga TKM m. 257/I, c. 3 kapsamındaki bir sözleşmenin evlat edinme sözleşmesi içinde de yapılabileceğı kabul edildiğine göre kararda belirtilen sonuç, evlatlığın mirasçılık hakkına ilişkin olarak yapılan sözleşmeler bakımından da geçerli olmaktadır.

⁵⁴⁴ Piotet, s. 43. Miras sözleşmesinde bu sözleşme ile ölüme bağı bir tasarrufta bulunmayan karşı tarafın tasarruf ehliyeti bakımından durumuna ilişkin ayrıntılı açıklama için bkz. Eren/Yücer Aktürk, s. 69-70, par.222-225.

⁵⁴⁵ Anılan Kanun hükmü ile taraflara evlatlığın yasal mirasçılığına ilişkin düzenleme yapabilme yetkisinin verilmesi, evlatlığın yasal mirasçılığına ilişkin mülga TKM m. 447/I'in emredici değil, düzenleyici bir hukuk kuralı olduğunu göstermekteydi (Tuor, Art. 465 ZGB, s. 83, par. 4; Escher, Art. 465 ZGB, s. 87, par. 2; İnan/Ertaş/Albaş, s. 150). Buna karşılık taraflara aynı imkânın tanınmadığı Türk Medeni Kanunu'nda, evlatlığın yasal mirasçılığını düzenleyen m. 500/I, c. 1 hükmü emredicidir ve taraflarca bunun aksinin kararlaştırılması mümkün değildir (Güney, s. 12, dn. 33).

⁵⁴⁶ Tuor, Art. 465 ZGB, s. 83, par. 4; İnan/Ertaş/Albaş, s. 150; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 40.

⁵⁴⁷ Şıpka/Ergün, s. 35; Berki, Evlatlığın Mirasçılığı, s. 33.

⁵⁴⁸ Şener, TMK, s. 699.

ile evlatlığın saklı payının azaltılmasından veya kaldırılmasından diğer saklı paylı mirasçılar değil, evlat edinen yararlanır.⁵⁴⁹ Başka bir anlatımla, zikredilen görüş uyarınca evlatlığın saklı payı evlat edinenin tasarruf oranına eklenir ve evlat edinen bu pay üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabilir. Biz ise bu sonucun kabulünü, mülga Türk Kanunu Medenisi dönemi için evlat edinme kurumunu saklı paylı mirasçılarının saklı payını azaltma veya bertaraf etme amacını gerçekleştirmek adına oldukça elverişli bir araç hâline dönüştürmesi sebebi ile son derece sakıncalı bulmaktayız. Bütün bu açıklamalara ek olarak taraflar arasında mülga TKM m. 257/I, c. 3 uyarınca yapılmış geçerli bir sözleşmenin mevcudiyetine rağmen evlat edinen bir ölüme bağlı tasarruf yaparak evlatlık ve/veya altsoyunu mirasçı atamışsa bu kişiler, yasal mirasçı olarak değilse de atanmış mirasçı sıfatıyla evlat edinene yine mirasçı olabilir.⁵⁵⁰ Ayrıca eğer evlatlık evlat edinenin aynı zamanda saklı payı haiz bir kan hısımlı, örneğin evlat edinenin torunu ise, mülga TKM m. 257/I, c. 3 uyarınca yapılan sözleşme, evlatlığın evlat edinene karşı kan hısımlı olarak sahip olduğu saklı pay üzerinde herhangi bir etki doğurmaz.⁵⁵¹

iii. Çift Hısımlık Hâlinde Mirasçılık

Türk hukukunda evlatlık ilişkisinin evlatlığın kan hısımları ile hukukî ilişkisini sona erdirmemesinin bir sonucu olarak evlatlık ile evlat edinen arasında çift hısımlık söz konusu olabilmektedir. Böyle bir durumda evlatlığın evlat edinenin mirasından nasıl pay alacağı, bu hısımlık bağlarının evlatlığı iki ayrı zümreye dâhil edip etmediğine göre farklılık gösterir.⁵⁵² Buna göre eğer evlatlık, aynı zamanda evlat edinenin birinci zümre kan hısımlı olup aşağıda açıklanacak diğer şartlar da mevcut ise evlatlığın yasal miras payı, her iki hısımlık sebebi ile hesaplanacak payların toplamı kadar olacak; dolayısıyla miras, evlatlık ve evlat edinenin diğer altsoyu arasında tamamen eşit şekilde paylaşılmayacaktır. Nitekim somut bir olayda, bir kişinin kendisinden önce vefat eden kızının çocuğunu evlat edinmesi hâlinde,⁵⁵³ taraflar arasında hem kan bağından kaynaklanan doğal hısımlık, hem de evlatlık ilişkisinden

⁵⁴⁹ Weimar, Erbrecht, Art. 465 ZGB, s. 79, par. 7.

⁵⁵⁰ Yalman, Miras Hakkı, s. 223.

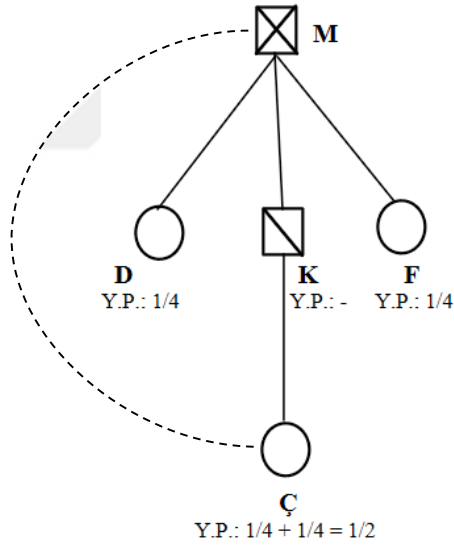
⁵⁵¹ Piotet, s. 45; Escher, Art. 465 ZGB, s. 89, par. 4.

⁵⁵² Doktrinde, mirasbırakana birden çok çizgiyle bağlı olması hâlinde evlatlığın, çizgilere düşen mirasın toplamına göre hak sahibi olacağı; başka bir anlatımla, dâhil olduğu her kökten ayrı ayrı miras payı alacağı ifade edilmektedir (Antalya, s. 126, 128, par. 307, 313). Biz ise çift hısımlık bağının söz konusu olduğu hâllerde geçerli olan bu durumun, evlatlık ile evlat edinen arasında çift hısımlık bulunan hâller bakımından genellenmesini isabetli görmüyoruz; çünkü bu konuya ilişkin yaptığımız açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, evlatlığın evlat edinenden çift hısımlık sebebi ile iki ayrı miras payının toplamına hak kazanması, sadece evlat edinenin kendi çocuğunun altsoyunu evlat edinmesi hâlinde söz konusu olabilmektedir.

⁵⁵³ Escher, Art. 465 ZGB, s. 89, par. 4; Baygın, Sonuçlar, s. 647; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 35.

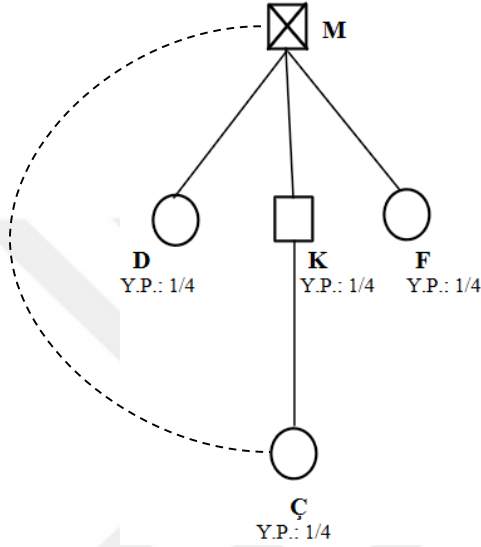
kaynaklanan yapay hısımlık olmak üzere çift hısımlık bağı bulunur. İşte bu şekilde söz konusu olabilen çift hısımlık hâlinde; evlat edinene iki ayrı kök çizgisiyle bağlı olan evlatlığın miras payı, evlat edinen ile arasındaki her iki hattan gelen miras payının toplamı kadardır.⁵⁵⁴ Dolayısıyla evlat edinenin aynı zamanda torunu olan evlatlık, eğer evlat edinenin çocuğu olan ebeveyni evlat edinenden daha önce vefat etmişse halefiyet yoluyla onun yerine geçerek hem aralarındaki kan hısımlığı, hem de yapay hısımlık sebebiyle evlat edinenin mirasından ayrı ayrı pay alır.

Örneğin kendisinden önce ölen kızı (K)'nin çocuğu (Ç)'yi; yani torununu evlat edinmiş olan (M)'nin ölümü hâlinde (Ç), hem aralarındaki doğal soybağı, hem de aralarındaki yapay soybağı sebebi ile her iki hattan ayrı ayrı miras payı alır. Dolayısıyla, ölümünde arkasında (Ç)'den başka iki çocuğu (D) ile (F)'yi bırakan (M)'nin yasal mirasçıları bu üç kişi olup iki çocuktan her birinin yasal miras payı terekenin 1/4'ü olurken, annesi (K)'nin payı da halefiyet yoluyla kendisine intikal eden (Ç)'nin yasal miras payı terekenin 1/2'sidir.

⁵⁵⁴ Tuor, s. 85-86, par. 11-12; Escher, Art. 465 ZGB, s. 89, par. 4; Piotet, s. 44 (Yazara göre mantıklı ve hakkaniyetli olan çözüm de esasen budur; çünkü örneğin bir anneanne kızının çocuğunu; yani torununu evlat edindiğinde, kendi kan hısımlarına mirasçılığı devam eden evlatlık, kendisini evlat edinen anneannesinin, annesinden önce ölmesi hâlinde annesine intikal edecek miras payı üzerinde, annesi öldüğünde onun yasal mirasçısı sıfatıyla zaten hak sahibi olacaktır. Hâl böyleyken, bu ihtimalin tersi gerçekleşip de evlatlığın annesi, kendisini evlat edinen anneannesinden önce ölürse evlatlığın, evlat edinen öldüğünde halefiyet yoluyla annesinin yerine geçerek ona düşecek mirastan da pay alamayacağının kabulü, evlatlığın hakkının sırf annesinin daha erken ölmesi sebebiyle zarar görmesi sonucunu doğurur); İmre/Erman, s. 35-36, par. 2; Serozan/Engin, s. 185; Antalya, s. 86; Öztan, s. 57; Şıpka/Ergün, s. 35; Eren/Yücer Aktürk, s. 36, par. 126a; İnan/Ertaş/Albaş, s. 152; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 35; Baygın, Sonuçlar, s. 647; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 347, dn. 285.

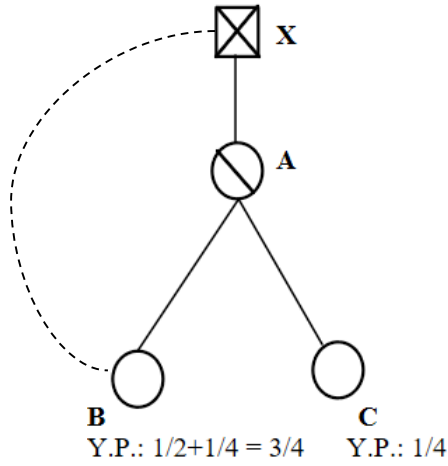
Buna karşılık (M)'nin ölümünde (K) halen sağ ise, bu durumda zaten evlat edinenin kök başı olan kızı (K), kendisinden sonra gelen (Ç)'nin mirasçılığına engel olacağından halefiyet ilkesi işlemeyeceği için (Ç) sadece, evlat edinen ile aralarındaki evlatlık ilişkisi sebebiyle mirastan pay alır. Bu durumda eşitlik ilkesi gereği miras, (M)'nin üç çocuğu ile evlatlığı arasında eşit paylaşılacak olup (Ç), (K), (D) ve (F)'den her birinin yasal miras payı terekenin 1/4'üdür.

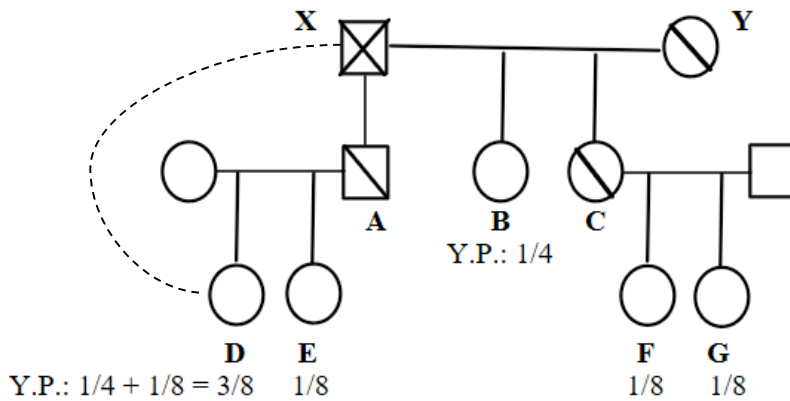
Konuya ilişkin daha farklı bir örnek vermek gerekirse, kendisinden önce vefat eden tek çocuğu (A)'dan olan torunları (B) ve (C)'den (B)'yi evlat edinen (X) öldüğünde, (B), (X)'in mirasından hem evlatlığı sıfatıyla, hem de halefiyet yoluyla kan bağına dayanan yasal mirasçı sıfatıyla ayrı ayrı pay alır.⁵⁵⁵ Buna göre (X)'in mirası önce birinci zümrenin kök başları olan çocuğu (A) ile evlatlığı (B) arasında eşit paylaşılacak olup bunlardan her birine terekenin 1/2'si oranında yasal miras payı kalır; ancak (X)'in ölümünde hayatta olmayan (A)'nın yerine halefiyet ilkesi gereği kendi altsoyu olan (B) ile (C) geçer ve 1/2 oranındaki miras payı, iki çocuğu arasında eşit olarak paylaşılır. Sonuç olarak da (B)'nin yasal miras payı her iki sıfatla hak kazandığı payların toplamı ($1/2 + 1/4 = 3/4$) olurken, (C)'nin yasal miras payı (A)'dan kendisine halefiyet yoluyla intikal eden pay (1/4) kadardır.⁵⁵⁶

⁵⁵⁵ Tuor, s. 85-86, par. 11-12; Escher, Art. 465 ZGB, s. 89, par. 4; İmre/Erman, s. 35-36, par. 2; Öztan, s. 60-61.

⁵⁵⁶ Tuor, s. 85-86; Escher, Art. 465 ZGB, s. 89, par. 4; İmre/Erman, s. 35-36, par. 2; Öztan, s. 61.

Yukarıdaki örneği biraz daha karmaşıklaştıracak olursak, birinci zümrede evlat edinenin kendisinden önce ölen çocuğu ve onun çocukları dışında da mirasçılar olması hâlinde, yasal miras payları yine açıklanan kurala göre; ama yine eşitlik ilkesi çerçevesinde belirlenir. Örneğin, (X)'in ölümünde hayatta olan yakınları kendisinden önce ölen kızı (A)'nın çocukları (D) ile (E), yine kendisinden önce ölen eşi (Y)'den olan oğlu (B) ile kendisinden önce ölen diğer oğlu (C)'nin çocukları (F) ile (G) olmakla birlikte (X), (D)'yi evlat edinmiş olursa miras, (X)'in çocukları (A), (B) ve (C) ile evlatlık (D) arasında eşit olarak paylaşılacağı için her birinin yasal miras payı terekenin 1/4'ü olup, (A) ile (C), (X)'in ölümünde hayatta olmadığından bunların miras payları halefiyet yoluyla altsoylarına intikal eder.⁵⁵⁷ Bu durumda (A)'nın payı (D) ile (E), (C)'nin payı ise (F) ile (G) arasında eşit dağıtılacağı için her biri mirastan 1/8 oranında pay alır. Sonuç olarak (D), evlatlık sıfatıyla aldığı 1/4'lük miras payının yanında (A)'nın halefi olarak aldığı 1/8'lik pay ile birlikte toplamda terekenin 3/8'i kadar bir miras payına hak kazanır.

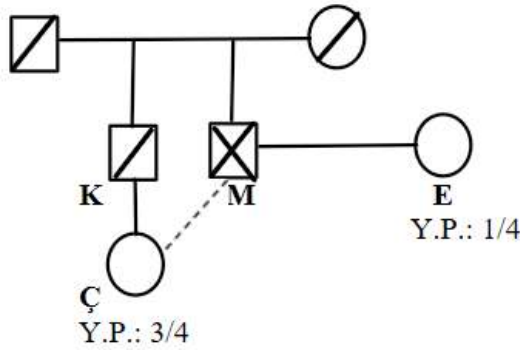
⁵⁵⁷ Piotet, s. 44-45.

Kişinin kendi kardeşini,⁵⁵⁸ yeğenini veya kuzenini evlat edinmesi hâlinde söz konusu olacak çift hısımlık hâlinde ise, yukarıda açıklanan sonuç doğmaz. Nitekim, çift hısımlık hâlinde evlatlığın mirastan nasıl pay alacağını, bu hısımlık bağlarının evlatlığı iki ayrı zümreye dâhil edip etmediğine göre farklılık göstereceği yukarıda da ifade edilmişti. Buna göre eğer evlatlık, aynı zamanda evlat edinenin ikinci veya üçüncü zümre kan hısımları ise, bu durumda evlatlığın iki hısımlık bağı sebebi ile mirastan ayrı ayrı pay alması söz konusu değildir. Bunun sebebi, zümre sistemine hâkim olan önceki zümre mirasçılarının sonraki zümre mirasçılarının mirasçılığını önleyeceğine ilişkin ilkedir. Bu ilkeye göre farklı iki zümredeki mirasçıların aynı mirasta birlikte mirasçı olmaları mümkün olmadığından, birinci zümreye dâhil bir mirasçının yani evlatlığın bulunduğu yerde, ikinci ve üçüncü zümre mirasçılarının yasal mirasçılığı söz konusu değildir.⁵⁵⁹ Dolayısıyla evlatlık evlat edinenin kardeşi ise ikinci zümreye, yeğeni ise üçüncü zümreye dâhil olduğu; ancak birinci zümrede kendisi bulunduğu ikinci ve üçüncü zümredeki kan hısımları artık mirasçı olamayacağı için, bu durumda evlatlık evlat edinene sadece aralarındaki evlatlık ilişkisi sebebiyle mirasçı olur.

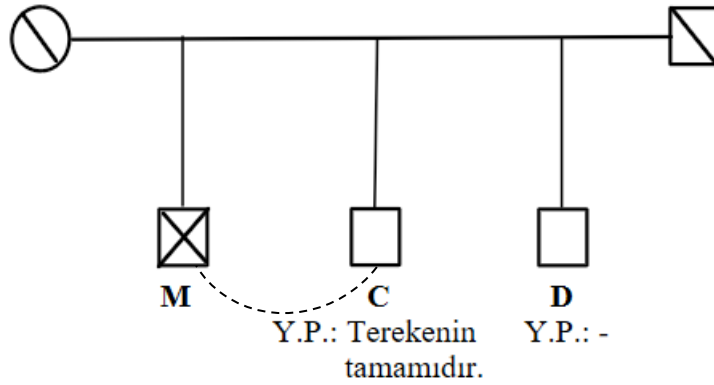
Örneğin, kendisinden önce ölen kız kardeşi (K)'nın çocuğu (Ç)'yi; yani yeğenini evlat edinmiş olan (M), ölümünde ardında bir de sağ kalan eşi (E)'yi bırakmış olursa, birinci zümre ile birlikte mirasçı olan (E)'nin yasal miras payı 1/4 (TMK m. 499, b. 1), birinci zümredeki tek mirasçı olan (Ç)'nin yasal miras payı ise 3/4 olur. Bu durumda ikinci zümreye miras düşmeyeceği için (Ç)'nin halefiyet yoluyla annesi (K)'nın yerine geçerek mirastan ayrı bir pay alması mümkün değildir.

⁵⁵⁸ Y2HD, 1976/1460 E. 1976/1765 K. 01.03.1976 T. Kararda evlat edinmenin, çocuğu olmayan kişilere anne-babalık arzu ve sevgisini tatmin için öngörölmüş bir hukukî yol olduğu belirtilmiş ve bir kimsenin bu sevgisini kendi kardeşinde şekillendirmesine; başka bir deyişle, kardeşin kardeşi evlat edinmesine kanunen bir engel bulunmadığına hükmedilmiştir. Bir kişinin kendi kardeşini evlat edinmesine izin verilmemesi gerektiğine ilişkin görüş için bkz. Berki, Evlatlığın Mirası, s. 7 (Yazara göre, bir kişinin kardeşini evlat edinmesindeki tek amaç, diğer kardeşleri mirasından mahrum bırakmak olabilir. Bu sebeple de böyle bir evlat edinmeye izin verilmesi, kardeşin evlat edinilemeyeceğine ilişkin bir yasak içermeyen kanuna karşı hile kapısını açmaya ve diğer kardeşlerin hakkına engel olmaya sebep olmaktadır).

⁵⁵⁹ Eren/Yücer Aktürk, s. 28, par. 98-99.

Yukarıdaki örneğe benzer şekilde, en yakın hısımlı olarak (C) ve (D) isimli iki kardeşi bulunan (M), ölmeden önce bunlardan (C)'yi evlat edinmiş olursa, (M)'nin ölümünde (C), evlatlık sıfatıyla birinci zümrede bulunduğundan tek başına mirasçı olur; ikinci zümrede bulunan diğer kardeşleri (D)'nin ise yasal miras hakkı bulunmaz.⁵⁶⁰ Dolayısıyla burada da evlatlık, mirasın ikinci zümre mirasçıları arasında paylaşılması söz konusu olmadığından mirastan iki ayrı sıfatla pay almaz.

Evlat edinenin aslında evlatlığın öz babası olup da çocuğunu, aralarında evlatlık ilişkisinin kurulmasından sonra tanınması ya da açılan babalık davası sonucunda hakkında babalık hükmü verilmesi hâlinde ise bu kişiler arasındaki evlatlık ilişkisi kendiliğinden sona ereceğinden çift hısımlık da söz konusu olmaz. Doktrinde de, bu görüşümüzü destekleyen bir biçimde, evlatlığı evlat edinene bağlayan çizgi tek olup da bu çizgiye ait sıfatının birden çok olduğu hâllerde; başka bir deyişle, evlat edinene aynı kökten hem evlatlık, hem de kan bağı ile bağlı olan evlatlığın, sadece bir sıfatla mirasçı olacağı kabul edilmektedir.⁵⁶¹

⁵⁶⁰ İmre/Erman, s. 36, par. 2; Öztan, s. 60-61.

⁵⁶¹ Yakut/Çağlayan Aygün, s. 34-35; Antalya, s. 127-128, par. 308, 313 [Yazar, burada bahsedilen hâllere örnek olarak mülga Türk Kanunu Medenisi döneminde mirasbırakanın, nesebi sahih olmayan (evlilik dışı) çocuğunu evlat edinmiş olmasını vermektedir]; Baygın, Sonuçlar, s. 647.

Dolayısıyla evlat edinen ile evlatlık arasında tanıma veya babalık hükmü yolu ile doğal soybağı kurulduğunda, bu çocuğun babasına karşı çifte miras hakkından söz edilemez.⁵⁶²

Çift hısımlıktan bahsedildiğinde, aralarındaki evlenme yasağına rağmen evlatlık ile evlat edinen her nasılsa evlenirse, aralarındaki evlatlık ilişkisinden doğan yapay hısımlığın yanında bir de evlilikten doğan kayın hısımlığının da eklenerek çift hısımlığın meydana gelip gelmeyeceğine ve böyle bir durumda evlat edinenin ölümünde evlatlığın mirasçılık durumunun ne olacağına da değinmek gerekmektedir. Bu hususta Türk Medeni Kanunu uyarınca kurulmuş olan evlatlık ilişkileri ile mülga Türk Kanunu Medenisi uyarınca kurulmuş olanlar için her iki kanunda yer alan farklı düzenlemeler sebebi ile birbirinden farklı sonuçlara varılacağından, konunun iki kanuna göre ayrı ayrı incelenmesi gerekmektedir.

Mülga Türk Kanunu Medenisi uyarınca evlatlık ile evlatlık edinen ve bunlardan biriyle diğerinin koca veya karısı arasında evlenmek yasak olmakla birlikte (mülga TKM m. 92, b. 3), bu yasağa aykırılık, evliliğin butlanını gerektirmeyen eksikliklerden sayılmaktaydı. Dolayısıyla, evlat edinme sebebiyle evlenmeleri kanunen yasak olan kimselerin, her nasılsa evlenmiş olmaları hâlinde bu evliliğin butlanına karar verilememekte; buna karşılık evlenme ile evlatlık ilişkisi hükümsüz hâle gelmekteydi (mülga TKM m. 121).⁵⁶³ Başka bir anlatımla, 01.01.2002 tarihinden önce kurulan evlatlık ilişkileri bakımından, evlatlık ile evlat edinenin evlenmeleri hâlinde aralarında evlatlık ilişkisinden doğan yapay hısımlık ve evlilikten doğan kayın hısımlığı olmak üzere çift hısımlık bulunması mümkün değildir. Bu sebeple evlatlık ile evlat edinenin, evlendirme memurunun hatası veya herhangi bir sebeple evlatlık ilişkisinden haberdar olmaması,⁵⁶⁴ örneğin evlatlık ilişkisinin nüfus kütüğüne tescil edilmemiş olması sonucu evlenebilmiş olmaları durumunda, aralarındaki evlatlık ilişkisi kendiliğinden sona erdiği için evlat edinen eşin ölümünde evlat edinilen eşin ona hem

⁵⁶² Yakut/Çağlayan Aygün, s. 34-35; Baygın, Sonuçlar, s. 647.

⁵⁶³ Bu hususa ilişkin olarak bir kararında Yargıtay, mülga Türk Kanunu Medenisi düzenlenirken toplumun ahlak anlayışına ve kamu vicdanına ağırlık verildiğine; kanunkoyucunun herhangi bir sebeple fiili (*de facto*) bir durum meydana geldiği zaman, haklı olarak evlat edinme ilişkisine değil, evlenmeye hukuki değer verip tercihini o yolda kullandığına; aksine bir yol seçilerek evlilik batıl sayılıyorsa, büyük bir ihtimalle devam edecek olan evlilik dışı ilişkiye rağmen, bu kişileri hâlâ evlatlık ve evlat edinen olarak topluma kabul ettirmeye çalışmanın, kamu vicdanını rahatsız edeceğine; bu sebeple de her nasılsa gerçekleşen evlenmeye geçerlik tanınarak suni bağın; yani evlatlık ilişkisinin ortadan kaldırılması yolunda doğru bir tercih yapıldığına ilişkin görüşünü belirtmiştir (Y2HD, 1984/2840 E. 1984/2942 K. 27.03.1984 T.). Bununla birlikte mülga TKM m. 121 uyarınca sadece evlatlık ile evlat edinenin evlenmesi hâlinde değil, bu yasak kapsamındaki diğer kişilerin de, örneğin evlatlık ile evlat edinenin boşandığı eşinin evlenmesi hâlinde de evlatlık ilişkisi kendiliğinden ortadan kalkmaktaydı (Baygın, Sonuçlar, s. 637).

⁵⁶⁴ Berki, Evlatlığın Mirası, s. 14.

evlatlık, hem de sağ kalan eş sıfatıyla mirasçı olması söz konusu değildir. Hatta böyle bir evliliğin evlat edinen eşin ölümünden önce sona ermiş olması hâlinde, aralarındaki ortadan kalkmış olan evlatlık ilişkisi yeniden canlanmayacağı için evlat edinilen eş, evlat edinen eşe artık hiçbir sıfatla yasal mirasçı olamaz.

Türk Medeni Kanunu uyarınca ise evlat edinen ile evlatlığın veya bunlardan biri ile diğerinin altsoyu⁵⁶⁵ ve eşi arasındaki evlenme engeli (TMK m. 129, b. 3), mülga Türk Kanunu Medenisi'nde olduğunun aksine kesin bir evlenme engeli olduğundan,⁵⁶⁶ bu kişiler arasında her nasılsa yapılmış olan evlilik, mutlak butlanla batıldır (TMK m. 145, b.4). Böyle bir evliliğin sona erdirilmesi için mutlak butlan davası Cumhuriyet savcısı tarafından re'sen veya ilgisi olan herkes tarafından (TMK m. 146), herhangi bir hak düşürücü süreye veya zamanaşımı süresine tabi olmaksızın her zaman açılabilir.⁵⁶⁷ Böyle bir durumda eğer evlatlık ile evlat edinen arasındaki evlenmenin mutlak butlanı evlat edinen hayattayken dava edilmiş ve butlan kararı kesinleşmişse, bu durumda taraflar arasındaki evlilik ileriye etkili olarak sona erer; ancak evlatlık ilişkisi devam eder.⁵⁶⁸ Bu durumda evlat edinenin ölümünde evlatlık, aralarındaki evlatlık ilişkisi sebebiyle ona mirasçı olur. Buna karşılık açılmış olan mutlak butlan davasının evlat edinen hayattayken sonuçlanmaması veya davanın onun ölümünden sonra açılmış olması hâlinde evlatlığın mirasçılık durumunun ne olacağı, davanın evlat edinenin ölümünden önce sonuçlanmış olması hâlinde olduğu gibi açık ve net değildir.⁵⁶⁹ Bunun sebebi mutlak butlanla batıl bir evlenmenin, hâkimin kararına kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurması; başka bir deyişle mutlak butlan kararının hüküm ve sonuçlarının ileriye etkili olmasıdır (TMK m. 156, c. 2). Dolayısıyla butlan kararının evlat edinenin ölümünden sonra kesinleşmiş olması, evlat edinenin ölümü anında evlatlık ile aralarında hem geçerli bir evlilik, hem de evlatlık ilişkisinin bulunması sonucunu

⁵⁶⁵ Kanun'da "altsoy" ibaresinin kullanılması ve bu hususta soybağının kan bağına veya evlat edinmeye dayanması bakımından bir ayırım yapılmaması sebebiyle doktrinde, evlat edinenin altsoyu ile evlatlığı arasındaki evlenme engeli kapsamında evlat edinenin birden çok evlatlığı olması durumunda bu evlatlıklar arasında da evlenmenin yasak olduğu ifade edilmektedir. (Baygın, Sonuçlar, s. 637).

⁵⁶⁶ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 346, dn. 282; Acabey, s. 169.

⁵⁶⁷ Baygın, Sonuçlar, s. 637.

⁵⁶⁸ Baygın, Sonuçlar, s. 639. Bununla birlikte doktrinde, böyle bir durumda evlilik ile birlikte evlatlık ilişkisinin de ortadan kaldırılması gerektiğini savunan yazarlar da mevcuttur. Bu yazarlara göre, bir kere evlilik ilişkisi içine giren taraflar arasındaki evlatlık ilişkisini ayakta tutmak, bir yandan evlat edinme kurumunun amacına aykırılık oluşturur; çünkü evliliğin butlanı kararından sonra evlat edinen ile evlatlık arasında kanunkoyucunun arzuladığı anlamda bir ebeveyn ilişkisinin devam ettirilebilmesi neredeyse imkânsızdır (Şıpka, s. 319).

⁵⁶⁹ Her ne kadar TMK m. 159'da evlenmenin butlanını dava etme hakkının mirasçılara geçmeyeceği; mirasçıların ancak açılmış olan davayı sürdürebilecekleri hükme bağlanmışsa da, burada kast edilen mutlak butlan davası değil, sadece nispi butlan davasıdır. Nitekim evliliğin mutlak butlanı ilgililer tarafından her zaman dava edilebilir (Eren/Yücer Aktürk, s. 43-44, par. 151-152).

beraberinde getirir. Hâl böyle olunca evlatlığın, evlatlık ilişkisi sebebiyle evlat edinene mirasçı olacağına dair bir şüphe bulunmamakla birlikte, aynı zamanda sağ kalan eş sıfatıyla da mirasçı olup olmayacağının belirlenmesinde evlatlığın iyiniyetli olup olmadığı önem arz eder. Nitekim butlan kararı ileriye etkili hüküm ve sonuç doğurur; ancak dava sonucunda evlenme sırasında iyiniyetli olmadığı anlaşılan sağ kalan eş, yasal mirasçı olamaz (TMK m. 159, c. 2). Evlatlığın evlenme sırasında iyiniyetli olduğundan bahsedilebilmesi için ise butlan sebebini; yani evlatlık ilişkisini bilmemesi ve bilebilecek durumda olmaması, bu durumu bilmesinin kendisinden beklenemeyecek olması gerekmektedir. İyiniyet karinesi uyarınca kanunun iyiniyete hukukî bir sonuç bağladığı durumlarda, iyiniyetin varlığı asıl olduğundan (TMK m. 3/I), evlatlığın iyiniyetli olmadığına davacılar tarafından ispatı gerekmeyle birlikte, kanımızca bu durumda evlatlığın iyiniyetli olduğunun kabulü, hayatın olağan akışına aykırı düşer. Dolayısıyla böyle bir durum her nasılsa ortaya çıktığında kural olarak evlatlığın evlat edinene sağ kalan eş sıfatıyla mirasçı olamaması; yalnız aralarındaki evlatlık ilişkisi dolayısıyla mirasçı olması gerekir.

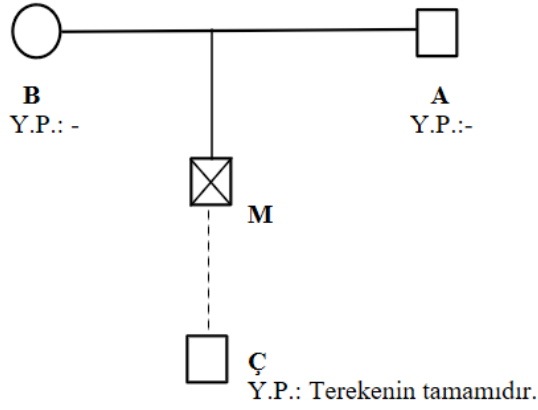
d. Evlat Edinenin İkinci ve Üçüncü Zümrede Bulunan Kan Hısımlarının Yasal Mirasçılığını Önleme

Evlatlık, evlat edinenin birinci zümre mirasçısı olduğundan, evlat edinenin ölümünde altsoyu bulunmasa bile tek başına evlatlığın varlığı, evlat edinenin ikinci ve üçüncü zümredeki kan hısımlarının mirasçılığını önler.⁵⁷⁰ Bu durumda evlat edinenin ölümünde anne ve babası, kardeşleri, büyükanne ve büyükbabaları, amcaları, halaları, dayıları, teyzeleri ve yeğenlerinden hayatta olanlar bulunsa bile, birinci zümre mirasçısı olan evlatlık, bütün bu kişilerin yasal mirasçılığına engel olur.⁵⁷¹ Örneğin evlat edinen (M), öldüğünde ardında evlatlığı (Ç) ile annesi (A) ve babası (B)'yi bırakmışsa, mirasın tamamı (Ç)'ye kalacak olup ikinci zümreye mensup olan (A) ve (B), yasal mirasçı olamaz.⁵⁷²

⁵⁷⁰ Escher, Art. 465 ZGB, s. 88, par. 3; İnan/Ertaş/Albaş, s. 148, 151; Erman, s. 175-176; Yalman, Miras Hakkı, s. 222; Baygın, Sonuçlar, s. 647, Güney, s. 19-20.

⁵⁷¹ İnan/Ertaş/Albaş, s. 151; Baygın, Sonuçlar, s. 647; Güney, s. 20; Y2HD, 1978/8140 E. 1979/5513 K. 29.06.1979 T. [Kararda, kardeşler her ne kadar mirasbırakanın saklı paylı mirasçısı olsalar da (mülga TKM m. 453, b.3), evlatlık, evlat edinenin altsoyu olduğu ve somut olayda mirasbırakanın ölümünde evlatlık ilişkisi ayakta durduğundan, evlat edinenin kardeşlerinin mirasçı olamayacağına; bu sebeple tenkis davası da açamayacağına hükmedilmiştir].

⁵⁷² Baygın, Sonuçlar, s. 647; Öztan, s. 61.

Yukarıdaki örnekte olduğu gibi, evlat edinenin tüm mirası tek başına evlatlığına kalırken, hayatta olan anne ve babasına hiç miras payı düşmemesi doktrindeki bazı yazarlarca şiddetle eleştirilmiş, ortaya çıkan bu sonucun adaletsiz ve hatta mantıksız olduğu; bu hususta kanunda evlat edinenin anne ve babası lehine bir değişikliğin yapılması gerektiği ifade edilmiştir.⁵⁷³ Belirtmek gerekir ki, günümüzde de söz konusu olması ihtimal dâhilinde olmakla birlikte, bu tür durumlara mülga Türk Kanunu Medenisi'nin yürürlükte olduğu dönemde daha sıklıkla rastlanmaktaydı. Nitekim mülga Türk Kanunu Medenisi'nin evlat edinme şartlarına ilişkin hükümleri uyarınca yalnız nesebi sahih çocuğu bulunmayan ve m. 253, c. 1'de, 2846 S. K. ile yapılan 16.06.1983 tarihli değişiklikten önce,⁵⁷⁴ en az kırk yaşındaki kişiler evlat edinebildiğinden, evlat edinenlerin yaşları itibariyle çocuk sahibi olmaları da güçleşmiş olup evlat edinenler çoğu zaman ölümlerinde arkalarında sağ kalan eşleri dışında tek yasal mirasçı olarak evlatlıklarını bırakmaktaydılar.⁵⁷⁵ Bu durumda evlat edinen ile aralarında evlatlığın yasal mirasçılığını sınırlandıran veya ortadan kaldıran bir sözleşme yapılmış olmadığı ve evlat edinenin sağ kalan eşi de bulunmadığı takdirde evlatlık, evlat edinenin mirasının tamamı üzerinde tek başına mirasçı olmaktaydı.⁵⁷⁶

⁵⁷³ Berki, Evlatlığın Mirasçılığı, s. 32.

⁵⁷⁴ Mülga TKM m. 253, c. 1'de 2846 sayılı Kanun ile yapılan 16.06.1983 tarihli değişiklik ile evlat edinme yaşı otuz beş olarak kabul edilmiştir.

⁵⁷⁵ Tuor, Art. 465 ZGB, s. 84, par. 9; Escher, Art. 465 ZGB, s. 87, par. 3.

⁵⁷⁶ Berki, Evlatlığın Mirasçılığı, s. 31.

II. EVLAT EDİENİN, EVLATLIĞIN YASAL MİRASÇISI OLMAMASI

A. Genel Olarak

Türk miras hukukunda evlatlığın evlat edinene mirasçılığının tek yönlü olmasının temelini, TMK m. 500/II'nin, “*Evlat edinen ve hısımları, evlatlığa mirasçı olmazlar.*” şeklindeki düzenlemesi oluşturmaktadır.⁵⁷⁷ Buna göre, evlatlık evlat edinenin yasal mirasçısıyken, evlat edinenin ne kan hısımları,⁵⁷⁸ ne de kendisi evlatlığa yasal mirasçı olabilir. Bu da evlatlık ile evlat edinen arasında evlat edinmeden doğan yasal mirasçılığın karşılıklı olmadığı anlamına gelmekte;⁵⁷⁹ doktrinde bu durum, “tek taraflı mirasçılık” olarak nitelendirilmektedir.⁵⁸⁰

Bu hususta özellikle belirtmek gerekir ki, her sınırlı evlat edinme sisteminde evlatlık ile evlat edinen arasındaki yasal mirasçılık ilişkisi Türk hukukundaki gibi tek yönlü değildir. Evlatlık ile evlat edinen arasındaki yasal mirasçılık ilişkisinin tek yönlü veya karşılıklı olmasını, tamamen kanunkoyucunun bu hususta yaptığı tercih belirlemektedir. Örneğin, Fransız Medeni Kanunu'nda basit evlat edinmede (*l'adoption simple*) evlat edinenin de evlatlığın yasal mirasçısı olduğu (Art. 368-1 CC); Avusturya Medeni Kanunu'nda da, evlat edinen ve altsoyu ile evlatlık ve evlatlık ilişkisinin kurulması anında küçük olan altsoyu arasındaki mirasçılık ilişkisinin karşılıklı olduğu (§197 Abs. 1 ABGB) açıkça hükme bağlanmıştır.⁵⁸¹ Erginlerin evlat edinilmesi yönünden sınırlı evlat edinme sistemini

⁵⁷⁷ TMK m. 500/II ile aynı yöndeki hüküm mülga TKM m. 447/II'de, “*Evlat edinen bir kimse ve hısımları, evlatlığa mirasçı olmazlar.*” şeklinde yer almaktaydı.

⁵⁷⁸ Alman hukukunda tam evlat edinme sisteminin benimsenmesinden önce yürürlükte bulunan Alman Medeni Kanunu'nun mülga 1759. maddesindeyse, İsviçre Medeni Kanunu'nun mülga 465. maddesinin 2. fıkrasında ve TMK m. 500/II'de belirtildiğinin aksine, evlat edinenin hısımlarının da evlatlığa mirasçı olamayacağı belirtilmemiş, sadece evlat edinme ile evlat edinen için bir miras hakkı doğamayacağı hükme bağlanmıştır. Doktrinde bu durum, Alman kanunkoyucunun böyle bir kaydı gereksiz bulması ile açıklanmıştır. Buna göre evlat edinenin miras hakkı olmadığı beyan edildikten sonra artık onun hısımlarının da evlatlığa mirasçı olamayacaklarını ifade etmeye lüzum yoktur; çünkü evlat edinenin mirasçılık sıfatı bulunmayınca onun hısımlarının, özellikle mirasçılarının da halefiyet yoluyla dahi evlatlığa mirasçı olmalarına imkân bulunmadığı açık olup bu durum, doktrin ve uygulamada herhangi bir tartışmaya yol açmayacak niteliktedir (Berki, Evlat Edinme, s. 121). Dolayısıyla Türk Medeni Kanunu'nda da evlat edinenin hısımlarına ilişkin bir ifade yer almasaydı bile, evlat edinenin evlatlığa mirasçı olamamasından, evlat edinenin hısımlarının da evlatlığa mirasçı olamayacağı sonucuna doğal olarak varılabilirdi.

⁵⁷⁹ Tuor, Art. 465 ZGB, s. 83-84, par. 7; Baygın, Sonuçlar, s. 646; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 35-36; Şıpka/Ergün, s. 33, 37, 40; Dural/Öz, s. 36, par. 173; Kılıçoğlu, Miras, s. 39; Antalya, s. 127, par. 309; Öztan, s. 62.; İnan/Ertas/Albaş, s. 151, 154; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 346, par. 1612.; Gençcan, Miras, s. 331.

⁵⁸⁰ Tuor, Art. 465 ZGB, s. 83-84, par. 6-7; Eren/Yücer Aktürk, s. 38, par. 128; Yalman, Miras Hakkı, s. 222; Yılmaz, Miras, s. 22.

⁵⁸¹ Welser/Zöchling-Jud, s. 534, par. 1939.

benimsemiş olan Alman Medeni Kanunu'nda ise, TMK m. 500/II'deki gibi evlat edinenin evlatlık ve altsoyuna mirasçı olamayacağına dair bir düzenlemeye yer verilmemiş, sadece erginlerin evlat edinilmesi hâlinde evlatlık ilişkisinin hukukî sonuçlarından, evlat edinenin kan hısımlarının etkilenmeyeceği hükme bağlanmıştır (§ 1170 BGB). Dolayısıyla, Alman hukukunda da ergin evlatlığın mirasçılığı, Türk hukukundaki gibi sınırlı olmakla birlikte tek yönlü değil, karşılıklıdır; başka bir anlatımla evlat edinen de evlatlık ve altsoyunun yasal mirasçısıdır.⁵⁸²

Her ne kadar Türk Medeni Kanunu Tasarısı'nın TBMM alt komisyonunda incelenmesinin ardından kaleme alınan muhalefet şerhinde, evlat edinenin de evlatlığa mirasçı olabilmesine imkân tanıyan bir düzenleme yapılması gerektiği kanaati paylaşılmışsa da,⁵⁸³ evlat edinenin evlatlığa mirasçı olamayacağına ilişkin hükümde herhangi bir değişikliğe gidilmemiştir. Bunun sebebi Türk hukukunda evlatlık ile evlat edinen arasındaki mirasçılık ilişkisinin tek yönlü olmasının temelinde daha çok ahlaki sebeplerin yatmasıdır.⁵⁸⁴ Nitekim evlat edinenin evlatlığa yasal mirasçı olamaması ile evlat edinenin evlatlık üzerinden maddî bir yarar sağlamayı umması engellenerek evlatlığın üstün yararının korunması amaçlanmaktadır.⁵⁸⁵ Gerçekten de kanunkoyucu, evlatlığın evlat edinen tarafından hiçbir maddî beklenti olmaksızın bakılmak ve eğitilmek üzere evlat edinilmesini sağlamak amacıyla, aralarındaki mirasçılık ilişkisini bu şekilde düzenlemiştir.⁵⁸⁶ Bu da hiç kimsenin miras çıkarı uğruna evlat edinemeyeceği anlamına gelmektedir.⁵⁸⁷

TMK m. 500/II'de yer alan kural emredici nitelikte olduğundan, aksinin taraflarca sözleşme ile kararlaştırılması mümkün değildir.⁵⁸⁸ Bununla birlikte evlat edinen ve hısımlarının evlatlığa mirasçı olamayacağına ilişkin bu hüküm, bu kişilerin evlatlığa evlatlık ilişkisi sebebiyle yasal mirasçı olamayacakları şeklinde anlaşılmalıdır.⁵⁸⁹ Nitekim evlatlığın, yapacağı bir ölüme bağlı tasarruf ile bu kişileri mirasçı atamasına hiçbir engel bulunmadığından, evlat edinenin ve hısımlarının, evlatlığın atanmış mirasçısı olması

⁵⁸² Yakut/Çağlayan Aygün, s. 34.

⁵⁸³ TBMM, S. 723, s. 342. Aynı yönde: Güney, s. 16-17; Acabey, s. 170-171.

⁵⁸⁴ Yakut/Çağlayan Aygün, s. 36-37.

⁵⁸⁵ Escher, Art. 465 ZGB, s. 89, par. 5; şipka/Ergün, s. 37, 40; Baş Süzel, s. 1464, 1469; Baygın, Sonuçlar, s. 646; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 36-37; Yılmaz, Miras, s. 22.

⁵⁸⁶ Jayme, s. 2; şipka/Ergün, s. 37; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 36; Baygın, s. 646; Baş Süzel, s. 1464, 1469; İmre/Erman, s. 34, par. 1; Antalya/Sağlam, s. 86; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 314-315.

⁵⁸⁷ Escher, Art. 465 ZGB, s. 89, par. 5; Baygın, Sonuçlar, s. 646; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 36.

⁵⁸⁸ Tuor, Art. 465 ZGB, s. 83, par. 5; Antalya, s. 127, par. 310; İnan/Ertaş/Albaş, s. 151; Yalman, Miras Hakkı, s. 222; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 36; Güney, s. 12, dn. 33. Evlat edinen ve hısımlarının evlatlığa mirasçı olamayacağına ilişkin TMK m. 500/II hükmü gibi, mülga TKM m. 447/II hükmü de emredici nitelikteydi.

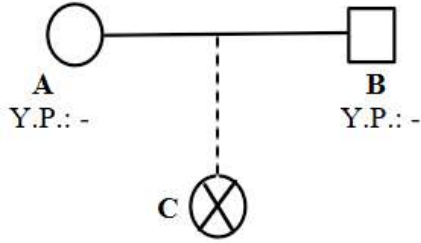
⁵⁸⁹ Dural/Öz, s. 36, par. 173; Yalman, Miras Hakkı, s. 223; Berki, Evlatlığın Mirasçılığı, s. 22, 37.

mümkündür.⁵⁹⁰ Buna göre evlatlık ölüme bağlı tasarruf ehliyetine sahip olduktan sonra evlat edinen ve/veya hısımlarını mirasçı atayabilir ya da bunlar lehine vasiyette bulunarak bu kişileri vasiyet alacaklısı tayin edebilir.⁵⁹¹ Evlat edinen ile evlatlık arasında aynı zamanda kan bağıının da bulunması, örneğin bir kişinin kendi torununu evlat edinmiş olması hâlinde ise evlat edinen ve hısımlarının, evlatlığa evlatlık ilişkisi dolayısıyla değil ancak kan hısımlığı dolayısıyla yasal mirasçı olmaları mümkün olabilir.⁵⁹²

B. Hukukî Sonuçları

a. Evlatlık ile Evlat Edinen Arasında Evlatlık İlişkisinden Başka Bir Hukukî Bağ Bulunmaması Hâlinde

TMK m. 500/II'nin evlat edinen ve hısımlarının, evlatlığın mirasçısı olamayacağına ilişkin hükmü emredici nitelikte olup taraflarca bunun aksinin kararlaştırılması mümkün değildir.⁵⁹³ Bu durumda örneğin, eşler (A) ile (B) tarafından birlikte evlat edinilen (C)'nin ölümü hâlinde (A) ile (B), (C)'nin mirasçısı olamazlar.⁵⁹⁴

Bununla birlikte TMK m. 500/II hükmünde geçen “evlatlığa mirasçı olamazlar” ibaresi ile kastedilen, evlat edinen ve hısımlarının, evlatlığa yasal mirasçı olamayacağıdır. Yoksa bu hüküm evlat edinen ve/veya kan hısımlarının, ölüme bağlı bir tasarruf ile evlatlık tarafından mirasçı olarak atanmasına ya da bu kişiler lehine vasiyet tasarrufu yapılmasına

⁵⁹⁰ Tuor, Art. 465 ZGB, s. 83, par. 5; Eccher, s. 33, par. 3/13; Escher, Art. 465 ZGB, s. 86, 89, par. 1, 5; Dural/Öz, s. 36, par. 173; Yalman, Miras Hakkı, s. 223; Baygın, Sonuçlar, s. 646; Gençcan, Miras, s. 333.

⁵⁹¹ Tuor, Art. 465 ZGB, s. 83, par. 5; Escher, Art. 465 ZGB, s. 86, 89, par. 1, 5; İnan/Ertaş/Albaş, s. 151; Yalman, Miras Hakkı, s. 222-223; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 36; Baygın, Sonuçlar, s. 646; Berki, Evlatlığın Mirasçılığı, s. 22.

⁵⁹² Dural/Öz, s. 36, par. 173; Antalya, s. 127, par. 310; Güney, s. 15.

⁵⁹³ Şıpka/Şükran, s. 37; Yalman, Miras Hakkı, s. 222.

⁵⁹⁴ Yılmaz, Miras, s. 22.

herhangi bir engel teşkil etmemektedir.⁵⁹⁵ Dolayısıyla evlat edinen ve hısımları, evlatlığın yasal mirasçısı olamazlar; ancak evlatlığın bu hususta ölüme bağlı tasarrufta bulunması hâlinde evlatlığın atanmış mirasçısı veya vasiyet alacaklısı olabilirler.

Her ne kadar TMK m. 500/II'de evlat edinen ve hısımlarının evlatlığın yasal mirasçısı olmadığı belirtilmiş ise de, pek tabii ki bu kişiler sadece evlatlığın değil, evlatlığın altsoyunun, diğer kan hısımlarının, evlatlığının ve eşinin de yasal mirasçısı olamazlar. Aynı şekilde anılan hükümde evlatlığın yasal mirasçısı olamayacağı belirtilen evlat edinenin hısımları kapsamında da evlat edinenin altsoyu ve diğer kan hısımları, varsa diğer evlatlıkları ve evlatlığı eşi ile birlikte de evlat edinmiş olsa, evlenmeden önce tek başına da evlat edinmiş olsa, eşi⁵⁹⁶ yer almaktadır.

b. Evlatlık ile Evlat Edinen Arasında Çift Hısımlık Bağı Bulunması Hâlinde

Evlatlığın, evlat edinenin aynı zamanda kan hısımlı olması, örneğin bir kişinin kendi torununu, kardeşini⁵⁹⁷ veya yeğenini evlat edinmiş olması hâlinde, taraflar arasında evlatlık ilişkisi dolayısıyla kurulmuş olan yapay hısımlık bağının yanında bir de kan hısımlığı bulunur. İşte evlat edinen ile evlatlık arasında bu şekilde çift hısımlık bağı varsa, doğal olarak aralarındaki yasal mirasçılık ilişkisi de tek yönlü değil, karşılıklı olur. Örneğin, anneanesi tarafından evlat edinilmiş bir kişinin ölümünde altsoyu ve ikinci zümre kan hısımlı bulunmuyorsa, bu durumda evlat edinen anneanne, evlatlığı olan torununun mirasçısı olur.⁵⁹⁸ Bununla birlikte böyle bir durumda evlat edinen, evlatlığın aksine, evlatlığa karşı çifte mirasçılık hakkına sahip değildir. Başka bir deyişle, evlatlık evlat edinene karşı hem evlatlık ilişkisi, hem de kan hısımlığı sebebiyle yasal mirasçı olurken; evlat edinen evlatlığa yalnız kan hısımlığı sebebiyle yasal mirasçı olabilir.

⁵⁹⁵ Tuor, Art. 465 ZGB, s. 83, par. 5; Weimar, Erbrecht, Art. 465 ZGB, s. 79, par. 7; Baygın, Sonuçlar, s. 646; Şıpka/Şükran, s. 37; Yalman, Miras Hakkı, s. 222-223; Serozan/Engin, s. 185; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 35; Güney, s. 15.

⁵⁹⁶ Nitekim evlatlığın eşler tarafından birlikte evlat edinilmiş olması hâlinde (TMK m. 306), her iki eş de evlat edinen statüsünde olup evlatlığa yasal mirasçı olamayacaktır. Buna karşılık evlat edinenin evlatlığı eşi ile evlenmeden önce tek başına evlat edinmiş olması hâlinde ise (TMK m. 307), evlat edinenin eşi, bu sefer de evlat edinenin kayın hısımlı olması sebebi ile evlatlığa yasal mirasçı olamayacaktır.

⁵⁹⁷ Bir kişinin kendi kardeşini evlat edinmesine bir engel bulunmadığına ilişkin: Y2HD, 1947/4538 E. 1947/5603 K. 04.11.1947 T.; Y2HD, 1976/1460 E. 1976/1765 K. 01.02.1976 T.

⁵⁹⁸ Güney, s. 15.

§ 7. EVLATLIK İLE KAN HİSİMLARI ARASINDAKİ HUKUKİ İLİŞKİDEN KAYNAKLANAN SONUÇLAR

I. EVLATLIK VE ALTSOYUNUN, EVLATLIĞIN DİĞER KAN HİSİMLARININ YASAL MİRASÇISI OLMASI

Türk hukukunda evlatlık ilişkisinin kurulmasının, evlatlık ile kan hısımları arasındaki hukukî bağın sona ermesi sonucunu doğurmadığı sınırlı evlat edinme sistemi benimsendiğinden, evlatlığın kendi ailesindeki yasal mirasçılığı da devam eder.⁵⁹⁹ Bu husus TMK m. 500/I c. 2’de açıkça hükme de bağlanmış olmakla birlikte anılan kanun hükmüne paralel yönde bir başka düzenleme de, evlatlığın miras haklarının zedelenmemesi ve aile bağlarının devam etmesi için naklen geldiği aile kütüğü ile evlat edinenin aile kütüğü arasındaki her türlü bağın kurulacağına ve evlatlıkla ilgili kesinleşmiş mahkeme kararının her iki nüfus kütüğüne de işleneceğine ilişkin olarak TMK m. 314/V’te yer almaktadır. Bununla birlikte evlatlık ile kan hısımları arasındaki yasal mirasçılık ilişkisinin geçerliliğini koruması, sınırlı evlat edinme sisteminde evlatlık ile kan hısımları arasındaki hukukî bağın varlığını sürdürmesinin doğal bir sonucu olarak ortaya çıktığından, anılan düzenlemelere Türk Medeni Kanunu’nda yer verilmemiş olsaydı da, bu sonucun doğması yine kaçınılmaz olurdu. Nitekim mülga TKM m. 447 ve ZGB mülga m. 465’te de bu yönde bir düzenleme bulunmamasına rağmen, evlatlık ile kan hısımları arasındaki yasal mirasçılık ilişkisinin varlığına dair herhangi bir tereddüt bulunmamaktaydı.⁶⁰⁰

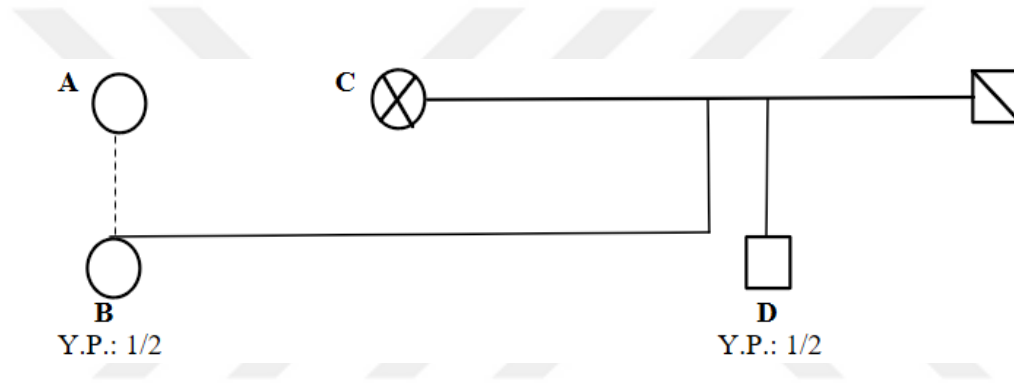
Evlatlık ile kan hısımları arasındaki mirasçılık ilişkisi, evlat edinme işleminden etkilenmediğinden evlatlık, anne ve babasının altsoyu olarak birinci zümre mirasçısı ve aynı zamanda saklı paylı mirasçısıdır (TMK m. 506, b. 1).⁶⁰¹ Anne ve/veya babasının, büyükanne ve büyükbabalarından önce vefat etmesi hâlinde ise halefiyet ilkesi gereği evlatlık, anne

⁵⁹⁹ Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1234; Schwartz, s. 1094; Eccher, s. 32, par. 3/12; Escher, Art. 465 ZGB, s. 88, par. 4; Weimar, Erbrecht, Art. 465 ZGB, s. 78, par. 6. Sınırlı evlat edinme sisteminde evlatlığın hem evlat edinenin, hem de kendi kan hısımlarının yasal mirasçısı olması sebebiyle doktrinde evlatlığın mirasçılığı, çoğulcu bir mirasçılık olarak nitelendirilmektedir (Eren/Yücer Aktürk, s. 38, par 129). Doktrinde evlatlığın mirasçılığın bu yönünü “çifte mirasçılık” (Piotet, s. 42; Escher, Art. 465 ZGB, s. 89, par. 4; Şıpka/Ergün, s. 35; Kılıçoğlu, Miras, s. 39; Baygın, Sonuçlar, s. 648; Yılmaz, Miras, s. 21) veya “katmerli mirasçılık” (Serozan, Çocuk, s. 231) olarak adlandıran yazarlar da mevcuttur.

⁶⁰⁰ Piotet, s. 42, 44; Tuor, s. 83, 85, par. 7, 10; Escher, Art. 465 ZGB; s. 88, par. 4; Breitschmid, Art. 267 ZGB, s. 1630, par. 1.

⁶⁰¹ Tuor, Art. 465 ZGB, s. 85, par. 10; Antalya, s. 128, par. 314; BGE 106 II, 29.12.1980 T.

ve/veya babasının yerine geçerek büyükanne ve büyükbabalarının da birinci zümre ve saklı paylı mirasçısı olur. Evlatlık ve altsoyu, diğer kan hısımları bakımından ise saklı paylı mirasçı olmamakla birlikte varsa kardeşlerinin⁶⁰² ikinci zümre; kardeş çocuklarının; yani yeğenlerinin ise üçüncü zümre mirasçısıdır. Başka bir anlatımla evlatlık ve altsoyu, evlatlığın üstsoyunun birinci zümre mirasçısı, kardeşlerinin ikinci zümre mirasçısı, yeğenlerinin ise üçüncü zümre mirasçısı olarak miraslarından, zümre sistemine hâkim olan ilkeler doğrultusunda pay alır. Örneğin (C)'nin ölümünde arkasında bıraktığı (B) ve (D) isimli iki çocuğundan (B), (A) tarafından evlat edinilmiş olsa dâhi, evlatlığın kendi kan hısımları ile yasal mirasçılık ilişkisi devam ettiği için (B), (C)'nin birinci zümre yasal mirasçısı olarak mirası eşitlik ilkesine göre (D) ile paylaşır ve bu çocukların her birine terekenin 1/2'si kadar pay düşer.⁶⁰³

Evlatlığın kan hısımları olan bir kişi tarafından evlat edinilmiş olması; başka bir deyişle taraflar arasında çift hısımlık bağının bulunması hâlinde ise evlatlığın yasal miras payı, şartları gerçekleştiği takdirde mirasbırakanın hem evlatlığı, hem de kan hısımları olması sebebiyle hak ettiği miras paylarının toplamıdır.

II. EVLATLIĞIN KAN HİSİMLARININ, EVLATLIK VE ALTSOYUNUN YASAL MİRASÇISI OLMASI

Türk Medeni Kanunu'nda evlatlığın kendi ailesindeki mirasçılığının da devam edeceği hükmü yer almakla birlikte (TMK m. 500/I, c. 2), evlatlığın ailesinin evlatlığa mirasçı olup olmadığına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Bununla birlikte sınırlı evlat edinme

⁶⁰² Mirasbırakanın kardeşlerinin, yasal miras paylarının sekizde biri oranında saklı payı bulunduğu ilişkin TMK m. 506, b. 3, 5650 S. K. m. 2 ile 04.05.2007 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere ilga edildiğinden evlatlık, bu tarihten önce vefat eden kardeşlerinin de belirtilen oranda saklı paylı mirasçısı olacaktır.

⁶⁰³ Öztan, s. 63.

sisteminin niteliği gereği evlatlık ile kan hısımları arasındaki hukukî ilişki, dolayısıyla da yasal mirasçılık ilişkisi evlat edinme işleminden etkilenmez. Bunun doğal bir sonucu olarak da evlatlık ile kan hısımları arasındaki yasal mirasçılık ilişkisi, evlatlık ile evlat edinen arasındaki aksine, tek yönlü değil, karşılıklıdır.⁶⁰⁴ Kanunkoyucu evlatlık ile kan hısımları arasındaki yasal mirasçılık ilişkisine ilişkin herhangi bir sınırlama da getirmediğinden, kan hısımlığına dayanan yasal mirasçılık yönünden geçerli olan ilkelerin tamamı, evlatlık ile kan hısımları arasındaki mirasçılık ilişkisi yönünden de herhangi bir istisnaya tabi olmaksızın geçerliliğini koruyacaktır. Buna göre evlatlığın anne ve babası ile bunların altsoyu; yani evlatlığın kardeşleri, yeğenleri ve bunların çocukları ikinci zümre mirasçısı; büyükanne ve büyükbabaları ile bunların altsoyu; yani evlatlığın teyzeleri, halaları, dayıları, amcaları, kuzenleri ve bunların çocukları ise üçüncü zümre mirasçısıdır. Evlatlığın anne ve babası ile bunların altsoyu; yani evlatlığın kardeşleri, yeğenleri ve bunların çocukları, evlatlığın çocuklarının da üçüncü zümre mirasçılarıdır.⁶⁰⁵ Evlatlığın altsoyu haricindeki kan hısımlarının, evlatlığın torunları ve bunların altsoyuna mirasçılığı ise söz konusu değildir.

Evlatlığın altsoyu dışındaki kan hısımlarının ile evlatlık arasındaki mirasçılık ilişkisinin devam etmesinin sonucu olarak altsoy bırakmaksızın vefat eden evlatlığın sağlığında hiçbir ölüme bağlı tasarrufta da bulunmaması hâlinde tüm terekesi, ikinci veya üçüncü zümredeki kan hısımlarına intikal eder.⁶⁰⁶ Altsoyu bulunmayan evlatlığın ölüme bağlı tasarruf yoluyla terekesinin tamamı üzerinde tasarruf etmesi, örneğin evlat edinenin çocuğunu tek mirasçısı olarak ataması hâlinde ise, ölümünde anne veya babası sağ olmamak koşulu ile kan hısımlarının mirastan pay almaları söz konusu değildir. Buna karşılık evlatlığın ölümünde anne veya babası hayattaysa, bu kişilerin yasal miras paylarının 1/4'ü oranındaki saklı payları için ölüme bağlı tasarrufun tenkisini talep etmeleri mümkündür (TMK m. 506, b. 2; 560/I).⁶⁰⁷

Evlatlığın altsoyu haricindeki kan hısımları, sadece evlatlığın yasal mirasçısı olup evlat edinen ile bu kişiler arasında herhangi bir hısımlık ilişkisi bulunmadığından, evlat edinenin mirasçısı olamazlar.⁶⁰⁸ Dolayısıyla evlatlığın altsoyu haricindeki kan hısımlarının, evlat edinenin ölümünde sağ olmayan evlatlığın yerine geçerek evlat edinenin mirasına

⁶⁰⁴ Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1234; Escher, Art. 465 ZGB, s. 88, par. 4; Baygın, Sonuçlar, s. 648; Öztan, s. 63.

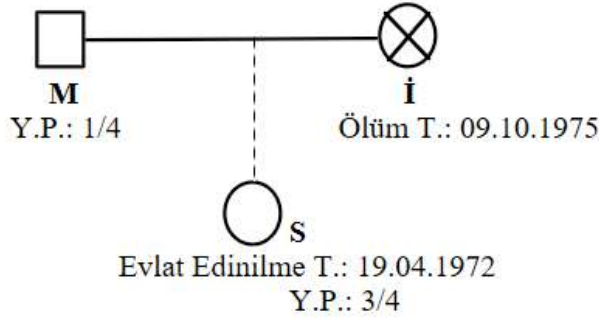
⁶⁰⁵ Weimar, Erbrecht, Art. 465 ZGB, s. 78, par. 6.

⁶⁰⁶ Weimar, Erbrecht, Art. 465 ZGB, s. 78, par. 6; T. C. Adliye Vekaleti, Madde: 465, s. 38, par. 10.

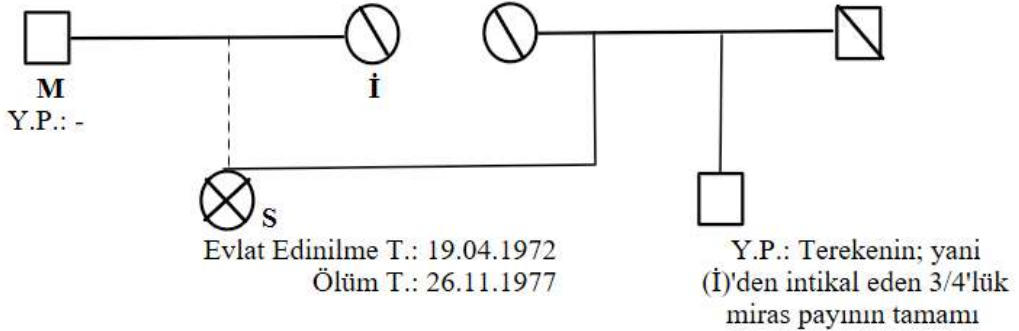
⁶⁰⁷ Evlatlığın ölümünün, mirasbırakanın kardeşlerinin saklı paylı mirasçılıktan çıkarıldığı 10.05.2007 tarihinden önce gerçekleşmesi hâlinde evlatlığın kardeşleri de, yasal miras paylarının 1/8'i oranındaki saklı paylarına kavuşabilmek için tenkis davası açabilirler (TMK m. 506, mülga b. 3).

⁶⁰⁸ Y2HD, 2007/11002 E. 2008/9586 K. 30.06.2008 T.

ilişkin herhangi bir hak ileri sürmeleri de mümkün değildir. Bu hususta Yargıtay'ın bir kararında da isabetli olarak, altsoy bırakmadan vefat eden evlatlığın mirasçılarının, evlatlıktan sonra ölmüş olan evlat edinenin mirası üzerinde hak sahibi olmayacaklarına hükmedilmiştir.⁶⁰⁹ Anılan Yargıtay kararına konu olayda evlatlık (S); (M) ve eşi (İ) tarafından 19.04.1972 tarihinde birlikte evlat edinilmiş, evlat edinen eşlerden (İ)'nin 09.10.1975 tarihinde ölümü üzerine mirasının 3/4'ü evlatlığı (S)'ye, 1/4'ü de eşi (M)'ye geçmiştir.

Evlatlık (S) ise 26.11.1977 tarihinde altsoy bırakmadan ölmüş, kendisine evlat edinen (İ)'den intikal eden 3/4'lük miras payı da, kendi mirasçılarına; yani ikinci zümredeki kan hısımlarına geçmiştir.⁶¹⁰

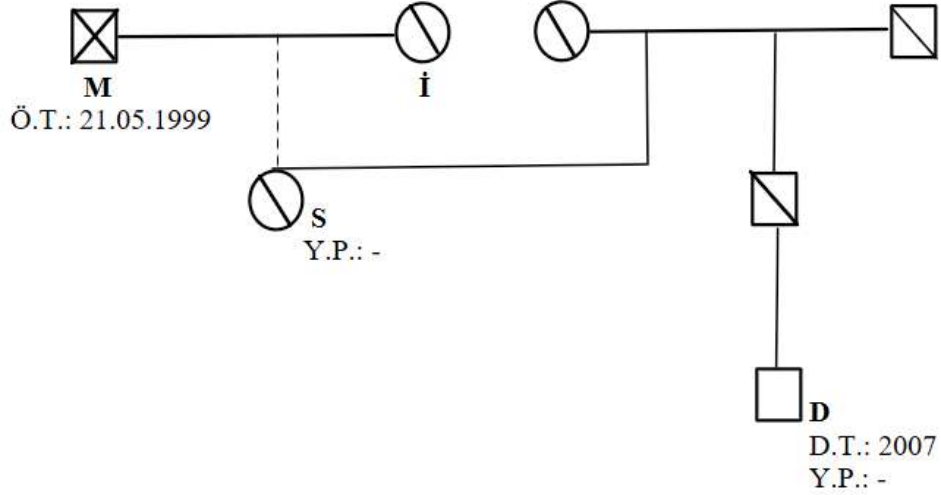
(S)'yi (İ) ile birlikte evlat edinmiş olan diğer eş (M) ise, 21.05.1999 tarihinde; yani evlatlık (S)'nin vefatından sonra ölmüştür. 2007 yılında (S)'nin mirasçısı (D)'nin⁶¹¹, (İ)'nin

⁶⁰⁹ Y2HD, 2007/11002 E. 2008/9586 K. 30.06.2008 T.

⁶¹⁰ (S)'nin mirasçılarının kimler olduğu Yargıtay'ın karar metninden anlaşılamadığı için somut olayı basitçe açıklayabilmek adına (S)'nin kardeşi, ikinci zümreden tek mirasçısı olarak farz edilmiştir.

⁶¹¹ Yargıtay'ın içtihat metninden davacıların tam olarak kimler olduğu anlaşılmamakla birlikte, (S)'nin ölüm tarihinin 1977, davanın açıldığı tarihin ise 2007 olduğu düşünüldüğünde, davanın (S)'nin kardeş çocukları tarafından açılmış olduğu tahmin edilmektedir. Somut olayı basitleştirmek adına (S)'nin öz anne ve babasının altsoyu olan davacılar, (D) olarak anılacaktır.

ölümünde (M)'ye geçen 1/4'lük miras payı üzerinde hak iddia etmesi üzerine de Yargıtay, (M)'nin ölümünde sağ olmayan (S), (M)'ye mirasçı olamayacağı için somut olayda üzerinde hak iddia edilen mirasın, (S)'nin mirasçılarına geçemeyeceğine hükmetmiştir.

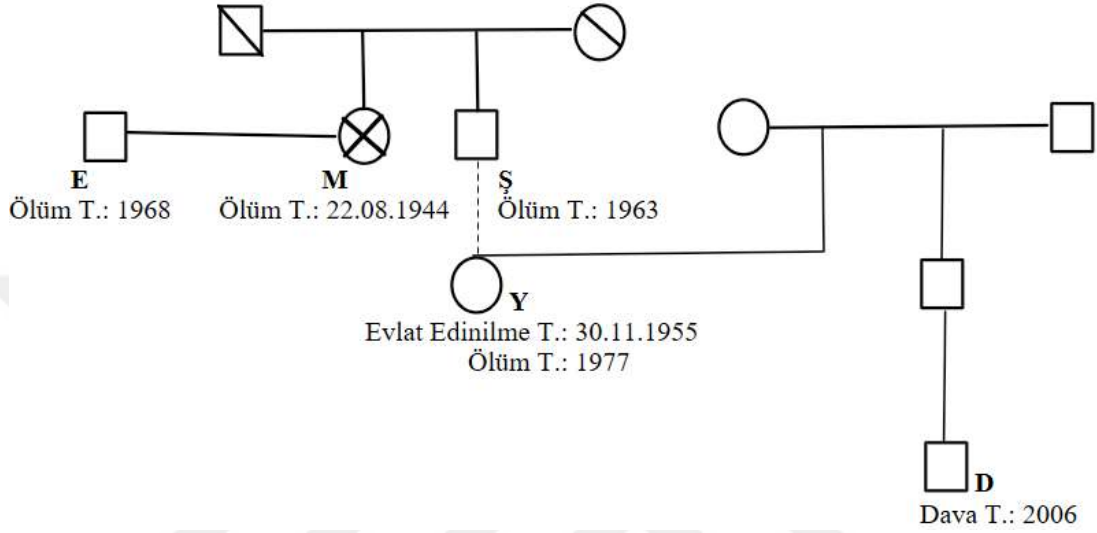

Yargıtay'ın incelenen kararından da anlaşıldığı üzere evlatlığın altsoyu dışındaki mirasçılarının, evlat edinenin mirasçısı olmadığı konusunda bir şüphe yoktur. Hâl böyle olmakla birlikte bu kişilerin evlat edinenin mirasında hak sahibi olup olmadığının tespitinde, mirasın açıldığı anda sağ olan mirasçının sonradan ölmesi hâlinde onun miras hakkının kendi mirasçılarına kalacağına ilişkin kanun hükmünün de gözden kaçırılmaması gerekmektedir (TMK m. 580/II). Nitekim anılan kişiler evlat edinenin olmasa da evlatlığın yasal mirasçısı olduğu için evlatlığa sağlığında evlat edinenden intikal eden miras da, evlatlığın altsoy bırakmaksızın ölümünde terekesi kapsamında doğal olarak bu kişilere geçer. Tam da bu hususta, evlatlığın kan hısımlarının, evlatlığın yasal mirasçıları olduğu hususu tamamen göz ardı edilerek hatalı şekilde verilmiş olan bir Yargıtay kararına⁶¹² değinmenin faydalı olacağı kanaatindeyiz. İçtihadı konu olayda, altsoy bırakmaksızın ve evli olarak 22.08.1944 tarihinde vefat eden mirasbırakan (M)'nin kendisinden sonra kız kardeşi (Ş) 1963'te; eşi (E) ise 1968'de vefat etmiştir. (Ş)'nin 30.11.1955 tarihinde evlat edindiği (Y) de, bekar ve çocuksuz olarak 1977 yılında ölmüştür. 2006 yılına gelindiğinde, (Y)'nin öz anne ve babasının altsoyu olan (D)⁶¹³ tarafından, (M)'nin mirasçılık belgesinin iptali istemi ile dava

⁶¹² Y2HD, 2007/19093 E. 2007/17594 K. 17.12.2007 T.

⁶¹³ Yargıtay'ın içtihat metninden davacıların tam olarak kimler olduğu anlaşılmamakla birlikte, (Y)'nin ölüm tarihinin 1977, davanın açıldığı tarihin ise 2006 olduğu düşünüldüğünde, davanın (Y)'nin kardeş çocukları tarafından açılmış olduğu tahmin edilmektedir. Somut olayı basitleştirmek adına (Y)'nin öz anne ve babasının altsoyu olan davacılar, (D) olarak anılacaktır.

açılmış ve dava yerel mahkemece kabul edilmiştir. Bu kararın temyiz edilmesi üzerine ise Yargıtay, (M)'nin ölümünde yürürlükte olan mülga TKM m. 447/I uyarınca evlatlık ve altsoyunun evlat edinenin mirasçısı olduğu; ancak (D), (Y)'nin altsoyu olmadığından, (M)'den (Ş)'ye, (Ş)'nin de ölümü ile evlatlığı (Y)'ye intikal eden mirasta hak sahibi olamayacağı gerekçesi ile yerel mahkemenin kararını bozmuştur.

Olayda (M)'nin ölümünde mirası, yasal mirasçıları olan (E) ile (Ş)'ye intikal etmiş; (Ş)'nin ölümünde de kendisine (M)'den intikal eden malvarlığı da dâhil olmak üzere tüm mirası, tek yasal mirasçısı olan evlatlığı (Y)'ye geçmiştir (TMK m. 500/I, c. 1; 580/II). (Y) öldüğünde bekar ve çocuksuz olduğuna göre, onun mirası da ikinci zümre kan hısımlarına; yani anne ve babası ile onların altsoyuna geçmiştir (TMK m. 500/I, c. 2). Dolayısıyla (D)'nin, (Y)'nin mirasında hak sahibi olduğu hususunda tereddüt etmemek gerekir. Hâl böyleyken, Yargıtay'ın (D)'nin, (Y)'nin altsoyu olmadığından evlat edinen (Ş)'den (Y)'ye kalan mirasta hak sahibi olamayacağı yönündeki değerlendirmesi son derece isabetsiz olmuştur. Nitekim burada uyuşmazlık konusu, (D)'nin (Ş)'nin yasal mirasçısı olup olmadığı da değildir. Bu sebeple somut olaya uygulanacak hüküm de mülga TKM m. 447/I olmayıp, evlat edinme ile evlatlığın asıl ailesindeki mirasçılığının da devam edeceğine ilişkin mülga TKM m. 257/I, c. 2 hükmüdür. Sonuç olarak (M)'den (Ş)'ye, (Ş)'den de (Y)'ye intikal eden malvarlığı üzerinde (Y)'nin yasal mirasçısı sıfatıyla hak sahibi olan (D)'nin açtığı dava haklı olup, (M)'nin mirasçılık belgesinin iptal edilmesi ve (D)'nin de hak sahibi olarak mirasçılık belgesinde yer alması gerekirken, Yargıtay tarafından bunun aksine hükmedilmesi hatalı olmuştur.

§ 8. EVLATLIĞIN YASAL MİRASÇILIĞININ TMK M. 500'E TÂBİ OLMAMASINDAN KAYNAKLANAN SONUÇLAR

I. YABANCI UNSURLU EVLAT EDİNME İŞLEMLERİNDE

Evlat edinmenin miras hukuku açısından sonuçlarına dair çalışmamızda şimdiye kadar, 01.01.2002 tarihinden öncesi için Türkiye'deki noterler tarafından düzenlenmiş evlatlık sözleşmesinin kurulması, 01.01.2002 tarihinden sonrası için ise Türk mahkemeleri tarafından verilmiş ve kesinleşmiş olan evlat edinme kararı ile taraflar arasında tesis edilen evlatlık ilişkileri esas alınarak açıklamalarda bulunuldu. Buna göre Türkiye'de gerçekleşen ve yabancı unsur barındırmayan evlat edinme işlemleri yönünden evlatlığın yasal mirasçılığının kapsamı, ayrıntılarıyla incelendiği üzere TMK m. 500 (mülga TKM m. 447) uyarınca belirlenmekle beraber, evlat edinme işleminin yabancı bir ülkede gerçekleşmesi veya yabancı unsurlu olması durumunda ise bu işlemin miras hukuku yönünden hüküm ve sonuçları, her zaman Türk hukukuna; dolayısıyla da TMK m. 500'e tabi olmayabilir. Somut bir olayda evlatlık ilişkisinin hüküm ve sonuçlarına uygulanacak hukukun Türk hukukundan başka, özellikle tam evlat edinme sistemini kabul eden bir hukuk olması hâlinde, evlat edinme işleminin taraflarının kimlere ve kimlerin evlat edinme işleminin taraflarına mirasçı olacağı hususu ile bu mirasçılıkların hüküm ve sonuçları da doğal olarak Türk hukukundaki durumdan farklılık arz eder.

Yabancı unsurlu bir evlat edinmenin hükümleri, evlat edinenin millî hukukuna, eşlerin birlikte evlat edinmesi hâlinde ise evlenmenin genel hükümlerini düzenleyen hukuka tâbi olmakla birlikte [MÖHUK m. 18(3)], evlatlık ilişkisinin tarafları arasındaki mirasçılık ilişkisinin tespitinin bu kural uyarınca yapıp yapılmayacağı hususu ise doktrinde tartışmalıdır. Bu husustaki bir görüş, tarafların birbirlerine mirasçı olup olamayacağının ve mirasa ilişkin tüm sorunların mirasa uygulanacak hukuka; yani miras statüsüne (MÖHUK m. 20) göre belirlenmesi gerektiğini; hâkim görüş ise, tarafların mirasçılık sıfatının evlat edinmeye uygulanacak hukuka; yani evlat edinme statüsüne (MÖHUK m. 18) göre belirlenmesi ve bunun sonucunda mirasçılığın söz konusu olduğu hâllerde ise, mirasçılığa ilişkin diğer tüm meselelerin miras statüsüne (MÖHUK m. 20) tâbi olması gerektiğini savunmaktadır.⁶¹⁴ Buna göre, evlatlık ile evlat edinen arasında sınırlı, tam veya karma evlat

⁶¹⁴ Tarman/Önay, s. 349; Çağlayan Aygün, Evlat Edinme, s. 256-257; Pürselim, s. 332.

edinme ilişkisinin bulunması, her iki tarafın da mirasçılık hakkını etkileyeceğinden ilk aşamada tarafların mirasçılık hakkı evlat edinme statüsü uyarınca tespit edilmeli; buna göre evlatlığın veya evlat edinenin mirasçılık hakkı söz konusu değilse artık miras statüsüne bakılmamalıdır.⁶¹⁵ Dolayısıyla hâkim görüş uyarınca yabancı unsurlu bir evlat edinmede, MÖHUK m. 18(3) uyarınca uygulanacak hukuka göre evlatlığın ve evlat edinenin mirasçılık sıfatının tespiti hâlinde miras hukukuna ilişkin her husus, MÖHUK m. 20 uyarınca uygulanacak hukuka göre çözülür.

Biz bu hususta sadece yabancı unsurlu evlat edinmede evlat edinenin evlatlığın mirasçısı olup olmadığının hâkim görüş uyarınca evlat edinme statüsüne göre belirlenmesi hâlinde, somut olayda ortaya çıkabilecek çelişkilere değinmekle yetineceğiz. Hâkim görüş uyarınca, örneğin Türkiye’de yaşayan yabancı bir ülke vatandaşının Türkiye’de bir Türk vatandaşını tek başına evlat edinmesi hâlinde, evlat edinenin evlatlığın mirasçısı olup olmadığı evlatlık statüsü uyarınca evlat edinenin millî hukukuna göre belirleneceğinden [MÖHUK m. 18(3)], evlat edinenin millî hukukunda eğer tam evlat edinme sistemi benimseniyorsa evlat edinen, evlatlığın mirasçısı olur. Buna karşılık örneğimizde evlatlık Türk vatandaşı olduğundan ölümünde yasal mirasçılarının belirlenmesi de Türk hukukuna tâbi olup, TMK m. 500/II uyarınca evlat edinen, evlatlığın yasal mirasçıları arasında yer almaz. Yine örneğin bir Türk vatandaşının tam evlat edinme sistemini benimseyen yabancı bir ülke vatandaşını evlat edinme işlemi bu yabancı ülkede gerçekleşip Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’a (MÖHUK) göre Türkiye’de tanınması hâlinde, evlatlığın mirasçılık sıfatının belirlenmesi evlatlık statüsüne göre yapılırsa Türk hukuku uygulanacağından, evlat edinen, evlatlığın mirasçısı olamaz. Ancak bu durumda evlatlık Türk vatandaşı olmadığından ölümünde yasal mirasçılarının belirlenmesi için yine miras statüsüne bakmak gerekecektir. Evlatlığın yasal mirasçıları MÖHUK m. 20(1) uyarınca evlatlığın millî hukukuna göre belirlendiğinde ise, evlat edinen evlatlığın yasal mirasçıları arasında yer alacak; sonuç olarak evlat edinenin mirasçılık sıfatının belirlenmesinde evlatlık statüsüne bakılması ortaya yine çelişkili bir durum çıkaracaktır.

⁶¹⁵ Çağlayan Aygün, Evlat Edinme, s. 257; Pürselim, s. 332.

II. 29.05.1993 TARİHLİ ÇOCUKLARIN KORUNMASI VE ÜLKELERARASI EVLAT EDİNME KONUSUNDA İŞBİRLİĞİNE DAİR SÖZLEŞME’NİN (“LAHEY SÖZLEŞMESİ”NİN) UYGULANMASI HÂLİNDE

A. Genel Olarak

Evlat edinme işleminin yabancı bir ülkede gerçekleşmiş olması hâlinde, sonuçlarını Türkiye’de de doğurabilmesi için bu işlem hakkında kural olarak yetkili Türk mahkemesi tarafından tanıma kararı verilmesi gerekmektedir [NHK m. 30(2)].⁶¹⁶ Belirtmek gerekir ki, evlat edinmenin tanınması ile taraflar arasında yeniden bir soybağı kurulmamakta, sadece yabancı bir ülkede gerçekleşen evlat edinmenin hüküm ve sonuçları, tanıyan ülkede de doğacak şekilde genişlemektedir.⁶¹⁷ Evlat edinmenin tanınmasındaki hukukî yarar da, kesin delil etkisi sebebiyle [MÖHUK m. 58(1), c. 1] özellikle evlat edinenin ölümünden sonra mirasçılığa ilişkin olarak ortaya çıkmaktadır.⁶¹⁸ Buna bağlı olarak mirasbırakanın evlatlığı tarafından evlat edinmeye ilişkin yabancı mahkeme kararının tanıma ve tenfizi için bir dava açılmışsa bu davanın, varsa miras hukukuna ilişkin görülen diğer davalarda bekletici mesele sayılması gerekir.⁶¹⁹

Yabancı bir ülkede gerçekleşen evlat edinmenin Türkiye’de tanınması hususunda evlatlık ilişkisinin, evlatlık sözleşmesi gibi bir hukukî işlem ile mi yoksa bir mahkeme kararı ile mi kurulduğu hususu önem taşır.⁶²⁰ Eğer yabancı ülke kanunları uyarınca evlatlık ilişkisi yabancı bir yetkili makam önünde yapılan hukukî bir işlemle, örneğin taraflarca resmî makam önünde yapılan bir sözleşme ile kuruluyor ise, bu işlemin Türkiye’de geçerliliği aslî şartlar bakımından Türk mevzuatına uygunluğuna bağlı olduğundan [NHK m. 30(1)], evlat

⁶¹⁶ “Yurt dışında yapılan evlat edinme işlemleri” başlıklı NHK m. 30 uyarınca, “(1) Yurt dışında yabancı yetkili makamlar önünde yapılan evlât edinme işlemleri aslî şartlar bakımından Türk mevzuatına uygun olmak şartıyla Türkiye’de de geçerlidir. (2) Evlât edinme olaylarına ilişkin yabancı adli veya idarî makamlarca verilen ve o ülkenin hukukuna göre kesinleşmiş olan veya kesin hüküm gibi sonuç doğuran karar ve belgelerin Türkiye’de icra olunabilmesi, yetkili Türk mahkemesi tarafından tenfiz veya tanıma kararı verilmesine bağlıdır.”

⁶¹⁷ BGE 134 III 467, s. 470, par. 3.3.

⁶¹⁸ BGE 134 III 467, s. 470, par. 3.3.

⁶¹⁹ Y14HD, 2016/6642 E. 2019/1286 K. 14.02.2019 T.

⁶²⁰ Nitekim evlat edinmenin şekli, işlemin yapıldığı yer hukukuna (*logus regit actum*) tâbidir (Y2HD, 2002/2354 E. 2002/6169 K. 09.05.2002 T.). Buna göre evlatlık ilişkisi, her hukuk sistemindeki düzenleniş şekline bağlı olarak doğrudan bir aile hukuku sözleşmesi veya mahkeme ya da idarî bir merciin kararı ile kurulabileceği gibi, sözleşmenin öncesinde mahkeme izninin veya sonrasında onayının arandığı karma bir sistemle de kurulabilmektedir (Tarman/Önay, s. 333, dn. 2; Aydoğdu, s. 66-67).

edinmeye uygulanacak hukuka göre geçerli bir evlat edinme söz konusu ise [MÖHUK m. 18(1, 2)], kamu düzenine aykırılık söz konusu olmadıkça Türk hukuku bakımından da geçerli bir evlat edinme işlemi vardır ve ancak bu takdirde işlemin tanınması mümkündür.⁶²¹ Buna karşılık eğer evlatlık ilişkisi, yabancı adlî veya idarî makamlarca verilen ve o ülkenin hukukuna göre kesinleşmiş olan veya kesin hüküm gibi sonuç doğuran karar ya da belgeye dayanıyorsa, bu durumda evlat edinme ilişkisine uygulanan hukuka göre geçerli bir evlat edinmenin bulunup bulunmadığı incelenmeksizin, MÖHUK'ta öngörülen tanıma şartlarının [MÖHUK m. 54, 58] gerçekleşmiş olması, bu işlemin tanınması için yeterlidir.⁶²²

Türkiye'de tanınması istenen evlat edinmenin ne tür bir evlat edinme sisteminde verilmiş olduğu ise kanımızca tanıma kararını etkileyecek bir husus değildir. Buna karşılık doktrinde, sınırlı evlat edinme sisteminin kabul edildiği bir ülkenin yetkili makamlarınca verilmiş evlat edinme kararının Türkiye'de tanınabileceği; ancak tam evlat edinme sisteminin kabul edildiği bir ülkede verilmiş olan evlat edinme kararının tanınmasının Türk kamu düzenine aykırılık teşkil edebileceği ifade edilmektedir.⁶²³ Buna göre, tam evlat edinme sisteminde evlatlık ile kan hısımları arasındaki ilişkinin tamamen koparılması, Türk hukuku bakımından kamu düzenini bozacak kadar önemli bir farklılık teşkil etmekte; ancak amaç, evlat edinme kurumuna geçerlilik tanınarak tarafların menfaatine hizmet etmek olduğundan, tam evlat edinmeye ilişkin tanımanın reddedilmesi yerine, bu işlemin Türkiye'de sınırlı evlat edinme olarak tanınarak yapılan işleme geçerlilik kazandırılması

⁶²¹ Çağlayan Aygün, Evlat Edinme, s. 258. Böyle bir işlemin aslî şartlar bakımından Türk mevzuatına uygun olmasından kasıt işlemin Türk Medeni Kanunu'nun evlat edinme hükümlerine uygunluğu olmayıp bu hususta MÖHUK'un yetkili kıldığı ülke hukukunda aranan şartlara uygun olmasının gerekli ve yeterli olduğu kabul edilmektedir (Şanlı/Esen/Ataman Figanmeşe, s. 540, dn. 362). Dolayısıyla, ilgili hukuktaki düzenlemenin Türk hukukundan farklı olması, bu işlemin Türkiye'de geçerliliğine engel teşkil etmemelidir (Tarman/Önay, s. 338, 356-357; Ecemiş, s. 375-376). Bununla birlikte doktrinde, resmî makamlarca küçüğün evlat edinilmede menfaati bulunup bulunmadığı araştırılmaksızın doğrudan tarafların serbest iradesiyle özel hukuk sözleşmesi olarak kurulan evlat edinmelerin kamu düzenine aykırılık sebebiyle tanınmaması gerektiği ifade edilmektedir (Pürselim, s. 330-331, 334). Hatta evlat edinme mahkeme kararına dayansa bile, bu karar ile küçüğün menfaati ihlal edilmiş olursa, bu durum Türk kamu düzenine açıkça aykırı olup hâkimin bu hususta yapacağı inceleme de MÖHUK m. 54(1), b. (c) uyarınca revizyon yasağının istinasını teşkil ettiğinden, böyle bir kararın da tanınması veya tenfizinin mümkün olmaması gerektiği ileri sürülmektedir (Ecemiş, s. 375; Tarman/Önay, s. 356). Yine evlatlık ile evlat edinen arasında en az on sekiz yaş fark bulunmaması hâlinde de Yargıtay'ın uygulaması, Türk kamu düzenine aykırılık gerekçesiyle tanımanın reddedilmesi yönündedir (Y2HD, 2003/8317 E. 2003/9830 K. 30.06.2003 T.; Y2HD, 2004/9169 E. 2004/10282 K. 20.09.2004 T.; Y2HD, 2006/14063 E. 2007/6141 K. 12.04.2007 T.). Buna karşılık Yargıtay'ın evlat edinme ehliyet ve koşullarının tamamını kamu düzenine ilişkin sayarak evlat edinmenin tanınmasını reddettiği kararları ise (Y2HD, 2001/2020 E. 2001/3683 K. 12.03.2001 T.; Y2HD, 2004/6944 E. 2004/7910 K. 15.06.2004 T.; Y2HD, 2007/14063 E. 2007/6141 K. 12.04.2007 T.) doktrindeki yazarlarca haklı olarak isabetli bulunmamaktadır (Ecemiş, s. 375; Tarman/Önay, s. 355).

⁶²² Çağlayan Aygün, Evlat Edinme, s. 258-259.

⁶²³ Tarman/Önay, s. 358-359.

önerilmektedir.⁶²⁴ Ancak belirtmek gerekir ki, yabancı mahkeme kararının değiştirilerek tanınması veya tenfizi mümkün olmayıp [MÖHUK m. 56(1) c. 1], bu hususta evlat edinme kararlarına ilişkin istisnai bir düzenleme getirilmiş de değildir. Bu durumda Türkiye’de tanınan yabancı unsurlu bir evlat edinmenin hükümleri de, yine MÖHUK’un yetkili kıldığı hukuka göre belirlenir. Ayrıca her ne kadar yabancı bir mahkeme kararının tanınması veya tenfizi için bu hükmün kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması şart olsa da [MÖHUK m. 54(1), b. (c)], kanımızca kamu düzenine aykırılığın bu kadar geniş yorumlanarak tam evlat edinme sisteminde verilmiş bir evlat edinme kararının Türk hukuku açısından kamu düzenine aykırılık teşkil ettiği gerekçesi ile tanınmanın reddedilmesi de söz konusu olamaz. Nitekim Türkiye’nin de taraf olduğu Lahey Sözleşmesi uyarınca tam evlat edinme sisteminde verilmiş bir evlat edinme kararının Türkiye’de doğrudan ve yine Sözleşme gereği evlatlık ile anne ve babası arasındaki hukukî ilişki sona erecek şekilde tanınması da, bu görüşümüzü desteklemektedir [Lahey Söz. m. 26(1,c)].

Yabancı unsurlu evlat edinme işleminin yabancı bir ülkede gerçekleşmesi durumunda tarafların mirasçılık sıfatının tespiti ve mirasçılığın hüküm ve sonuçları, MÖHUK uyarınca uygulanacak hukuka göre belirlenmekle birlikte, MÖHUK’un uygulama kapsamı yönünden Türkiye’nin taraf olduğu milletlerarası sözleşme hükümleri saklı tutulmuş olduğundan [MÖHUK m. 1(2)], Türkiye ile birlikte toplam yüz beş⁶²⁵ ülkenin taraf olduğu Lahey Sözleşmesi’ne⁶²⁶ taraf devletlerden birinde gerçekleştirilen henüz on sekiz yaşını doldurmamış bir kişinin evlat edinilmesi işleminin Türkiye’de tanınması hususunda anılan Sözleşme hükümleri uygulanır [Lahey Söz. m. 3].⁶²⁷ On sekiz yaşından büyüklerin⁶²⁸

⁶²⁴ Tarman/Önay, s. 359.

⁶²⁵ Lahey Sözleşmesi’ne taraf olan ülkelerin listesi için bkz. <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=69> (e.t. 13.05.2023).

⁶²⁶ Türkiye tarafından 05.12.2001’de Lahey’de imzalanan 29.05.1993 tarihli "Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşme"nin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında 14.01.2004 tarih ve 5049 sayılı Kanun, 20.01.2004 tarihli ve 25352 sayılı R.G.’de; Sözleşme’nin onaylanması hakkındaki 05.04.2004 tarihli ve 2004/7087 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ise 19.04.2004 tarih ve 25438 sayılı R.G.’de yayımlanmış olup, bu Sözleşme Türkiye açısından 01.09.2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Lahey Sözleşmesi’nde sırası ile uluslararası evlat edinmelerin maddî şartları (m. 4-5), merkezi makamlar ve yetkilendirilmiş organlar (m. 6-12), ülkelerarası evlat edinmenin usulî şartları (m. 13-22), evlat edinmenin tanınması ve sonuçları (m. 23-27) ve nihai hükümler (m. 28-48) düzenlenmektedir.

⁶²⁷ Parra-Aranguen, s. 555, par. 60; Grasshof, s. 17; Çağlayan Aygün, Evlat Edinme, s. 259; Şensöz, s. 182-183, 187; Giray, s. 344.

⁶²⁸ Evlat edinme işleminin, evlatlığın yaşı itibarıyla Lahey Sözleşmesi kapsamına girip girmeyeceğinin tespitinde esas alınacak an, evlatlık işleminin gerçekleştiği an değil, Lahey Söz. m. 17, b. (c) uyarınca menşee devlet ile kabul eden devletin merkezi makamlarının, evlat edinme işleminin yürütülebileceği konusunda anlaşma anıdır. Dolayısıyla evlatlığın, merkezi makamlar arasında bu husustaki anlaşmanın gerçekleştiği anda on sekiz yaşından küçük olması gerekmekte olup evlat edinme işleminin gerçekleştiği anda on sekiz yaşını doldurmuş olması, bu evlatlık ilişkisini Sözleşme kapsamından çıkarmaz (Parra-Aranguen, s. 563, par. 97).

evlat edinilmesi hâlinde ve Sözleşme'ye taraf olmayan devletlerde gerçekleştirilen evlat edinme işlemleri için ise, tanıma yine MÖHUK'a göre talep edilir [NHK m. 30(2)].⁶²⁹ Evlat edinme işleminin gerçekleştiği menşe devlet Sözleşme'ye taraf olsa bile, evlat edinenin mutat meskeni Sözleşme'ye taraf devletlerden birinde olmadığında veya bunun tam tersinin söz konusu olması hâlinde de, bu evlatlık ilişkisine Sözleşme'nin uygulanması mümkün olmayıp Sözleşme'ye taraf olmayan devletin evlatlık ilişkisinin kurulmasından sonra Sözleşme'ye taraf hâle gelmesi de bu sonucu etkilemez.⁶³⁰

Lahey Sözleşmesi, ülkelerarası evlat edinmelerin, küçüğün⁶³¹ yüksek yararlarına ve uluslararası hukukun ona tanıdığı temel haklara uyularak yapılması için koruyucu tedbirlerin tesis edilmesini; bu önlemlere uyulmasının sağlanması ve böylece küçüklerin kaçırılmasının, satımının ve ticaretinin önlenmesi için taraf devletler arasında bir işbirliği sisteminin kurulmasını ve Sözleşme'ye uygun olarak gerçekleştirilen evlat edinmelerin taraf devletlerce tanınmasının sağlanmasını amaçlayan uluslararası bir sözleşmedir (Lahey Söz. m. 1). Lahey Sözleşmesi, mutat meskeni Sözleşme'ye taraf olan bir devlette ("menşe devlet") bulunan bir küçüğün, mutat meskeni Sözleşme'ye taraf olan diğer bir devlette ("kabul eden devlet") bulunan bir kişi veya eşler tarafından, menşe devlette küçük ile kendileri arasında süreklilik arz eden bir anne-baba ve çocuk ilişkisi kuracak şekilde evlat edinildikten sonra kabul eden devlete götürülmüş olması, götürülmekte olması veya götürülmek üzere olması hâlinde uygulama bulur (Lahey Söz. m. 2). Dolayısıyla bir somut olayda Sözleşme'nin uygulanabilmesi için evlat edinen ile evlatlığın mutat meskenlerinin, evlat edinme başvurusu yapıldığı sırada Sözleşme'ye taraf farklı devletlerde bulunması gerekmekte olup,⁶³² bu durumda örneğin, mutat meskeni Almanya'da olan Türk vatandaşı olan evli bir çift, mutat meskeni yine Almanya'da olan Türk veya Alman bir küçüğü evlat edinmiş olduğunda, bu işlemin Sözleşme'ye göre değil, NHK m. 30(2) uyarınca MÖHUK'a göre tanınması gerekir.⁶³³ Görüldüğü gibi, Sözleşme'nin uygulanması, evlatlık ilişkisinin

⁶²⁹ Marx (A.), s. 841-842; Parra-Aranguen, s. 563, par. 96; Grasshof, s. 18; Tarman/Önay, s. 352; Şensöz, s. 190. Lahey Sözleşmesi sadece evlat edinmenin tanınması yönünden uygulama bulur. Bu sebeple evlat edinmeye ilişkin tenfizi gereken karar, NHK m. 30(2) uyarınca MÖHUK'a göre tenfiz edilmelidir (Ecemiş, s. 377-378).

⁶³⁰ Parra-Aranguen, s. 559, par. 77.

⁶³¹ Lahey Sözleşmesi'nin orijinal İngilizce metninde "*child*" olarak kullanılan kavram, Türkçe metnine de "çocuk" olarak çevrilmiştir. İngilizce metinlerde "*adult*" kelimesinin karşıtı olarak kullanılan "*child*" kelimesi, esasen Türk medenî hukuku bakımından "ergin" kavramının karşıtını teşkil eden "küçük" kavramını karşılamakta olduğundan, çalışmamızda "çocuk" kavramı yerine "küçük" kavramının kullanılması tercih edilmiştir.

⁶³² Parra-Aranguen, s. 559, par. 76.

⁶³³ Marx (A.), s. 841; Ecemiş, s. 378; Şensöz, s. 190.

taraflarının vatandaşlığının ne olduğundan bağımsız olarak evlat edinmenin evlatlık bakımından Sözleşme'ye taraf bir devletten diğer bir devlete mutat mesken değişikliği yaratmasına bağlıdır [Lahey Söz. m. 2(1)].⁶³⁴ Nitekim Sözleşme'nin amacı da evlatlık ile evlat edinenin farklı ülkelerin vatandaşı olmalarından kaynaklanan sorunların çözümü değil, küçüğün evlat edinme sonucunda kendi mutat meskeninin bulunduğu Sözleşme'ye taraf devleti terk edip Sözleşme'ye taraf diğer bir devlete ikametgah değişikliğinin gerçekleşmesi gerektiğinde, bu küçüğün menfaatinin korunmasıdır.⁶³⁵ Bu hususta evlat edinme işleminin evlatlığın veya evlat edinenin hangisinin mutat meskeninde yapıldığının ya da küçüğün, evlat edinenlere evlatlık işleminden önce veya sonra teslim edilmesinin de bir önemi bulunmamaktadır [Lahey Söz. m. 2(1)].⁶³⁶

Lahey Sözleşmesi m. 23(1), Sözleşme'ye uygunluğu, yapıldığı devletin yetkili makamınca tevsik edilen evlat edinmelerin, diğer taraf devletlerde kanunen tanınacağı hükmünü içermektedir. Anılan madde ile getirilen doğrudan tanıma kuralına göre, küçüğün mutat meskeninde yapılan evlat edinme işleminin yetkili makam tarafından Sözleşme'ye uygunluğunun belgelenmesi hâlinde kurulan bu evlatlık ilişkisi, Sözleşme'ye taraf diğer devletlerde başka hiçbir işleme ihtiyaç duyulmaksızın, örneğin Türkiye'de tanıma davası açılması gerekmeksizin, tanınacaktır.⁶³⁷ Buna göre bir taraf devlette gerçekleşen evlat edinme, Sözleşme'ye uygunluğu tevsik edilmiş olmak şartıyla, tam evlat edinme veya sınırlı evlat edinme şeklinde gerçekleşmiş olması da fark etmeksizin,⁶³⁸ sadece evlatlığın ve evlat edinenin mutat meskeninin bulunduğu devletlerde değil, Sözleşme'ye taraf tüm devletlerde doğrudan tanınır.⁶³⁹ Sözleşme uyarınca taraf devlette gerçekleştirilen bir evlat edinme işleminin tanınması, küçüğün menfaati de dikkate alınarak ancak kamu düzenine açıkça aykırı olması hâlinde reddedilebilir (Lahey Söz. m. 24).

⁶³⁴ Parra-Aranguen, s. 557, par. 71; Şensöz, s. 190.

⁶³⁵ Marx (A.), s. 840-841. Lahey Sözleşmesi'ne ilişkin açıklayıcı raporda da Sözleşme'nin, büyük önem arz etse bile bir küçüğün evlat edinilmesinden kaynaklanan tüm sorunları çözmesinin mümkün olmadığı; bu sebeple de Sözleşme ile amaçlanan hususların, ülkelerarası evlat edinmenin küçüğün yüksek menfaati gözetilerek gerçekleştirilmesine yönelik koruyucu tedbirlerin öngörülmesi, devletler arasında uluslararası dayanışmanın sağlandığı bir sistem oluşturulması ve Sözleşme'ye uygun şekilde gerçekleştirilen evlat edinmelerin taraf devletlerce tanınıp güvence altına alınması ile sınırlandırıldığı ifade edilmiştir (Parra-Aranguen, s. 555, par. 59).

⁶³⁶ Marx (A.), s. 841.

⁶³⁷ Parra-Aranguen, s. 613, par. 408-409; Şıpka/Ergün, s.41; Ecemiş, s. 377; Şensöz, s. 185.

⁶³⁸ HCCH, Information, s. 8; HCCH, Simple Adoption, s. 4, par. 7-8; HCCH, Guide, s. 121, par. 556; Parra-Aranguen, s. 563, par. 91, 94.

⁶³⁹ Şensöz, s. 186.

Lahey Sözleşmesi, evlatlık ilişkisinin sonuçlarına ilişkin herhangi bir kanunlar ihtilafı kuralı içermemekle birlikte,⁶⁴⁰ bir taraf devlette gerçekleşen evlat edinmenin diğer taraf devletlerde doğrudan tanınmasının yanı sıra, evlatlığın yeni mutad meskeninin bulunduğu devletteki evlat edinmeden doğan haklarının belirlenmesinde de uygulama bulur.⁶⁴¹ İşte bu Sözleşme'nin çalışmamızın konusunu teşkil eden evlatlığın yasal mirasçılığı bakımından önem taşımasının sebebi de, menşe devlet ile kabul eden devlette farklı evlat edinme sistemlerinin benimsenmesi hâlinde, evlat edinmenin Sözleşme uyarınca tanınmasının, evlat edinmenin etkileri ve evlatlığın hakları bakımından menşe devlette veya kabul eden devlette yürürlükte olan ilgili kanun hükümlerinden ayrılan hukukî sonuçlar doğuracak olmasıdır (Lahey Söz. m. 26-27).⁶⁴² Örneğin, mutad meskeni tam evlat edinme sistemini benimseyen İsviçre olan bir küçük, mutad meskeni sınırlı evlat edinme sistemini benimseyen Türkiye olan bir kişi tarafından İsviçre'de evlat edinilip Türkiye'ye getirildiğinde veya bunun tersi gerçekleştiğinde, İsviçre'de yapılan evlat edinme işleminin Türkiye'de doğrudan tanınması veya Türkiye'de yapılan evlat edinme işleminin İsviçre'de doğrudan tanınması sonucunda evlatlığın yasal mirasçılığının kapsamının tespitinin, Lahey Sözleşmesi hükümlerinin de dikkate alınarak yapılması gerekecektir.

B. Evlat Edinmenin Tanınmasının Miras Hukukuna Dayalı Sonuçları

a. Sözleşme'ye Taraf Bir Başka Devlette Yapılan Evlat Edinme İşleminin Türkiye'de Tanınması Hâlinde

Menşe devlette Sözleşme m. 23'e göre tevsik edilmiş bir sınırlı evlat edinmenin, Sözleşme'ye taraf olan tüm devletlerde, en azından menşe devlet kanunlarının bu evlatlık ilişkisine bağladığı hüküm ve sonuçlar doğmaya devam edecek şekilde tanınması gerekir [Lahey Söz. m. 26(1)].⁶⁴³ Buna göre menşe devlette gerçekleşen evlat edinme işleminin sınırlı evlat edinme şeklinde kurulmuş olması hâlinde evlat edinmenin Türkiye'de tanınması, evlat edinme menşe devlette evlatlık ile esas ailesi arasındaki hukukî ilişkinin sona ermesi sonucunu doğurmadığından, tarafların birbirlerine ve evlatlığın kendi ailesine ilişkin yasal

⁶⁴⁰ Parra-Aranguen, s. 571, par. 135.

⁶⁴¹ Parra-Aranguen, s. 561, par. 86.

⁶⁴² Marx (A.), s. 847.

⁶⁴³ HCCH, Guide, s. 121, par. 559. Bununla birlikte kabul eden devletin bu evlatlık ilişkisinin tanınmasına, kendi kanunları uyarınca küçüğün lehine olan, örneğin mirasçılık veya vatandaşlık hakkına ilişkin başka sonuçlar bağlaması da mümkündür [Lahey Söz. m. 26(3)].

mirasçılık sıfatlarının belirlenmesi hususunda her somut olayda esaslı bir farklılık yaratmayabilir. Örneğin mutad meskeni Fransa’da olan bir küçüğün, mutad meskeni Türkiye’de olan bir kişi tarafından Fransa’da basit evlat edinme (*l’adoption simple*) yoluyla evlat edinilip Türkiye’ye getirilmiş olması ve Sözleşme’de yer alan tüm maddî ve usulî şartların sağlanması hâlinde bu evlat edinme, Türkiye’de Sözleşme gereği doğrudan tanınır. Her iki tarafın da Türk vatandaşı olduğunu varsayacak olursak da, bu evlat edinmenin miras hukukuna dayalı sonuçları yine TMK m. 500 uyarınca doğar.

Menşee devlette gerçekleşen evlat edinme işleminin tam evlat edinme şeklinde kurulmuş olması hâlinde ise,⁶⁴⁴ Lahey Sözleşmesi m. 26(1), b. (c)’de yer alan düzenleme sebebiyle durum farklıdır. Buna göre, evlat edinmenin gerçekleştiği taraf devlette bu işlemin, evlatlık ile anne ve babası arasındaki hukukî ilişkinin sona ermesi sonucunu doğurması hâlinde, evlat edinmenin Sözleşme uyarınca doğrudan tanınması kapsamına, anılan sonucun da tanınması dahildir.⁶⁴⁵ Dolayısıyla kabul eden devlette evlat edinme evlatlık ile anne ve babası arasındaki hukukî ilişkiyi sona erdirmese bile, Sözleşme uyarınca bu devlet, menşee devlette gerçekleşen evlat edinmenin evlatlık ile anne ve babası arasındaki hukukî ilişkiyi sona erdirdiğini tanımakla yükümlüdür.⁶⁴⁶ Örneğin mutad meskeni küçüklerin evlat edinilmesi yönünden tam evlat edinme sistemini kabul eden Almanya’da olan bir küçüğün orada, mutad meskeni Türkiye’de olan bir kişi tarafından evlat edinildikten sonra Türkiye’ye getirilmesi hâlinde bu evlat edinmenin Sözleşme uyarınca Türkiye’de doğrudan tanınması, evlatlığın anne ve babası ile arasındaki hukukî ilişkinin sona erdiğinin tanınmasını da ihtiva eder. Dolayısıyla Türkiye’de her ne kadar sınırlı evlat edinme sistemi kabul edilmiş ve evlatlığın anne ve babasına, evlatlık ile kişisel ilişki kurma hakkı tanınmış olsa da, böyle bir durumda evlatlığın anne ve babasının onunla kişisel ilişki kurmayı talep hakkı artık Türkiye’de de bulunmayacaktır. Bununla birlikte Sözleşme metninde sadece evlatlık ile anne ve babası arasındaki hukukî ilişkinin sona ermesi hususuna yer verilmiş, anılan düzenleme evlatlığın diğer kan hısımlarını kapsayacak şekilde kaleme alınmamıştır. Her ne kadar bu hususta Sözleşme’de açık bir ifade yer almasa da, kanımızca tam evlat edinmenin evlatlık

⁶⁴⁴ Nitekim Lahey Sözleşmesi’ne taraf olan ülkelerin sadece 1/3’ünde küçüklerin evlat edinilmesi yönünden sınırlı evlat edinme mümkünken, geri kalan 2/3’ünde ise küçüklerin evlat edinilmesi yalnız tam evlat edinme şeklinde gerçekleştirilebilmektedir (HCCH, Simple Adoption, s. 6, par. 14).

⁶⁴⁵ Sözleşme’de, tanımanın evlatlık ile evlat edinen arasında yasal anne-baba ve çocuk ilişkisinin ve evlat edinen ebeveynin küçüğe karşı velayet sorumluluğunun tanınmasını ihtiva ettiği de belirtilmiş [Lahey Söz. m. 26(1), b. (a, b)]; ancak evlat edinenin hısımları ile evlatlık arasındaki hukukî ilişkiye ise değinilmemiştir.

⁶⁴⁶ Parra-Aranguen, s. 621, 625, par. 452, 473(e).

ile anne ve babası arasındaki hukukî ilişkiyi sona erdirdiğinin kabulü, diğer kan hısımları ile olan hukukî ilişkiyi evleviyetle sona erdirdiğinin kabulünü gerektirir.

Ayrıca Lahey Sözleşmesi m. 26(2)'de, evlat edinmenin, daha önce mevcut olan yasal anne-baba ve çocuk ilişkisinin sona ermesi sonucunu doğurması hâlinde küçüğün, kabul eden devlet ve evlat edinmenin tanındığı diğer taraf devletlerde, o devletlerde evlat edinmenin bu sonucu doğurması sebebiyle evlatlığın sahip olduğu haklardan aynen yararlanacağı hükmü de yer almaktadır. Ancak Türk hukukunda evlat edinmenin anılan etkiyi haiz olmaması sebebiyle bu hüküm, Sözleşme uyarınca Türkiye'de tanınan evlat edinmeler yönünden uygulama bulmaz.⁶⁴⁷ Bununla birlikte m. 26(3) uyarınca, m. 26(1, 2) hükmünün, evlat edinmeyi tanıyan taraf devlette yürürlükte bulunan ve küçüğün daha lehine olan hükümlerin uygulanmasını engellemeyeceği kuralı ise, Sözleşme uyarınca Türkiye'de tanınan evlat edinmeler yönünden uygulama bulur.⁶⁴⁸ Bu durumda m. 26(1)'e rağmen, evlatlığın kendi ailesindeki mirasçılığının devam ettiğine ilişkin TMK m. 500/I, c. 2 hükmü uyarınca, yukarıda ele alınan örnekte evlatlığın, anne ve babasına mirasçılığı tek taraflı olarak devam edebilecektir.

b. Türkiye'de Yapılan Evlat Edinme İşleminin Sözleşme'ye Taraf Bir Başka Devlette Tanınması Hâlinde

Türkiye'de yapılan evlat edinme işlemini tanıyan kabul eden devletin sınırlı evlat edinme sistemini benimsemesi hâlinde bu işlemin Sözleşme uyarınca tanınması, evlatlık ile asıl ailesi arasındaki hukukî ilişki devam edecek şekilde gerçekleşir. Buna karşılık kabul eden devletin sadece tam evlat edinme sistemini benimsemesi hâlinde ise durum değişebilir. Şöyle ki, örneğin mutat meskeni Türkiye'de olan bir küçüğün burada, mutat meskeni İsviçre'de olan bir kişi tarafından evlat edinildikten sonra İsviçre'ye götürülmesi hâlinde bu evlat edinme, Sözleşme m. 23'e göre tevsik edilmiş olmak şartıyla İsviçre'de doğrudan tanınır ve böyle bir tanıma, kural olarak evlatlık ile asıl ailesi arasındaki hukukî ilişki devam edecek şekilde etki doğurur.⁶⁴⁹ Bununla birlikte Lahey Sözleşmesi m. 27(1) uyarınca, menşe devlette gerçekleşen bir evlat edinmenin daha önceki mevcut yasal anne-baba ve çocuk ilişkisinin sona ermesi sonucunu doğurmaması; yani sınırlı evlat edinme şeklinde olması hâlinde bu evlat edinme, tanıyan devletin kanunlarının buna izin vermesi veya m. 4, b. (b,

⁶⁴⁷ Parra-Aranguen, s. 623, par. 464.

⁶⁴⁸ Parra-Aranguen, s. 623, par. 464.

⁶⁴⁹ Parra-Aranguen, s. 625, par. 473(f).

c)'de öngörülen muvafakatlerin,⁶⁵⁰ böyle bir evlat edinme amacıyla verilmiş veya verilmekte olması durumunda, Sözleşme'ye uygun olarak evlat edinmeyi kabul eden devlette, daha önceki mevcut yasal anne-baba ve çocuk ilişkisinin sona ermesi sonucunu doğuran bir evlat edinmeye; yani tam evlat edinmeye dönüştürülebilir.⁶⁵¹ Dolayısıyla menşe devlette sınırlı evlat edinme sistemi kabul edilmiş olsa bile, tanıyan devlette bu sınırlı evlat edinmenin tam evlat edinmeye dönüştürülmesi mümkün olup bunun için taraf devletin yetkili makamının evlat edinmeyi dönüştürme kararı vermesi gerekir. Bu durumda menşe devlette gerçekleşen sınırlı evlat edinme işleminin yerini, tam evlat edinme alır.⁶⁵² Türkiye'de gerçekleşen evlat edinme işleminin, hem sınırlı evlat edinme hem de tam evlat edinmenin mümkün olduğu bir devlette, örneğin Fransa'da tanınması hâlinde de durum aynı olup, bu kapsamda tanıma evlatlık ile asıl ailesi arasındaki hukukî ilişki devam edecek şekilde gerçekleşebileceği gibi, şartları mevcutsa sınırlı evlat edinmenin tam evlat edinmeye dönüştürülmesi de mümkündür.⁶⁵³ Lahey Sözleşmesi m. 27(2)'de, m. 23'ün evlat edinmeyi dönüştürme kararlarına da uygulanacağı öngörüldüğünden, aynı evlat edinme gibi dönüştürme kararı da, Sözleşme'ye uygunluğu tevsik edilmişse menşe devlet de dâhil olmak üzere Sözleşme'ye taraf diğer devletlerde başka hiçbir işleme, dolayısıyla taraf devletlerin mahkemelerince verilecek ayrıca bir tanıma kararına gerek duyulmaksızın doğrudan tanınır.⁶⁵⁴

Sınırlı evlat edinmenin tam evlat edinmeye dönüştürülmesi, kabul eden devlet yönünden, kendi kanunları sınırlı evlat edinmeye müsaade etmese dâhi zorunlu olmayıp sınırlı evlat edinmenin sonuçlarını, kabul eden devlette de bu şekilde doğurmayı sürdürmesi mümkündür.⁶⁵⁵ Bu hususta taraf devletlerin, hangi seçeneğin küçüğün menfaatine olduğunu araştırıp ancak küçüğün menfaatinin bunu gerektirdiği sonucuna varması hâlinde Sözleşme m. 27'yi uygulayarak tam evlat edinmeye dönüştürme kararı vermesi gerekir.⁶⁵⁶ Nitekim İsviçre'nin de, sınırlı evlat edinmenin olduğu gibi tanınmasının mı, yoksa tam evlat edinmeye dönüştürülerek tanınmasının mı küçüğün daha menfaatine olduğunun

⁶⁵⁰ Her ne kadar Lahey Sözleşmesi'ne taraf çoğu devlette tam evlat edinme söz konusu olsa da, Türkiye gibi sadece sınırlı evlat edinmeye müsaade eden devletlerin, evlat edinmeye verilecek izni evlatlık ile ebeveynleri arasındaki ilişkiyi sonlandırmayacak şekilde kısıtlaması mümkündür (HCCH, Report, s. 4, par. 19).

⁶⁵¹ HCCH, Simple Adoption, s. 7, par. 21; Parra-Aranguen, s. 625, par. 473(f). Bununla birlikte özellikle evlat edinmenin çok uzun zaman önce gerçekleşmiş olması hâlinde evlat edinmeye verilen rızanın tam evlat edinme için mi, yoksa sınırlı evlat edinme için mi verildiğinin veya tam evlat edinme için verilen rızanın geçerli şekilde verilir verilmediğinin tespitinin güçlüğüne dikkat çekilmektedir (HCCH, Simple Adoption, s. 7, par. 23).

⁶⁵² HCCH, Guide, s. 121, par. 560.

⁶⁵³ Parra-Aranguen, s. 625, par. 473(d).

⁶⁵⁴ Şipka/Ergün, s. 41, dn. 97; Şensöz, s. 185.

⁶⁵⁵ HCCH, Simple Adoption, s. 7, par. 23.

⁶⁵⁶ HCCH, Simple Adoption, s. 8, par. 24.

değerlendirilmesine önem atfettiği bilinmektedir.⁶⁵⁷ Bununla birlikte kabul eden devlet, menşe devlette gerçekleşen sınırlı evlat edinmeyi tam evlat edinmeye dönüştürmese bile, bu duruma rağmen Sözleşme m. 26(3), evlat edinmeyi tanıyan taraf devlette yürürlükte bulunup küçüğün daha lehine olan hükümlerin uygulanmasını mümkün kıldığından, tam evlat edinme sistemini benimseyen kabul eden devletin evlatlığa, evlat edinenin ailesine yasal mirasçı olma hakkını tanıması da mümkündür.⁶⁵⁸

⁶⁵⁷ HCCH, Simple Adoption, s. 7, par. 20. Lahey Sözleşmesi'nin yürürlüğünden önce ise başka bir ülkede gerçekleşen sınırlı evlat edinme işleminin, İsviçre'de tam evlat edinme şeklinde tesciline izin verilmemekteydi (BGE 117 II 340, 27.08.1991 T.).

⁶⁵⁸ Parra-Aranguen, s. 623, par. 471.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EVLATLIĞIN YASAL MİRASÇILIĞININ NİTELİKLERİNDEN KAYNAKLANABİLECEK SORUNLARIN AŞILMASI

§ 9. DOKTRİNDE İLERİ SÜRÜLEN TÜRK HUKUKUNDA SINIRLI EVLAT EDİNME SİSTEMİNİN BENİMSENMESİNİN MİRAS HUKUKU YÖNÜNDEN DOĞURDUĞU SORUNLAR

I. EVLATLIK İLE HİÇ KİŞİSEL İLİŞKİ KURMAMIŞ OLAN KAN HISIMLARININ, EVLATLIĞIN TEREKESİ ÜZERİNDE HAK SAHİBİ OLMASI İHTİMALİ

Daha önce ayrıntılarıyla açıklandığı gibi evlat edinmenin miras hukukuna yönelik sonuçları bakımından mülga Türk Kanunu Medenisi'ndeki düzenlemelerden ayrılmamış olan Türk Medeni Kanunu uyarınca, evlatlığın kan hısımları ile arasındaki mirasçılık ilişkisi karşılıklı olarak devam ederken, evlat edinenin ise evlatlığın yasal mirasçısı olamayacağı kabul edilmektedir (TMK m. 500). Evlat edinenin evlatlığın yasal mirasçısı olmasının mümkün kılınmamasının temel sebebi, evlat edinmenin maddî çıkar uğruna yapılmasının kanunkoyucu tarafından önlenmek istenmesidir.⁶⁵⁹ Anılan hususları düzenleyen TMK m. 500'ün, evlatlığın kan hısımlarının miras payının azalmaması veya kaldırılmaması yönünden de isabetli bir düzenleme olduğu doktrindeki bazı yazarlarca ifade edilmektedir.⁶⁶⁰ Bu görüşte olan yazarlar, TMK m. 500/II'nin aksinin kabul edilerek evlat edinenin evlatlığın mirasçılarına dâhil edilmesinin, evlat edinmeden doğrudan doğruya bir menfaat sağlayamayan evlatlığın hısımlarının hakkının ihlaline sebep olacağını düşünmektedir.⁶⁶¹

⁶⁵⁹ Escher, Art. 465 ZGB, s. 89, par. 5; Şipka/Ergün, s. 37, 40; Baş Süzel, s. 1464, 1469; Baygın, Sonuçlar, s. 646; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 36-37; Güney, s. 16.

⁶⁶⁰ Berki, Evlatlığın Mirasçılığı, s. 22.

⁶⁶¹ Berki, Evlatlığın Mirasçılığı, s. 22.

Zikredilen görüşe karşı olan yazarlar ise, Türk hukukunda sınırlı evlat edinme sisteminin benimsenmesi dolayısıyla evlatlığın belki hiç tanımadığı, ona emek, ilgi, değer ve sevgi vermemiş, onun yetişmesinde hiçbir katkı sağlamamış olan kan hısımları evlatlığa yasal mirasçı olurken; evlatlığa emek veren ve onu büyüten evlat edinenin ona yasal mirasçı olamamasının açık bir adaletsizlik yarattığına inanmakta ve bu durumu çelişkili bulmakta; bu hususta TMK m. 500 ile benimsenmiş olan miras hukuku kurallarını da “çarpık” olarak nitelendirmektedir.⁶⁶² Bu fikirdeki yazarlara göre, çoğu somut olayda evlat edinenin daha küçük bir çocukken alıp bizzat baktığı, büyüttüğü, eğitim imkânı sağlayıp meslek sahibi yaptığı evlatlık ardında altsoy bırakmaksızın öldüğünde, evlat edinen yasal mirasçı olmadığı için kazanılmasında katkı sağladığı bu malvarlığına ilişkin bir hak iddia edemezken; evlatlığın yetişmesinde herhangi bir katkısı bulunmayan kan hısımlarının yasal mirasçılıkları sebebiyle terekenin tamamı üzerinde hak sahibi olmaları, hakkaniyete ve adalete aykırı bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır.⁶⁶³

Biz ise, her somut olay yönünden geçerli olma imkânı bulunmayan böyle bir varsayımdan yola çıkılmasını sakıncalı görmekteyiz. Nitekim evlatlığın kan hısımları, özellikle anne ve babası, evlat edinenin rızası oldukça evlatlık ile kişisel ilişki kurabilecekleri gibi, evlatlık ile kişisel ilişki kurmaları haklı bir sebep olmaksızın engellendiği takdirde bunu dava etme hakkına da sahiptir (TMK m. 323 vd.). Dolayısıyla konuya, evlatlığın kan hısımlarına kanunun tanıdığı bu hakkı hiç kullanmayacakları düşüncesi ile yaklaşılması kanımızca hatalı olmakla birlikte esasen kan hısımlarının mirasçılık hakkı bakımından evlatlık ile kişisel ilişki kurmaları veya kurmamaları arasında bir ayrım yapılmasına gerek

⁶⁶² Baş Süzel, s. 1463-1464, 1470; Şıpka/Ergün, s. 37. Doktrindeki bazı yazarlar ise, evlatlığın kendi hısımlarına mirasçı olması, kendi ailesi ile bağlarını canlı tutacak bir ilişki içine girmesine, bunun sonucu olarak da psikolojik ve manevi açıdan evlat edinen aileye daha zor adapte olmasına ve hatta onlardan uzaklaşmasına sebep olabileceği için evlatlığın kendi hısımlarına mirasçılığını da sakıncalı bulmaktadır (Güney, s. 14-15). Bu görüşteki yazarlar, mülga TKM’de evlatlığın kendi ailesine mirasçılığının kabulünün, evlatlığın evlat edinene mirasçılığının evlatlık ilişkisinin kurulmasından önce yapılacak bir sözleşme ile ortadan kaldırılabilme imkânından kaynaklandığını; TMK uyarınca ise evlat edinenin evlatlığı böyle bir sözleşme ile mirasından mahrum etmesi zaten mümkün olmadığı için evlatlığın kendi ailesine mirasçılığının devam edeceğine ilişkin düzenlemeye de artık gerek olmadığını ileri sürmektedir (Güney, s. 15).

⁶⁶³ Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1234; Şıpka/Ergün, s. 37-38, 42 (Yazarlar ayrıca uygulamada evlat edinme işlemleri esnasında evlat edinecek kişilere, evlatlık ile evlat edinen arasındaki mirasçılık ilişkisinin tek yönlü olduğuna dair bilgilendirme yapılmadığından, genellikle evlat edinenlerin bu durumu ve etkilerini ancak evlatlığın altsoy bırakmadan ölümü hâlinde öğrendiklerini belirtmekte; buna karşılık anılan hususun, evlat edinmek isteyenlerin buna ilişkin kararını etkileyebilecek nitelik taşıması sebebiyle, evlatlık kendilerinden önce vefat edecek olursa onun belki de hiç tanımadıkları kan hısımlarının bu durumdan maddî menfaat sağlama ihtimallerinin mevcudiyetine dair uyarılmaları gerektiğini düşünmektedirler.); Aydoğdu, s. 538; Acabey, s. 170-171; Güney, s. 16, 23; Acabey, s. 170-171; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 110-111.

dahi yoktur. Şöyle ki, evlatlığın anne ve/veya babasının onunla ciddi olarak ilgilenmemesi veya kişisel ilişki kurma hakkını sırf evlat edinenleri taciz etmek ya da onlardan maddî bir çıkar elde etmek amacıyla kullanmak istemesi sebebiyle kişisel ilişki kurma istemi reddedilmiş ve hatta kendilerine çocukla kişisel ilişki kurma hakkı tanınan anne ve/veya babanın, bu hakkını kullanırken evlat edinenin evlatlık ile olan ilişkilerini zedelediği veya çocuğun yetiştirilmesi ve eğitime zarar verecek davranışlarda bulunduğu için kişisel ilişki kurma hakkı kendilerinden alınmış olsa (TMK m. 324/II),⁶⁶⁴ veyahut anne ve/veya baba, evlatlık ile hiçbir zaman hiçbir şekilde kişisel ilişki kurmamış olsa da, hatta ve hatta her olay bakımından evlatlığın kan hısımlarının tamamının onunla hiç ilgilenmediğinin sabit olduğu varsayılsa bile, bu durumlar kanımızca evlatlığın kan hısımlarının yasal mirasçılığına karşı çıkmak için tek başına yeterli sebep teşkil etmemektedir. Nitekim kanunkoyucu da bizimle aynı düşüncede olacak ki, mirasbırakana veya mirasbırakanın ailesi üyelerine karşı aile hukukundan doğan yükümlülüklerin önemli ölçüde yerine getirilmemesini mirastan yoksunluk değil, mirasçılıktan çıkarma sebebi olarak düzenlemiş bulunmaktadır (TMK m. 510/I, b. 2). Ayrıca evlatlık ve kan hısımları arasındaki kişisel ilişkinin zayıflığına veya mevcut dâhi olmamasının mirasçılık hakkını etkileyecek bir hukukî sonucu olması gerektiği iddia edilirken, sağlığında mirasbırakana mirasçıları tarafından ilgi gösterilmemiş olması ihtimalinin yalnız evlatlığa ve kan hısımlarına özgü bir durum olmadığı da göz ardı edilmemelidir. Sağlığında mirasbırakana yeterli ve gerekli ilgiyi göstermedi diye herhangi bir yasal mirasçısının mirasçılığına engel olmak nasıl mirasbırakandan başkasına düşmezse, aynı şekilde evlatlıkla ilgilenmeyen kan hısımlarının yasal mirasçılığına engel olmak da kanımızca evlatlıktan başkasına düşmez.

Doktrindeki bazı yazarlar ise bu hususta, evlatlık ile kan hısımları arasındaki mirasçılık ilişkisinin de, aynı evlatlık ile evlat edinen arasındaki gibi tek yönlü olması gerektiğini savunmaktadır.⁶⁶⁵ Bu yazarlar, evlatlık ile kan hısımları arasındaki mirasçılık ilişkisinin karşılıklılığının, evlat edinenden evlatlığa kalan mirastan menfaat sağlamak isteyen kan hısımlarının evlatlık üzerinde baskı kurması, onun huzurunu bozması, aile yaşamını sekteye uğratması, onu manipüle etmesinin veya bu mirasın evlatlığın altsoyu bulunmaksızın vefatı hâlinde ikinci veya üçüncü zümre mirasçılarına intikal edecek olması sebebiyle evlatlığa maddî saiklerle yaklaşmasının yolunu açtığını ileri sürmektedir. Onlara göre, bu durum evlatlık ile evlat edinen arasındaki mirasçılık ilişkisini tek yönlü olarak düzenleyen kuralın

⁶⁶⁴ Baygın, Sonuçlar, s. 643.

⁶⁶⁵ Baş Süzel, s. 1469-1470; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 110-113.

(TMK m. 500/II) ruhu ile çelişki yaratmakta; bu sebeple de burada örtülü bir boşluğun bulunduğu kabul edilip amaca göre daraltıcı yorum yapılmak suretiyle evlatlığın kan hısımlarının evlatlığa mirasçılığına engel olunması gerekmektedir.⁶⁶⁶

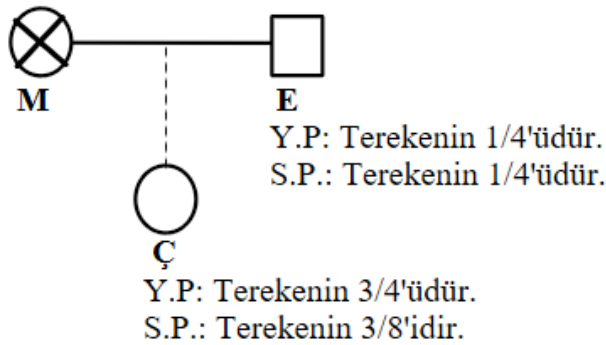
Buna karşılık biz, evlatlık ile evlat edinen arasındaki mirasçılık ilişkisinin Türk Medeni Kanunu'nda tek yönlü olarak düzenlenmesi karşısında evlatlık ile asıl ailesi arasındaki mirasçılık ilişkisinin karşılıklı olmasının, bahsi geçen türden bir çelişki ve dolayısıyla da örtülü bir boşluk yaratmadığı kanaatindeyiz. Öncelikle evlat edinenden evlatlığa kalan mirastan menfaat sağlamak isteyen kan hısımlarının evlatlık üzerinde baskı kurması ihtimalini yaratan durum, Türk hukukunda evlatlık ile kan hısımları arasındaki mirasçılık ilişkisinin karşılıklı olması değil, açık evlat edinme sisteminin kabul edilmiş olmasıdır. Dolayısıyla aralarındaki mirasçılık ilişkisi tek yönlü olsaydı da bu, evlatlığa ve evlat edinene ilişkin bilgilere erişim imkânı bulunan kan hısımlarının, evlatlığa maddî saiklerle yaklaşmasını engelleyici bir etki zaten sağlamazdı. Ayrıca evlatlık ile evlat edinen arasındaki mirasçılık ilişkisinin tek taraflı düzenlenmesi, yukarıda da zikredildiği gibi evlat edinenin evlatlığı maddî çıkar gözeterek evlat edinmesini önleme; dolayısıyla da evlatlığın menfaatinin koruma amacından kaynaklanmaktadır. Buna karşılık evlat edinenden evlatlığa kalan malvarlığının evlatlığın altsoyu bulunmaksızın vefatı hâlinde ikinci veya üçüncü zümre mirasçılara geçmesi ise evlatlığın ancak hayatta olmadığı bir zamanda gerçekleşebileceğinden, onun menfaatinin zedeleyecek bir durum olarak düşünülemez. Böyle bir ihtimalde menfaatinin zedelendiğinden bahsedilebilecek kişiler ancak evlat edinenin kendi hısımları olabilir. Sonuç olarak iki kural arasında bir çelişki de, evlatlık ile kan hısımları arasındaki mirasçılığın karşılıklı olmasından kaynaklanan örtülü bir boşluk da kesinlikle bulunmayıp, öne sürülen gerekçelerle evlatlığın ikinci ve üçüncü zümredeki kan hısımlarının evlatlığa mirasçılığına engel olunabilmesi, Türk Medeni Kanunu'nun mevcut düzenlemeleri doğrultusunda mümkün değildir. Buna ek olarak altını çizmek gerekir ki, bir an için bu görüşün isabetli olduğu kabul edilse bile bu yöndeki bir uygulama, çocuğunu evlatlık veren anne ve babayı cezalandırmakla birlikte bekar ve altsoyu olmadan vefat eden evlatlığın tek yasal mirasçısının devlet olarak kalmasının dışında başka bir işlevi de yerine getirmez.

Evlatlığın kendi ailesiyle mirasçılık ilişkisinin devam etmesine ilişkin olarak doktrinde eleştiri konusu edilen bir diğer konu da, evlatlığın birlikte evlat edinilmiş olması hâlinde, eşlerden birinin ölümü sonucunda evlatlığa ve sağ kalan eşe kalan mirasın evlatlığa ait olan

⁶⁶⁶ Baş Süzöl, s. 1469-1470.

payı üzerinde, evlatlığın da ölümü hâlinde onun kan hısımlarının hak sahibi olmasının, sağ kalan eş ile evlatlığın kan hısımlarını karşı karşıya getirmesi olarak ifade edilmektedir.⁶⁶⁷ Bu bağlamda verilen bir örneğe göre, evlat edinen eşlerden birinin ölümünün ardından sağ kalan eş ile evlatlık, yaşamlarını aile konutunda sürdürmekteyken evlatlığın bekar ve altsoy bırakmadan ölümü hâlinde sağ kalan eş, bu aile konutu ve eşinden miras kalıp da üzerinde evlatlık ile elbirliğiyle hak sahibi olduğu tüm malvarlığı üzerinde artık evlatlığın kan hısımları ile elbirliğiyle hak sahibi olacak, TMK m. 240 uyarınca aile konutu üzerinde herhangi bir aynî hak talep edemeyecek, evlatlığın kan hısımlarının miras payını devretmek veya terekedeki malları satmak istemeleri hâlinde de bu durum sağ kalan eş için hem maddî, hem de manevî açıdan oldukça ağır bir yük teşkil edecektir.⁶⁶⁸

Buna karşılık biz, evlat edinen eşlerden birinin ölümünden sonra evlatlığın diğer eş hâlâ hayattayken ölmesi ihtimaline yönelik olarak zikredilen endişenin herhangi bir gerçeklik payı bulunmadığını, bu endişe gerçeği yansıtıyorsa dâhi evlat edinenin maddî menfaatinin bu kadar ön plânda tutulmaması gerektiğini düşünmekteyiz. Bu hususta yukarıdaki örneği biraz daha somutlaştırmak gerekirse, sağ kalan eşi (E) ile birlikte evlat edindiği (Ç)'den başka altsoyu bulunmayan mirasbırakan (M)'nin ölümünde yasal mirasçılar (E) ile (Ç) arasında, (M)'nin terekesindeki bütün hak ve borçları kapsayan miras ortaklığı meydana gelir ve (E) ile (Ç), miras paylaşılana kadar tereke aktif üzerinde elbirliğiyle hak sahibi olurlar.⁶⁶⁹

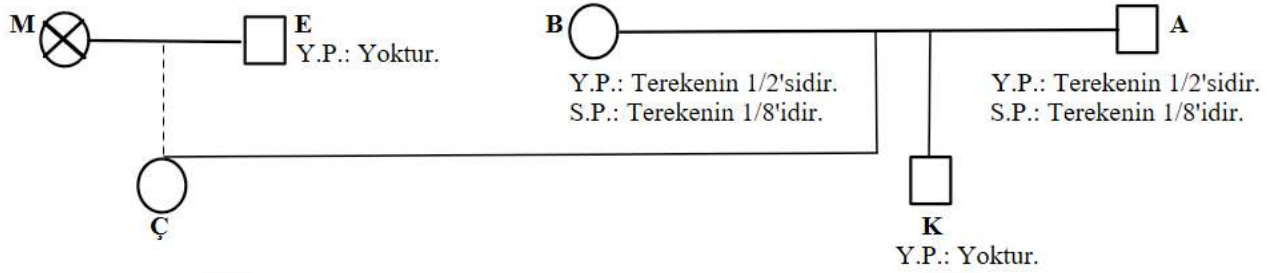
Bununla birlikte (M)'nin mirası paylaşılmadan; yani miras ortaklığı hâlâ devam ederken (Ç), herhangi bir sebeple (E)'den önce vefat ederse, (E), (Ç)'nin yasal mirasçısı olamaz (TMK m. 500/II). (Ç)'nin ölümü anında evli olmadığı ve altsoyu da bulunmadığı

⁶⁶⁷ Baş Süzel, s. 1470-1471.

⁶⁶⁸ Baş Süzel, s. 1471.

⁶⁶⁹ Eren/Yücer Aktürk, s. 498, par. 1341.

varsayılacak olursa, varsa ikinci zümredeki kan hısımları onun yasal mirasçıları olarak mirasını onun ölümü anında kanun gereği kendiliğinden kazanırlar.⁶⁷⁰ Dolayısıyla eğer (Ç)'nin ölümü anında ikinci zümrede annesi (A), babası (B) ve bir de kardeşi (K) bulunuyorsa, bu durumda (Ç)'nin mirasını, somut olaydaki yasal mirasçıları olan (A) ile (B) kazanır (TMK m. 500/I c. 2).

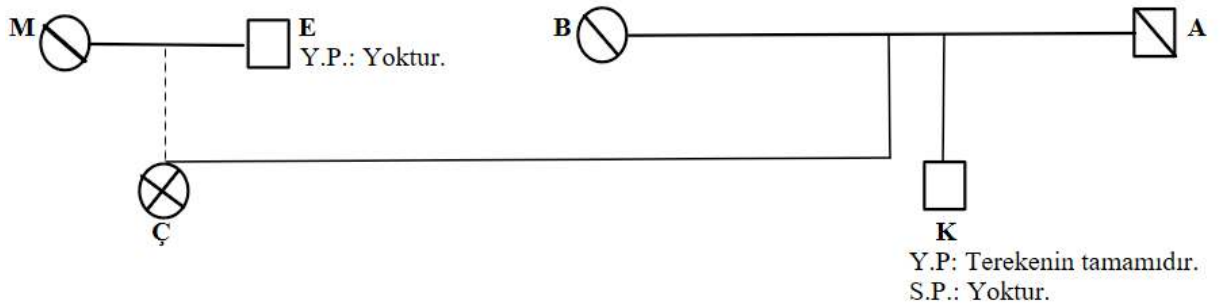
Eğer (M)'nin ölümünden sonra da (E) ile (Ç)'nin yaşamlarını sürdürdüğü aile konutu (M)'nin terekesine aitse, paylaşmaya kadar (E) ile (Ç)'nin üzerinde elbirliğiyle mülkiyet hakkı sahibi olduğu bu aile konutunda ölümünden sonra (Ç) yerine onun mirasçıları olan (A) ile (B) hak sahibi olur. Dolayısıyla (M)'den intikal eden malvarlığında olduğu gibi, bu aile konutu üzerinde de (E), (A) ve (B)'nin elbirliği ortaklığı söz konusudur. Bu durumda, (E)'nin (A) ve (B)'ye karşı TMK m. 240 uyarınca hiçbir hak ileri süremeyeceği şüphesizdir; çünkü bu hâlde anılan hükümdeki şartlar sağlanmış değildir. Bununla birlikte (A) ve (B)'nin kendi miras paylarını devrine de herhangi bir engel bulunmamaktadır. Buna karşılık, (A) ve (B)'nin bu aile konutunu veya (E) ile elbirliği ortaklıklarında bulunan diğer malları satmak istemesi hâlinde bunu (E)'nin rızası olmaksızın yapmaları zaten mümkün değildir; çünkü elbirliği ortaklığına konu bir mal üzerinde yapılacak tasarruf işlemi için ortaklar oybirliğiyle karar vermelidirler (TMK m. 702/II). Böyle bir durumda (A) ve (B), mirasın paylaşılması (TMK m. 642) veya terekeye dâhil malların tamamı veya bir kısmı üzerindeki elbirliği mülkiyetinin paylı mülkiyete dönüştürülmesi (TMK m. 644) isteminde de bulunamazlar; çünkü söz konusu haklar ancak miras ortaklığına karşı ileri sürülebilir ve somut olayda (E), (Ç)'nin yasal mirasçısı olmadığından, ölümünden sonra meydana gelen miras ortaklığında yer almaz. Aynı şekilde miras ortaklığı dışında bir ortağın, bu durumda (E)'nin de elbirliği mülkiyetinin paylı mülkiyete çevrilmesini dava hakkı bulunmamaktadır.⁶⁷¹ Hâl böyle olmakla birlikte ortaya çıkan bu sonucun (E) için sakıncalı olduğunu iddia etmeden önce

⁶⁷⁰ Eren/Yücer Aktürk, s.18-19, par. 62 vd.

⁶⁷¹ Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 351, par. 1361; Y2HD, 1974/3652 E. 1974/3563 K. 03.06.1974 T.; Y2HD, 1986/5205 E. 1986/5496 K. 26.05.1986 T.

hatırlamak gerekir ki, elbirliği mülkiyeti kanun gereği kendiliğinden meydana gelir; bu da zaten sınırlı hâllerde söz konusu olur ve bunun için kanunun öngördüğü hukukî olayın gerçekleşmesi gerekli ve yeterlidir.⁶⁷² Bu sebeple nasıl ki herhangi bir kişinin ölümü ile meydana gelen miras ortaklığını oluşturan yasal ve atanmış mirasçıların birbirini tanıyıp tanımamasının veya birbiriyle anlaşıp anlaşamamasının bu elbirliği ortaklığının meydana gelmesinde bir önemi ve etkisi olması düşünülemezse, somut olayda evlatlığın ölümünden sonra evlat edinen ile evlatlığın kan hısımları arasında meydana gelen elbirliği ortaklığı bakımından da, bunların kişisel ilişkilerinin veya bu ortaklık sebebiyle evlat edinenin menfaatinin zedelenme ihtimalinin bahis konusu edilmesi kanımızca son derece anlamsızdır.

Bununla birlikte somut olayda (Ç)'nin ölümünde anne ve babası hayatta olmayıp sadece kardeşi (K)'nin bulunması hâlinde ise (E) açısından ortaya yukarıdakinden tamamen farklı bir tablo çıkması mümkündür. Nitekim bu durumda (Ç)'nin terekesinin tamamı (K)'nin yasal miras payını oluşturacaktır; ancak (K) saklı paylı mirasçı olmadığından, (Ç)'nin sağlığında yapacağı bir ölüme bağlı tasarruf ile tüm terekesi üzerinde tasarrufta bulunarak (K)'nin miras hakkını ortadan kaldırması zaten mümkün olacaktır.⁶⁷³

II. EVLAT EDİNENDEN EVLATLIĞA KALAN MALVARLIĞI UNSURLARININ DOLAYLI YOLDAN EVLATLIĞIN ALTSOYU DIŞINDAKİ KAN HİSİMLARINA İNTİKAL ETME İHTİMALİ

Doktrinde, evlatlığın altsoy bırakmaksızın ölümü hâlinde ikinci veya üçüncü zümre kan hısımlarının mirasçılığı sonucunda, öncesinde evlat edinenden evlatlığa geçerek

⁶⁷² Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir, s. 345, par. 1340.

⁶⁷³ Ayrıca belirtmek gerekir ki, varılan bu sonuç ancak (Ç)'nin 10.05.2007 tarihinden sonra vefat etmiş olması hâlinde geçerli olacaktır. Nitekim 10.05.2007 tarih ve 26518 sayılı R.G.'de yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe giren 04.05.2007 tarih ve 5650 S. K. ile saklı paylı mirasçı olmaktan çıkarılmadan önce mirasbırakanın kardeşleri de, yasal miras paylarının 1/8'i oranında bir saklı paya sahipti.

malvarlığına karışan mirasın da dolaylı yoldan bu kişilere intikal edecek olmasının evlat edinenin kendi hısımları açısından adil olmadığı üzerinde de durulmaktadır.⁶⁷⁴ Buna göre örneğin, evlat edinenin ölümü ile mirası kendisine intikal eden evlatlığın, altsoyu olmadan ve anne-babası hayattayken vefat etmesi durumunda en yakın yasal mirasçıları, aynı zamanda saklı paylı mirasçı da olan anne-babası olup, terekesine dâhil olan evlat edinenin mirası da dolaylı olarak miras hükümleri uyarınca kül hâlinde evlatlığın anne-babasına geçer.⁶⁷⁵ Hatta evlatlık altsoyu bulunmaksızın evlat edinenden önce de ölse, evlatlığın evlat edinenin maddî ve manevî desteği ile edindiği tüm malvarlığı, miras yoluyla yine anne-babasına, kardeşlerine veya yeğenlerine kalır.⁶⁷⁶ Doktrinde bazı yazarlar, bu durumun hakkaniyetle bağdaşmadığını düşünmekte;⁶⁷⁷ evlatlığın ölümünün kendi kan hısımları yönünden bir “piyango” gibi olacağını ileri sürmekte ve ahlaka aykırı miras taleplerine dayanak yapılabileceği gerekçesi ile TMK m. 500’de yer alan kuralları sert bir şekilde eleştirmektedir.⁶⁷⁸

Bu hususa ilişkin olarak doktrinde bir taraftan, evlat edinen ve kan hısımlarının sonradan mağduriyet yaşamamaları için uygulamada evlat edinme işlemleri esnasında evlat edinecek kişilere, evlatlık ile evlat edinen arasındaki mirasçılık ilişkisinin niteliğine dair bilgilendirme yapılması önerilirken;⁶⁷⁹ bir taraftan da evlat edinenden evlatlığa kalan malvarlığı unsurlarının dolaylı yoldan evlatlığın altsoyu dışındaki kan hısımlarına intikal etme ihtimalinin, evlat edinen ailelerde kaygı yarattığına da dikkat çekilmektedir.⁶⁸⁰ Kanımızca da, gelecekte malvarlığının dolaylı yoldan evlatlığın kan hısımlarına intikal etmesi riski, evlat edinmek isteyen aileler yönünden caydırıcı bir etken olarak düşünülebilir. Buna karşılık evlat edinecek ailelerin miras hukuku yönünden kaçınmak istedikleri sonuçlara ilişkin alabilecekleri önlemler de mevcut olup bunlardan hiçbirisi, evlat edinme işleminden daha katı kurallara tabi tutulmuş değildir. Bu sebeple evlat edinecek kişilerin, soybağının kurulması sonucu evlatlık ile aralarında meydana gelecek mirasçılık ilişkisinin özelliklerine dair bilgi sahibi olmaları, kaçınmak istedikleri sonuçlar varsa bunları geç

⁶⁷⁴ Gschnitzer, Erbrecht, s. 12; Jayme, s. 2; Şıpka/Ergün, s. 40, 42; Baş Süzel, s. 1470, 1472; Güney, s. 16; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 111.

⁶⁷⁵ Şıpka/Ergün, s. 40, 42.

⁶⁷⁶ Şıpka/Ergün, s. 42.

⁶⁷⁷ Şıpka/Ergün, s. 40, 42.

⁶⁷⁸ Baş Süzel, s. 1470.

⁶⁷⁹ Şıpka/Ergün, s. 37, 42. Yazarlar, uygulamada evlat edinme ilişkisinin kurulması sırasında evlat edinenlere, mevcut sistemin özellikle miras hukuku kapsamındaki sonuçlarına dair detaylı bir yazılı bilgilendirmede bulunulmasının evlat edinmenin usulî koşullarından biri olması gerektiğini, kanımızca da oldukça haklı olarak düşünmektedirler.

⁶⁸⁰ Baş Süzel, s. 1470, 1472; Güney, s. 16.

olmadan miras hukuku kuralları çerçevesinde bertaraf edebilmeleri bakımından bizce de büyük önem taşımaktadır.

III. ÇİFT HİSİMLİK BAĞININ BABA İLE KURULMASI HÂLİNDE EVLATLIĞIN AYNI HAT ÜZERİNDEN FARKLI SIFATLARLA MİRASÇI OLMASI İHTİMALİ

Doktrindeki bazı yazarlarca, evlatlığın hem evlat edinenin, hem de kendi kan hısımlarının yasal mirasçısı olmasının, evlat edinen ile evlatlık arasında aynı zamanda kan bağına dayanan bir hısımlık ilişkisinin de bulunması hâlinde miras paylarının nasıl hesaplanacağı sorunu ortaya çıkardığı ileri sürülmektedir.⁶⁸¹ Yazarlara göre bu sorun, örneğin bir büyükbabanın kendisinden önce vefat etmiş olan çocuğunun çocuğunu evlat edinmesi veya evlat edinenin aslında evlatlığın öz babası olup da çocuğunu, aralarında evlatlık ilişkisinin kurulmasından sonra tanınması ya da açılan babalık davası sonucunda hakkında babalık hükmü verilmesi gibi durumlarda ortaya çıkabilecektir.⁶⁸²

Biz ise evlat edinenin evlatlığın aynı zamanda kan hısımlı da olması sebebiyle çift hısımlığın söz konusu olmasının, miras hukukuna ilişkin herhangi bir sorun teşkil etmediği düşüncesindeyiz. Nitekim, kural olarak çift hısımlık hâlinde evlatlığın miras payı, evlat edinen ile arasındaki her iki hattan gelen miras payının toplamı kadardır.⁶⁸³ Dolayısıyla, yukarıda verilen ilk örnekte, kendisinden önce ölen çocuğunun çocuğunu; yani torununu evlat edinmiş olan bir büyükbabanın ölümü hâlinde evlatlık, hem aralarındaki doğal soybağı, hem de yapay soybağı sebebi ile her iki hattan ayrı ayrı miras payı alır. Bu örnek haricindeki çift hısımlık hâllerinde, örneğin evlat edinen kendi kardeşini veya yeğenini evlat edindiğinde ise, evlatlık olarak birinci zümre mirasçısıyken kan bağına dayanan mirasçılığı ikinci veya üçüncü zümreye ait olacağından, yalnız evlatlık sıfatıyla mirastan pay alır. Diğer bir anlatımla, evlat edinenin kendi altsoyundan bir kimseyi evlat edinmesi dışındaki hâllerde, zaten zümre sistemine hâkim olan ilkeler uyarınca birinci zümrede yer alan evlatlığın varlığı,

⁶⁸¹ Şıpka/Ergün, s. 35.

⁶⁸² Şıpka/Ergün, s. 35.

⁶⁸³ Tuor, s. 85-86, par. 11-12; Piotet, s. 44; Escher, Art. 465 ZGB, s. 89, par. 4; Serozan/Engin, s. 185; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 34-35; Antalya, s. 86; Öztan, s. 57; Şıpka/Ergün, s. 35; Antalya, s. 126, 128, par. 307, 313; İnan/Ertaş/Albaş, s. 152; Baygın, Sonuçlar, s. 647; Dural/Öğüz/Gümüş, s. 347, dn. 285.

ikinci ve üçüncü zümreye miras kalmasına engel olacağı için, evlatlık evlat edinene bir tek bu sıfatla mirasçı olur.

Yazarlarca verilen diğer örnek bakımından ise durum daha farklı olup kendi çocuğunu evlat edinmiş olan bir babanın, aralarındaki evlatlık ilişkisi kurulduktan sonra bu çocuğu tanınması veya babalık davası sonucunda verilen mahkeme kararı ile aralarında doğal soybağının kurulması hâlinde, çift hısımlık zaten söz konusu olamaz. Bunun sebebi, bir kişinin kendi çocuğunu zaten evlat edinemeyecek olmasıdır.⁶⁸⁴ Nitekim nesebi sahih çocuk ile nesebi sahih olmayan çocuk ayırımını yapan mülga Türk Kanunu Medenisi'nin yürürlüğü zamanında dâhi, anne veya babanın nesebi sahih olmayan çocuğunu evlat edinmesi mümkün olmakla beraber,⁶⁸⁵ evlatlığın evlat edinene düzgün soybağı ile bağlanması (soyunun düzeltilmesi); başka bir deyişle nesebi sahih hâle gelmesi ile evlatlık ilişkisinin kendiliğinden sona ereceği kabul edilmekteydi.⁶⁸⁶ Türk Medeni Kanunu uyarınca da evlilik dışı doğmuş çocuğunu hukuken henüz tanımamış veya açılan bir babalık davası sonucunda hakkında babalık hükmü verilmemiş olan babanın, çocuğunu evlat edinmesi mümkündür.⁶⁸⁷ Ancak bu, kendi çocuğunu evlat edinen babanın evlatlık ilişkisinin kurulmasından sonra çocuğunu tanınması veya açılan babalık davasında mahkemece babalık hükmü verilmesi sonucu aralarında doğal soybağının kurulması hâlinde, baba ile çocuk arasında yapay

⁶⁸⁴ Y2HD, 2006/3188 E. 2006/9718 K. 19.06.2006 T. (Anılan kararında Yargıtay, bir annenin önceki evliliğinden olan çocuğunu sonradan evlendiği eşi ile birlikte evlat edinme başvurusunun küçüğün annesi yönünden reddi gerekirken, annenin kendi çocuğunu evlat edinmesi sonucunu doğuracak şekilde hüküm kurulmasının doğru olmadığına hükmetmiştir.); Y18HD, 2015/7250 E. 2016/4421 K. 15.03.2016 T. [Karara konu olayda, dedesi ve babaannesi tarafından evlat edinilmiş olan (N), daha sonra anne ve babası tarafından evlat edinilmek istenmiş ve bu talep yerel mahkemece kabul edilmiştir. Yargıtay ise, (N)'nin daha önce dedesi ve babaannesi tarafından evlat edinilmiş olmasının, evlat edinenler ile evlatlık arasında yapay bir soybağı kurmakla beraber evlatlığın gerçek anne ve babası ile kan bağına dayanan soybağı ilişkisini ortadan kaldırmayacağı için davacıların kendi kızlarını evlat edinmelerinin mümkün olmadığı; TMK m. 282 vd. ile 305 vd. hükümlerinden de anne ve babanın kendi çocuklarını evlat edinemeyeceğinin anlaşıldığı gerekçesi ile yerel mahkeme kararını bozmuştur].

⁶⁸⁵ Escher, Art. 465 ZGB, s. 88, par. 3. Türkiye tarafından imzalanmamış olan 24.04.1967 tarihli Çocukların Evlat Edinilmesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 12. maddesinin 3. fıkrası da, "*Evlât edinme çocuğun yasal konumunu geliştiriyorsa, bir kişinin evlilik içi doğmayan kendi çocuğunu evlat edinmesi hukuken yasaklanamaz.*" hükmünü içermekteydi. Anılan Sözleşme'yi yürürlükten kaldıran ve Türkiye tarafından yine imzalanmamış olan 27.11.2008 tarihli Çocukların Evlat Edinilmesine Dair Gözden Geçirilmiş Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nde ise, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ayrımcılık yasağına ilişkin 14. maddesinin uygulamasının bir sonucu olarak, evlilik dışı doğan çocuklara karşı ayrımcılık yapılamayacağı hususu benimsenip evlilik içi doğan çocuk – evlilik dışı doğan çocuk ayırımı terk edildiğinden, bu yönde bir hüküm yer almamaktadır (Aykaç, s. 390).

⁶⁸⁶ Aydoğdu, s. 623-624; Serozan, Çocuk, par. 216; Feyzioğlu, s. 450 (Aile Hukuku, 3. B., 1986); Hatemi/Serozan, s. 320 (Aile Hukuku, 1993); Saymen/Elbir, s. 357 (Aile Hukuku, C. 3, 2. B., 1960); Y2HD, 1993/623 E. 1993/1628 K. 22.02.1993 T.

⁶⁸⁷ Serozan, Çocuk, s. 224-225.

soybağının varlığını sürdüreceği ve çift hısımlığın doğacağı anlamına gelmemektedir. Aksine, baba ile çocuk arasında doğal soybağının kurulması ile aralarındaki yapay soybağını kuran evlatlık ilişkisi kendiliğinden sona erer.⁶⁸⁸ Nitekim tanıma ve babalık hükmünün, hüküm ve sonuçlarını geçmişte etkili olarak çocuğun doğumu anından itibaren doğurması⁶⁸⁹ ve evlatlık ilişkisinin aksine, kaldırılma imkânının da bulunmaması sebebiyle kurduğu daha üstün nitelikteki doğal soybağı, yapay soybağını ortadan kaldırır.⁶⁹⁰ Bir kişinin kendi çocuğunu evlat edinmesinin mümkün olmaması da varılan bu sonucu desteklemektedir. Zira evlat edinme, mahkeme kararı ile bir kişinin ancak kendi çocuğu dışındaki bir kişi ile arasında soybağı ilişkisi yaratır.⁶⁹¹ Tüm bu açıklamalardan hareketle, kendi çocuğunu evlat edinen bir baba ile çocuğu arasında sonradan doğal soybağının kurulması hâlinde çift hısımlık söz konusu olmayacağından babanın ölümünde bu çocuk, mirasbırakanın hem çocuğu, hem de evlatlığı sıfatıyla iki ayrı hattan değil, yalnız mirasbırakanın çocuğu sıfatıyla mirastan pay alacak,⁶⁹² tanınmanın ölümüne bağlı tasarrufla yapılmış olması veya sağlığında açılmış olan babalık davasının babanın ölümünden sonra sonuçlanması ya da davanın babanın ölümünden sonra açılıp karara bağlanması da bu durumu değiştirmeyecektir.

Mülga Türk Kanunu Medenisi'nin yürürlükte olduğu dönemde ise anne veya babanın nesebi sahih olmayan çocuğunu evlat edinmesi hâlinde miras payının nasıl hesaplanacağı hususu doktrinde tartışmalıydı. Mülga Türk Kanunu Medenisi'nin 3678 S. K. ile 14.11.1990 tarihinde "Sahih Olmayan Nesepte Miras" başlıklı 443. maddesi, "*Nesebi sahih olmayan hısımlar, nesebi sahih hısımlar gibi mirasçılık hakkını haizdir.*" şeklinde değiştirilmeden önce, "[1] *Nesebi sahih olmayan hısımlar, ana tarafından nesebi sahih hısımlar gibi mirasçılık hakkını haizdir. Bunların, baba cihetinden mirasçı olabilmeleri; babalarının kendilerini tanımış veya babalıklarına hüküm sudur etmiş bulunmasına mütevakıftır.* [2] *Baba tarafından nesebi sahih olmayan bir çocuk yahut fîruu, babasının nesebi sahih fîrular*

⁶⁸⁸ Aynı yönde: Aydoğdu, s. 624. Kanımızca böyle bir durumda evlat edinme ilişkisinin yokluğu, mutlak butlanı veya iptal edilebilirliği değil, evlatlık ilişkisinin kendiliğinden sona ermesi söz konusu olduğundan, butlan davası veya iptal (evlatlık ilişkisinin kaldırılması) davası açılması gerekmez, nüfus kaydının düzeltilmesi davası yoluyla evlatlık ilişkisinin ilgili sicillerden silinmesi sağlanabilecek, bu husustaki mahkeme kararı ise bildirici nitelik arz edecektir.

⁶⁸⁹ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 302, par. 1429.

⁶⁹⁰ Serozan, Çocuk, s. 216. Yazar bu durumu, "Büyük nesep, küçük nesebi yutar." şeklinde ifade etmektedir.

⁶⁹¹ Kılıçoğlu, Aile, s. 560. Esasen yazar, evlat edinmenin mahkeme kararı ile bir kişinin "altsoyu" dışındaki bir kişiyle arasında soybağı ilişkisi yarattığını ifade etmektedir. Buna karşılık, Türk Medeni Kanunu uyarınca soybağının kurulması, dar anlamda sadece çocuk ile anne-baba arasındaki soybağının kurulmasını kapsamakta olup (TMK m. 282), bir kişinin kendi torununu evlat edinmesi de mümkün olduğundan, biz bu ifadeyi aktarırken "altsoy" yerine "kendi çocuğu" şeklinde daraltmayı tercih ettik.

⁶⁹² Antalya, s. 127-128, par. 308, 313; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 34-35; Baygın, Sonuçlar, s. 647.

ile içtima ederse; nesebi sahih bir çocuğa veya furularına isabet eden hissenin yarısını alırlar.” hükmünü içermekteydi. Bununla birlikte mülga Türk Kanunu Medenisi’nin evlatlığını mirasçılığına ilişkin m. 447/I hükmünün, “*Evlâtlık ve fûruu, kendisini evlât edinen kimseye; nesebi sahih fûruu gibi mirasçı olurlar.*” şeklinde olması, nesebi sahih olmayan bir çocuğun anne veya babası tarafından evlat edinilmesi hâlinde miras payının ne olacağına ilişkin doktrindeki tartışmayı doğurmuş bulunmaktaydı. Buna göre, çocuğu evlat edinenin annesi olması durumunda, evlilik dışı çocuk da annesinin mirasına nesebi sahihmiş gibi hak kazanıp tam pay aldığından, evlatlık ile nesebi sahih olmayan çocuğun miras payı eşitken; çocuğu evlat edinenin babası olması durumunda evlatlık ile nesebi sahih olmayan altsoyun miras payı farklı olmaktaydı. Buna göre, evlatlık nesebi sahih altsoy gibi tam pay alırken, nesebi sahih olmayan altsoy ise, baba tarafından tanınmış veya mahkemece babalık hükmü verilmiş olmak şartıyla nesebi sahih altsoy ile birleşirse yarım, yalnız başınsa tam pay almaktaydı. Anne veya babası tarafından evlat edinilen nesebi sahih olmayan çocuğun miras payının nasıl hesaplanması gerektiğine ilişkin görüşlerden biri, mülga TKM m. 257 uyarınca evlatlık ilişkisinin kurulmasıyla evlatlığın kan hısımları ile miras bağının kesilmemesi sebebiyle bu çocuğun hem evlatlık, hem de nesebi sahih olmayan altsoy olmak üzere iki ayrı sıfatla miras payı alması gerektiği yönündeydi.⁶⁹³ Karşı görüş ise, bu çocuğun artık nesebi sahih olmayan çocuk olma sıfatı gözetilmeden yalnız evlatlık sıfatı ile mirasçı olacağını savunmaktaydı.⁶⁹⁴ Anılan karşı görüşü eleştiren yazarlar, bu görüş kabul edildiği takdirde, anne evlat edindiğinde nesebi sahih olmayan çocuk zaten tam miras alacağından bu çocuğun evlat edinme işlemi sebebiyle evlatlık sıfatını kazanmaktan başka bir kazancı olmayıp miras payı olduğu gibi kalırken;⁶⁹⁵ baba evlat edindiğinde ise bu çocuğun nesebi sahih altsoyyla birleşmesi hâlinde yarım olması gereken miras payı, tam paya dönüşeceği için çocuğun kim tarafından evlat edinildiğine bağlı bir adaletsizliğin ortaya çıkacağını ve bunun yanında mülga TKM m. 257’nin de hükümsüz hâle getirilmiş olacağını ifade etmekteydiler.⁶⁹⁶

Kanımızca iki ayrı sıfatla miras hakkı tanınarak nesebi sahih olmayan çocukları evlat edinme yoluyla nesebi sahih çocuklardan daha imtiyazlı konuma getirecek olan görüşe katılmak mümkün değildir. Zira bir kişinin altsoyuna sağlığında yaptığı karşılıksız

⁶⁹³ Escher, Art. 465, s. 89, par. 4; Şener, Miras, s. 71.

⁶⁹⁴ Tuor, Art. 465 ZGB, s. 86, par. 12; Piotet, s. 45; Antalya, s. 127-128, par. 308, 313; İnan/Ertaş/Albaş, s. 153.

⁶⁹⁵ Escher, Art. 465 ZGB, s. 88, par. 3.

⁶⁹⁶ Şener, Miras, s. 71.

kazandırmaları altsoy arasında bir ayrımcılık amacıyla yapmadığını kabul ederek altsoy yönünden denkleştirme kuralını öngörmüş olan kanunkoyucunun (mülga TKM m. 603/II), mülga TKM m. 257'yi, evlat edinme kurumunun nesebi sahih olmayan çocukların yasal miras payının, nesebi sahih çocuklardan daha fazla olması için kullanılacak bir araç olarak düzenlediği düşünülemez. Ayrıca mülga TKM m. 257, sadece anne veya babası tarafından evlat edinilen nesebi sahih olmayan çocuklara değil, evlatlık ilişkisi yoluyla evlat edinen ile arasında soybağı kurulan tüm küçük, ergin ve kısıtlılara yönelik bir hüküm olduğundan karşı görüşün benimsenmesi asla bu hükmün içinin boşaltıldığı anlamına da gelmemektedir. Bir kişinin nesebi sahih olmayan kendi çocuğunu evlat edinmesi tabii ki çocuğun hukukî durumunu iyileştirmeli ki bir anlam ifade etsin. Bu hususta belki bir annenin nesebi sahih olmayan çocuğunu evlat edinmesinde çocuğun mirasçılık açısından bir faydası bulunmayabilir; ancak bir babanın tanıdığı veya mahkeme kararı ile babalık hükmünün verildiği nesebi sahih olmayan çocuğunu evlat edinmesi hâlinde, nesebi sahih çocukların yarısı kadar olan miras payının onlarıki ile eşit hâle gelmesiyle bu çocuğun hukukî durumundaki iyileşme zaten gerçekleşmiş olmaktadır.⁶⁹⁷ Sonuç olarak yürürlükten kalmış düzenlemelere ilişkin olarak geçmişte yapılmış olan bu tartışma bakımından dâhi kendi anne ve babası tarafından evlat edinilmiş olan nesebi sahih olmayan çocuğun, evlat edinenin mirasından tek bir sıfatla pay alabileceğinin; evlat edinenin anne olması hâlinde bu sıfatın hangisi olduğu bir önem arz etmezken, baba olması hâlinde ise evlatlık sıfatıyla mirastan sahih nesepli çocuklar ile eşit pay alacağının kabulünün gerektiği düşüncesindeyiz. Nitekim 23.11.1990 tarih ve 20704 sayılı R.G.'de yayımlanarak yayımı tarihinde yürürlüğe giren 14.11.1990 tarih ve 3678 S. K. m. 8 ile mülga TKM m. 443'ün, "*Nesebi sahih olmayan hısımlar, nesebi sahih hısımlar gibi mirasçılık hakkını haizdir.*" şeklinde değiştirilmesiyle yukarıda açıklanan tartışma da sona ermiştir.

⁶⁹⁷ Tuor, Art. 465 ZGB, s. 86, par. 12.

§ 10. SINIRLI EVLAT EDİNME SİSTEMİNİN MİRAS HUKUKU YÖNÜNDEN YARATTIĞI SORUNLARIN AŞILMASI İÇİN DOKTRİNDE ÖNE SÜRÜLEN BAZI HUKUKİ YOLLAR

Doktrindeki bazı yazarlar, Türk hukukunda tam evlat edinme sistemi değil de sınırlı evlat edinme sisteminin geçerli olmasının miras hukuku yönünden bir dizi soruna sebep olduğunu öne sürmektedir. Bu sorunlar ve çözüm önerilerinin açıklanmasına geçmeden önce bu yazarların, TMK m. 500'ün miras yoluyla evlatlığa intikal eden evlat edinenin malvarlığının, evlatlığın ölümünde onun ikinci veya üçüncü zümredeki kan hısımlarına dolaylı yoldan geçme ihtimaline ilişkin endişelerini kesinlikle taşımadığımızı önemle belirtmek isteriz. Buna rağmen bu sonucun bertaraf edilmesine için başvurulabilecek hukukî yolları bu başlık altında ayrıntılı şekilde inceleyecek olmamızın sebebi, anılan endişelerin Türk hukukunda geçerli olan sınırlı evlat edinme sisteminin terk edilerek tam evlat edinme sisteminin kabulünü gerektirmediğini; somut olayın özelliklerine göre mevcut miras hukuku kuralları çerçevesinde de bir çözüm yolunun uygulanabileceğini açıklamak istememizdir.

I. EVLATLIĞIN VEYA SAKLI PAYLI MİRASÇILARININ MİRASÇILIK SIFATINI KAYBETMESİ

A. İvazsız Mirastan Feragat Sözleşmesi Yapılması

a. Genel Olarak

Doktrinde, evlatlığın ölümü ile evlat edinenden kalan malvarlığının evlatlığın kan hısımlarına intikali riskinin önüne, evlat edinen ile evlatlık arasında yapılacak ivazsız bir mirastan feragat sözleşmesi ile geçilebileceği ifade edilmektedir.⁶⁹⁸ Nitekim, her ne kadar Türk Medeni Kanunu uyarınca, evlatlık ilişkisi kurulmadan önce evlatlığın miras hakkını sınırlandıran veya ortadan kaldıran bir anlaşma yapılması mümkün değilse de,⁶⁹⁹ evlatlık

⁶⁹⁸ Serozan/Engin, s. 185, dn. 21; İnan/Ertay/Albaş, s. 154; Baygın, Sonuçlar, s. 647; Şıpka/Ergün, s. 33, dn. 58.

⁶⁹⁹ Mülga Türk Kanunu Medenisi ve 1972 değişikliği öncesi İsviçre Medeni Kanunu'nun yürürlüğü zamanında ise uygulamada çoğunlukla evlat edinme işleminden önce yapılan sözleşme ile evlatlığın saklı payının ortadan kaldırılması yolu tercih edilmekteydi (Schweizerischer Bundesrat, BBl 1971 I 1200, s. 1234).

ilişkinin kurulmasından sonra TMK m. 528 vd. uyarınca taraflar arasında mirastan feragat sözleşmesi yapılmasına hukuken hiçbir engel bulunmamaktadır.⁷⁰⁰

İvazsız mirastan feragat sözleşmesinde evlatlık, beklenen miras hakkından herhangi bir karşılık almadan vazgeçmekte olduğundan, evlat edinenin malvarlığının gelecekte evlatlığın ikinci veya üçüncü zümre kan hısımlarına geçmesinin önlenmesi yönünden etkili bir yoldur.⁷⁰¹ İvazlı bir mirastan feragat sözleşmesi ise, feragat için evlatlığa verilen karşılık, evlatlığın sağlığında yaptığı ölüme bağlı tasarruflar yoluyla başka kimselere bırakılsa veya birtakım sağlararası karşılıksız kazandırmalara konu edilip tereke aktifinde yer almasa bile, evlatlığın ölümünde anne ve/veya babasının hayatta olması hâlinde yasal miras paylarının 1/4'ü oranında saklı pay sahibi olan bu mirasçılar (TMK m. 506, b. 2), elde edemedikleri saklı payları için söz konusu ölüme bağlı ve sağlararası tasarrufların lehtarlarına karşı tenkis davası açma hakkına sahip olduğundan (TMK m. 506/I), evlatlığın kan hısımlarının dolaylı yoldan evlat edinenin malvarlığından menfaat sağlamasını tamamen engelleme hususunda etkisiz kalır.

b. Sözleşmenin Tarafları

i. Evlat Edinen

İvazsız mirastan feragat sözleşmesi ile mirasından feragat edilen kişi yönünden olumsuz bir miras sözleşmesi; başka bir ifadeyle, ölüme bağlı bir tasarruf yapılması söz konusu olduğundan, evlat edinen, miras sözleşmesine ilişkin fiil ehliyeti kurallarına tabidir.⁷⁰² Buna göre evlat edinenin mirasbırakan sıfatıyla ivazsız mirastan feragat sözleşmesini bizzat yapması,⁷⁰³ bunun için de ayırt etme gücüne sahip ve ergin olması, kısıtlı bulunmaması; başka bir ifade ile tam ehliyetli olması gerekir (TMK m. 503). Bu hususta evlat edinme başvurusunda bulunabilmesi için yaşa ilişkin şartları sağlaması gerektiğinden (TMK m. 306-308), evlat edinenin ergin olmaması zaten mümkün değildir. Buna karşılık her ne kadar evlat edinme başvurusunda bulunabilmek için ayırt etme gücüne sahip olmak şartsa da; evlat edinenin evlat edinme başvurusundan sonra ayırt etme gücünü kaybetmesi, diğer koşullar bundan etkilenmediği takdirde evlat edinmeye engel olmaz (TMK m. 315/II).

⁷⁰⁰ Dural/Öz, s. 35, par. 169; Antalya, s. 125, par. 304; İnan/Ertas/Albaş, s. 151; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 39, 42; Baygın, Sonuçlar, s. 647.

⁷⁰¹ Eren/Yücer Aktürk, s. 194, par. 563.

⁷⁰² Antalya, s. 218, par. 727.

⁷⁰³ Eren/Yücer Aktürk, s. 59, par. 199.

Dolayısıyla, evlat edinme başvurusundan sonra ayırt etme gücünü kalıcı olarak kaybeden veya sözleşmenin yapılması esnasında ayırt etme gücünden geçici şekilde yoksun bulunan (tam ehliyetsiz) evlat edinenin yaptığı mirastan feragat sözleşmesi geçersizdir.

Evlat edinenin kendisine yasal danışman atanmış (sınırlı ehliyetli) olması ise ivazsız mirastan feragat sözleşmesi yapmasına engel teşkil etmez.⁷⁰⁴ Buna karşılık vesayet altındaki bir kişinin, ayırt etme gücüne sahip (sınırlı ehliyetsiz) olması şartıyla, vesayet makamının izninden sonra denetim makamının da izni ile evlat edinmesi mümkün olsa da (TMK m. 463, b. 1) bu kişi, kısıtlı olmama şartını taşımadığı için mirasbırakan sıfatı ile ivazsız mirastan feragat sözleşmesi yapamaz.⁷⁰⁵

ii. Evlatlık

İvazsız mirastan feragat sözleşmesi ile mirastan feragat eden yönünden bir ölüme bağlı tasarruf değil de sağlararası bir işlemin yapılması söz konusu olduğundan evlatlık, miras sözleşmesine ilişkin fiil ehliyeti kurallarına (TMK m. 503) değil, genel fiil ehliyeti kurallarına tabidir.⁷⁰⁶ Dolayısıyla evlatlık, fiil ehliyeti müsait olduğu ölçüde ivazsız mirastan feragat sözleşmesini bizzat yapabileceği gibi, temsilci vasıtasıyla da yapabilir.⁷⁰⁷ Bu durum evlatlık ayırt etme gücüne sahip erginse, kısıtlı da olmaması; yani fiil ehliyetinin tam olması hâlinde söz konusudur (TMK m. 10).

Eğer evlatlık ayırt etme gücüne sahip değilse; yani tam ehliyetsizse, kendi başına yapacağı ivazsız mirastan feragat sözleşmesi kesin hükümsüz olup herhangi bir hukukî sonuç doğurmaz (TMK m. 15). Böyle bir miras sözleşmesinin geçerli olabilmesi için sözleşmenin bizzat evlatlığın yasal temsilcisi tarafından yapılması gerekir.⁷⁰⁸ Bu durumda ayırt etme gücü bulunmayan ergin evlatlık kısıtlanmış ve vasisi de evlat edinense, evlatlığın menfaati ile yasal temsilcinin menfaatinin çatışması sebebiyle evlatlığa vesayet makamı tarafından bir kayyım atanması gerekir (TMK m. 426/I, b. 2).⁷⁰⁹

Evlatlık ayırt etme gücüne sahip ergin ancak kısıtlı; yani sınırlı ehliyetsiz ise, ivazsız mirastan feragat sözleşmesinin yapılabilmesi için vasinin rızası tek başına yeterli olmayıp, vesayet makamı olan sulh hukuk mahkemesinin izninden sonra bir de denetim makamı olan asliye hukuk mahkemesinin bu hukukî işleme izin vermesi gereklidir (TMK m. 463, b. 5).

⁷⁰⁴ Antalya, s. 221, par. 741.

⁷⁰⁵ Eren/Yücer Aktürk, s. 67-68, par. 219; Antalya, s. 221, par. 743.

⁷⁰⁶ Eren/Yücer Aktürk, s. 69, par. 222; Serozan/Engin, s. 181; Antalya, s. 184; Baş Süzel, s. 1472-1473.

⁷⁰⁷ Eren/Yücer Aktürk, s. 69, par. 222; Serozan/Engin, s. 181; Antalya, s. 185; Baş Süzel, s. 1473.

⁷⁰⁸ Dural/Öğüz, s. 78, par. 399.

⁷⁰⁹ Eren/Yücer Aktürk, s. 69-70, par. 223

Evlat edinen, aynı zamanda evlatlığın vasisi ise, bu durumda vesayet altındaki kişi ile vasi arasında sözleşme yapılması için de önce vesayet makamının, sonrasında da denetim makamının izni alınmalıdır (TMK m. 463, b. 7). Dolayısıyla böyle bir hâlde vesayet ve denetim makamlarından alınan izin, vasi olan evlat edinen ile vesayeti altındaki evlatlığı arasında yapılacak mirastan ivazsız feragat sözleşmesine yöneliktir.

Evlatlığın ayırt etme gücüne sahip olsa bile küçük olması hâlinde yapılacak hukukî işlemlerin geçerliliği için rızası gereken velayet hakkı sahibi, yine evlat edinenin kendisi olduğundan (TMK m. 314/I, 342/I), ivazsız mirastan feragat sözleşmesi, ancak bir kayyımın katılması ve hâkimin onayı ile yapılabilir (TMK m. 345). Bu hususta hâkimin onayının alınabilmesi için ise haklı gerekçeler öne sürülmelidir. Bu hususta doktrinde, evlatlığın menfaatinin korunması için birtakım önlemler⁷¹⁰ alınmış olması hâlinde, hâkimin bu sözleşmeyi onaylaması gerektiği savunulmaktadır.⁷¹¹

c. Sözleşmenin Yapılabileceği Zaman

Doktrinadaki hâkim görüş, evlatlık ile evlat edinen arasındaki ivazsız mirastan feragat sözleşmesinin evlat edinmeden önce, evlat edinme aşamasında veya evlat edinmeden sonra yapılabileceği yönündedir.⁷¹² Bu görüşteki yazarlar evlatlığın, gelecekte muhtemel mirasçılığına ilişkin bekleme durumu üzerinde de tasarruf edebileceğini savunmakta; bu sebeple de evlatlık olarak evlat edinene ilişkin gelecekte doğacak miras hakları üzerinde önceden feragati konu alan mirastan feragat sözleşmesini, evlatlık ilişkisi kurulmadan önce veya evlatlık ilişkisinin kurulması aşamasında yapmasına bir engel bulunmadığını ileri

⁷¹⁰ Doktrinde bu kapsamda alınabilecek önlemler arasında örnek olarak ölüme bağlı tasarruf ile aile vakfı kurulması, evlatlığa intifa hakkı tanınması ve bir yabancı ülke hukukuna uygun *trust* kurulması yolları sayılmakta; hatta bu kurumların mirastan ivazsız feragat sözleşmesi yapılmaksızın tek başlarına da evlat edinenin malvarlığının evlatlığın kan hısımlarına geçişini engelleyebileceği ifade edilmektedir (Baş Süzel, s. 1474-1475).

⁷¹¹ Ruhi, s. 58. Bu görüşten yola çıkıldığında, hâkimin ivazlı mirastan feragat sözleşmesini de, ivazı uygun bulması şartıyla onaylaması beklenir; ancak bu hâlde evlat edinenin malvarlığının ileride dolaylı yoldan evlatlığın kan hısımlarına geçmesi riski tam anlamıyla bertaraf edilememiş olur.

⁷¹² Piotet, s. 43 (Yazar, evlatlık ile evlat edinen arasında evlatlık ilişkisi kurulmadan önce yapılacak bir mirastan feragat sözleşmesinin hükümsüz olacağına dair bir yasağın kanunda yer almamasını, kanunkoyucunun böyle bir hukukî işleme izin verdiği yönünde yorumlamaktadır); Serozan/Engin, s. 408; Aydoğdu, s. 598; Baş Süzel, s. 1472, dn. 32; Antalya, s. 125-126, par. 304-305 [Yazar, evlat edinme işleminden önce yapılmış bir mirastan feragat sözleşmesinin geçerli olduğunu; ancak böyle bir sözleşmenin hâkim tarafından, TMK m. 316 uyarınca esaslı sayılan her türlü durum ve koşulları kapsamlı biçimde araştırma yükümlülüğü kapsamında, özellikle TMK m. 305/II'ye göre evlat edinmenin küçüğün yararına bulunup bulunmadığının tespitinde göz önünde bulundurulacağını ifade etmektedir. Buna karşılık, evlat edinmeye karar verecek mahkemenin böyle bir sözleşmeyi vereceği kararda dikkate alabilmesinin, bu sözleşmeden haberdar bile olmaması sebebiyle uygulamada çoğunlukla mümkün olmayacağı da başka yazarlarca zikredilmektedir (Piotet, s. 44)]; Günveren, s. 193.

sürmektedir.⁷¹³ Bu durumda evlat edinme kararından önce yapılan mirastan feragat sözleşmesinin, evlat edinmenin TMK m. 305/II uyarınca evlat edinilecek kişinin yararına olup olmadığı değerlendirilirken hâkim tarafından araştırma yükümü kapsamında incelenmesi gerekir.⁷¹⁴

Doktrindeki hâkim görüşe karşılık bazı yazarlar ise, mülga Türk Kanunu Medenisi'nin evlat edinme sözleşmesinin akdinden önce taraflar arasında evlatlığın miras hakkını ortadan kaldıran sözleşmenin yapılmasına imkân tanıyan hükmüne (TKM m. 257/I, c. 3) benzer bir hükme yürürlükteki Türk Medeni Kanunu'nda yer verilmemiş olmasından yola çıkarak, mahkemenin evlat edinme kararından önce evlatlık ile evlat edinen arasında yapılmış olan mirastan feragat sözleşmesinin geçersiz olacağını düşünmektedir.⁷¹⁵ Ayrıca böyle bir sözleşmenin yapılabilmesi için öncelikle mirasçılık hakkının doğmuş olması gerekmekte; evlatlığın evlat edinene mirasçılık hakkı ise ancak evlat edinme kararı ile doğmaktadır.⁷¹⁶ Dolayısıyla bu görüş uyarınca evlatlık ile evlat edinen arasında bir mirastan feragat sözleşmesi ancak evlatlık ilişkisinin kurulmasından sonra yapılabilir.⁷¹⁷

Kanımızca evlat edinme kararından önce evlat edinenin yasal mirasçısı statüsünü elde etme ihtimali bulunmayan bir kişinin evlat edinme kararı ile kazanacağı bir statüden bu kararın verilmesinden önce vazgeçebileceğinin kabulü, kanunda aksi de öngörülmüş olmadığından, mümkün değildir. Bu sebeple biz de, bu husustaki azınlık görüşünü daha isabetli bulmaktayız. Ayrıca evlat edinenin hiçbir maddî menfaat elde etmeksizin yapması beklenen evlat edinme işleminin, evlat edinilecek kişinin yasal mirasçılık sıfatından vazgeçmesi karşılığında yapılabileceğinin kabulü, evlat edinme kurumunun amacı ile de bağdaşmamaktadır. Nitekim evlat edinme ile evlat edinenin saklı paylı mirasçısı olacak evlatlığın, evlat edinenin ölümünden önce altsoy sahibi olmaması hâlinde, yapılan sözleşme evlat edinenin tasarruf oranı arttırmış (TMK m. 528/III); dolayısıyla da evlat edinene maddî bir menfaat sağlamış olacaktır. Bu husus da göz önüne alındığında, evlat edinenin zaten yasal mirasçısı olan bir kişiyi, örneğin kardeşini, torununu veya yeğenini, evlat edinecek olması hâlinde bile kanımızca, evlat edinme kararından önce yapılmış olan ivazsız bir mirastan feragat sözleşmesinin geçersiz olacağı kabul edilmelidir.

⁷¹³ Antalya, s. 126, dn. 54.

⁷¹⁴ Güney, s. 17.

⁷¹⁵ Özuğur, s. 483.

⁷¹⁶ Ruhi, s. 58-59.

⁷¹⁷ Ruhi, s. 58-59; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 39; Baygın, Sonuçlar, s. 647.

d. Sözleşmenin Şekli

İvazsız mirastan feragat sözleşmesi, olumsuz miras sözleşmesi niteliğinde bir ölüme bağlı tasarruf çeşidi olup,⁷¹⁸ geçerliliği resmî vasiyetname şeklinde düzenlenmiş olmasına bağlıdır (TMK m. 545/I).⁷¹⁹ Buna göre, evlatlık ile evlat edinen arasındaki ivazsız mirastan feragat sözleşmesinin, TMK m. 532-537’de yer alan kurallara uygun olarak noter tarafından düzenleme şeklinde ve iki tanık huzurunda yapılması gerekmektedir.

e. TMK m. 500 Kapsamında Sonuçları

Geçerli olarak yapılmış bir ivazsız mirastan feragat sözleşmesi ile evlatlık mirasçılık sıfatını yitireceğinden (TMK m. 528/II), sadece yasal miras payı değil, saklı payı da ortadan kalkar. Doktrinde, ivazsız mirastan feragat sözleşmesinin geçersizliğinin evlatlığın altsoyu dışındaki kan hısımları tarafından ileri sürülmesi hâlinde bu iddianın hakkın kötüye kullanılması yasağına takılması gerektiğini düşünen yazarlar mevcuttur;⁷²⁰ ancak bu sözleşmenin iptali davası açılması zaten evlat edinenin ölümünden sonra mümkündür. Evlat edinenin ölümü anında evlatlık sağ ise, bu sözleşmenin iptalinde menfaati olacak tek kişi kendisi olduğundan, bu davayı yalnız evlatlık açabilir. Buna karşılık evlat edinenin ölümü anında evlatlık sağ değilse, varsa altsoyu halefiyet yoluyla miras hakkını elde eder ve ivazsız mirastan feragat sözleşmesi altsoy için sonuç doğurmayacağından (TMK m. 528/III), sözleşmenin iptaline de gerek olmayacaktır. Evlatlığın ikinci ve üçüncü zümreye dâhil kan hısımları ise, evlat edinenin ölümü anında evlatlık sağ olsa da olmasa da, evlat edinenin sağlığında evlatlık ile aralarında bir mirastan ivazsız feragat sözleşmesi yapılmış olsa da olmasa da, zaten hak sahibi olmadığından ve menfaatti de bulunmadığından, evlat edinenin terekesine ilişkin olarak hiçbir miras hukuku davasını açamazlar. Dolayısıyla, bu kişilerin geçersizlik iddiasının hakkın kötüye kullanma yasağına aykırılık teşkil edeceği tartışmasına, bu kişilerin bu hususta zaten herhangi bir hakkı bulunmaması sebebi ile girmeye bile gerek olmadığı kanaatindeyiz.

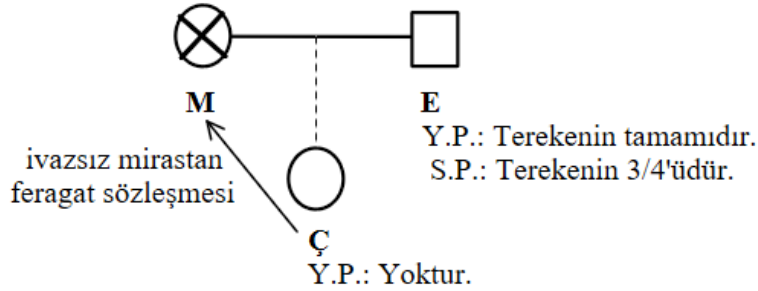
Geçerli olarak yapılmış bir ivazsız mirastan feragat sözleşmesinin varlığı hâlinde evlat edinenin vefatında hayatta olsa bile mirasçı olamayan evlatlık, tereke üzerinde hak sahibi olamaz. Sonuç olarak da evlatlığın ölümünde kendi yasal mirasçılara intikal eden terekede, bir zamanlar evlat edinene ait olan malvarlığı değerleri yer almaz. Örneğin, vefatında sağ kalan eşi (E) ve evlatlığı (Ç)’den başka bir mirasçısı bulunmayan (M), eğer

⁷¹⁸ Eren/Yücer Aktürk, s. 190, par. 556.

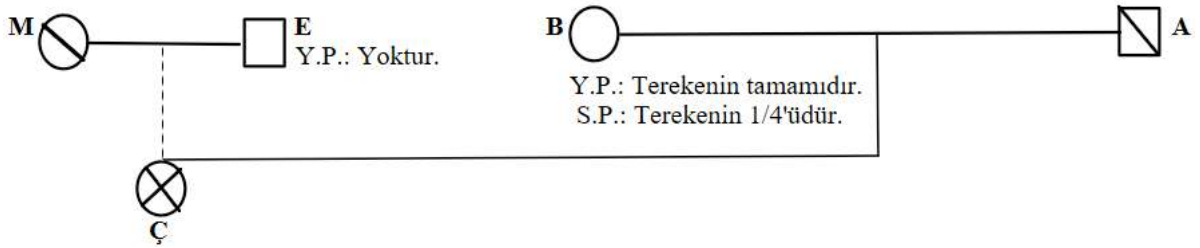
⁷¹⁹ Antalya, s. 126, dn. 54.

⁷²⁰ Baş Süzöl, s. 1473.

sağlığında (Ç) ile ivazsız bir mirastan feragat sözleşmesi yapmışsa (E), tek başına mirasçı olur.

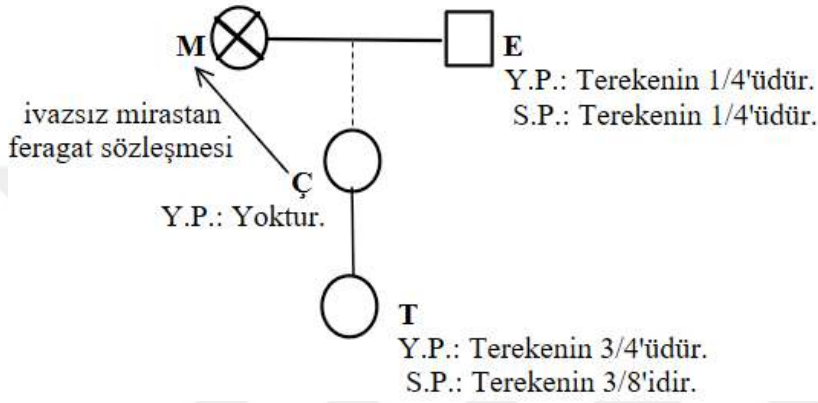
Bu durumda (M)'nin ölümünden sonraki bir tarihte (Ç), altsoy bırakmaksızın vefat ettiğinde ikinci zümreden sadece babası (B) hayatta olup tek mirasçısı olarak (Ç)'nin tüm terekesi üzerinde tek başına hak sahibi olsa bile, bu tereke aktifi içinde (M)'nin terekesinden intikal etmiş herhangi bir malvarlığı değeri bulunmayacağından, yapılmış olan bu ivazsız mirastan feragat sözleşmesi, evlat edinenin mirasının dolaylı yoldan evlatlığın kan hısımlarına kaymasını engellemiş olacaktır.⁷²¹

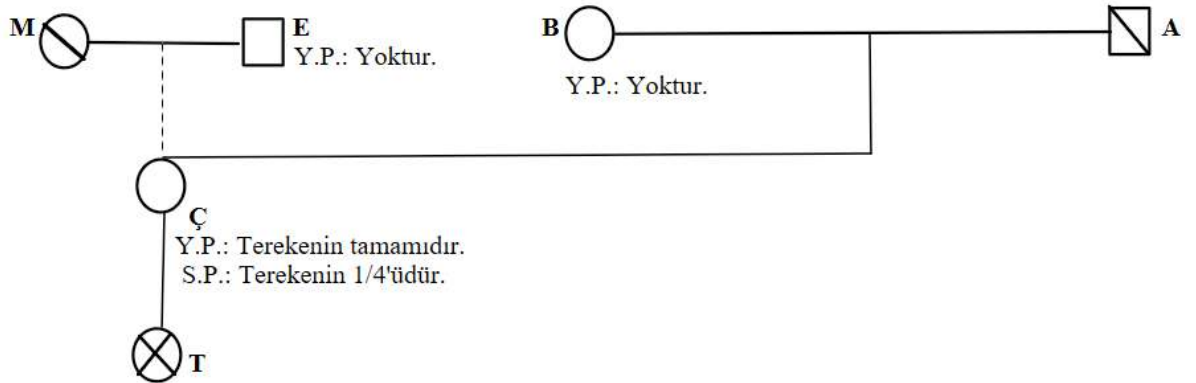
Buna karşılık, yukarıdaki örnekte (M), eğer sağlığında (Ç) ile bir ivazsız mirastan feragat sözleşmesi yapmış olmasaydı, ölümünde birinci zümre ile birlikte mirasçı olan (E)'nin yasal miras payı 1/4 olurken, (Ç)'nin yasal miras payı 3/4 olacak (TMK m. 499, b. 1), (Ç)'nin ölümü hâlinde ise bu miras hakkı, terekesi içinde bir bütün olarak tek başına (B)'ye geçecekti (TMK m. 500/I, c. 2). Bu durumda (Ç) sağlığında ölüme bağlı tasarrufta bulunmak suretiyle tüm terekesi üzerinde tasarruf etmiş, örneğin mirasının tamamını (E)'ye bırakmış olsaydı bile, yasal miras payının 1/4'ü oranında saklı pay sahibi olan (B), saklı payının karşılığını alabilmek için (Ç)'nin tasarruf edebileceği kısmı aşan tasarrufların tenkisini dava edebilecekti (TMK m. 506, b. 2; m. 560/I).

⁷²¹ Baş Süzöl, s. 1474.

Hâl böyleyken sadece (Ç) ile yapılmış olan ivazsız mirastan feragat sözleşmesi kendisinden beklenen işlevi yerine getirirse de, somut olayda evlatlığın altsoyunun bulunması hâlinde ise etkisiz kalır. Mesela (Ç)'nin (T) adında bir de çocuğu olsaydı, bir karşılık alınmadan yapılan mirastan feragat sözleşmesi feragat edenin altsoyu için sonuç doğurmayacağından (TMK m. 528/III), (M)'nin ölümünde (Ç)'nin feragat ettiği miras hakkı (T)'ye geçecek (TMK m. 500/I, c. 1), yine birinci zümre ile birlikte mirasçı olan (E)'nin yasal miras payı 1/4 olurken, (T)'nin yasal miras payı 3/4 olacaktı.

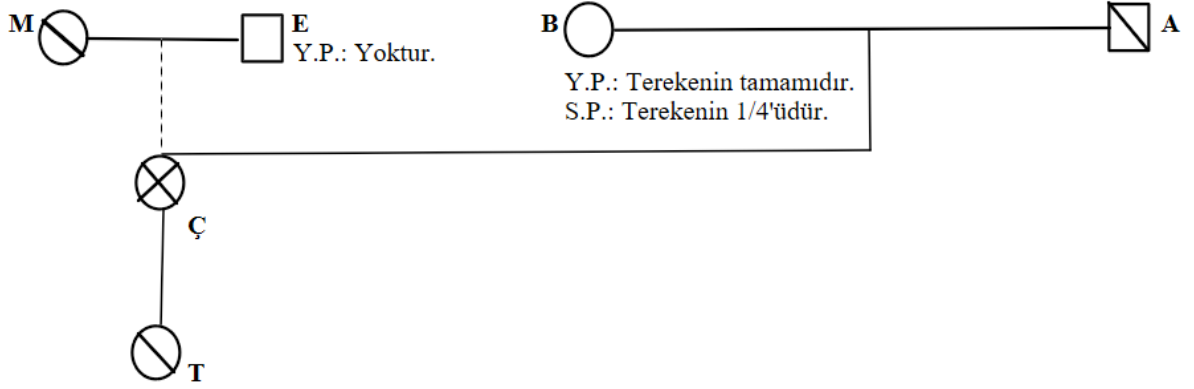

İşte böyle bir durumda eğer (T), (Ç)'den önce vefat etseydi, (Ç) onun tek mirasçısı olarak içinde (M)'den (T)'ye intikal eden mal ve hakların da yer aldığı terekenin tamamı üzerinde tek başına hak sahibi olacaktı.

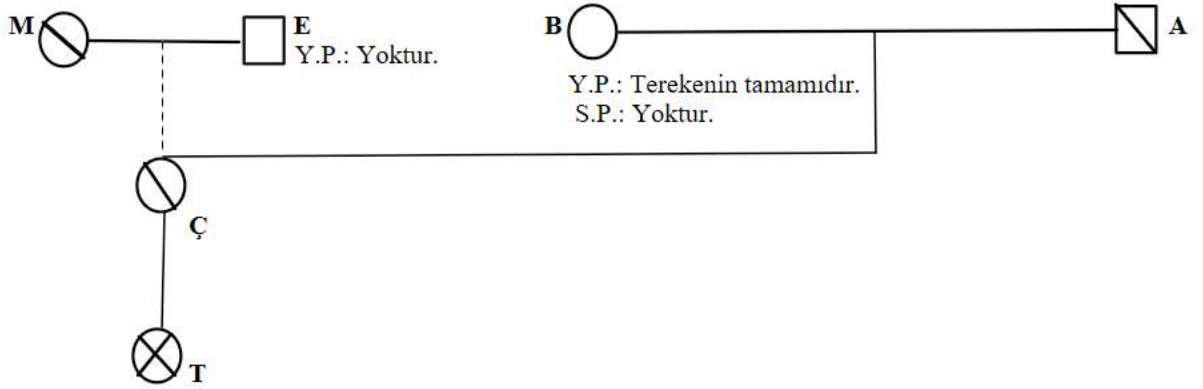

Daha sonra (Ç)'nin ölümünde hâlâ hayatta olması durumunda (B), tek yasal mirasçı, aynı zamanda da saklı paylı mirasçı olduğundan, (Ç) sağlıklı terekesinin tamamı üzerinde tasarruf etmiş olsaydı bile elde edemediği saklı payı için tenkis davası açma hakkı bulunacak (TMK m. 560/I); bu hakkını kullandığında ise (M)'nin sağlıklı (Ç) ile yaptığı

ivazsız mirastan feragat sözleşmesi, evlat edinenin terekesine ait malvarlığı unsurlarının dolaylı yoldan evlatlığın kan hısımlarına geçmesini engelleyememiş olacaktı.

Buna karşılık (T)'nin ölümünde (Ç) hayatta olmasaydı, hâlâ hayatta olması durumunda (B), (T)'nin üçüncü zümreden tek yasal mirasçısı olarak bu sefer terekesinin tamamı üzerinde hak sahibi olacaktı. Ancak bu ihtimalde (B)'nin saklı payı bulunmayacağı için (T)'nin sağlığında yapacağı ölüme bağlı tasarruflar yoluyla terekesinin tamamı üzerinde tasarruf ederek (B)'nin yasal miras payını ortadan kaldırması mümkün olabilecekti.

B. Cezaî Mirasçılıktan Çıkarma

a. Genel Olarak

Evlatlığın altsoyu haricinde kalan kan hısımlarının evlatlığın yasal mirasçısı olmasını ciddi bir çelişki olarak gören bazı yazarlar, bu çelişkinin cezaî mirasçılıktan çıkarma (TMK m. 510-512) yoluyla giderilebileceğini öne sürmektedirler.⁷²² Buna göre şartların

⁷²² Baş Süzel, s. 1476.

mevcudiyeti hâlinde yapacağı bir ölüme bağlı tasarruf ile evlatlık, altsoyu dışındaki saklı paylı mirasçıları olan anne ve babasını mirasçılıktan çıkararak onların yasal mirasçılık sıfatlarını kaybetmeleri sonucunu doğurabilir. Yasal mirasçının saklı paylı olmaması hâlinde ise zaten mirasçılıktan çıkarma işlemine gerek olmaksızın evlatlık, örneğin ölüme bağlı bir tasarruf ile tüm mirasını dilediği kişi veya kişilere bırakmak suretiyle tüm terekesi üzerinde tasarruf ederek de saklı paylı olmayan kan hısımlarının mirasından pay almasına engel olabilir. Dolayısıyla evlat edinenden evlatlığa intikal etmiş malvarlığı unsurlarının sonradan miras yoluyla evlatlığın altsoyu dışındaki kan hısımlarına geçme riskini bertaraf etmek amacıyla evlatlık tarafından başvurulacak cezaî mirasçılıktan çıkarma kurumu, evlatlığın anne ve babası yönünden önem arz eder.⁷²³

b. Şartları

i. Bir Mirasçılıktan Çıkarma Sebebinin Bulunması

Evlatlığın saklı paylı mirasçıları olan anne ve babasını mirasçılıktan çıkarabilmesinin maddî şartı, Kanun'da öngörülen iki sebepten birinin gerçekleşmiş olmasıdır (*numerus clausus*). Bu sebeplerden ilki, anne ve/veya babasının, evlatlığa veya evlatlığın yakınlarından birine karşı ağır bir suç işlemiş olmasıdır (TMK m. 510/I, b. 1). Bu kapsamda evlatlığın yakınları arasında, kuşkusuz evlat edinen ve ailesi de sayılacak, bu kişilerden birine karşı evlatlığın anne ve/veya babası tarafından ağır bir suç işlenmesi hâlinde evlatlık, buna dayanarak suçu işleyen saklı paylı mirasçısını mirasçılıktan çıkarabilir.

Evlatlığın anne ve/veya babasını mirasçılıktan çıkarma imkânın bulunduğu ikinci sebep ise, anne ve/veya babasının evlatlığa veya evlatlığın ailesi üyelerine karşı aile hukukundan doğan yükümlülüklerini önemli ölçüde yerine getirmemiş olmasıdır (TMK m. 510/I, b. 2). Doktrindeki aksi yöndeki görüşlere karşılık,⁷²⁴ kanımızca çocuğun evlatlık

⁷²³ Bu kapsama, 10.05.2007 tarihinden önce vefat etmiş olan evlatlığın kardeşleri de dâhildir. Bu durum, 10.05.2007 tarih ve 26518 sayılı R.G.'de yayımlanarak aynı tarihte yürürlüğe giren 04.05.2007 tarih ve 5650 S. K. ile saklı paylı mirasçı olmaktan çıkarılmalarından önce mirasbırakanın kardeşlerinin de, yasal miras paylarının 1/8'i oranında saklı paya sahibi olmalarından kaynaklanmaktadır.

⁷²⁴ Baş Süzel, s. 1477-1478 (Yazar, evlatlığın bakımının kendi anne ve babası tarafından üstlenilmeyerek devlet eliyle başkasına bırakılmış olduğundan yola çıkmakta; buna bağlı olarak da çocuğun evlatlık verilmesinin, aile hukukundan doğan yükümlülük ihlalinin “önemli ölçüde” sayılabilmesi için doktrinde varlığı aranan hem objektif, hem de sübjektif ölçütü sağladığını ileri sürmektedir. Bu kapsamda, anne ve babanın evlat edinmeye rıza göstermesi, yazar tarafından aile bağını kopartacak güçte bir fiil olarak değerlendirilmekte ve evlat edinme ile aile bağının koptuğu kabul edilmektedir. Buna göre, anne ve babası evlatlığı sonradan aramış sormuş ve hatta evlatlıkla görüşmüş olsa bile bu durum düzensizlik arz ediyorsa, evlatlık kural olarak, anne ve babasını mirasçılıktan çıkarabilir. Buna karşılık yazara göre istisnâ olarak anne ve babanın evlatlığın gelişiminde

verilmiş olması, anne ve babasının evlatlığa karşı aile hukukundan doğan yükümlülüklerini önemli ölçüde yerine getirmemiş olduğunun kabulü için tek başına yeterli bir sebep değildir. Bu yüzden evlatlığın her durumda bu sebebe dayanarak anne ve babasını mirasçılıktan çıkarabileceğini savunmak mümkün değildir. Nitekim somut olayda böyle bir ihlalin bulunup bulunmadığının değerlendirmesi, hâkim tarafından yapılır.⁷²⁵ Bununla birlikte eğer evlat edinme kararı, küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yeterince yerine getirmemesi sebebi ile anne ve/veya babanın rızası aranmadan verilmişse (TMK m. 311/I, b. 2), bu hususun rızası aranmamış olan anne ve/veya babanın evlatlığa karşı aile hukukundan doğan yükümlülüklerini önemli ölçüde yerine getirmemiş olduğuna karine teşkil edeceği görüşündeyiz.⁷²⁶ Bununla birlikte TMK m. 314/I uyarınca kendilerine ait yükümlülükler evlatlık ilişkisinin kurulması ile evlat edinene geçtiğinden, anne ve babasının evlatlığa karşı aile hukukundan doğan yükümlülüklerini yerine getirmemesi sebebi ile mirasçılıktan çıkarılabilme imkânı oldukça sınırlanmış bulunmaktadır. Bununla birlikte kanımızca, bu kapsamda evlatlığın anne ve/veya babasının, kanunun evlatlık ile kişisel ilişki kurma hakkını kendilerine tanımış olmasına rağmen (TMK m. 323) bu hakkı kullanmaya yanaşmaması; burada her ne kadar bir yükümlülüğün yerine getirilmemesi değil, bir hakkın kullanılmaması hâli söz konusu olsa da, evlatlık açısından bir mirasçılıktan çıkarma sebebi olarak kabul edilebilir.⁷²⁷

ii. İradenin Bir Ölüme Bağlı Tasarruf İçinde Açıklanması

Evlatlığın anne ve/veya babasını mirasçılıktan çıkarabilmesi için bu yöndeki iradesini ölüme bağlı bir tasarruf ile açıklaması gerekir (TMK m. 510). Dolayısıyla sağlararası bir hukukî işlem ile evlatlığın anne ve/veya babasının mirasçılıktan çıkarılması mümkün değildir.⁷²⁸ Mirasçılıktan çıkarma, tek taraflı bir hukukî işlem olduğundan, şekil şartının yerine getirilmesi için buna yönelik iradenin bir vasiyetname içinde açıklanması gerekli ve yeterlidir.⁷²⁹ Mirasçılıktan çıkarma tasarrufu, el yazılı veya resmî vasiyetname içinde yer alabileceği gibi, sözlü vasiyete de konu olabilir (TMK m. 531). Bununla birlikte bir miras sözleşmesi içinde yapılan mirasçılıktan çıkarma tasarrufu da, yine tek taraflı bir

manevi desteğinin ve evlatlık ile iyi ilişkilerin sürdüğü durumlarda, mirasçılıktan çıkarma sebebi gerçekleşmemiş olmaktadır).

⁷²⁵ Baş Süzel, s. 1476-1477.

⁷²⁶ Aynı yönde: Baş Süzel, s. 1476-1477.

⁷²⁷ Aynı yönde: Kılıçoğlu Yılmaz, s. 111.

⁷²⁸ Eren/Yücer Aktürk, s. 205, par. 592.

⁷²⁹ Eren/Yücer Aktürk, s. 143, par. 420.

hukukî işlem olarak geçerli şekilde hüküm ve sonuç doğurur.⁷³⁰ Bu sebeple evlatlık, mirasçılıktan çıkarma tasarrufunu bir vasiyetname içinde de yapsa, bir miras sözleşmesi içinde de yapsa, tek taraflı bir hukukî işlem olan bu tasarrufundan yine tek taraflı olarak her zaman dönebilir. Bununla birlikte mirasçılıktan çıkarma tasarrufundan dönmenin de, TMK m. 542-544 hükümlerine uygun şekilde gerçekleşmiş olması gerekir. Başka bir ifadeyle, evlatlık sonraki tarihli bir vasiyetnamesinde dönme iradesini açıklayabileceği gibi, mirasçılıktan çıkarma tasarrufunun yer aldığı vasiyetnameyi yok edebilir veya mirasçılıktan çıkardığı anne ve/veya babası lehine ölüme bağlı tasarrufta bulunarak mirasçılıktan çıkarma tasarrufundan örtülü olarak dönebilir. Buna karşılık, mirastan yoksunlukta olduğunun aksine (TMK m. 578/II), mirasçılıktan çıkarma tasarrufu evlatlığın affı ile kendiliğinden ortadan kalkmaz.⁷³¹ Dolayısıyla, mirasçılıktan çıkarma tasarrufunun yapılmasından sonra evlatlığın mirasçılıktan çıkardığı anne ve/veya babası ile düzenli şekilde kişisel ilişki kurması hâlinde dahi, bu durumun mirasçılıktan çıkarmadan örtülü dönme iradesi olarak değerlendirilmesi söz konusu değildir.⁷³²

iii. Ehliyet Şartı

Mirasçılıktan çıkarma işleminin geçerliliğinin bir vasiyetname içinde yapılmasına bağlı olması sebebiyle evlatlığın anne ve/veya babasını mirasçılıktan çıkarabilmesi için vasiyetname yapma ehliyetinin bulunması; dolayısıyla ayırt etme gücüne sahip ve on beş yaşını doldurmuş olması gerekir (TMK m. 502).⁷³³ Tasarrufun bir miras sözleşmesi içinde yapılmış olması hâlinde dahi, söz konusu tasarruf tek taraflı bir hukukî işlem olduğundan, geçerliliği için evlatlığın miras sözleşmesi yapma ehliyetine (TMK m. 503) değil, vasiyetname yapma ehliyetine sahip olma şartını sağlıyor olması gerekli ve yeterlidir.⁷³⁴

c. TMK m. 500 Kapsamında Sonuçları

Cezaî mirasçılıktan çıkarma, koruyucu mirasçılıktan çıkarmanın aksine (TMK m. 513), saklı payın tamamına ilişkin olup bu tasarrufun saklı payın bir kısmı için yapılması söz konusu değildir.⁷³⁵ Dolayısıyla evlatlığın geçerli bir şekilde mirasçılıktan çıkardığı anne ve/veya babası, evlatlığın ölümü anında sağ ise mirastan pay alamaz (TMK m. 511/I).

⁷³⁰ Eren/Yücer Aktürk, s. 144, par. 421.

⁷³¹ Aynı yönde: İnan/Ertay/Elbaş, s. 369, 458; Baş Süzel, s. 1478.

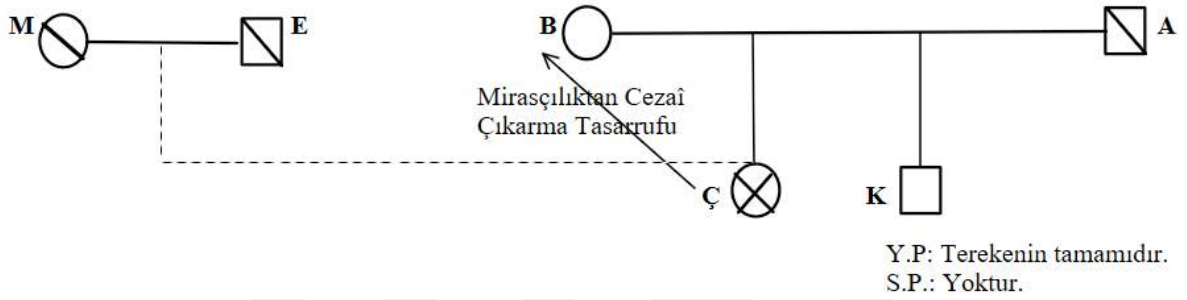
⁷³² Baş Süzel, s. 1478.

⁷³³ Baş Süzel, s. 1478.

⁷³⁴ Eren/Yücer Aktürk, s. 249, par. 701.

⁷³⁵ Bürgi, Art. 477 ZGB, s. 956, par. 4.

Evlatlık başka türlü tasarrufta bulunmuş olmadıkça, mirasçılıktan çıkardığı kişinin miras payı, o kişi evlatlıktan önce ölmüş gibi, varsa kendi altsoyuna, yoksa evlatlığın diğer yasal mirasçılara kalır (TMK m. 511/II). Örneğin, ölümü anında kardeşi (K) ile mirasçılıktan çıkardığı babası (B) hayatta olan evlatlık (Ç)'nin tek yasal mirasçısı olarak (K), terekenin tamamı üzerinde tek başına hak sahibi olacaktır. Mirasının, özellikle de kendisine evlat edinenden geçmiş olan malvarlığının kendi kan hısımlarına intikalini önlemek veya kan hısımlarının kendisinden miras menfaati elde etmemesini istiyorsa (Ç), bu ihtimali bertaraf edebilmek için sağlığında terekesinin tamamı üzerinde ölüme bağlı tasarrufta bulunarak, zaten saklı paylı mirasçısı olmayan (K)'nin mirastan pay almasına engel olabilir.⁷³⁶

Evlatlığın yaptığı mirasçılıktan çıkarma tasarrufundan daha sonra dönmüş olması hâlinde ise, mirasçılıktan çıkardığı anne ve/veya babası, bu çıkarma tasarrufundan önce mevcut olan yasal mirasçılık durumuna geri dönmüş olacaktır.⁷³⁷ Bununla birlikte evlatlık ölümünden önce bu tasarrufundan dönmemiş olursa ve şartları da mevcutsa, mirasçılıktan çıkarma tasarrufunun hükümsüzlüğünün mirasçılıktan çıkarılan kişi tarafından iptal veya tenkis davasına konu edilmesi de mümkündür.⁷³⁸ Nitekim mirasçılıktan çıkarma tasarrufu ehliyetsizlik, irade sakatlığı, hukuka ve ahlaka aykırılık veya şekil eksikliği sebeplerinden biri ile geçersizse, evlatlığın mirasçılıktan çıkardığı anne ve/veya babası, iptal davası açarak yasal miras payını alabilir (TMK m. 557).⁷³⁹ Örneğin evlatlık, eğer bu tasarrufu çıkarma sebebi hakkında düştüğü açık bir yanlışla yüzünden yapmışsa, çıkarma geçersiz olur (TMK m. 512/III). Bu hâlde evlatlığın anne ve /veya babası, irade sakatlığına dayanarak açacağı iptal davasından sonra yasal miras payının tamamına kavuşur (TMK m. 557).⁷⁴⁰

⁷³⁶ Baş Süzel, s. 1478.

⁷³⁷ Eren/Yücer Aktürk, s. 134, par. 388.

⁷³⁸ Eren/Yücer Aktürk, s. 207, par. 597.

⁷³⁹ Eren/Yücer Aktürk, s. 208, par. 602.

⁷⁴⁰ Eren/Yücer Aktürk, s. 208, par. 600; Y2HD, 2015/1687 E. 2015/6049 K. 02.06 2015 T.

Eğer somut olayda ölüme bağlı tasarrufta mirasçılıktan çıkarma sebebi gösterilmemişse veya mirasçılıktan çıkarılan anne ve/veya babanın itirazı üzerine tasarrufta gösterilen mirasçılıktan çıkarma sebebi, çıkarmadan yararlanan kişilerce ispat edilemezse tasarruf, bu mirasçının saklı payı dışında yerine getirilir (TMK m. 512/III). Böyle bir durumda, evlatlığın mirasçılıktan çıkardığı yasal mirasçısının anne ve/veya babası olması hâlinde (TMK m. 506, b. 2), bu kişilerin açtığı iptal davasına tenkis davası olarak devam edilir ve bu kişiler saklı paylarına kavuşabilir.⁷⁴¹

C. Mirastan Yoksunluk

a. Genel Olarak

Evlatlığın, kendisine karşı mirastan yoksunluk sebebini gerektiren bir fiili işlemiş olan mirasçıları, herhangi bir işleme gerek olmaksızın kanun gereği kendiliğinden yasal mirasçılık sıfatını yitirirler (TMK m. 578/I).⁷⁴² Evlat edinenin malvarlığının dolaylı yoldan evlatlığın ikinci veya üçüncü zümre hısımlarına intikalini önleyecek bir yol olarak değerlendirildiğinde esasen mirastan yoksunluk da, aynı mirasçılıktan çıkarma gibi, evlatlığın saklı paylı mirasçıları olan anne ve babası yönünden önem arz eder. Nitekim evlatlığın, saklı paylı olmayan mirasçılarını mirasından mahrum etmek için ölüme bağlı bir tasarruf ile terekesinin tamamı üzerinde tasarrufta bulunması yeterlidir. Buna karşılık evlatlığın altsoy bırakmadan vefatı hâlinde anne ve/veya babasının hayatta olması hâlinde, bu kişilerin evlatlığın mirasında hak sahibi olmaları ve evlatlık terekesinin tamamı üzerinde tasarrufta bulunmuş olsa bile saklı paylarını talep edebilmeleri, mirastan yoksun olmamalarına bağlı olup bu kişiler yönünden mirastan yoksunluk sebeplerinden birinin mevcudiyeti evlatlığın terekesinin, dolayısıyla da evlatlığa evlat edinenden kalan malvarlığının bu kişilere intikaline kendiliğinden engel olur.

⁷⁴¹ Y2HD, 2012/21219 E. 2013/17265 K. 20.06.2013 T.

⁷⁴² Eren/Yücer Aktürk, s. 441-442, par. 1166; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 42.

b. Şartları

i. Bir Mirastan Yoksunluk Sebebinin Bulunması

Evlatlığın anne ve/veya babasının mirastan yoksunluğundan bahsedilebilmesi için Türk Medeni Kanunu'nda dört bent hâlinde ve sınırlı sayıda sayılmış olan mirastan yoksunluk sebeplerinden birinin gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Buna göre evlatlığı kasten ve hukuka aykırı olarak öldüren veya öldürmeye teşebbüs eden, evlatlığı kasten ve hukuka aykırı olarak sürekli şekilde ölüme bağlı tasarruf yapamayacak duruma getiren, evlatlığın ölüme bağlı bir tasarruf yapmasına veya böyle bir tasarruftan dönmesini aldatma, zorlama veya korkutma yoluyla sağlayan ve engelleyen, evlatlığın artık yeniden yapamayacağı bir durumda ve zamanda ölüme bağlı bir tasarrufu kasten ve hukuka aykırı olarak ortadan kaldıran veya bozan mirasçılar, evlatlığın herhangi bir işlemi gerekmez, kanun gereği kendiliğinden mirasçılık hakkını kaybeder (TBK m. 578/I).⁷⁴³ Bu hususta sayılan durumlar hâricinde evlatlığın ikinci ve üçüncü zümre mirasçılarının mirasçılıktan yoksun bırakacak başka sebepler yaratılması ise mümkün değildir (*numerus clausus*).⁷⁴⁴ Bu hususta karşı görüşte olan yazarlar ise, kanunda sayılan sebeplere benzer hâllerde de mirastan hak talep edilmesini, TMK m. 2/II uyarınca hakkın kötüye kullanılması kapsamında değerlendirmekte ve TMK m. 578/I'de dört bent hâlinde sayılmış olan mirastan yoksunluk sebeplerinin bu yolla genişletilebilmesi gerektiğini savunmaktadırlar.⁷⁴⁵ Hatta bazı yazarlar daha da ileri giderek, ayırt etme gücüne sahip olmadığı ve/veya on beş yaşını doldurmadığı için mirasçılıktan çıkarma tasarrufu yapamayacak olan evlatlık bakımından da, somut olayda gerçekleşen mirasçılıktan çıkarma sebebinin hâkim tarafından değerlendirilmesi sonucunda fiili gerçekleştiren kişinin mirastan yoksun sayılarak, geçerli bir mirasçılıktan çıkarma tasarrufu yapabilme imkânından mahrum olan evlatlık yönünden ortaya çıkan söz konusu adaletsizliğin giderilmesi, mirastan yoksunluk ve mirasçılıktan çıkarma kurumlarına ilişkin kanunda bulunan boşluğun da hâkim tarafından bu suretle doldurulması gerektiğini ifade etmektedir.⁷⁴⁶ Yine bu görüşü paylaşan bazı yazarlar ise, evlatlık ile kişisel ilişki kurulmuş olup olmadığı ve şayet kişisel ilişki kurulmuşsa, bu süreçte evlatlığa karşı nasıl bir tutum içinde olduğu hususlarını, hâkimin değerlendirmeye alması bakımından isabetli olacak

⁷⁴³ Mirasbırakana karşı mirastan yoksunluk sebeplerinden birini gerçekleştiren bir kişi mirasçı olamayacağı gibi; ölüme bağlı tasarrufla herhangi bir hak da edinemez (TMK m. 578/I).

⁷⁴⁴ Eren/Yücer Aktürk, s. 443, par. 1174; İmre/Erman, s. 311.

⁷⁴⁵ Serozan/Engin, s. 467; Baş Süzel, s. 1479-1480.

⁷⁴⁶ Serozan/Engin, s. 467.

kriterler arasında saymaktadır.⁷⁴⁷ Bu yazarlarca, anılan kriterlere göre yapılan değerlendirme sonucunda, evlatlığın kan hısımlarının mirasçılık hakkını ileri sürmesinin hakkın kötüye kullanılması teşkil ettiği sonucuna varan hâkimin, bu kişilerin mirastan yoksun olduğuna hükmetmesi gerektiği; özellikle çocuğunu evlatlık veren ve sonrasında evlatlık ile kişisel ilişki kurmamış olan anne ve baba için mirastan yoksunluk sebebinin meydana gelmiş olduğu ileri sürülmekte; hatta aynı sonuç, evlatlığın ona karşı aile hukukundan doğan yükümlülüklerini yerine getirmemiş olan ergin kardeşleri için de kabul edilmektedir. Biz ise bu görüşe kesinlikle katılmıyoruz. Kanımızca eğer kanunkoyucu küçüğü evlatlık verme fiilini bir mirastan yoksulluk sebebi olarak görme eğiliminde olsaydı, evlatlık ile kan hısımları arasındaki yasal mirasçılık ilişkisinin karşılıklı olarak devam edeceği hususunu kanunda açıkça hükme bağlamazdı (TMK m. 500/I, c. 2). Nitekim velayet hakkına sahip olmayan anne ve babanın evlatlık ile kişisel ilişki kurabilmeleri için de, evlat edinenin buna müsaade etmemesi hâlinde mahkeme kararı gerekmekte olup, evlatlık ile kişisel ilişki kurulması evlatlığın anne ve babasının keyfiyetine bırakılmış değildir. Ayrıca evlatlık ile anne ve babası arasındaki nafaka yükümlülüğü de, yasal mirasçılık ilişkisi gibi karşılıklı olarak devam etmektedir; çünkü bunlar, soybağının velayete bağlı hükümlerinden değildir.⁷⁴⁸ Bu kapsamda, evlatlık ile kişisel ilişki kurulması için gerektiği gibi, evlatlığın bakım ve eğitim giderlerini karşılama yükümlülüğü kapsamında anne ve babanın nafaka ödemesi de yine mahkeme kararına bağlı olup, doktrinde evlatlığın anne ve babasının söz konusu yükümlülüğün ikinci derecede olduğu ve bu kişilere ancak evlat edinenin nafaka yükümlülüğünü yerine getirmediği hallerde başvurulabileceği ifade edilmektedir.⁷⁴⁹ Bununla birlikte taraflar, kanunun kendilerine tanıdığı bahsi geçen hakları kullanmak zorunda olmadığı gibi, kanun evlatlığın kan hısımlarının yasal mirasçılığını, evlatlık ile kişisel ilişki kurulmuş olması veya başka bir şarta bağlamış da değildir. Kaldı ki sadece evlatlığın değil, herhangi bir mirasbırakanın kan hısımları başka herhangi bir şarta bağlı olmaksızın sadece mirasbırakan ile aralarında var olan kan bağı sebebiyle mirasçılık hakkını haizdir. Hâl böyleyken, normal şartlarda herhangi bir yasal mirasçı miras hakkını ileri sürdüğünde nasıl ki mirasbırakan ile sağlığındaki kişisel ilişkileri değerlendirilmek suretiyle bu talebin hakkın kötüye kullanılması olup olmadığı sorgulanmıyorsa, yalnız evlatlığın kan hısımları yönünden böyle istisnai bir durumun yaratılması daha da büyük bir adaletsizlik yaratacaktır. Sonuç olarak, evlatlığın anne ve babasının evlatlıkla kişisel ilişki kurmak için

⁷⁴⁷ Baş Süzel, s. 1480.

⁷⁴⁸ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 346, par. 1609.

⁷⁴⁹ Dural/Öğüz/Gümüş, s. 346, par. 1609.

dava açmadığı ve/veya evlatlığın anne ve babasından nafaka talep etmediği hâllerde, hâkimin, evlatlığın anne ve babasının mirastan yoksun olduğu hususuna res’en hükmetmesi gerektiğini savunmak kanaatimizce mümkün değildir.

ii. Mirastan Yoksun Olan Mirasçının Evlatlık Tarafından Affedilmemiş Olması

Mirastan yoksunluk, evlatlığın affıyla ortadan kalkar (TMK m. 578/II). Evlatlığın, mirastan yoksunluk sebebini gerçekleştirmiş olan yasal mirasçısını affı, açık veya örtülü şekilde olabilir; ancak böyle bir affın geçerliliği, evlatlığın gerçekleştirmiş mirastan yoksunluk sebebine ilişkin bilgisinin tam olmasına bağlıdır.⁷⁵⁰ Evlatlığın mirastan yoksun olması gereken yasal mirasçısını affettiğini ispat yükü, mirastan yoksunluğun ortadan kalkmasında hukukî yararı bulunanlara düşer.⁷⁵¹

c. TMK m. 500 Kapsamında Sonuçları

Mirastan yoksunluk, yalnız yoksun olanı etkiler (TMK m. 579/I). Dolayısıyla evlatlığın anne ve/veya babasının mirastan yoksun olması halinde kardeşlerinin ve yeğenlerinin yasal mirasçılığı bu durumdan etkilenmez; çünkü Türk Medeni Kanunu uyarınca mirastan yoksun olanın altsoyu, evlatlıktan önce ölen kimsenin altsoyu gibi mirasçı olur (TMK m. 579/II). Ancak kardeşler ve yeğenler saklı paylı mirasçı olmadıkları için, evlatlığın terekesinin tamamı üzerinde tasarruf etmiş olması hâlinde bu kişilerin mirastan pay almaları da söz konusu olmaz.

II. DİĞER HUKUKÎ YOLLAR

A. Aile Vakfı Kurulması

a. Genel Olarak

Olağan vakfın amacı, vakıf kuran tarafından belirlenirken, aile vakfının amacının ne olabileceği kanun tarafından belirlenmiştir.⁷⁵² Buna göre aile vakfı, ancak “aile bireylerinin eğitim ve öğrenimleri, donanım ve desteklenmeleri ve bunlara benzer amaçların gerektirdiği harcamaların yapılması” amacıyla kurulabilir (TMK m. 372/I). Bu bağlamda evlat edinenin,

⁷⁵⁰ Hrubesch-Millauer, Art. 540 ZGB, s. 1061, par. 21; Eren/Yücer Aktürk, s. 449, par. 1197-1198.

⁷⁵¹ Hrubesch-Millauer, Art. 540 ZGB, s. 1061, par. 21.

⁷⁵² Dural/Öğüz, s. 346, par. 1527; Baş Süzel, s. 1474.

kişiler hukuku ve miras hukuku hükümleri uyarınca bir aile vakfı kurarak malvarlığının büyük kısmının ileride evlatlığın kan hısımlarına geçmesine engel olabileceği de doktrinde öne sürülen bir diğer çözümdür.⁷⁵³

Her ne kadar evlat edinenin aile vakfını sağlığında hüküm ifade etmek üzere noter tarafından düzenleme şeklinde yapılmış resmî senet ile kurması mümkün olsa da (Noterlik K. m. 89), malvarlığının ileride evlatlığının kan hısımlarına geçişini engelleme amacı ile hareket eden evlat edinen, büyük ihtimalle bu işlemi ölümünden sonra hüküm ifade etmek üzere ölüme bağlı bir tasarruf ile yapmayı tercih edecektir (TMK m. 526). Vakıf kurma, tek taraflı bir hukukî işlem olduğundan bu iradenin sözlü, el yazılı veya resmî vasiyetname ile açıklanması gerekli ve yeterli olup, bir miras sözleşmesi içinde açıklanması hâlinde bile vakıf kurma işleminin tek taraflı niteliği bundan etkilenmeyecek ve evlat edinenin ölümüne kadar her zaman bu ölüme bağlı tasarruftan dönme imkânı bulunacaktır.⁷⁵⁴ Bunun yanında malvarlığının ileride evlatlığın kan hısımlarına geçme riskini bertaraf etmek isteyen evlat edinenin bu amacına aile vakfı kurma yoluyla ulaşabilmesi için tüm tereke aktifini ölümünden sonra kurulacak aile vakfına özgülemesi gerekir.

b. TMK m. 500 Kapsamında Sonuçları

Sağlığında yaptığı bir ölüme bağlı tasarruf ile tüm tereke aktifini ölümünde kurulacak aile vakfına özgüleyen evlat edinen, tüm terekesi üzerinde tasarruf etmiş olacağından, doğal olarak evlatlığın yasal miras payı oranında bir miras hakkı artık söz konusu olamayacaktır. Bununla birlikte bir malın veya hakkın başkalarına geçmemek üzere aynı soydan gelenlere kuşaktan kuşağa kalacak şekilde özgülenmesi ise açıkça yasaklanmış olup böyle bir özgüleme vakıf kurma yoluyla da yapılamayacağından (TMK m. 372/II), miras hakkına nispetle aile vakfının evlatlığa sağlayacağı menfaat, çok daha kısıtlı kalacaktır. Bu kapsamda evlatlığa bir mal özgülenmiş olmayacağı gibi evlatlığın düzenli bir gelir elde etmesi de söz konusu olmayacak; evlatlık yalnızca yardıma ihtiyaç duyduğu hâllerde, örneğin çeyiz, eğitim giderleri veya sermaye için vakfin desteğine başvurabilir.⁷⁵⁵

Her ne kadar bu durumda yasal miras payına kavuşamayacak olsa da, evlat edinene kan hısımları gibi mirasçı olduğundan evlatlığın, yasal miras payının yarısı kadar olan saklı payı için tenkis davası açma hakkı olacaktır (TMK m. 500/I, c. 1; 506, b. 1; m. 560/I). Dolayısıyla, evlat edinenin tüm tereke aktifini aile vakfına özgülemek suretiyle

⁷⁵³ Baş Süzel, s. 1463, 1474.

⁷⁵⁴ Eren/Yücer Aktürk, s. 143-144, par. 420-421; Dural/Öğüz, s.351, par. 1541.

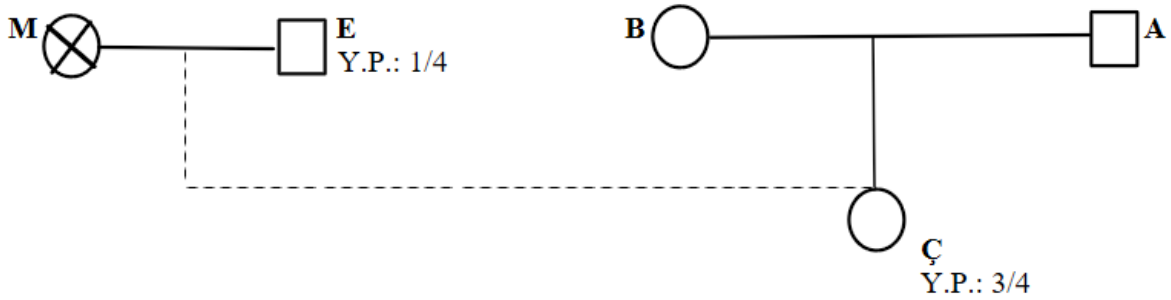
⁷⁵⁵ Ballar, s. 82; Baş Süzel, s. 1474.

malvarlığının sonradan evlatlığın kan hısımlarına geçmesi riskini ancak evlatlığın saklı payı dışında kalan miras hakkının; başka bir ifadeyle yasal miras payının yarısı için engellenebilir.

B. Mirasçı Atama

TMK m. 500/II'nin evlat edinen ve hısımlarının, evlatlığın mirasçısı olamayacağına ilişkin hükmü emredici nitelikte olup taraflarca bunun aksinin kararlaştırılması mümkün olmasa da,⁷⁵⁶ hükümde geçen “*evlatlığa mirasçı olamazlar*” ibaresi ile kastedilen, evlat edinen ve hısımlarının, evlatlığa yasal mirasçı olamayacağıdır. Buna karşılık evlat edinen ve hısımları, bu hususta ölüme bağlı tasarrufta bulunması hâlinde evlatlığın atanmış mirasçısı veya vasiyet alacaklısı olabilirler (TMK m. 516-517).⁷⁵⁷ Hatta bu yol ile evlatlık tarafından mirasçı olarak atanmış olan evlat edinen, evlatlığın ölümü hâlinde onun saklı paylı mirasçıları hayatta olsa bile onlardan daha fazla miras hakkına sahip olabilecektir.⁷⁵⁸

Örneğin, evli bir çift olan (M) ile (E), (Ç)'yi birlikte evlat edinmiş olsun. Bu hâlde eşlerden (M) öldüğünde, birinci zümre ile birlikte mirasçı olan sağ kalan eş (E)'nin yasal miras payı terekenin 1/4'ü, birinci zümredeki tek mirasçı olan evlatlık (Ç)'nin yasal miras payı ise terekenin 3/4'ü olur (TMK m. 499, b. 1; m. 500/I, c. 1).

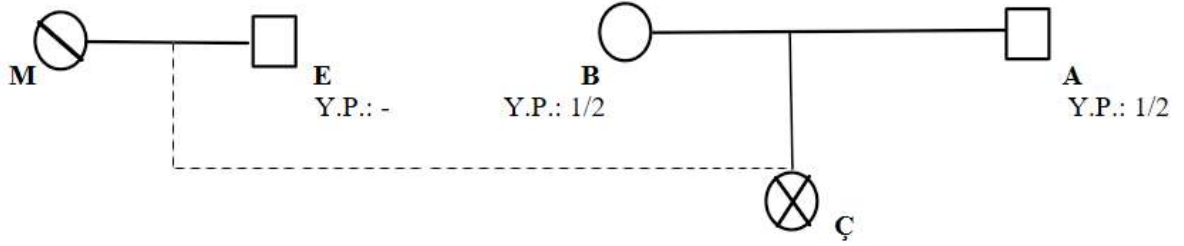
Farz edelim ki (Ç) hiçbir ölüme bağlı tasarruf yapmaksızın vefat ettiğinde (Ç)'nin terekesinde kendisine (M)'den intikal eden malvarlığı dışında başka hiçbir şey bulunmasın ve annesi (A) ile babası (B) hayatta olsun. Bu durumda (Ç)'nin yasal mirasçıları olan (A) ile

⁷⁵⁶ Şıpka/Şükran, s. 37; Yalman, Miras Hakkı, s. 222.

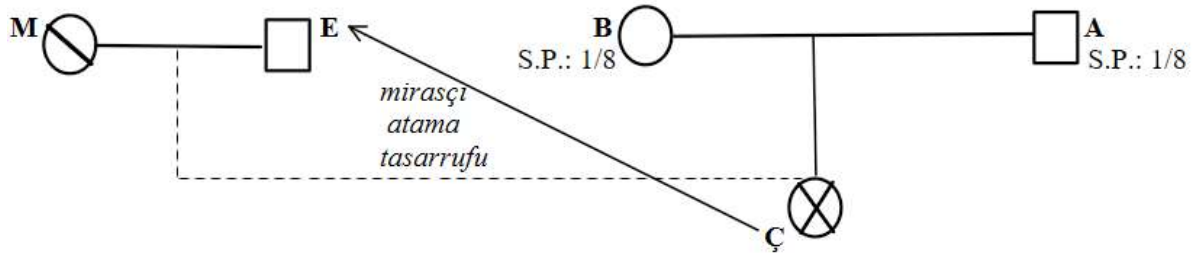
⁷⁵⁷ Tuor, Art. 465 ZGB, s. 83, par. 5; Eccher, s. 33, par. 3/13; Escher, Art. 465 ZGB, s. 86, 89, par. 1, 5; Weimar, Erbrecht, Art. 465 ZGB, s. 79, par. 7; Baygın, Sonuçlar, s. 646; Şıpka/Şükran, s. 37; Yalman, Miras Hakkı, s. 222-223; Serozan/Engin, s. 185; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 36; Berki, Evlatlığın Mirasçılığı, s. 22, 37; Gençcan, Miras, s. 333.

⁷⁵⁸ Eccher, s. 33, par. 3/13; Yalman, s. 223.

(B), (Ç)'nin terekesi; yani (Ç)'ye (M)'den intikal eden malvarlığı üzerinde eşit şekilde hak sahibi olur. TMK m. 500/II uyarınca (Ç)'nin yasal mirasçısı olamayan (E) ise terekeden pay alamaz. Sonuç olarak da sınırlı evlat edinme sistemini eleştiren yazarların üzerinde en çok durduğu ihtimal gerçekleşerek evlat edinenin malvarlığı kendi hısımları yerine, evlatlığın kan hısımlarına geçmiş olur.

Buna karşılık eğer (Ç), sağlıklı bir vasiyetname veya miras sözleşmesi ile (E)'yi terekesinin tamamı üzerinde mirasçı atarsa, bu durumda (E), (Ç)'ye atanmış mirasçı sıfatıyla mirasçı olur ve terekenin tamamı (E)'ye bırakılmış olduğundan, (A) ile (B)'den her biri, artık sadece terekenin 1/8'ine denk gelen saklı payına kavuşmak için (E) aleyhine tenkis davası açabilir (TMK m. 506, b. 2). Bu durumda (A) ile (B), açtıkları tenkis davası sonucunda saklı paylarına kavuşsalar bile ikisinin saklı payının toplamı terekenin ancak 1/4'üne denk gelirken, lehine yapılan mirasçı atama tasarrufu saklı paylar oranında tenkis edilmiş olmasına rağmen (E), terekenin 3/4'ü üzerinde hak sahibi olur.

C. Art Mirasçı Atama

a. Genel Olarak

Evlat edinenin mirasının, evlatlığın ölümü hâlinde onun ikinci veya üçüncü zümre kan hısımlarına geçişini engellemek için kanımızca başvurabileceği en etkili hukukî yol, art mirasçı atamadır. Buna göre art mirasçı atama tasarrufu yapmak suretiyle evlat edinen,

ölümü ile evlatlığa intikal eden mirasın evlatlığın da ölümü hâlinde, evlatlığın kendi yasal mirasçıları yerine evlat edinenin dilediği bir başka kişiye geçmesini öngörebilir. Nitekim çoğunlukta uygulamada mirasbırakan tarafından bu tasarrufa, mirasın yasal mirasçılarının miraslarına geçmesini istemediği hâllerde başvurulmaktadır.⁷⁵⁹ Dolayısıyla evlat edinenin de bu şekilde, yapacağı bir ölüme bağlı tasarruf ile atadığı artmirasçı lehine mirasını güvence altına alarak özellikle evlatlığın altsoy bırakmaksızın ölümünde, onun diğer yasal mirasçılarını devre dışı bırakması mümkündür.⁷⁶⁰

Türk Medeni Kanunu'nun ilgili düzenlemeleri gereği mirasın evlat edinenin atadığı artmirasçıya geçmesine herhangi bir sebeple olanak kalmadığı anda miras, önmirasçı olan evlatlığa; evlatlık da ölmüşse onun mirasçılarına kesin olarak kalacağı için (TMK m. 522/III) evlat edinenin, mirasın aile içinde kalmasını sağlamak amacıyla tasarrufunu daha ayrıntılı şekilde düzenlemesi gerekecektir. Bununla birlikte artmirasçı atama tasarrufu ile yalnız tek bir artmirasçı atanabileceğine ilişkin kural emredici nitelikte olduğundan, evlat edinenin önmirasçı olan evlatlığa yüklediği miras artmirasçıya geçirme yükümlülüğünün artmirasçıya da yüklenmesi; başka bir deyişle, ikinci bir artmirasçı atanması mümkün değildir (TMK m. 521/II).⁷⁶¹ Buna karşılık, yedek mirasçı atama tasarrufu yönünden bu tür bir sınırlama bulunmadığından (TMK m. 520/I), evlat edinen, belirlediği artmirasçıya yedek artmirasçılar atamak suretiyle mirasın artmirasçıya geçişini garanti altına alabilir. Buna göre örneğin evlat edinenin, evlatlığına kalan mirasın onun ölümünden sonra evlat edinenin kendi yeğenine, yeğeni artmirasçı olamıyorsa yeğeninin çocuğuna kalmasını öngördüğü bir tasarrufta bulunması mümkündür.⁷⁶² Bu durumda evlatlık önmirasçı, evlat edinenin yeğeni artmirasçı, evlat edinenin yeğeninin çocuğu ise yedek artmirasçı olur.

Evlat edinenin malvarlığının ileride evlatlığın kan hısımlarına geçişine engel olmak amacıyla artmirasçı ataması hâlinde esas amaç evlatlığın tasarruflarının sınırlandırılması ve terekeden artmirasçının faydalanması olmadığından, artmirasçı atama işleminden evlatlığın aleyhine doğacak hususların, evlat edinilen tarafından ölüme bağlı tasarrufta evlatlığın güvence gösterme yükümlülüğünden muaf olduğu ve miras üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği hususları açıkça öngörülerek bertaraf edilmesine ilişkin doktrindeki önerilere itibar edilmesi, kanımızca da isabetlidir.⁷⁶³

⁷⁵⁹ Eren/Yücer Aktürk, s. 167, par. 493.

⁷⁶⁰ Eren/Yücer Aktürk, s. 167, par. 493; Baş Süzel, s. 1481.

⁷⁶¹ Eren/Yücer Aktürk, s. 167, par. 490.

⁷⁶² Baş Süzel, s. 1482.

⁷⁶³ Baş Süzel, s. 1482.

b. TMK m. 500 Kapsamında Sonuçları

i. Evlatlığın Önmirasçı Olarak Atanması Hâlinde

Artmirasçı atama tasarrufunda mirasın artmirasçıya geçiş zamanı öngörülmüşse bu vadenin dolması anında; buna karşılık böyle bir zaman hiç öngörülmemiş veya evlatlığın ölüm anı olarak öngörülmüşse de miras, evlat edinenin atadığı artmirasçıya, önmirasçı olan evlatlığın ölümü anında kendiliğinden geçer (TMK m. 522/I). Dolayısıyla evlat edinenin evlatlığa intikal eden mirası en geç evlatlığın ölümü anında artmirasçıya geçeceğinden, evlatlığın altsoy bırakmaksızın ölümü hâlinde ikinci veya üçüncü zümre mirasçıları, evlat edinenin mirasında kural olarak hak sahibi olamayacaktır.

Bununla birlikte TMK m. 569 uyarınca evlatlığın, evlat edinenden kendisine kalan mirası artmirasçıya geçirme yükümlülüğü sebebiyle saklı payının zedelenmesi hâlinde ise, evlat edinenin tasarruf oranını aşan kısmın tenkisini talep etme hakkı vardır. Bununla birlikte evlatlığın tenkis davası açma hakkı, saklı payının zedelendiğini öğrendiği tarihten itibaren işleyecek bir yıllık ve her hâlde vasiyetnamelerde açılma tarihinden, diğer tasarruflarda ise mirasın açılması tarihinden itibaren işleyecek on yıllık hak düşürücü süreye tâbidir (TMK m. 571/I). Evlatlık bu süreler içinde tenkis davasını açmadan ölürse, artık onun mirasçıları da evlat edinenin atadığı artmirasçıya karşı bu davayı açamaz.⁷⁶⁴ Buna karşılık tenkis def'i ise herhangi bir süreye tabi olmaksızın her zaman ileri sürülebileceğinden (TMK m. 571/III), artmirasçı mirasın kendisine devrini talep ettiğinde, evlatlık sağlığında bu kısım üzerinde tasarruf etmiş olsun veya olmasın, evlatlığın mirasçılarının tenkis def'inden faydalanmaları mümkündür. Buna karşılık doktrindeki bazı yazarlar ise, evlatlığın altsoyu dışındaki kan hısımlarının, evlatlığın hak düşürücü süreler geçmeden vefatı hâlinde süresi içinde tenkis davası açmasının dahi hakkın kötüye kullanılması yasağına takılması gerektiğini ileri sürmektedir.⁷⁶⁵ Biz ise bu görüşü hukukî dayanaktan yoksun olması sebebiyle isabetli bulmuyoruz. Dolayısıyla, her ne kadar evlat edinenin malvarlığının evlatlığın ikinci veya üçüncü zümre kan hısımlarına geçmesini engelleme konusunda kanımızca en etkili hukukî yol olsa da, bu tasarruf ile dâhi evlat edinenin bu amacı, somut olayda ikinci zümrede evlatlığın saklı paylı mirasçıların varlığı hâlinde mutlak olarak gerçekleşemeyebilir.

⁷⁶⁴ Baş Süzel, s. 1481.

⁷⁶⁵ Baş Süzel, s. 1481.

ii. Evlatlığın Artmirasçı Olarak Atanması Hâlinde

Evlat edinen, özellikle yaşının küçüklüğünden dolayı henüz fiil ehliyetine sahip olmadığı için evlatlık ile ivazsız mirastan feragat sözleşmesi yapamadığı veya evlatlık henüz vasiyetname yapma ehliyetini kazanmadığı için şartları bulunmasına rağmen geçerli bir cezaî mirasçılıktan çıkarma tasarrufu yapma imkânının bulunmadığı hâllerde, kendi anî ölüm riskinin gerçekleşmesi ile evlatlığın mirası hemen kazanmasında sakınca görüyorsa, mirasının ileride evlatlığın kan hısımlarına geçme ihtimalini bertaraf etmek için bahsi geçen hukukî yollara başvurulabilecek zamana kadar bir çeşit garanti mekanizması olarak evlatlığı artmirasçı atama yoluna da başvurabilir. Buna göre örneğin evlat edinen, yaptığı bir vasiyetname ile kardeşini önmirasçı, evlatlığı da artmirasçı olarak atayabilir.⁷⁶⁶ Bu şekilde bir tasarrufta bulunan evlat edinen, diğer hukukî yollara başvurma imkânı doğduğunda, evlatlığı artmirasçı atadığı ölüme bağlı tasarrufundan dilerse her zaman dönebilir. Buna karşılık evlat edinenin, söz konusu hukukî yollara başvurma imkânı doğmadan veya doğmuşsa bile bu imkânlara başvurulmadan ölmesi ihtimaline karşı, bu artmirasçı atama tasarrufundan evlatlık aleyhine ortaya çıkabilecek birtakım sonuçların bertaraf edilmesi açısından tasarrufuna ilişkin bazı hususlara dikkat etmesinde fayda olacaktır. Bu doğrultuda doktrinde, evlat edinenin yaptığı tasarrufta önmirasçıyı güvence gösterme yükümlülüğünden açıkça muaf tutmaması (TMK m. 523/II), mirasın artmirasçı olan evlatlığa geçiş zamanını açıkça belirtmesi ve mirasın önmirasçıda kalacağı süreçte evlatlığın menfaatinin zedelenmemesi için lehine intifa vasiyeti yapması gibi öneriler sunulmaktadır.⁷⁶⁷

⁷⁶⁶ Baş Süzel, s. 1482.

⁷⁶⁷ Baş Süzel, s. 1482-1483.

§ 11. BAŞVURULABİLECEK HUKUKÎ YOLLARIN SINIRLI EVLAT EDİNME SİSTEMİNDEN KAYNAKLANAN MİRAS HUKUKU SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNDE YETERLİ OLUP OLMADIĞI MESELESİ

I. MEVCUT SİSTEMDE BAŞVURULABİLECEK HUKUKÎ YOLLARIN OLUMLU VE OLUMSUZ YÖNLERİNİN TESPİTİ

A. Evlatlığın veya Saklı Paylı Mirasçılarının Mirasçılık Sifatını Kaybetmesi Hâllerinin Değerlendirilmesi

a. İvazsız Mirastan Feragat Sözleşmesi

Evlatlık ile evlat edinen arasında ivazsız bir mirastan feragat sözleşmesi yapılması suretiyle evlatlığın evlat edinenden kendisine kalacak mirastan feragat etmesi, ilk bakışta hedeflenen amaca ulaşmak için uygun bir yol gibi görünse de, esasen çoğu durumda uygulanması mümkün bile olmayabilir. Bu bağlamda evlatlık ile evlat edinen arasında evlatlığın fiil ehliyetini kazanmadan önce ivazsız mirastan feragat sözleşmesi yapılması, teoride mümkün olmakla beraber, evlat edinenin ergin olmayan evlatlığın aynı zamanda yasal temsilcisi olması sebebiyle sözleşmenin geçerli olarak kurulabilmesinin ancak bir kayyımın katılmasına ve hâkimin onayına bağlı olması (TMK m. 345), bu hukukî yolun evlatlığın erginliğinden önce uygulanabilirliğini azaltmaktadır. Taraflarca bu hukukî yola herhangi bir kısıtlamaya tâbi olmaksızın ancak evlatlığın erginliğe kavuşmasından sonra başvurulabilecek olması da, tarafların bu sözleşmeyi yapma imkânını henüz bulamadan evlat edinenin ölmesi ihtimali gerçekleştiğinde bu yolu, evlat edinenin malvarlığının evlatlığın kan hısımlarına geçmesini engelleyici bir çözüm olmaktan çıkarmaktadır.

İvazsız mirastan feragat sözleşmesi yoluna başvurulurken dikkat edilmesi gereken bir husus da, bu sözleşme ile evlatlığın sadece evlat edinenin terekesinin aktifinde yer alan malvarlığı değerlerinden mahrum kalacak olmasıdır. Buna karşılık evlat edinenin sağlığında evlatlık lehine yaptığı karşılıksız kazandırmalar olmuşsa, malvarlığından çıkmamış olması hâlinde bu kazandırmalar ölümünde evlatlığın terekesinde yer alacağından, bu malvarlığı değerlerinin evlatlığın mirasçılara intikalinin önüne geçilememiş olacaktır. Yine de evlat edinenin ölümünden sonra evlatlık arkasında altsoy bırakmaksızın öldüğünde, bu sözleşmeden beklenen sonuç büyük oranda gerçekleşir. Buna göre evlatlık sağlığında terekesinin tamamı üzerinde tasarruf etmiş olsa bile, hayattalarsa evlatlığın anne ve babası

saklı paylarını elde edebilecekleri gibi, evlatlık hiçbir ölüme bağlı tasarrufta bulunmamışsa zaten terekesinin tamamı ikinci veya üçüncü zümre mirasçılara kalır. Ancak bu hâlde feragat sebebiyle evlatlığın terekesinde kendisine evlat edinenden miras yoluyla intikal eden hiçbir malvarlığı değeri bulunmadığından, evlat edinenin mirası da böylelikle kendi ailesi içinde kalmış olacaktır.

Her ne kadar ivazsız mirastan feragat yolu anılan amacı gerçekleştirmeye elverişli bulunsa da biz, malvarlığının evlatlığın ölümünden sonra onun kan hısımlarına intikal etmesi endişesi ile evlat edinenin evlatlık ile böyle bir sözleşme yaparak onu miras hakkından mahrum bırakmasını, hem evlat edinme kurumunun amacına, hem de hakkaniyete aykırı buluyoruz.

b. Cezai Mirasçılıktan Çıkarma

Evlatlığa evlat edinenden intikal eden malvarlığının evlatlığın altsoy bırakmaksızın ölümü hâlinde ikinci veya üçüncü zümredeki kan hısımlarına geçmesini önleme işlevi açısından bakıldığında, cezai mirasçılıktan çıkarmanın bu hususta ivazsız mirastan feragat sözleşmesi veya artmırasçı atama tasarrufları kadar etkili bir hukukî yol olmadığını belirtmek yanlış olmaz. Nitekim cezai mirasçılıktan çıkarma ancak kanunda sınırlı sayıda sayılan sebeplerden birinin gerçekleşmesi hâlinde mümkün olduğundan evlatlığın her somut olayda bu yola başvurarak saklı paylı mirasçıları olan anne ve babasını mirasçılıktan çıkaramayacak, belki de sebep gerçekleşmiş olsa bile çıkarmak istemeyecek olması, bu yolun uygulamada evlat edinenin malvarlığının kendi ailesi içinde kalmasını garantileyecek bir çözüm olarak görülmesini güçleştirmektedir. Yine mirasçılıktan çıkarma işleminin geçerliliğinin, şekli anlamda bir ölüme bağlı tasarrufun içinde yapılmasına bağlı olması sebebiyle evlatlığın, mirasçılıktan çıkarma sebebinin gerçekleşmiş olsa bile vasiyetname yapma ehliyetine sahip olana kadar bu işlemi yapamayacak olması da, bu hukukî yolun amaçlanan sonuç bakımından ortaya çıkardığı bir diğer zorluğu teşkil etmektedir.⁷⁶⁸

⁷⁶⁸ Kılıçoğlu Yılmaz, s. 111; Baş Süzel, s. 1478 [Ayrıca yazara göre evlatlık, on beş yaşını doldurana kadar, hatta ayırt etme gücünden sürekli yoksunsa hiçbir zaman bu işlemi yapamayacağı için evlatlığın kan hısımları, terk ettiği evlatlıktan maddî çıkar sağlayabileceklerdir. Biz ise bu yaklaşımın, bir varsayımdan hareketle yapılan isabetsiz bir genelleme olduğu düşüncesindeyiz. Kanımızca evlat edinme kararının, ancak anne ve/veya babanın kim olduğu veya uzun süreden beri nerede oturduğu bilinmediği için rızası aranmaksızın verilmiş olması hâlinde (TMK m. 311, b. 1), rızası aranmamış olan anne ve/veya babanın çocuğu terk ettiği varsayılabilir, ki bu ihtimalde bile böyle bir genelleme yapılmasının doğru olmayacağına inanıyoruz. Buna ek olarak, çocuğunu evlatlık vermiş olan her anne ve babanın, bu çocuğu terk ettiği varsayılacak olsa bile, evlatlığın vefatı hâlinde yasal mirasçısı olabilecek kişiler anne ve babası ile sınırlı olmayıp, anne ve baba tarafından gerçekleştirilmiş olan sözde “terk etme” fiilinden evlatlığın ikinci ve üçüncü zümrede yer alan tüm

c. Mirastan Yoksunluk

Cezaî mirasçılıktan çıkarma ile benzer şekilde mirastan yoksunluğu da, evlat edinenden evlatlığa geçen malvarlığının evlatlığın ölümü ile dolaylı yoldan onun ikinci ve üçüncü zümre kan hısımlarına intikalini etkili şekilde engelleyecek bir hukukî yol olarak görmek kanımızca mümkün değildir. Bunun temel sebebi kanunda sınırlı sayıda sayılan mirastan yoksunluk sebeplerinin somut olayda evlatlığın mirasçılarında biri tarafından gerçekleştirilmesinin ancak istisnai hâllerde söz konusu olabilmesi, mirasçılarının tamamı tarafından gerçekleştirilmesinin ise neredeyse imkânsız olmasıdır. Nitekim evlatlığın birden fazla yasal mirasçısının bulunması hâlinde bunlardan sadece birinin mirastan yoksun olması, mirastan yoksunluk kendiliğinden gerçekleşse de hedeflenen amaca ulaşılması hususunda yetersiz kalır. Buna göre, mirastan yoksunluk nispi olduğundan yalnız mirastan yoksunluk sebebini gerçekleştiren yasal mirasçı mirasçılık sıfatını kaybeder.⁷⁶⁹ Dolayısıyla, örneğin somut olayda altsoyu bulunmayan evlatlığın ölümünde anne ve babasının her ikisi de hayattaysa; ancak evlatlığın annesi TMK m. 578 uyarınca mirastan yoksunsa, bu durumda evlatlığın babası ve varsa halefiyet yoluyla annesinin yerine geçen kardeşlerinin mirasçılığı devam eder. Hatta bu durumda evlatlık ölümüne bağlı tasarrufla terekesinin tamamı üzerinde tasarruf etmiş olsa bile saklı paylı mirasçısı olan babası, saklı payını ihlal eden tasarrufların tenkisini dava edebilir (TMK m. 506, b. 2; m. 560/I).

B. Diğer Hukukî Yolların Değerlendirilmesi

a. Aile Vakfı Kurulması

Hedeflenen amaç ile ulaşılabilecek sonuç birbiriyle karşılaştırıldığında, evlat edinenin uygulamada, salt malvarlığının günün birinde evlatlığın kan hısımlarının elde etmesi riskine karşı bir önlem olarak aile vakfı kurmayı tercih etmesi kanımızca pek de mümkün görünmemektedir. Öncelikle, malvarlığının evlatlığın kan hısımlarına geçişine engel olmayı amaçlayan evlat edinenin, bunu sağlayabilmek için kurduğu aile vakfına tüm malvarlığını özgülemesi gerekir; ancak amacına ulaşması hususunda bu bile kesin bir çözüm teşkil etmeyecektir. Evlat edinenin saklı paylı mirasçısı olan evlatlık, elde edemediği saklı payı

kan hısımları sorumlu tutularak onların miras payına layık görülmemesi de, hukukî dayanaktan yoksun kişisel bir görüşü yansıtmaktan öte bir anlam taşımamaktadır].

⁷⁶⁹ Eren/Yücer Aktürk, s. 448, par. 1194.

için söz konusu vakıf kurma tasarrufunun tenkisini dava ederek saklı payına kavuşabilir. Bu durumda evlatlığın altsoy bırakmaksızın ve herhangi bir ölüme bağlı tasarrufta bulunmaksızın vefatı hâlinde, evlat edinenden kendisine intikal etmiş olan malvarlığı terekesi içinde yer alarak yine ikinci veya üçüncü zümre kan hısımlarına geçmiş olacaktır.

Ayrıca vakfın amacının süreklilik arz etmesi gerekliliğinden ötürü (TMK m. 101/I), aile vakfının yalnız evlatlık veya belirli aile üyeleri lehine kurulması da mümkün olmayıp, aile üyeleri kavramı evlat edinenin kendisi ve evlatlık da dahil olmak üzere evlat edinenin tüm kan hısımları ve sıhri hısımları ile eşini de kapsadığından,⁷⁷⁰ bu aile vakfından ihtiyaçları hâlinde ailenin diğer üyelerinin de faydalanma imkânı doğar. Bütün bunlara ek olarak evlat edinen, tereke aktifinin tamamını özgüleyerek bir aile vakfı kurmak suretiyle sadece evlatlığın değil, diğer tüm yasal mirasçıların da miras hakkını ortadan kaldırmış olur. Sonuç olarak aile vakfı, ailenin eğitim ve korunmasında önemli bir araç olmakla birlikte,⁷⁷¹ evlat edinenin malvarlığının sırf gelecekte evlatlığın kan hısımlarına geçme ihtimalini bertaraf etmek için aile vakfı kurma yoluna başvurusu, kanımızca amacını aşan bir çözüm olup bu amaç doğrultusunda tatmin edici sonuçlar da doğurmayacaktır.

b. Mirasçı Atama

Mirasçı atama tasarrufu, ölümünde kendi kan hısımlarının mirası üzerindeki haklarını büyük ölçüde kısıtlayabilme özgürlüğünü evlatlığa sunmaktaysa da, evlatlığın mirasçı atama tasarrufunu geçerli bir şekilde yapabilmesi, en erken ölüme bağlı tasarruf ehliyetini kazandığı anda mümkündür. Nitekim henüz ergin olmamış evlatlık miras sözleşmesi yapamayacağı gibi, on beş yaşını doldurmadıkça vasiyetname de düzenleyemez (TMK m. 502-503). Aksi hâlde evlatlığın ölümünden sonra onun tarafından yapılmış olan ölüme bağlı tasarrufun, evlatlığın tasarruf ehliyeti bulunmadığı bir sırada yapılmış olduğu gerekçesi ile onun ölümünden sonra iptali, bundan menfaat sağlayacak olan yasal mirasçıları; yani mirastan uzaklaştırılmak istenen ikinci veya üçüncü zümre kan hısımları tarafından dava edilebilir (TMK m. 557, b. 1).

Amacın evlatlığın altsoyu dışındaki kan hısımlarını miras dışı bırakmak olduğu göz önüne alındığında mirasçı atamaya ilişkin ortaya çıkan bir diğer olumsuz yön ise, mirasçı atama tasarrufu ile evlatlık tüm terekesi üzerinde tasarruf etmiş olsa bile, ölümünde saklı paylı mirasçıları olan anne veya babasının hayatta olması hâlinde bu kişilerin tenkis davası

⁷⁷⁰ Dural/Öğüz, s. 346, par. 1527.

⁷⁷¹ Ballar, s. 84.

yoluyla saklı paylarını talep etmelerinin önüne geçilmesinin mümkün olmamasıdır (TMK m. 506, b. 2; 560 vd.).

c. Art Mirasçı Atama

Kanımızca evlat edinenin malvarlığının gelecekte evlat edinenin ailesine geçme riskini bertaraf etme amacına hizmet edecek belki de en etkili yol artmirasçı atamadır. Bununla birlikte mirasın artmirasçıya geçişi için evlatlığın ölümünden başka bir zaman öngörülmüş olup da artmirasçı bu geçiş anından önce ölürse, evlat edinenin ölüme bağlı tasarrufundan aksi anlaşılmadıkça, miras kesin olarak önmirasçı olan evlatlığa kalacağı için (TMK m. 525/II) hedeflenen asıl amaç gerçekleşmemiş olur. İşte bu sebeple evlat edinenin tasarrufu ortaya çıkabilecek sorunları öngörerek detaylandırması gerekir.

Ayrıca evlat edinenin ölüme bağlı tasarrufunda açıkça muaf tutmaması hâlinde önmirasçı olan evlatlığın mirası teslim alabilmesi için güvence gösterme mecburiyetinde olması da (TMK m. 523/II), bu hukukî yolun evlatlık aleyhine yaratacağı bir sonuçtur. Dolayısıyla evlat edinenin malvarlığını korumak isterken evlatlığın aleyhine bir duruma sebebiyet vermemesi için artmirasçı atama tasarrufunda önmirasçı olan evlatlığın güvence gösterme yükümlülüğünün bulunmadığını açıkça öngörmesi gerekmektedir. Bununla birlikte evlat edinen tasarrufunda böyle bir muafiyeti öngörmese bile, saklı paylı önmirasçı olan evlatlığın, saklı paya giren malları kesin olarak iktisap edip bunları artmirasçıya devretmesi gerekmediğinden, en azından saklı payına ilişkin bir güvence verme yükümlülüğü bulunmadığını belirtmek gerekir.⁷⁷²

Her ne kadar İsviçre ve Türk Medeni Kanunlarında, Alman Medeni Kanunu'nun aksine (§§ 2137-2138 BGB), açıkça düzenlenmiş olmasa da, bakiyeye ilişkin artmirasçı atama tasarrufu yapılmasına herhangi bir yasal engel bulunmadığından, evlat edinen atadığı artmirasçının hakkını, evlatlığın faydalanmasından sonra tereke mallarından arta kalan bakiye ile sınırlandırabilir.⁷⁷³ Hatta kanımızca evlatlığın bu tasarruf sebebi ile menfaatinin zedelenmemesi için evlat edinen tarafından bu sınırlandırmanın yapılması gerekir. Böylelikle de evlatlığın, dürüstlük kuralına aykırı olmayacak şekilde kendisine evlat edinenden geçen miras mallarının gelirlerinden faydalanması, ana sermayeyi tüketmesi ve tereke malları üzerinde tasarruf işlemleri yapması da mümkün kılınmış olur.⁷⁷⁴

⁷⁷² İmre/Erman, s. 159.

⁷⁷³ İmre/Erman, s. 160.

⁷⁷⁴ İmre/Erman, s. 160-161.

II. MEVCUT SİSTEMİN AKİBETİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLER

A. Türk Hukukunda Sınırlı Evlat Edinme Sistemi Terk Edilerek Tam Evlat Edinme Sisteminin Kabul Edilmesi Gerektiğini Savunan Görüş

a. Sistem Değişikliği İhtiyacına İlişkin Öne Sürülen Gerekçeler

i. Genel olarak

Farklı hukuk sistemlerinin evlat edinmeye ilişkin güncel düzenlemeleri incelendiğinde, hâkim yaklaşımın, özellikle küçük olan evlatlığın, evlat edinenin ailesinde doğmuş bir çocuktan hukukî yönden hiçbir ayrıma tabi tutmama yönünde olduğu dikkat çekmektedir.⁷⁷⁵ Birçok Avrupa ülkesinin zaman içinde sınırlı evlat edinme sisteminden uzaklaşarak tam evlat edinme sistemini benimsemesi suretiyle evlat edinmeye ilişkin eğilimlerinde ortaya çıkan bu değişim, evlat edinmeyi konu alan uluslararası sözleşmelerdeki düzenlemelere de doğal olarak etki etmiştir.⁷⁷⁶ Nitekim Türkiye'nin henüz ne imzalamış, ne de onaylamış olduğu 27.11.2008 tarihli Çocukların Evlat Edinilmesine Dair Gözden Geçirilmiş Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin (CETS No. 202)⁷⁷⁷ evlat edinmenin hukukî sonuçlarını düzenleyen 11. maddesinin 1. fıkrasında, küçüklerin evlat edinilmesi bakımından evlatlığın, evlat edinenin ailesinin bir bireyi hâline geleceği ve evlatlık ile kendi ailesi arasındaki tüm hukukî ilişkinin sona ereceği; dolayısıyla tam evlat edinmenin gerçekleşeceği öngörülmektedir.⁷⁷⁸ Sözleşme'nin anılan hükmünün evlatlığın mirasçılığına ilişkin sonucu, evlat edinen ailede doğan herhangi bir çocuk gibi mirasçılık

⁷⁷⁵ Hughes, s. 321; Kuhlman, s. 248. Çalışmamızın birinci bölümünde ayrıntıları ile açıklandığı üzere, Türk hukukunda geçerli olan sınırlı evlat edinme yerine tam evlat edinmeyi kabul eden söz konusu sistemlerde, evlatlık ile evlat edinen arasındaki ilişki böylesine sıkı bir şekilde kurulurken, evlatlığın kendi kan hısımları arasındaki yasal mirasçılık da dahil olmak üzere tüm hukukî ilişki ise sona ermektedir (Hughes, s. 321; Horgan, s. 262; Kuhlman, s. 248).

⁷⁷⁶ Buna karşılık 20.11.1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de ise m. 21'de evlat edinme düzenlenmekle beraber sadece evlat edinmenin hangi ilkeler çerçevesinde gerçekleştirilmesi gerektiğine işaret etmekte, Sözleşme bu işlemin hüküm ve sonuçlarına dair herhangi bir hüküm içermemektedir. Yine Türkiye'nin de taraf olduğu 29.05.1993 tarihli Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşme'de (Lahey Sözleşmesi) de, evlat edinmeye ilişkin birtakım genel ilkeler yer almakla birlikte evlat edinme işleminin hukukî sonuçlarına dair ayrıntılı bir düzenleme bulunmamaktadır (Spiro, s. 251).

⁷⁷⁷ Council of Europe, "Chart of signatures and ratifications of Treaty 202", *European Convention on the Adoption of Children (Revised) (CETS No. 202) Status as of 12/12/2022*, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=202> (e.t. 12.12.2022).

⁷⁷⁸ Lowe, s. 134-135; Horgan, s. 262, 265.

hakkına sahip olması;⁷⁷⁹ başka bir anlatımla, sadece evlat edinene değil, evlat edinenin hısımlarının da yasal mirasçısı olması şeklinde oraya çıkmaktadır. Ayrıca bu düzenleme ile, yürürlükten kalkan 24.04.1967 tarihli Çocukların Evlat Edinilmesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nin evlat edinmenin hukukî sonuçlarını sınırlı evlat edinme sistemindekine benzer şekilde düzenleyen 10. maddesi de, çağdaş yaklaşımlara uyumlu şekilde değiştirilmiş olmaktadır.⁷⁸⁰ Bununla birlikte 2008 tarihli Sözleşme'nin yine 11. maddesinin 4. fıkrasında ise, tam evlat edinme sistemine ek olarak, bu sisteminki kadar ağır hukukî sonuçları olmayan evlat edinme sistemlerine ilişkin düzenlemeler de yapabilme; başka bir anlatımla, karma bir evlat edinme sistemini benimseme yetkisi taraf devletlere tanınmaktadır.⁷⁸¹

Yukarıda açıklanan tüm gelişmelere paralel olarak doktrindeki bazı yazarlar, olması gereken hukuk açısından Türk hukukunda da tam evlat edinme sisteminin benimsenmesi gerektiğini; mevcut sınırlı evlat edinme sisteminin terk edilmesi için de kanun değişikliği ihtiyacı bulunduğunu ileri sürmektedir.⁷⁸² Bu görüşteki yazarların gerekçeleri incelendiğinde ise, evlatlığın yararının, kan hısımları ile arasındaki soybağının koparılmasını gerektirdiği iddiası ile de karşılaşılmakla birlikte, bu gerekçelerin daha çok sınırlı evlat edinme sisteminin miras hukukuna dayalı sonuçları üzerinde yoğunlaştığı göze çarpmaktadır.

ii. Evlatlığın yararı açısından

Evlatlık kurumunun amacı anne-baba sevgisinden uzak büyüyen ve bakıma ihtiyacı olan çocukların aile ortamında bakılıp büyütülerek sağlıklı birer birey olarak topluma kazandırılması ve çocuksuz kişilerin de evlat sevgisini tatmaları olduğundan, Türk hukuk doktrindeki bazı yazarlarca, bu amacın en doğru şekilde gerçekleştirilebilmesi için evlatlık ile evlat edinilen arasındaki bağın en sağlam şekilde kurulması gerektiği; ancak Türk Medeni Kanunu'nun mevcut düzenlemelerinin evlatlık kurumunun amacının tam olarak gerçekleştirilmesi için yeterli olmadığı ileri sürülmektedir.⁷⁸³ Evlat edinme sisteminin değiştirilmesi gerektiği görüşündeki yazarlar, evlat edinmenin evlat edinenin hısımları ile değil, sadece evlat edinen ile evlatlık arasında hukukî ilişki kuruyor olması sebebiyle sınırlı

⁷⁷⁹ Lowe, s. 135.

⁷⁸⁰ Lowe, s. 134.

⁷⁸¹ Horgan, s. 262, 265; Lowe, s. 134 (Taraf devletlere tanınan söz konusu yetki, özellikle Belçika, Fransa, Lüksemburg ve Portekiz gibi milli mevzuatında sınırlı evlat edinme sistemine ilişkin hükümlere yer veren ülkeler yönünden önem taşımaktadır).

⁷⁸² Aydoğdu, s. 523; Baş Süzel, s. 1464, 1483 vd.; Şıpka/Ergün, s. 42; Er, s. 10.

⁷⁸³ Şıpka/Ergün, s. 41-42.

evlat edinme sisteminin kurduğu soybağını, tam evlat edinme sistemi ile kurulan soybağının aksine, yapmacık olarak nitelendirmektedir.⁷⁸⁴ Buna ek olarak, sınırlı evlat edinme sisteminde evlatlık ile kan hısımları arasındaki soybağının muhafaza edilerek aynı zamanda evlatlığın hem kendi kan hısımları, hem de evlat edinen ile tam, düzgün ve bütünleşmiş bir ilişki kurmasına da izin verilmediği, evlatlığın kanun eliyle ne tarafa ait olduğu belirsiz bir pozisyona sokulduğu da ifade edilmektedir.⁷⁸⁵ Buna göre evlatlığın hayatında iki anne ve iki babanın bulunması, onun gelişiminde karışıklıklara yol açma ve onu psikolojik olarak olumsuz etkileme tehlikesini beraberinde getirmektedir.⁷⁸⁶ Doktrinde bu durumu evlatlık ile evlat edinen arasındaki ilişkiye yönelik bir tehdit olarak gören yazarlar, kan hısımlarının evlatlığı, özellikle de küçüğü manipüle ederek kendilerine yarar sağlaması ve evlatlık ile evlat edinen arasındaki ilişkiyi zedelemesi riskine dikkat çekmektedir.⁷⁸⁷

Zikredilen sebeplerle Türk hukukunda da tam evlat edinme sisteminin kabulü gerektiği hususunda ısrarcı olan yazarlar, bu sistemde evlatlığın, hukuken evlat edinenin öz çocuğu statüsünde kabul edilmesi sebebiyle, sınırlı evlat edinme sisteminin aksine, hukuken de gerçek ve tastamam bir aile ilişkisinin kurulduğunu; bu yönüyle tam evlat edinme sisteminin, evlatlığın menfaatinin koruduğu gibi, evlat edinen için de evlat edinmeyi manevi ve hukukî açıdan daha risksiz kıldığını iddia etmektedir.⁷⁸⁸ Buna göre evlatlık ile evlat edinen arasında şahsi ve mali olarak tam bir soybağı kurulması ancak tam evlat edinme sistemi ile mümkün olmaktadır.⁷⁸⁹ Bu bağlamda, tam evlat edinme sisteminde evlatlık ile evlat edinen ve kan hısımları arasında doğal soybağına yakın bir hukukî ilişki kurulurken, evlatlık ile kendi kan hısımları arasındaki tüm hukukî bağın kural olarak koparılması yoluyla evlatlık ile evlat edinen arasında hem manevî hem de maddî açıdan gerçek bir aile bağı kurulması ve evlat edinenin öz çocukları ile evlatlık arasındaki hısımlık farklarının ortadan kaldırılmasının, büyük ölçüde evlatlığın yararının korunmasına hizmet ettiği de ifade edilmektedir.⁷⁹⁰

Tam evlat edinme sistemine geçilmesi gerektiğini savunan bazı yazarlar, ayrıca evlat edinenin evlatlığın kan hısımlarının tehditlerine maruz kalmaması için evlat edinmenin gizliliği prensibinin de mutlak olarak uygulanması gerektiğini düşünmektedir.⁷⁹¹ Nitekim

⁷⁸⁴ Aydoğdu, s. 511.

⁷⁸⁵ Baş Süzel, s. 1466.

⁷⁸⁶ Şıpka/Ergün, s. 39, 42.

⁷⁸⁷ Baş Süzel, s. 1468.

⁷⁸⁸ Baş Süzel, s. 1468.

⁷⁸⁹ Şıpka/Ergün, s. 39.

⁷⁹⁰ Şıpka/Ergün, s. 39-40, 42; Yaşar, s. 24; Aydoğdu, s. 68-70; Kizir, s. 166.

⁷⁹¹ Baş Süzel, s. 1484; Şıpka /Ergün, s. 42.

tam evlat edinme sistemine geçilmesi hâlinde evlatlık ilişkisinin kurulmasıyla evlatlığın kan hısımları ile arasındaki soybağı tamamen kopacağı için evlatlığın kan hısımlarının TMK m. 323'e dayanarak evlatlık ile kişisel ilişki kurma talebinde bulunma ihtimalinin de ortadan kalkacak olması, bazı yazarlara göre bu sistemin olumlu yönlerinden birini teşkil etmektedir.⁷⁹²

iii. Sınırlı evlat edinme sisteminin miras hukukuna dayalı sonuçları açısından

Türk hukukunda sınırlı evlat edinme sisteminin benimsenmiş olmasının miras hukuku açısından da önemli sakıncalar yarattığını düşünen bazı yazarlar, bu sakıncaların aşılması amacıyla mevcut birtakım hukukî yollara başvurulması imkânına rağmen, bunlardan hiçbirinin bu amacı gerçekleştirmeye yetmediğini, üstelik bu hukukî yolların, arzu edilmeyen birçok hukukî sonucu da beraberinde getirdiğini ve özellikle ölüme bağlı tasarrufun geçersizliği iddialarıyla etkisiz hâle getirilebilme imkânının mevcudiyeti sebebiyle de tam anlamıyla tatmin sağlamadığını ifade etmektedirler.⁷⁹³ Bu fikirdeki yazarlara göre, evlatlık ile evlat edinen arasındaki mirasçılık ilişkisini düzenleyen TMK m. 500'ün adalet duygularını zedelediği, hukuk sisteminde çarpıklık yarattığı, çelişkili ve eşitlik ilkesine aykırı olduğu ifade edilmektedir.⁷⁹⁴

Mevcut sınırlı evlat edinme sisteminin yerine İsviçre hukukunda olduğu gibi tam evlat edinme sisteminin kabulünü öneren yazarlar, mevcut sistemimizde özellikle evlatlığın kan hısımlarının evlatlığa mirasçılığının kanundan kaynaklanmasını isabetli bulmamaktadır.⁷⁹⁵ Bu yazarlara göre, kan hısımları ile zaten iyi ilişkiler içinde olan evlatlığın, dilediği kan hısımlarını mirasçı atama imkânı zaten mevcut olduğundan,⁷⁹⁶ böyle bir kuralın varlığına esasen ihtiyaç da yoktur. Bu görüşteki yazarlarca, evlatlığın kan hısımlarının evlatlığın yasal mirasçısı olması hukuk sistemimizde mevcut bir “sorun” olarak nitelendirilmekte ve bu sorunun temelini de tam evlat edinme sisteminin benimsenmemesi olduğu ileri sürülmektedir.⁷⁹⁷ Bu sebeple de tam evlat edinme sistemi benimsenerek evlatlık ile kan hısımları arasındaki soybağının ve dolayısıyla da mirasçılık ilişkisinin tamamen kopartılması gerektiğine inanılmaktadır.⁷⁹⁸ Bu bağlamda, evlat edinmeye ilişkin kuralların

⁷⁹² Baş Süz el, s. 1485.

⁷⁹³ Baş Süz el, s. 1463, 1483.

⁷⁹⁴ Baş Süz el, s. 1470, 1472, 1483; Şıpka/Ergün, s. 37.

⁷⁹⁵ Baş Süz el, s. 1471.

⁷⁹⁶ Baş Süz el, s. 1471.

⁷⁹⁷ Baş Süz el, s. 1465 vd.

⁷⁹⁸ Arat, s. 165; Aydoğdu, s. 523; Baş Süz el, s. 1483.

temelini kan bağıının korunması amacının değil, evlatlığın ve özellikle de küçüğün üstün menfaatinin korunması amacının oluşturması gerektiği ifade edilmektedir.⁷⁹⁹ Tam evlat edinme sistemi benimsenirse, evlat edinenin malvarlığının kendi ailesi içinde kalmasının sağlanacak olması; örneğin, birlikte evlat edinen eşlerden birinin ölümü ile evlatlığa intikal eden mirasın, altsoy bırakmaksızın ölümü hâlinde ikinci veya üçüncü zümre kan hısımları yerine evlatlığın yasal mirasçısı olan hayattaki evlat edinen diğer eşe kalacak olması da, bu sistemin olumlu yönleri arasında sayılmaktadır.⁸⁰⁰

b. Miras Hukukuna İlişkin Önerilen Kanun Değişiklikleri

i. TMK m. 500/I, c. 2

Sistem değişikliğinin şart olduğunu ileri süren yazarlara göre, 1926 yılından bu yana Türk hukukunda yürürlükte olan sınırlı evlat edinme sisteminin terk edilerek mehz İsviçre Medeni Kanunu’nun 1973 yılında yürürlüğe koyduğu tam evlat edinme sistemine geçiş için yapılması gereken kanun değişikliklerinin başında, TMK m. 500/I’in, “*Evlâtlığın kendi ailesindeki mirasçılığı da devam eder.*” şeklindeki ikinci cümlesinin ilgası gelmektedir.⁸⁰¹

ii. TMK m. 500/II

Türk hukukunda tam evlat edinme sisteminin kabulünü mevcut sisteme nazaran daha isabetli bulan yazarların bu fikirlerinin gerçekleşebilmesi; başka bir deyişle tam evlat edinme sisteminin miras hukukundaki etkisinin doğabilmesi için TMK m. 500/II’de yer alan, “*Evlât edinen ve hısımları, evlâtlığa mirasçı olmazlar.*” şeklindeki hükmün de ilga edilmesi gerekmektedir.⁸⁰² Nitekim anılan kanun hükmü, tam evlat edinme sisteminde evlatlık ile kendi kan hısımları arasındaki soybağı koparılıp evlat edinen ile arasındaki soybağının kendi çocuğuymuş gibi kurulmasının doğal sonucu olan evlatlık ile evlat edinenin yasal mirasçılıklarının karşılıklılığı ilkesine tamamen zıt bir düzenleme içermektedir. Bu sebeple evlat edinme kurumu ile evlatlık ile evlat edinen arasında kurulan bağların daha sağlam olması ve hakkaniyetin sağlanabilmesi için özellikle küçüklerin evlat edinilmesi bakımından

⁷⁹⁹ Baş Süzel, s. 1483.

⁸⁰⁰ Baş Süzel, s. 1484.

⁸⁰¹ Baş Süzel, s. 1483-1484.

⁸⁰² Baş Süzel, s. 1484; Şıpka/Ergün, s. 42.

evlatlığın tek yönlü mirasçılığından vazgeçilerek evlatlık ile evlat edinen arasındaki mirasçılık ilişkisinin karşılıklı hâle getirilmesi gerektiği ifade edilmektedir.⁸⁰³

Ayrıca doktrindeki bazı yazarlar, TMK m. 500/II hükmünün evlat edinenin miras çıkarı uğruna evlat edinmesinin önüne geçme fonksiyonunun, mahkemece evlat edinme kararının verilebilmesi için kanunun aradığı koşulların sağlanıp sağlanmadığına yönelik inceleme yapılırken evlat edinenin maddî imkânlarının, hayat koşullarının, kültürel seviyesinin, evlatlığın bakım ve eğitimi için yeterli olup olmadığının hâkim ve konunun uzmanları tarafından daha sıkı denetlenmesi yoluyla da yerine getirilebileceğini öne sürmektedirler.⁸⁰⁴ Hatta İsviçre’de bu amaçla kurulmuş olan aracı kurumları örnek göstererek bu yöndeki tüm denetim ve araştırmaların bu kurumlarca yapıldığını, evlatlık ilişkisinin de ancak bu titiz çalışmanın sonucunda kurulduğunu; Türkiye’deki denetimlerin de bu şekilde sıkılaştırılması ile evlat edinenin maddî beklentilerle evlat edinmesi sorununun kolaylıkla aşılabileceğini ifade etmektedirler.⁸⁰⁵

Bu hususta Türk Medeni Kanunu Tasarısı’nın TBMM alt komisyonunda incelenmesinin ardından kaleme alınan muhalefet şerhinde de, “*evlat edinenin de evlatlığa mirasçı olabilmesine imkân tanıyan bir esnek düzenlemenin yapılmasının evlatlık müessesesine işlerlik kazandırması bakımından elzem olduğu*” kanaati paylaşılmış;⁸⁰⁶ ancak evlat edinenin evlatlığa mirasçı olamayacağına ilişkin hükümde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Bununla birlikte Türk Medeni Kanunu’nda, mülga Türk Kanunu Medenisi’ndekinin aksine, evlatlık ile evlat edinen arasındaki soybağının ortadan kaldırılmasının oldukça zorlaştırılmış olmasından hareketle, evlatlık ile evlat edinen arasındaki yasal mirasçılık ilişkisinin karşılıklı hâle getirilerek evlat edinenin de evlatlığın yasal mirasçısı olmasının sağlanmasının daha adil olacağını doktrinde de savunan yazarlar mevcuttur.⁸⁰⁷ Bazı yazarlar ise, bu hususa ilişkin bir çözüm önerisi olarak evlatlığın anne ve babasının yasal miras payını evlat edinen ile bölüşmesine yönelik bir kuralın benimsenebileceğinden bahsetmektedirler.⁸⁰⁸

⁸⁰³ Şıpka/Ergün, s. 42; Acabey, s. 170-171.

⁸⁰⁴ Şıpka/Ergün, s. 37, 40.

⁸⁰⁵ Şıpka/Ergün, s. 40.

⁸⁰⁶ TBMM, S. 723, s. 342.

⁸⁰⁷ Yakut/Çağlayan Aygün, s. 37-38, 41.

⁸⁰⁸ Aydoğdu, s. 538.

iii. TMK m. 314/V

Kanunda, evlât edinme ile ilgili kayıtların, belgelerin ve bilgilerin mahkeme kararı olmadıkça veya evlâtlık istemedikçe hiçbir şekilde açıklanamayacağına ilişkin düzenlemenin varlığına rağmen (TMK m. 314/VI), “Evlâtlığın, miras ve başka haklarının zedelenmemesi, aile bağlarının devam etmesi için evlâtlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlât edinenin aile kütüğü arasında her türlü bağ kurulur. Ayrıca evlâtlıkla ilgili kesinleşmiş mahkeme kararı her iki nüfus kütüğüne işlenir.” hükmünü içeren TMK m. 314/V’in, evlat edinmenin gizliliği prensibi tam olarak benimsenmek suretiyle ilga edilmesi gerektiği de doktrinde önerilen kanun değişiklikleri arasındadır.⁸⁰⁹ Söz konusu değişiklik önerisini getiren yazarlar, evlatlığın kökenini öğrenme hakkı kapsamında kan hısımlarına ilişkin bilgi talep edebilirken bunun tersinin mümkün olmadığı; başka bir anlatımla, evlatlığın kan hısımlarının evlatlık ile evlat edinene ilişkin hiçbir bilgiye ulaşmadığı bir düzenin kurulması gerektiğini savunmaktadırlar.⁸¹⁰

B. Türk Hukukunda Karma Bir Sistemin Kabul Edilmesi Gerektiğini Savunan Görüş

Türk Medeni Kanunu’nun, küçükler ile erginlerin evlat edinilmesini farklı koşullara bağlayıp aynı hükümlere tabi tutması da eleştirilerek; bu hususta, küçüklerin evlat edinilmesinin erginlerin evlat edinilmesinden farklı koşullara bağlandığı gibi, farklı hükümlere de tabi tutulması gerektiğini savunan yazarlar, Türk hukukunda da Alman hukukundaki gibi, küçüklerin evlat edinilmesinde tam evlat edinme sisteminin, erginlerin evlat edinilmesinde ise sınırlı evlat edinme sisteminin benimsenmesi gerektiğini düşünmektedir.⁸¹¹ Bununla birlikte doktrindeki bazı yazarlar ise Fransız hukukunda olduğu gibi, her iki rejimin de kanunda düzenlenmesi, her somut olayda hangi evlat edinme rejiminin uygulanacağına dair seçim hakkının da evlat edinme ilişkisinin taraflarına bırakılması gerektiğini savunmaktadır.⁸¹²

⁸⁰⁹ Baş Süz, s. 1484. Doktrindeki bazı yazarlar, her ne kadar TMK m. 314/VI uyarınca Türk hukukunda evlat edinmenin gizliliği kabul edilmiş gibi görünse de TMK m. 314/V’te yer alan düzenleme sebebiyle, gizlilik prensibine ilişkin kuralın işlevsiz hâle geldiğini ifade etmektedir (Serozan, Çocuk, s. 233-234).

⁸¹⁰ Baş Süz, s. 1484.

⁸¹¹ Baygın, Sonuçlar, s. 648-649. Yazar, erginlerin evlat edinilmesi yönünden sınırlı evlat edinme sisteminin uygulanmaya devam etmesi gerektiği yönündeki görüşünü, evlat edinilen bir erginin, evlat edinenin ailesi ile bütünleşme ihtiyacının küçüklerde olduğu kadar yoğun olmaması ile gerekçelendirmektedir.

⁸¹² Ruhi, s. 22.

C. Türk Hukukunda Mevcut Sistemin Korunması Gerektiği Yönündeki Görüşümüz

a. Tam Evlat Edinme Sistemine Geçilmesi İhtiyacının ve Gerekliliğinin Bulunmaması

i. Sitem Değişikliği için Öne Sürülen Gerekçelerin Yetersizliği

Türk hukukunda sınırlı evlat edinme sisteminden tam evlat edinme sistemine geçişi savunan bazı yazarların gerekçeleri incelendiğinde hedeflenen amacın, evlat edinenin ölümü ile evlatlığa intikal eden mirasının, evlatlığın altsoy bırakmaksızın ölümü hâlinde evlat edinenin yakınlarına değil de, evlatlığın ikinci veya üçüncü zümredeki kan hısımlarına kalması ihtimalinin önüne geçmek olduğu dikkat çekmektedir. Görülüyor ki bu görüşteki yazarların sistem değişikliğini savunma çabaları, salt evlat edinenin yasal mirasçılarının maddî menfaatini koruma amacından kaynaklanmaktadır. Halbuki kanımızca, evlat edinme sisteminde yapılacak köklü bir değişikliğin gerekçesi, ancak evlatlığın menfaatinin bu değişikliği gerektirmesi olabilir. Nitekim hukukun evlat edinme kurumunu tanımasındaki temel amaç da, çocuk sahibi olmak isteyen kişilerin bakıma muhtaç çocukları evlat edinmeleri suretiyle bu çocukların ihtiyacı olan aile ortamı ile eğitim imkânlarının onlara sağlanması ve böylelikle de topluma kazandırılmaları; başka bir anlatımla, insanlığa hizmettir.⁸¹³

Tam evlat edinme sistemine geçişi savunan bazı yazarlar, evlatlığın kan hısımlarının tehditlerine maruz kalmaması için evlat edinmenin gizliliği prensibinin de mutlak olarak uygulanması gerektiğini ileri sürmekteyse de,⁸¹⁴ kanımızca belirtilen gerekçe, son derece önyargılı bir genellemeden ibaret olup, neden bu yönde bir kanun değişikliğine ihtiyaç duyulduğu sorusuna tatmin edici bir cevap teşkil etmekten uzaktır.

Evlatlığın kendi kan hısımlarıyla arasındaki hukukî bağın her koşulda ortadan kalması gerektiğinin savunulması, kanımızca somut olayın özelliklerini tamamen göz ardı etmeksizin mümkün değildir. Bu bağlamda, sınırlı evlat edinme sisteminde, çocuklarını evlatlık veren anne ve babanın hiç ilgilenmedikleri çocuklarına mirasçı olmasının adalet hislerini zedelediğini ifade eden yazarların,⁸¹⁵ bu sonuca ulaşırken yola çıktıkları varsayımlarını çocuklarını evlatlık veren tüm anne ve babalar için genellemeleri, kanımızca

⁸¹³ Baumann, s. 18-19; Şipka/Ergün, s. 23; YHGK, 1965/1117 E., 1965/4625 K., 16.06 1965 T.

⁸¹⁴ Baş Süzel, s. 1484.

⁸¹⁵ Baş Süzel, s. 1463; Şipka/Ergün, s. 42.

adalet hislerini daha fazla zedelemektedir. Her somut olaydaki küçüğün evlatlık verilmesinin ardında yatan tek sebebin, anne ve babasının küçüğün bakım ve eğitim yükümlülüğünden imtina etmek olduğunu peşinen kabul etmek, hayatın olağan akışı ile de bağdaşmamaktadır. Nitekim bir küçüğün evlatlık verilmesini zorunlu kılan şartlar da söz konusu olabilir. Mesela küçüğün anne veya babası ya da her iki birden hayatta olmayabilir, hayatta olsalar bile sağlık durumları çocuklarının bakım ve eğitimini gereği gibi üstlenmelerine elvermiyor olabilir veyahut hayatta olup sağlık durumları iyi olsa bile, anne ve babanın içinde bulundukları hayat koşullarının imkânsızlığı dolayısıyla küçüğün menfaati, evlat edinilmesini gerektiriyor olabilir. Hâl böyleyken, tam evlat edinme sistemine geçilmesi, evlat edinilmesinde mutlak menfaati olan küçüklerin anne ve babalarının bu hukukî yola başvurmaktan kaçınmaları sonucunu dahi doğurabilir.

Tam evlat edinme sistemine geçilmesine ilişkin olarak öne sürülen sebeplerin bir zayıf tarafı da, bunların sadece küçüklerin evlat edinilmesi göz önünde bulunduruyor olmasıdır. Halbuki bunların hiçbirisi evlat edinilen bir ergin veya kısıtlının kendi kan hısımları ile hukukî bağının tamamen koparılarak evlat edinenin ailesinin bir bireyi olarak sayılmasını gerektirecek hususlar değildir. Bu durumda bir kanun değişikliği ihtiyacı olduğu iddia ediliyorsa da, en azından bu iddianın öne sürülen sebepler ile tutarlı olması bakımından her türlü evlat edinme için genellenmesi yerine, bu husustaki önerilerin Alman Medeni Kanunu'nda olduğu gibi küçüklerin evlat edinilmesi ile ergin ve kısıtlıların evlat edinilmesi arasında bir ayırım yapılarak sunulmasının daha isabetli olacağı kanısındayız.

Ayrıca doktrinde evlat edinme kurumu ile evlatlık ile evlat edinen arasında kurulan bağların daha sağlam olması ve hakkaniyetin sağlanabilmesi için özellikle küçüklerin evlat edinilmesi bakımından evlatlığın tek yönlü mirasçılığından vazgeçilerek evlatlık ile evlat edinen arasındaki mirasçılık ilişkisinin karşılıklı hâle getirilmesi gerektiği ifade edilmekteyse de,⁸¹⁶ evlatlık ile evlat edinen arasındaki mirasçılık ilişkisinin tek yönlü veya karşılıklı olması, sınırlı evlat edinme sisteminin niteliğinden kaynaklanan bir durum olmayıp tamamen kanunkoyucunun bu husustaki tercihinin bir yansıması olduğundan, evlatlık ile evlat edinen arasındaki mirasçılık ilişkisinin karşılıklı hâle getirilmesi için tam evlat edinme sistemine geçiş şart değildir. Kanunkoyucunun da gerekli görmesi hâlinde TMK m. 500/II'de yer alan, “*Evlât edinen ve hısımları, evlâtlığa mirasçı olmazlar.*” şeklindeki hükmün, “*Evlât edinenin hısımları, evlatlığa mirasçı olmazlar.*” olarak değiştirilmesiyle, yazarların olması gerektiğini iddia ettikleri hakkaniyetli sonuca ulaşılabilecek; ancak tabii

⁸¹⁶ Şıpka/Ergün, s. 42.

ki bu durumda evlat edinenin yasal miras payına ilişkin de ayrıca bir düzenleme yapılması gerekecektir.

Son olarak fakat belki de hepsinden önemlisi, kanımızca sınırlı evlat edinme sisteminin miras hukukuna yönelik sonuçları eleştirilirken, kan hısımlığına dayanan yasal mirasçılıkta kanunkoyucunun birinci, ikinci ve üçüncü zümre mirasçılarından hiçbirinin mirasta hak sahibi olabilmesini kan bağının varlığından başka bir koşula bağlamadığı unutulmamalıdır. Bu kapsamda evlatlık ilişkisinden bağımsız olarak herhangi bir zümredeki herhangi bir mirasçının mirasçılık sıfatını kazanması, mirasbırakan ile sağlığında iyi ilişkiler içinde olmasına, onun yetiştirilmesine maddî ve/veya manevî katkıda bulunmasına, hatta mirasbırakan ile bizzat tanışmasına bağlı değildir. Evlatlığın kan hısımlarının yasal mirasçılığı yönünden ileri sürülen bu eleştiri dikkate alınarak yapılacak bir düzenlemenin, sırf evlatlık ile kan hısımları arasındaki mirasçılık ilişkisini sona erdirecek şekilde yapılması, kanımızca adil olmayacaktır. Eğer sorun, bir kişinin mirasının, sağlığında onunla hiç ilgilenmemiş, ona emek vermemiş, hatta belki hiç tanışmadığı kan hısımlarına intikalinin önlenmesi ise, bu durumda ancak kan bağına dayanan yasal mirasçılıktan da bütünüyle vazgeçilip mirasbırakanı koruyan liberal sisteme (iradi/atanmış mirasçılık sistemine)⁸¹⁷ geçilmesi hâlinde bu sorun bütünüyle çözülmüş olacaktır. Bununla birlikte miras hukuku sistemimizde böyle bir değişiklik ihtiyacı bulunmadığı gibi, Türk Medeni Kanunu'nun mevcut düzenlemeleri, anılan sorunun aşılmasına zaten imkân sağlamaktadır. Nitekim evlatlık, saklı paylı mirasçısı yoksa terekesinin tamamı üzerinde tasarruf edebilecek olup somut olayda saklı paylı mirasçısının bulunması; başka bir anlatımla anne ve/veya babasının halen hayatta olması durumunda, kendisine karşı aile hukukundan doğan yükümlülüklerini önemli ölçüde yerine getirmemiş olmaları sebebiyle onları mirasçılıktan çıkarabilir (TMK m. 510, b. 2). Kanımızca evlatlığın anne ve babasının, TMK m. 323 vd. uyarınca sahip oldukları çocuk ile kişisel ilişki kurma hakkını kullanmamalarının bile, onların evlatlık tarafından mirasçılıktan çıkarılması için geçerli bir sebep teşkil ettiği kabul edilmelidir.

⁸¹⁷ Eren/Yücer Aktürk, s. 11, par. 30. Mirasbırakanı koruyan liberal sistem (iradi/atanmış mirasçılık sistemi), bireyci felsefeden esinlenmekte ve tarihi kökenleri itibarıyla Roma hukukuna dayanmakta olup ölümünden sonra terekesinin kime geçeceğine kanun değil, mirasbırakanın bizzat kendisinin karar vermesi gerektiğini öngören bir sistemdir.

ii. Sistem Değişikliğinin Sebebiyet Vereceği Sonuçlar

1. Tam evlat edinme sisteminin kabulü yönünden

Doktrindeki bazı yazarlarca Türk hukukunda tam evlat edinme sistemine geçilmeyip evlatlık ile kan hısımları arasındaki hukukî bağın korunmasının altında yatan en önemli sebeplerden birinin, taraflar arasındaki evlilik engelini sürdürmek olduğu ifade edilmektedir.⁸¹⁸ Türk hukukunda tam evlat edinme sistemine geçilmesine olumlu yaklaşmamakla birlikte kanımızca bu husus, tam evlat edinme sisteminin kabulünün ortaya çıkarabileceği sorunların belki de en küçüğüdür. Zira, İsviçre hukukunda olduğu gibi evlatlık ilişkisinin kurulması, her ne kadar evlatlık ile kan hısımları arasındaki tüm hukukî bağ ortadan kaldırsa da (Art. 267 Abs. 2 ZGB), evlatlık ile kan hısımları arasındaki evlilik engelini devam edeceğine ilişkin bir istisnanın öngörülmesiyle (Art. 95 Abs. 2 ZGB), bu sorun kolaylıkla çözüme kavuşturulabilir.⁸¹⁹

Sınırlı evlat edinme sisteminin tümüyle terk edilerek tam evlat edinme sistemine geçilmesi hâlinde, evlat edinmeden kaynaklanan özellikle yasal mirasçılığa ilişkin sorunların çözümünde de evlat edinmenin gerçekleştiği tarihe göre farklı uygulamaların söz konusu olması gerekecektir. Buna göre 01.01.2002’den önce yapılan, 01.01.2002 ile doktrinde bazı yazarlarca yapılması gerektiği iddia edilen kanun değişikliğine kadar yapılan ve bu kanun değişikliğinden sonra yapılan evlat edinme işlemlerinin her biri diğerinden geçerlilik şartları ile hüküm ve sonuçları açısından farklılık gösterecektir. Kanımızca bu durum hem evlatlık, hem de evlat edinenler ve çocuklarını evlatlık verenler için zaten yeterince karmaşık olan bu konuyu daha da karmaşık hâle getirecektir. Ayrıca tam evlat edinme sisteminin miras hukukuna ilişkin sonuçların gerçekleşebilmesi için TMK m. 500/II’de yer alan, “*Evlât edinen ve hısımları, evlâtlığa mirasçı olmazlar.*” şeklindeki hükmün ilga edilmesi gerekir, ki bu da anılan hüküm ile giderilmek istenen evlat edinenin evlatlığı maddî menfaat uğruna evlat edinmesi endişesinin canlanmasına sebep olabilir.⁸²⁰

Türk hukukunda tam evlat edinme sistemine geçilmesi hâlinde bunun evlat edinme oranlarına etkisinin olumlu mu yoksa olumsuz mu olacağının öngörülebilmesi için

⁸¹⁸ Şıpka/Ergün, s. 40.

⁸¹⁹ Aynı yönde: Şıpka/Ergün, s. 40.

⁸²⁰ Karşı yönde: Baş Süzel, s. 1484. Yazar, TMK m. 500/II’nin Kanun’da yer almasına sebep olan endişenin, kendisine yüklü miras kalmış olan bir küçüğü evlat edinenin, evlat edinme işlemini maddî saiklerle yapması olduğunu; ancak evlat edinme prosedürü devletin sıkı denetimi altında gerçekleştirilen detaylı ve uzun bir süreci içerdiğinden, evlat edinme kararının evlat edinenin maddî durumu ile küçükle ilişkisi değerlendirilerek verilecek olmasının bu endişenin önüne geçmeye yeteceğini, ayrıca evlatlığın mallarının kullanılmasına ilişkin mevcut düzenlemelerden daha sıkı bir denetim mekanizması oluşturulması suretiyle de ifade etmektedir.

Türkiye’de bir küçüğün anne ve babası tarafından sıklıkla hangi sebeplerle evlatlık verilmek istendiğinin de dikkate alınması önem taşımaktadır. Nitekim küçüğün bakım ve eğitim yükümlülüğünden kaçınmak için değil de, gerçekten de ailenin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik şartlar sebebiyle evlat edinilmesinde mutlak menfaati olduğu için evlatlık verilmesini sınırlı evlat edinme sistemi içinde kabul eden anne ve baba, tam evlat edinmenin geçerli olduğu bir sistemde, çocukları ile aralarındaki hukukî bağın tamamen kopacak olmasını göze alamayarak bu hukukî yola başvurmaktan imtina edebilir, böylelikle küçük de çok daha iyi şartlarda yaşama ve iyi bir eğitim alma imkânına hiç kavuşamayabilir.

2. Karma evlat edinme sisteminin kabulü yönünden

Türk hukukunda karma bir sistem benimsenerek hem sınırlı evlat edinme sisteminin, hem de tam evlat edinme sisteminin kanunda düzenlenmesi ve bunlardan hangisinin uygulanacağına dair seçim hakkının evlat edinme ilişkisinin taraflarına bırakılması yönündeki görüşe⁸²¹ karşı çıkan yazarlar, evlat edinme kamu düzenini yakından ilgilendirdiği için bu konuda yeknesaklığın sağlanması, bu sebeple de taraflara seçim hakkı tanınmaması gerektiğini ifade etmektedirler.⁸²² Halbuki evlat edinme, kamu düzeninden daha çok evlatlığın özel yararını ilgilendirmektedir. Bu sebeple de tam evlat edinmeyi benimseyen çağdaş hukuk sistemlerine ayak uydurmak adına bir sistem değişikliğine gidilmesi gerekiyorsa bile, bu değişikliğin kanunda küçüklerin evlat edinilmesi yönünden karma evlat edinme şeklinde vücut bulması, ergin ve kısıtlıların evlat edinilmesi yönünden ise sınırlı evlat edinmenin muhafaza edilmesi gerektiğine inanıyoruz. Bununla birlikte biz de, evlat edinme sistemi hususundaki seçim hakkının mutlak şekilde taraflara tanınmasının isabetli olmayacağını; böyle bir sistemin kabulü hâlinde evlatlığın menfaatinin ne şekilde evlat edinilmesini gerektirdiğinin hakim taktirine bırakılmasını gerektiğini düşünüyoruz. Türk hukuk sisteminde böyle bir değişiklik yapılması hâlinde küçüklerin evlat edinilmesi yönünden bir yeknesaklık bulunmaması, şu an için öngöremediğimiz sorunlara muhakkak yol açacaktır; ancak eminiz ki bunlar, sınırlı evlat edinme sisteminin tamamıyla terk edilip tam evlat edinme sistemine geçilmesinin doğuracağı sakıncalar kadar ağır olmayacaktır.

⁸²¹ Ruhi, s. 22.

⁸²² Er, s. 10.

b. Sınırlı Evlat Edinme Sisteminin Miras Hukuku Açısından Yaratabileceği Sakıncaların Giderilmesine İlişkin Önerilerimiz

Doktrinde ele alınan Türk hukukunda sınırlı evlat edinme sisteminin benimsenmesinin miras hukuku açısından doğurduğu sorunlar incelendiğinde, bu sorunların tamamının evlat edinen ve onun hısımlarının maddî menfaatinin ilgilendirdiği görülmektedir. Bu sebeple anılan sorunların çözümü kanımızca evlat edinme sisteminde değişiklik yapılması ile değil, daha makul yollarla gerçekleştirilmeye çalışılmalıdır. Buna bağlı olarak evlat edinecek kişilerin, soybağının kurulması sonucu evlatlık ile aralarında meydana gelecek mirasçılık ilişkisinin özelliklerine dair bilgi sahibi olmaları, bu hususta kaçınmak istedikleri sonuçlar varsa bunları geç olmadan miras hukuku kuralları çerçevesinde bertaraf edebilmeleri bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple doktrindeki bazı yazarlarca önerildiği gibi,⁸²³ kanımızca da uygulamada evlat edinme ilişkisinin kurulması sırasında evlat edinenlere, mevcut sistemin özellikle miras hukuku kapsamındaki sonuçlarına dair detaylı bir yazılı bilgilendirmede bulunulmasının evlat edinmenin usulî koşullarından biri olarak düzenlenmesi gerekmektedir.

Evlat edinen ve hısımların maddî menfaatinin korunması açısından mevcut hukukî imkânların yetersiz olduğu gerekçesiyle mutlaka bir kanun değişikliği yapılacaksa bile, bu hususta evlat edinme sistemine ilişkin bir değişikliğine gidilmeden Fransız Medeni Kanunu'ndaki gibi, evlat edinenin malvarlığının evlat edinenin ailesinde kalmasını sağlayacak birtakım düzenlemelere Türk Medeni Kanunu'nda da yer verilmesi hâlinde, sınırlı evlat edinme sistemine yönelik miras hukukuna ilişkin eleştirilerin önü kapatılabilir. Şöyle ki, Fransız Medeni Kanunu'ndaki bahis konusu düzenlemelere göre Fransız hukukunda bir kişi basit evlat edinme yoluyla evlat edinildiğinde, evlatlığın altsoy ve sağ kalan eş bırakmaksızın ölümü hâlinde, evlat edinen tarafından kendisine verilen veya evlat edinenin ölümünden sonra kendisine miras yoluyla geçen malvarlığı, evlatlığın ölümü anında aynen mevcut olması hâlinde, borçlarının ödenmesi ve üçüncü kişilerin kazanılmış hakları saklı olmak kaydıyla evlat edinene veya altsoyuna geri dönerken; evlatlığın anne ve babasından bedelsiz olarak edindiği malvarlığı da yine bu kişilere veya altsoylarına geri döner (Art. 368-1/I CC). Evlatlığın bunların dışındaki malvarlığını ise, asıl ailesi ve evlat edinenin ailesi arasında eşit olarak paylaşılır (Art. 368-1/II CC). Bu düzenleme, kanımızca son derece mantıklı ve hakkaniyetli bir düzenleme olup, benzeri bir düzenlemenin TMK m.

⁸²³ Şıpka/Ergün, s. 42.

500'e üçüncü bir fıkra olarak eklenmesi, tam evlat edinme sistemine geçilmeksizin mevcut sistemin miras hukuku yönünden ortaya çıkardığı olumsuzlukların bertaraf edilebilmesi için dikkate alınabilecek bir ihtimaldir.

Kanımızca sınırlı evlat edinme sisteminin miras hukukuna yönelik sonuçları evlatlığı ise ancak ölümünde asıl ailesine kendisinden miras kalmasını istememesi hâlinde ilgilendirebilir. Yine bunun da çaresinin sistem değişikliğini gerektirmediğini, asıl ailesinin kendisine mirasçılığının devam etmesinin somut olayda evlatlık açısından bir sorun teşkil etmesi hâlinde bu sorunun ölüme bağlı tasarruf yoluyla aşılabileceğini rahatlıkla ifade edebiliriz. Nitekim evlatlık, saklı paylı mirasçısı bulunmadığında terekesinin tamamı üzerinde tasarruf edebilecek olup somut olayda saklı paylı mirasçısının bulunması; başka bir anlatımla anne ve/veya babasının halen hayatta olması durumunda da, kendisine karşı aile hukukundan doğan yükümlülüklerini önemli ölçüde yerine getirmemiş olmaları sebebiyle onları mirasçılıktan çıkarabilecektir (TMK m. 510, b. 2). Kanımızca evlatlığın anne ve babasının, TMK m. 323 vd. uyarınca sahip oldukları çocuk ile kişisel ilişki kurma hakkını kullanmamalarının bile, onların evlatlık tarafından mirasçılıktan çıkarılması için geçerli bir sebep teşkil ettiği kabul edilmelidir. Çocuk ile kişisel ilişki kurulması her ne kadar aile hukukundan doğan bir yükümlülük değil, bir hak olsa da, hakkaniyetli olan evlatlığın kendisi ile hiçbir şekilde kişisel ilişki kurmamış olan anne ve babasını mirasçılıktan çıkarabileceğinin kabulüdür.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Evlatlığın yasal mirasçılığını konu alan çalışmamızda öncelikle evlatlığın yasal mirasçılığına etkileri yönünden sınırlı, tam ve karma evlat edinme sistemleri açıklanmış; ardından Türk hukukunda evlatlığın evlat edinene yasal mirasçılığının şartları ve hukukî sonuçları üzerinde ayrıntılı şekilde durulmuş; son olarak da doktrinde öne sürülen Türk hukukunda sınırlı evlat edinme sisteminin benimsenmesinin evlatlığın yasal mirasçılığına etkisinden kaynaklanan sorunlara değinilmiş, bu hususta başvurulabilecek hukukî yollar değerlendirilmiş ve anılan aksaklıkların mevcut sistem korunarak ne şekilde aşılabileceğine dair çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda özellikle Türk hukuk doktrinindeki, sınırlı evlat edinme sisteminin terk edilerek tam evlat edinme sisteminin kabulünün gerektiği yönünde görüş bildiren yazarların gerekçeleri ele alınarak Türk hukukunda bu tür bir sistem değişikliğine gerçekten ihtiyaç bulunup bulunmadığı hususu tartışılmıştır. Anılan tartışma, çalışmamız bağlamında en büyük önemi atfettiğimiz konuyu teşkil etmekte olup çalışmamızda varılan sonuçlar kapsamında bu konuya ilişkin görüşlerimizi özetlemekte fayda görüyoruz.

Her şeyden önce evlat edinme sistemleri hakkında ilk sorun, daha benimsenen evlat edinme sisteminin sınırlı evlat edinme mi, tam evlat edinme mi, yoksa karma evlat edinme mi olduğunun tespitinde ortaya çıkmaktadır. Bu hususta Türk hukuk doktrinindeki bazı yazarların, evlat edinme sisteminin türünü belirlerken, evlat edinmenin hukukî niteliği, koşulları ve sona erme sebepleri gibi hususları da dikkate aldıkları görülmektedir.⁸²⁴ Kanımızca bu ayrımın net bir şekilde yapılabilmesi, sayılan hususlara göre daha objektif bir kritere bağlı kalınmasını gerektirdiği için biz çalışmamızda, tarafı olduğumuz Lahey Sözleşmesi'nde de olduğu gibi,⁸²⁵ tam evlat edinme sistemi ile sınırlı evlat edinme sistemi arasındaki temel farklılığı oluşturan, sadece evlat edinmenin evlatlık ile kan hısımları arasındaki hukukî ilişkiyi sona erdirip erdirmediği hususuna göre bir ayrım yapmayı daha isabetli bulduk. Bu doğrultuda da çalışmamız boyunca, evlat edinmenin evlatlık ile asıl ailesi arasındaki hukukî ilişkiyi koparmadığı, yapay soybağını ise yalnız evlatlık ile evlat edinen arasında kurarak evlatlığı evlat edinenin ailesi ile bütünleştirmedeği Türk hukukunda

⁸²⁴ Şipka /Ergün, s. 39, 42; Yakut/Çağlayan Aygün, s. 33; Aydoğdu, s. 68 vd.

⁸²⁵ HCCH, Guide, s. 121, par. 556; Parra-Aranguen, s. 619, par. 438.

benimsenen evlat edinme sistemini, birçok yazarın aksine karma evlat edinme olarak değil, sınırlı evlat edinme olarak nitelendirdik.

Farklı hukuk sistemlerinin evlat edinmeye ilişkin güncel düzenlemeleri incelendiğinde gerçekten de hâkim yaklaşımın, özellikle küçükken evlat edinilen kişiyi, evlat edinenin ailesinde doğmuş bir çocuktan hukukî yönden hiçbir şekilde ayırmama yönünde olduğu dikkat çekmektedir.⁸²⁶ Bu doğrultuda çalışmamızın ilk bölümünde de ayrıntılarıyla açıklandığı gibi, Türk hukukunda geçerli olan sınırlı evlat edinme yerine tam evlat edinmeyi kabul eden söz konusu hukuk düzenlerinde, evlatlık ile evlat edinen arasındaki ilişki böylesine sıkı bir şekilde kurulurken, evlatlığın kendi kan hısımları arasındaki yasal mirasçılık da dahil olmak üzere tüm hukukî ilişki ise sona ermektedir.⁸²⁷ Bu noktada Türk hukukunda tam evlat edinme sistemine geçilmeyip evlatlık ile kan hısımları arasındaki hukukî bağın korunmasının altında yatan en önemli sebeplerden birinin, taraflar arasındaki evlilik engelini sürdürmek olduğu ifade edilse de,⁸²⁸ bu husus, tam evlat edinme sisteminin kabulünün ortaya çıkarabileceği sorunların belki de en küçüğüdür; çünkü İsviçre Medeni Kanunu'ndaki gibi evlatlık ile kan hısımları arasındaki evlilik engelinin devam edeceğine ilişkin bir istisnanın öngörülmesiyle (Art. 95 Abs. 2 ZGB), bu sorun kolaylıkla çözüme kavuşturulabilir.⁸²⁹ Hatta her ne kadar Türk hukukunda tam evlat edinme sistemine geçilmesine olumlu yaklaşmıyor olsak da, tam evlat edinmenin kabulü hâlinde Türk Medeni Kanunu'nda bu yönde bir düzenlemeye yer verilmesi zaten kaçınılmaz olacaktır.

Tam evlat edinme sisteminde evlatlığın asıl ailesiyle olan tüm hukukî bağı aniden koparılırken, evlatlığın evlat edinen aileye çözülmesi mümkün olmayan bir hukukî bağ ile bağlanması, kanımızca bu sistemin kendi içindeki bir çelişkisini ortaya koymaktadır. Her ne kadar Türk hukukunda sistem değişikliğinin gerekliliği hususunda ısrarcı olan yazarlar, tam evlat edinme sisteminde evlatlığın, hukuken evlat edinenin öz çocuğu statüsünde kabul edilmesi sebebiyle, sınırlı evlat edinme sisteminin aksine, gerçek ve tastamam bir aile ilişkisi ile hukuken hem maddî, hem de manevî anlamda tam bir soybağı kurulduğunu; bu yönüyle tam evlat edinmenin, evlatlığın menfaatini koruduğu gibi, evlat edinen için de evlat edinmeyi manevî ve hukukî açıdan daha risksiz kıldığını ifade etmekteyseler de,⁸³⁰ anılan sonuçların her somut olayın kendine özgü şartları altında istisnasız olarak doğacağının kabulü mantığa

⁸²⁶ Hughes, s. 321; Kuhlman, s. 248.

⁸²⁷ Hughes, s. 321; Horgan, s. 262; Kuhlman, s. 248.

⁸²⁸ Şıpka/Ergün, s. 40.

⁸²⁹ Aynı yönde: Şıpka/Ergün, s. 40.

⁸³⁰ Şıpka/Ergün, s. 39-40; Baş Süzel, s. 1468.

uygun değildir. Nitekim evlat edinmenin alternatifli olarak her iki sistemle gerçekleştirilmesine izin veren Fransız hukukunda, kişinin kendi kökenini bilme hakkının giderek önem kazanmasının yanında gizlilik prensibinin evlatlık üzerindeki olumsuz etkileri de göz önüne alınarak, küçüğün menfaatinin bulunduğu hâllerde çocuk koruma tedbiri olarak sınırlı evlat edinmenin teşvikinin sağlanıp sağlanmaması ve eğer sağlanmalıysa bunun nasıl yapılması gerektiği hususlarının tartışılıyor olması da bu görüşümüzü destekler niteliktedir.

Tam evlat edinmeyi kabul eden ülkelerin tarihine bakıldığında, geçmiş dönemin şartlarında, özellikle II. Dünya Savaşı'nın etkisiyle parçalanmış aile yapısının onarılmasına hizmet edecek en etkili çözüm olarak zaten ailesini kaybetmiş olan küçüklerin, tam evlat edinme yoluyla evlat edinenin ailesinin içinde doğmuş gibi yeni ailelerinin doğal bir üyesi hâline getirilmesinin sağlandığı görülmektedir. Günümüze gelindiğinde ise özellikle asıl ailesi ile yıllarını geçirmiş olan küçüğün evlat edinildikten sonra aniden bu kişilerden ayrılmasının veya ülkelerarası evlat edinmelerde küçüğün kendi kültüründen koparılmasının her somut olayda küçüğün menfaatine olmayabileceğini kabul etmek gerekir. Buna bağlı olarak da kanımızca, tam evlat edinmenin geçerli olduğu hukuk sistemlerinde dahi sınırlı evlat edinmenin, Fransız hukukundaki gibi alternatif bir yol olarak yer almasının evlat edinme kurumunun amacına daha iyi hizmet edecek bir yaklaşım teşkil etmektedir. İşte bu sebeple biz, Türk hukukunda, İsviçre hukukundaki gibi sınırlı evlat edinmenin terk edilerek tam evlat edinmenin kabul edilmesi veya Alman hukukundaki gibi küçüklerin evlat edinilmesi yönünden tam evlat edinmenin mutlak olarak uygulanması gerektiği fikrini isabetsiz buluyoruz. Türk hukukunda evlat edinmeye ilişkin bir sistem değişikliği tartışması yapılacaksa da bu tartışmanın, Lahey Sözleşmesi uyarınca tam evlat edinmenin ülkemizde de tanındığı hususu dikkate alınarak, Fransız hukukundaki gibi tam evlat edinmenin, küçüklerin evlat edinilmesi yönünden sınırlı evlat edinmeye alternatif bir yol olarak kabul edilip edilemeyeceği ile sınırlandırılması gerektiğine inanıyoruz.

Kanımızca, mevcut sistemde birtakım aksaklıkların yaşanıyor olması veya diğer sistemin sadece olumlu yönlerinin ön plana çıkarılarak sınırlı evlat edinme sisteminin sert eleştirilerin hedefi hâline getirilmesi, Türk hukukunda evlat edinme sisteminin değişikliğine dair bir ihtiyaç bulunduğu anlamını taşımamaktadır. Bu doğrultuda, evlatlığın menfaatinin temel alan evlat edinme kurumuna ilişkin Türk hukukunda yapılacak herhangi bir değişikliğin gerekçesi, yine ancak evlatlığın menfaatinin böyle bir değişikliği gerektirmesi olabilir. Nitekim özellikle küçükler bakımından evlat edinme kurumunun temel amacını küçüğün aile ortamında büyümesi oluşturmakta; küçüğün evlat edinene mirasçılığı ise

aralarındaki evlatlık ilişkisinin hukukî sonuçlarından yalnız biri olarak ortaya çıkmaktadır.⁸³¹ Ayrıca sistem değişikliği oldukça radikal bir adım olduğundan, yaratacağı sonuçların da titizlikle değerlendirilmesi, bunlar arasında olumlular kadar ve belki de daha fazla olumsuz sonuçların ortaya çıkabileceği hususu göz ardı edilmemelidir. Bu sebeple, sınırlı evlat edinmeden vazgeçilerek tam evlat edinmenin kabulünün gerektiğini peşinen savunmak yerine, öncelikle mevcut sistemdeki her bir aksaklığın tek tek tespit edilerek bunların giderilmesi için çözüm önerileri getirilmesinin daha verimli sonuçlar doğuracağını düşünüyoruz.

Türk hukukunda tam evlat edinme sistemine geçilmesini destekleyen yazarların gerekçeleri incelendiğinde ise, evlatlığın yararının, kan hısımları ile arasındaki soybağının koparılmasını gerektirdiği iddiası ile de karşılaşılmakla birlikte, bu gerekçelerin daha çok sınırlı evlat edinme sisteminin miras hukukuna dayalı sonuçları üzerinde yoğunlaştığı göze çarpmaktadır. Türk hukukunda evlat edinmenin miras hukukuna dayalı sonuçlarını düzenleyen TMK m. 500 hükmüne yönelik eleştirilerin ne şekilde bertaraf edilebileceğine ilişkin fikirlerimize geçmeden önce önemle belirtmek gerekir ki, sınırlı evlat edinme sisteminde evlatlığın hem evlat edinene, hem de kendi kan hısımlarına mirasçı olmasının; başka bir deyişle çifte mirasçılık durumunun evlatlık için daha avantajlı ve onun lehine olduğuna şüphe yoktur.⁸³² Hâl böyle olunca, miras hukukuna ilişkin doğacak sonuçlar açısından sınırlı evlat edinme sisteminin terk edilip tam evlat edinme sisteminin kabulünün evlatlığın menfaatine olacağını iddia etmek de mümkün değildir. Dikkat edilecek olursa TMK m. 500'e ilişkin tüm eleştiriler esasen evlat edinenin menfaatini korumayı hedeflemektedir. Buna karşılık evlat edinme kurumunun kökeni, evlat edinenin menfaatini gözetme amacına dayanmaktaysa da, bilindiği gibi günümüzde bu amaç, yerini evlatlığın üstün menfaatini gerçekleştirme amacına bırakmıştır. Bu sebeple TMK m. 500'ün uygulanmasından kaynaklanan olumsuzluklar yüzünden tam evlat edinme sistemine geçilmesini savunan yazarlar, aslında çağdaş evlat edinme kurumunun amacı ile bağdaşmayan bir yaklaşımı öne sürmektedirler.

TMK m. 500'e yönelik eleştirilerin başında, evlat edinenin evlatlığa mirasçı olamamasına karşılık evlatlığın kan hısımlarının evlatlığa yasal mirasçısı olması gelmektedir. Bu durum hukuk sistemimizde mevcut bir sorun olarak nitelendirilmekte, evlatlık ile kan hısımları arasındaki mirasçılık ilişkisinin de, aynı evlatlık ile evlat edinen

⁸³¹ Baumann, s. 18.

⁸³² Yakut/Çağlayan Aygün, s. 34; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 110.

arasında olduğu gibi tek taraflı olması gerektiğini savunmakta ve bahis konusu sorunun temelini de, yine tam evlat edinme sisteminin benimsenmemesi olduğu ifade edilmektedir.⁸³³ Eğer gerçekten de sorun, bir kişinin mirasının, sağlığında onunla hiç ilgilenmemiş, ona emek vermemiş, hatta belki hiç tanışmadığı kan hısımlarına intikalinin önlenmesi ise, bu durumda ancak kan bağına dayanan yasal mirasçılıktan da bütünüyle vazgeçilip mirasbırakanı koruyan liberal sisteme (iradi/atanmış mirasçılık sistemine) geçilmesi hâlinde bu sorun bütünüyle çözülme kavuşabilir. Böyle bir değişikliğin yalnız evlatlığın kan hısımları özelinde yapılması ise hakkaniyete uygun olmayacağı gibi, miras hukuku sistemimizde böyle bir değişiklik ihtiyacı da esasen bulunmamakta; çünkü Türk Medeni Kanunu'nun mevcut düzenlemeleri, anılan sorunun aşılmasına zaten imkân sağlamaktadır. Nitekim evlatlık, saklı paylı mirasçısı yoksa terekesinin tamamı üzerinde tasarruf edebilecek olup somut olayda saklı paylı mirasçısının bulunması; başka bir anlatımla anne ve/veya babasının halen hayatta olması durumunda da, kendisine karşı aile hukukundan doğan yükümlülüklerini önemli ölçüde yerine getirmemiş olmaları sebebiyle onları mirasçılıktan pekala çıkarabilir (TMK m. 510, b. 2). Kanımızca evlatlığın anne ve babasının, TMK m. 323 vd. uyarınca sahip oldukları çocuk ile kişisel ilişki kurma hakkını kullanmamaları bile,⁸³⁴ onların evlatlık tarafından mirasçılıktan çıkarılması için geçerli bir sebep teşkil etmektedir.

TMK m. 500'e ilişkin bir diğer eleştiri konusu ise, evlat edinenden evlatlığa kalan malvarlığı unsurlarının dolaylı yoldan evlatlığın altsoyu dışındaki kan hısımlarına intikal etme ihtimalidir. Bu hususta sınırlı evlat edinmenin miras hukukuna yönelik sonuçlarının karmaşıklığına dikkat çekilmekte ve evlat edinenin bu sonuçlardan habersizliği sebebiyle sağlığında herhangi bir önlem almamasının ileride evlat edinenin hısımlarını mağdur edebileceği; buna karşılık tam evlat edinmenin miras hukukuna yönelik sonuçlarının bu tür bir duruma müsaade etmeyeceği üzerinde durulmaktadır. Tam evlat edinme sisteminde evlatlığın yasal mirasçılığı bakımından geçerli olan kuralların, bir kişinin öz çocuğu yönünden geçerli olan kurallar ile tamamen aynı olması ve evlatlığın kendi ailesi ile mirasçılık ilişkisinin ise karşılıklı olarak ortadan kalkmasından dolayı, sınırlı evlat edinme sistemine nazaran daha basit, açık ve anlaşılır olduğuna şüphe yoktur. Ancak bu husus da sistem değişikliği için esasen yeterli bir gerekçe teşkil etmemektedir. Nitekim TMK m.

⁸³³ Şıpka/Ergün, s. 40, 42; Baş Süzel, s. 1465 vd.

⁸³⁴ Çocuk ile kişisel ilişki kurulması her ne kadar aile hukukundan doğan bir yükümlülük değil, bir hak olsa da, kanımızca hakkaniyetli olan, evlatlığın kendisi ile hiçbir şekilde kişisel ilişki kurmamış olan anne ve babasını mirasçılıktan çıkarabileceğinin kabulüdür.

500'ün doktrinde eleştiri konusu edilen sonuçlarının önüne geçilebilmesi açısından evlatlığın mirasçılığına ilişkin kuralların özellikle evlatlık ilişkisinin tarafları bakımından anlaşılabilmesi için gerekli önlemlerin alınması mümkündür. Buna ilişkin olarak doktrinde evlat edinen ve kan hısımlarının sonradan mağduriyet yaşamamaları için uygulamada evlat edinme işlemleri esnasında evlat edinecek kişilere, evlatlık ile evlat edinen arasındaki mirasçılık ilişkisinin niteliğine dair bilgilendirme yapılması önerilmekte;⁸³⁵ ama bir taraftan da evlat edinenden evlatlığa kalan malvarlığı unsurlarının dolaylı yoldan evlatlığın altsoyu dışındaki kan hısımlarına intikal etme ihtimalinin, evlat edinen ailelerde kaygı yarattığına da dikkat çekilmektedir.⁸³⁶

Malvarlığının evlatlığın kan hısımlarına dolaylı yoldan intikal etmesi riski, evlat edinmek isteyen aileler yönünden gerçekten de caydırıcı bir etken olarak düşünülebilir; ancak evlat edinecek ailelerin miras hukuku yönünden kaçınmak istedikleri sonuçlara ilişkin alabilecekleri önlemler mevcut olup bunlardan hiçbiri, evlat edinme işleminden daha katı kurallara tabi tutulmuş değildir. Bu sebeple evlat edinecek kişilerin, soybağının kurulması sonucu evlatlık ile aralarında meydana gelecek mirasçılık ilişkisinin özelliklerine dair bilgi sahibi olmaları, kaçınmak istedikleri sonuçlar varsa bunları geç olmadan miras hukuku kuralları çerçevesinde bertaraf edebilmeleri bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu hususta doktrindeki bazı yazarlarca önerildiği gibi,⁸³⁷ kanımızca da uygulamada evlat edinme ilişkisinin kurulması sırasında evlat edinenlere, mevcut sistemin özellikle miras hukuku kapsamındaki sonuçlarına dair detaylı bir yazılı bilgilendirmede bulunulmasının evlat edinmenin usulî koşullarından biri olarak düzenlenmesi gerekmektedir. Örneğin Türkiye'nin de taraf olduğu Lahey Sözleşmesi m. 4, b. (c, 1)'de, Sözleşme'nin kapsamına giren bir evlat edinmenin, menşe devletin yetkili makamlarınca gerçekleştirilme şartları arasında, evlat edinme için muvafakati zorunlu olan kişilerle istişarede bulunulmuş ve özellikle bir evlat edinmenin çocuğun asıl ailesi ile olan hukukî ilişkisini sona erdirip erdirmedeği ve rızalarının sonuçları hakkında gereğince bilgi verilmiş olması da sayılmıştır. Buna benzer şekilde bir bilgilendirme yükümlülüğünün, Türk hukukunda evlat edinenlere yönelik olarak getirilmesi kanımızca son derece faydalı olacaktır. Yine bu hususta herhangi bir sistem değişikliğine gidilmeden, Fransız Medeni Kanunu'ndaki gibi (Art. 368-1 CC), Türk Medeni Kanunu'nda da evlat edinenin malvarlığının evlat edinenin ailesinde kalmasını

⁸³⁵ Şıpka/Ergün, s. 37.

⁸³⁶ Baş Süzel, s. 1470, 1472.

⁸³⁷ Şıpka/Ergün, s. 42.

sağlayacak düzenlemelere yer verilmesi hâlinde, sınırlı evlat edinme sistemine yönelik miras hukukuna ilişkin eleştirilerin önu büyük ölçüde kapatılabilir.

Kanımızca Türk Medeni Kanunu'nda yapılması düşünölebilecek ve evlat edinmenin miras hukukuna ilişkin sonuçlarını ilgilendiren bir değışiklik daha bulunmakta olup o da TMK m. 317 uyarınca verilecek evlatlık ilişkisinin kaldırılması kararının hüküm ve sonuçlarını ileriye etkili olarak doğuracağına ilişkin bir ibarenin madde hükmüne eklenmesidir. Türk hukukundaki mevcut düzenlemeler karşısında evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasında verilen iptal kararının hüküm ve sonuçlarını geçmişe etkili olarak doğurduğunun kabulü gerekmekeyse de, olması gereken hukuk bakımından bu iptal kararının ileriye etkili hüküm ve sonuç doğuracağına ilişkin düzenlemeye Türk Medeni Kanunu'nda yer verilmesinin, evlatlığın menfaati açısından daha isabetli olacağına inanmaktayız. Nitekim evlat edinme kararının evlat edinenin ölümünden sonra iptali hâlinde evlatlığın mirasçılığa ilişkin hukukî durumunun, mirasbırakanın ölümünden sonra kesinleşen boşanma veya butlan kararı üzerine sağ kalan eşin TMK m. 156, 159 ve 181/II'nin açık hükmü sayesinde elde ettiğı hukukî durumla karşılaştırılamayacak kadar zayıf olması, hakkaniyetle ve evlatlık kurumunun amacı ile bağdaşmamaktadır.